

ACADEMIE BILIMON

Felefelenduaa te qone kibande te wiluv
takayay

Noglo, Koffi Emmanuel ne et Stein, Margit

31/12/2022

Feliefledinaa te dɔnɛ kibandɛ te wiluv takayay

Image de la première session de formation à Lomé, Togo, 2022

„Academie Bilimon“ (www.bilimonacademie.org) labuna-ke, ne
sukulí kitezvu wengu kiwɛ Vechta yo kvdq nesi ne Caama Ejaqɛ
taa Tetv wendu payay se Basse Saxe yo ticele liidiye

Lome (Togo), 2022 aloma fenay.
Pama-ke ne Caama nzulomiyɛ taa, palizi-ke ne fadansu taa,
pakpayna faansu taa ne palizina kabiyɛ taa

Takayay kanε ka-taa

Kidečtom	6
1. Suwe' picalaa nε „Académie Bilimon“ n̄oš	8
1.1. „Académie Bilimon“ ke we	8
1.2. Paolo Freire tε wiluvunimau waziy « Academie Billimon »	10
2. Takayay taa tindima soscna	10
2.1. Halitu-nε-abalitu kimanjwεutom, kenjemkpelekuv taa ndindi t̄om nε pitaynapaa-anı t̄om	10
2.2. Kúyoziŋ kaukayu nε nikay-εwεs n̄imau t̄om taa kibandu yccduv (t̄om kibandu qezuv), pékéna t̄om wiluv pune pi-tigide	11
2.3. Felfelkedinaa tε kenjemwiluv nε kpelekuv r̄odq̄u paytu wendu ti-ycc Togo taa yɔ	11
3. Kpelekuv alwaatu tε tuma n̄oczuv nε tuma teŋ'le, pewiliy a-taa wiluu wembu se pana adcmá q̄om wembu yɔ	12
3.1. Kpelekuv alwaatu taa tuma teyuu hɔclij ndindi	14
3.2. Wiluv kpaŋgbamij halaa nε abalaa nε kpelekayaa (wemba powoba kpelekuv yɔ) pe-heku taa'le riwεs se q̄inu natuyu taa	17
3.3. Táatákuv n̄iman (Taawiluu teeduu, kisuu nε nau, kisi-ŋna)	18
3.4. Ezuno' wiluv tem wayi t̄omt̄im takayay wey	19
3.5. N̄iman weyi patungina nε pađu kpelekayaa ke hunum' wiluv q̄ede yɔ	19
Tilizuv nε wiluv kuđum kuđum – Piziyna nε pisa pazuv	21
Wiluvtindimiye 1: Pásina nε paa anı étili edı nε étili lalaa	24
Wiluvtindimiye 1 tε wiluvunimau	25
Wiluvunimau 1: Ebε' paslŋna-m se ma?	25
Tümiley labu 2 takayay hayuu: „Đone wetu tε Radaari“	26
Wiluvunimau 2: Kpađu teyuu	28
TUMIYELABU TAKAYAY HAYUU: „ĐONČWETU KPAĐID“	29
Wiluvunimau 3: Ezima tiye wetuđone wena kazuwa eyu fezuucayu taa paa dooye ?	29
Wiluvunimau 4: Pimalınamwaa tε q̄onewetü kpata	33
Lalaa wizuu	34
Wiluvunimau 5: Lalaa wizuu	35
Lalaa wizuu tε wetu ndindi :	36
Wiluvunimau 6: Muuduu	37
Wiluvunimau 7: Expériences de discrimination	45
Wiluvunimau 8: Yee pakpadası̄ eyu, ezima' lalaa kandı̄ ε-yccə	46
Wiluvunimau 9 : Tukası̄ labu kaukayu tε kilabım n̄inuv !	47
Wiluvunimau 10: Payaŋ eyaa se pađu nesi ke tukası̄ kaukayu t̄om taa	48

Wilsutindimiye 2: Sinau se patılı camiyə halitu nə abalıtū pə-tom.....	53
4.1. Həçləs 2 : sinau se patılı camiyə aceyə təm	54
Malınau	56
Həçləs 2 taa nımaq	58
Nımcı 1: Malınau taa nımaq naanza	58
Nımcı 2 : həcceniyaa yaa malınıyaa nıysınıyaa naanza.....	60
Nımau 3: səcəlm wətu qızıñuu.....	61
Lələ lone taa siziñ nıu:.....	64
Nımcı 4: Yəcdinau nə plına təm takayısı yoo	64
Nımau 5: Limayza walanzı tıñay	67
Nımau 6: Səcəlm qıya.....	68
Nımau 7: Siy siy halu – siy siy abalu	70
Nımau 8: Halaa hositınaa kədly	71
Nımcı 9: Təm kifatı tıñiyə labu təmbiye hoa yoo, nıkuvut taa piya nə nıma kev	74
, „PIYA HALIKPAYYƏ/WALIYƏ NƏ KİDİTALUU HALIKPAYYƏ/WALIYƏ “	75
Nımau 10: halu nə ε-walı po-fotonaa	77
Nımau 11: halaa nə abalaa pə-hekəv taa kiñi kiñi lakası tə kijekucəbu	78
Nımau 12: „Eyaa tıne payı, mba...“.....	80
Nımau 13: Ebə payaq se VIH nə ebə payaq se SIDA ?	81
Nımau 14: mbu pala nə hosi itaakcə yoo	83
Nımau 15: Ezıma pıkaq kev yee	85
Wilsutindimiye 3: Sinau se palızı tıma nıñıq qıkanə nə wena ake eyaa maymay nína yoo nə ezıma eyaa maymay taması cələs ńıq yoo	87
4.3. Həçləs 3: sinau se palızı tıma nıñıq qıkanə nə wena ake eyaa maymay nına yoo nə ezıma eyaa maymay taması cələs ńıq yoo	88
Ezıma papızıq pehiy wezuu cayu taa nıñıq qıkanə?	88
ńıñıq qıkanə lızus nımaq	90
Nımau 1: wezuu cayu taa nıñıq qıkanə, wezuu cayu pılu taa	90
Nımau 2: Təm pəzvun takayaq mbu pasıñna eyu wezuu cayu yoo pi-taa.....	91
Nımau 3: Təm pəzvun eyu wezuu cayu təm taa nə wezuu cayu taa nıñıq qıkanə yoo	93
Nımau 4: Ceewayı limayza	95
Nımau 5: SMART nımau.....	96
Nımcı 6: wezuu cayu taa nıñıq qıkanə takayası	98
Wilşenımau 7: huuu takayaq	99
Nımau 8: katatayay nıñıq qıkanə nə nıñıq qıkanə ndı qıwe labu yoo	100
Nımau 9: nıñıq qıkanə taa nıu	101
Nımau 10: limayza tıñiyə labıñau nə pana se pıly we	103
Wilsutindimiye 4: Sinau se paqıñ səcəlm nə pala samay tıñiyə	105
4 Kırkəlekitu wilsus nımcı	107
Kırkəlekitu	107

Wilsu nūmōu 1 : Ezima pūrōzun - qđu ?	107
Wilsu nūmōu 2: Niylus taa kilemus lēeku	114
Wilsu nūmōu 3: „Mbu mōnsoclaa ne mbu malakî yo ...“	116
Wilsu nūmōu 4: Kikalitu Les Textes de soi (personnels).....	119
Tumiyə wondu :	121
Tumiyə nūmōu 5: Anjav	122
Tumiyə labu nūmōu 6: Ejadę taa fezuucayu tōm	127
Nūmōu 7: Ajay ñeyitu	129
Nūmōu 8 :	131
<i>Nūmōu 9 : Tuma ycc pīsuu</i>	132
Nūmōu 10 : tōm hijisuu : ee yaa aayl	134
<i>Tōm suzuu :</i>	142
<i>Tōm qeziyu</i>	142
<i>Emphathie tōbuu nūu :</i>	144
Nūmōu 12 : Naqbanzı nasınza tōm	145
Nūmōu 13 : you tōm hēzun : tōm pīcōzun nūmōu.	152
Eyu nandu taa nūu ne nau te wilsu anjaunaa	166
Kuyoziyə naqlye taa nūu	181
Takayıslı wenzi sıwazaa ne pama kane yō (pōtōza sı-taa) (Takayıslı sınzı, paqṣ-sı ezı pūrōzun yō se weyi εñiñiç se εna toovenim le εñiñi-sı).....	184

Kidetom

Wilusudjone takayay kanə palaba-kə se kasına Académie Bilimon te Pəlaa wiliyaa nə evebiya wiliyaa nə ηgbeyə paa wendj qısqılaa se qıwılı evebiya nə pəlaa kə samay taa camiyə wetu təm yo. Wazay kriue qıne qılna ηgbeyequn wembu piwə Vechta wilus ileytə təm kpede nə nə „Académie Bilimon“ pə-heku taa yo pi-cələ, nə ka-wazay kiya koyə se kasına fəlefəledinə nə pawlı fəlefəledinə lalaa kə əjaqətiyliyə.

Wilusutakayay kanə, pəteyí-kə' tindima 4 wena yo, piwə təbuu ; kawazıy əjaqəbiya tıngə, halaa nə abalaa. Piwılıy se nooyu ekəs kijən təm feyi (pidekə esəsəyə nimau taa qeke) qıne'lə, əjaqəbeğ halibey nə abalibey, pa-mau kəna qə-tıngə qə-tumliyə.

Pu-yoo'lə, wilusutakayay kanə, papızıy pəsəzi kə-yoo ke « ileytə menziini » (Hartkemeyer, 2016) nə púmunə pää mba'lə, pə-te wetu nə lakası nə pə-te sənzi, nə písá samayaawetü kibandü wilus qızı paa wemba'lə pə-te lakası taa nə pə-te paytū lımayza taa colo ezi Montesquieu koycədun yo.

Yee pəkəma paliyzıy sı-qayınnaa nə esindaa'lə, paqıvə sitaa Paolo Freire te wilusudjone təm (ndındı təm te. Tündü kəna „Académie Bilimon“ te wilusudjone tigidə)

Eyaa sakıyə qı nesi' takayay kanə ka-mau təm taa. Ənpızıy qıma pa-tıngə pa-hıla. Kələs pa-taa nabeyə wəə se yee pidaake pə-yoo koyə, wilusuleytə ndındı wendu qıkpeyla takayay taa yo, tılsına awıla təə.

Doqoo Wiliyu Səsə Margit Stein, doqoo Paytulızıyu Susanne Menge, « Académie Bilimon » lone taa cayyaa halaa nə abalaa ezi ==Jean-Mari Lawson, Immaculée Sambiani, Emmanuel Magar Yayoune, pıtasına Vechta tətu taa Sukulikitezvənə sukuliteziyaa halaa nə abalaa ezi Merit Beckmann, Meawiya Othman, Yasima Köhne, Sikran Agirman, Vanessa Stricker, Aileen Gewohn, Katharina Wilke, Stefan Rösecke, Franziska Baven diek, Malte Kotmann, Deliah Toma, Adrian Kroop, Martha Niebisch, Michelle Sauer, Jana Golak, Chantal Wellmeyer, Amy Ellis, Nico Richter, Thi Thuy Nhung Bui, Jana Naibauer, Sönke Peinz, Jonathan Kolks, Birte Grote, Sophia Wienhold, Tatjana Wiechers, Tobias Arfmann, Anneke Harland, Lena

Spanjer, Julia von der Ohe ne Franziska Baumeister pəsozı pə-yoo. Ðe-setu εραzi titali Basse Saxe Tetu se tundu quna liidiye ne palabina tamay kanə.

Ngbege wendı payag se „Fridays-for-future (qikom qipisi kedéni tíngę taa ḥebeyę) yoo qilinqi wiliyna se felefelendinnaa taa wees se pəsoola se ejadę éke wembu yoo, pa-titüngę poyócdiná pi-tom ne pátíli pála lakanı wenzi yoo, yaa kóyo pa-titüngę páwíliná padi ke nımau kibaŋgu weŋgu papızıq patıŋgi yoo. Paulo Freire Paulo te “Tiyawen wiliusunimau”, kungu kena “OLGON nımau kitıŋguss” (wilius pumbu pi-tom taa’le, ki-taa nıu kılın camlye) tıuzusuna (Ejedetiyule) „Académie Bilimon“ te ejadębey kibaŋga kenaus te wilius tıumlye. Wilusunimau kungu ki-taa qone sıyna felefelendinnaa ne pohor qama ne kihay-wę nımau se pa-maymay páma ceewayı pe-wezuucayu

Eso éyele ne pıcalına te temokrasii yaa qamakıñazuu pıne eyaa socalınu-ku’ socalınu yoo ne paqvu-ku’ nesi. Ðine’le, samay socalı ka-pıyu tom kpa qoŋ. Ðine’le, evebu yaa pıo paa weyi na ne etisi se ecelıq edi’ celus wembu samay taa tıma tom taa yoo, eyaa na pi-wazay ne petisiq pı-yoo wilius pumbu pi-nımau taa ne patay-pu’ liu tau yoo ne pıqcu ne pıqcu.

Dr. Koffi Emmanuel Noglo

Bamako, le 24/09/2022

1. Suwe' picalaa ne „Académie Bilimon“ ñoo

1.1. „Académie Bilimon“ ke we

Eyaa nabeyε naale ñuŋ taa ke "Académie Bilimon" limayza ñoo. Evangelim te Camlyelakasi Ngbeye' Huunumau taa (SED) wendj payay se Brot für die Welt (Kutɔɔm etali kedenga kpekpe) ne q̄i-kpelay we Togo taa yo q̄idu-wε nesi ne liidiye ne powolo pala sukulikitezuu ke Fransi ne Caama ne pama sukulitem ñinuutakayaq. Pi-nimau taa ke pamaba pa-langa taa se peseesiy esiyε ne samaytaawetu kibandu wiñu' Togo taa ne pikεna tambayyε wendj pokonja huuu nimau taa pe-ejaqε taa yo. Eyaa naale waa pamba, (Dr. Koffi Emmanuel Noglo et Kossi Gbati Agbo), nooyu laki tumiyε' Bamako (Mali ejaqε taa) ne lelu' Abidjan (Côte d'Ivoire). „Académie Bilimon“ kpelay we Togo taa, kíwéená pilinga' Munich (Caama ejaqε taa) ne kíwéená enternetiqε (www.bilimon.de).

Payau se „Academie Bilimon“ yo, híde lina „Bilimon“ töbuvu colo. „Bilimon“ ke Bassar nzulumiye taa tömbiye. Pɔyɔdusu nzulumiye qinql Togo ne ki-hayu kin. Tömbiye „Bilimon“ töbuvu se „pikay-du' qenau, qíñiti qíwoki polín“ („nous irons mieux en allant loin“). Tömbiye „Bilimon“ taa we qamasinav ne qalañamtu limayza, ne pi-tuŋge piwε „Academie Bilimon“ tamay taa. Felefledinna tuŋlyna pi-yoo ne pekpeleki pa-tuŋge' qamasinav ne pálabina tumiyε' pe-fezuucayu taa.

Evebiya ne pełaa wemba pacay pa-caanaa colo ne papaylina pe-te samay taa cayu, pe-te esekuliye ne pe-te tösuu tuma qɔŋ qɔm wembu yo panaa se pi-teke pi-tuŋge pi-taa felefledinnaa wena noo se pɔyɔdū. Pilaki mbu'le, petezi pa-taa lɔu ne paatasiy natuyu qede kem ne pilaki-wε ezi pidana-wε. Đɔqɔ'le, paatasiy lidau nakuyu wenaus ke cejewiye yoo. Pi-tuŋge mbuyu pi-yoo ke "Bilimon" teke híde yem, elε kíke hunumqus-kawilaq wenga kídaŋniy felefledinnaa pamba hau hunum se pataa padı, padaalı pada, ne rewεená pe-cejewiye yoo lidau. Yee pideke mbu, samay taa huulequu eeřiziy ruqč.

« Académie Bilimon » qoza kena ane :

- ✓ Lone wendj ql-taa felefledinnaa katy qama' pa-taa pe-deke yo;
- ✓ Paa weyi εwεyŋa edı yoo lidau sɔsɔu ne εwεená lidau qɔqɔ felefledinnaa lalaa yo ;

- ✓ Paa felefeledu weyi, elaki tumiyé wendi, esey Essé weyi, eke ejadé hooju weñgu kí-taa tu, elaba sukuli ne esuna le, e-esé éce ne etli wembu riñor ejadé yoo yó.
- ✓ Lalaa sínau ne liuscoolim, ne ñia-mamay ñadi húnum qúu ne ñia-langlyé, pitinna “Académie Bilimon” taa qñordiyé tinaa yaa kí-limayza yoo lñdaa

Dína tumiyé labu ne ti-hiyuu kezay tamay kaes ka-taa

« Academie Bilimon », ezi dítem kí-limayza yoo cídlisu ne riñees yó, kicay se kíké lone wendi qí-taa felefeledinnaa katy qama’ pa-taa pe-deke ne pækreleki samaytaawetu kíbandu tóom yaa kílizi lone naqlyé mbu tiye. Lone qñordi qí-taa, pañuu-wé’ nesi ne pehiy „feteenim kezay“ piwazi pa-titunge ne pehiy „feteenim éwée qe-te“ ne piwazi pa-ajeyakidej. Díne’le, pisán pakay kau ke „feteenim esuu ñítu“. Eyaa waday sey pe-te ne pamay kedenzi’le’ potoj se feteenim suu ñítu. Limayza ane a-dój taa’le, pütasij felefeledinnaa labu ezi pewe qendé yó, poto po-yoo kitou se padaanana qoli, ele pakpaj padí se kedenga piya halaa ne abalaa pækennaa, ne poñooza padí kpam se palaku huuuledu tuma ne pa-langlyé kíbande ne puhuuna pe-te qendé palula-wé yó. Palaku tuma ana paa pewe qoli’ kedenga yoo yaa peyelaa powolo kiwobu, ezi Munich, Paris, Vechta, Marburg, Genève, Nancy, Lomé, Niamey ou qoli.

Tobusunis rúne ne qoza ane, uco ne papisi toovenim’le, « Académie Bilimon » qúwa se kihayisij ne kíkpazi dój ke felefeledinnaa’ ñínuu-ne-labu tóom taa, pikena politiki hooju taa ne samay tóom hooju taa. Piñay-wé’ nímau ne pa-maymag riñeyna-wé’ qenau yoo ne pálá huulequutuma’ pe-cejewiye taa. « Académie Bilimon » tuma tñge, kí-tamasí tñge ne kí-kadousí tñge dój kaakendu kizuu ne tamkreléku pa-limayza yoo. « Académie Bilimon » mayzim taa’le, politiki tobusunis koyó se huuunímau taa ñgbeyedus : pi-tobus kélé se “sínau-ésína-qamasína”. Pi-taa tazuu koyó se « Kreléki ñadi sínau ne lalaa sínau. Peeq’ piwili se ñkójna ñia-tambayé’ ñe-cejewiye taa, se qídi éha nímau se paa aní éwéena lidu ke edí yoo ne e-maymag e-esé ce».

Dítózí cíne se « Académie Bilimon » laki camiyelakasi tuma wena yó, adój ñíniyu noçyu tuma naaye nataj taa. Ñíniyu enu’yo Koffi Emmanuel Noglo weyi ema tóom túné yó. Wembu eñínaa yó, piñay 2012 taa ke eliza-pu ewili. Tiwe e-takayaq weñga eyaa se „Die Legitimität des Staates im multiethnischen Kontext – Der Fall Togo“ yó, ka-taa (Ejadé wendi qí-taa yoo dasi we yubuless yó, komina dój koyó weyi – Ezi Togo taa mbuyó). Siyansi tigide wendi « Académie Bilimon » singa qí-yoo kei yó’le.

1.2. Paolo Freire te wilusunimau waziy « Academie Bilimon »

„Académie Bilimon“ tñjglynna Paulo Freire (2013) te „Tiyowen te Wilusunimau“ taa tom yoo ne kíwiliy ki-tom. Tótu taa’le, krepelkiyaa yeki pa-pijatu saawidé ne péwesená ñuu taa mayzuu saawidé. Krepelkiyaa maymay ñiniy, pøozuu padl’ tom, ne pocosuu, elé pila se simtu wendu péwegenya yo, tilyna pa-titunge po-don taa.

Pi-té lakasi yekina ne „Académie Bilimon“ taa’le, akéle kila akele tom føy, paa anu efeteeni taa étú ne e-ésé yoo kuli, pu-tom yoo kulu. Riwéy mbu’le, pilabá se „Académie Bilimon“ we sukulinaa ne sukulikitezin taa krepelkitu ne felefeléedinnaa krepelkiy wembu’ pa-tuma labu taa ke pe-fezuucayu taa yo.

Freire lmayza taa le, „Tiyowen te Wilusunimau“ kune, paa le’ pálaiki-ku ne tumiyeyo, peedé te esekuliye ne sónzi ne samay taa tom, poyoo patitunglynna. « OLGON Lakasi » kele.

„Tiyowen te Wilusunimau“ pi-taa tuwa pikili ne pisiyna krepelkiyaa se péwená pijatu te saawidé wendiyo, peyele-dí ne paýkpaý simtu kívatu ne esecébile kífaqé saawidé. Evebiya ne pélaa wetu taa paa evemiye wendj’le, pe-wetu taa wiliy kifam pumbu. Ezí pekpeyluu ne pawiliy qama’ tom yo, píriziy piké tui nakuyu taa yaa felefeléedinnaa ñgbeyey taa ñumba krepelkiy qende qende yo. Paláki mbu’le, eyaa nay lakasi kívasi ne panig tom kívatu pe-eweyey taa ne pitunglynna mbumbu piké pe-fezuucayu taa wondu yoo’le, petisyipí-yoo pokili ne pilaki-we ezí kívatu natuyu línina ne qoli ne tükçö. pødkusupu’ pa-hñuñ taa pikili. Ñine’le, pawiliy wembá’ tom yo, pekéyna pa-maymay pe-esindaawobinav ne pe-cejewiye taa huuu tumlaðaa, paa peke halaa naa abalaa. Pa-maymay pañinnaa ne pehiy mbu yo, pawiliy qama tom taa’le, pisiyna ne pukojna ñamtu’ pe-heku taa, ne samay taa angba kifana wena awee yo, aniyuna qama’ camiyey, ne pisiyna qçdq’ pe-te huuu ne esindaawobinav lmayza.

2. Takayay taa tindima soscna

2.1. Halitu-ne-abalitu kímañwetom, kenjemkrepelkuv taa ndindi tom ne pítagnapaa-anu tom

Ejadeq díne qlyoo, pidaalataj (pideke esasen tom taa qeke) tom we eyaa nosi taa pikpendina tásu yoo. Pikilina Togo taa se teycoleyoo tom tóyaa kozikozí politiki tom taa ne kewiyaytuma tom taa wembu piké eyaa tituge heku taa kpalaahoye tom ezí

halitunneabalitu kumanjtom, ne ndiwetu ne qamakpenuu/qamataasuu, po-tom swes wazay siñj.

Wiluutindima 4, píkilina eyu ndiwetu (tukaywetu) tom taa (píke eyaa heku taa yaa cejewiye leedé ne leedé pe-heku taa), palaki se páwiliy wemba yo, reweena simtu se qooo ezí riwewu yo, « nooyu kaqinau » luluu qamá kumiyekpau ne lalaa quzuu. Ezí pótom se hay eeñlusu punu yo, padaamayzí se (palaki farara yaa pideke farara) yee pokoyuu qama' kaqkañnaa tuyé yo, piqeyna-wé. Ðucuuzu cíne se « Académie Bilimon » eeñkay kpelekiyaa ne qoñ se pála puné yaa pála mbuyó. Ekuluu paa aní e-eesé se ena se paa ebé ñlakí koyó, riwena pi-kazua. Mbu' riwes se eyu emayzí e-ñuu taa camiyé ne puco elá wembu ecay lapbu yo ne riwes e-taa se yee pulula amala naa sona yo, etisig se enu labina.

2.2. Kúyoziñ kaukayu ne nikay-ewes nímañ tom taa kibandu yccpusu (tom kibandu qezuu), pékéna tom wiluñ puné pi-tigide

Kabiyé eduuye naqlyé toñ se « daakay taa holaa) „Deux calebasses qui se trouvent sur une surface d'eau ne peuvent éviter de se toucher“ dit un proverbe ewe. Eyaa wey qoli'le, piikiziñ-wé' yozuu. “Académie Bilimon” te Iøñ wiluñ taa'le, páwiliy kpelekiyaa ke kiyozij hezuu tom kirikiri edaala. Pudu weyi “Académie Bilimon” apportesozuu kpelekiyaa ke kpelekusu alíwaatu taa yo keniña se paa weyi'le, eñini e-ñuu taa ezima eriziy ekona e-tambayé qendé ñaqusu cay luu yo, edaacay erçuu se aca tom. Ðoq'le, kpelekiyaa pamba, pékpelekiy eyaa yccdnau kirikiri feyl pi-taa (tombe wena aliq po-nosi taa yo, a-coñ' piñyna) ne padaasan you kijikpuu taa.

2.3. Felefeléedinaa te kenjemwiluñ ne kpelekusu poqçu paytu wendu ti-yoo Togo taa yoo

Hasiyadé taa kiyaku 6 ñiñgu wiye, pinay 2007 taa Paytu n°2007-017 (tilayza paytu wendu tikelém wewu yo) tilandayluna piya ne felefeléedinaa yoo Togo taa. Paytu toñ qoqó se pasina piya ne siwobina esindaa. « Académie Bilimon » te tom wiluñ taa'le, kitungiyuna paytu tuné ti-yoo, ezí ti-taa cajasí nzi sitoñ se pey wena waqé se keweesna híde (Cecøyag° 10), se keweesna te takayay – pañiti paluli-ñ Togo taa (Cecøyag 18), se keweesna qoli ne kasuu (Cejesi 25, 26 et 27), se yee peteyiy sim wayu ñim le, peteyina piya tilgez ezí puçozuu yo ne padaatuu pe-heku taa se nooyu halu ne nooyu' abalu (Cecøyag 114), se powona-ke' sukuli (Cecøyag 149), se pócóna ka-alaafiya tom yoo

(Cecseyay 240), se pccona ke-lelenj niu ycc samay taa (Cecseyay 244), se kccoc tcocnay' camlye (Cecseyay 245), kekpeleki tumlye (Cecseyay 256), se pekpeleki-ke ke-te sonzi tom, ke-te esecalasuu aleyya (Cecseyay 259), ppw.

“Académie Bilimon” te mundusuyaa halaa ne abalaa palaki pa-tuma’ paytu tundu tilimayza ycc kana se pidaamuli nooyu. Leeleyc qisima “Académie Bilimon”, qitili kvtuma labu qone ke samaytaawetu kibandu tom wiluu nimaau taa. Pisaynaa se qisuu poc tom lajgelye taa ne qina se wendu’ pewena se peheyiy feliefelinedinaa.

3. Krciekusu alwaatu te tuma nccozun ne tuma taa’le, pewiliy a-taa wiluu wembu se pana adcmá qcm wembu y

« Académie Bilimon » te tumalabuñccozun qorj limayzile qinie ql-ycc : ejadibey halu yaa abalu wenja kataj kadi’ liu, kocojna ka-kuzuu tom ycc queu, etili e-tumlye tamay ycc camlye qcm, eniy samay taa eyaa paytu ycc qcm wazay y, e-nusulelen qawa se erizzi esina lequuhuuu tuma’ e-cejewiye taa.

Nabuyu’ niusu tuma wila Togo taa ne limayzile qindli qikco. Koffi Emmanuel Noglo lakay sukulikitezun taa kpasuñiusutakaya Maîtrise/ Master tuma (2007). Pi-wayt’le, ewolo Caama tam nabudozo, niusu tom taa (sañgayil 2009 pisuna laki 2010, sañgayil 2010 pisuna laki 2011, ne misigum pisuna salaç 2011) se nccozzi edi ne elia sukulikitezun taa qan lube nijgu santadav (takitoraa)

Eñinaa ne ena wembu y, pi-taa nabuyu we takayay wenja paya-ke se ‘*Die Legitimität des Staates im multiethnischen Kontext – der Fall Togo*’ y, ka-taa (Ejadibey qorj kewi ke qendje yccdasi ndindi tinaa wæs y – Ezzi Togo taa mbuyu) (Noglo, 2012). Ka-taa tombbe kpayikpayi naaye’ y :

Togo taa’le, ncc-tc’ qe-tc’ le tom kqj se pccocbus-tu’le, pamayzile se yccday wenja tu jkenna, pisozzi pi-ycc yomaa yabu tom ne anasaayi cayyitu alwaatu taa siziñ weyi eyaa ni-i y. Nccoyun esetiwokina ejadibey wetu kibandu wenau tom ycc se pisuna ejadibey ne káná kákpayna le’ ejadibey huuutamay wenja kewena y pi-tom taa yaa ejadibey wembu e-maymay ewena y pi-tom taa

Kuzuu nimaau taa eyu wena wetu wendu y, pidaluna pitala-cine-pilaki-ezuno co. Pelaan ne evebiya, nabuyu taa paasiñ se kuzuu tom taa’le, kazua wenja piziy kalii (ezzi hosi kodalaluu haçu, kuzusukudomir muu) ne hou yaa cejewiye ñañiñgiy tl-ycc yem.

Padana se feliefelinedinaa liy kidekedim wembu ri-yoo kuzuu tóm taa yo, evebiya ne pëla nöcuyu eesiyuna-wë' kuzuu tóm töbusu niis alıwaatu wendu ruoçuu yo.

Rey payliy'le, tumiyé wendjí kalakí. Paayoođusuna feliefelinedinaa lëj tóm ndu, paa sukuli taa, paa qey. Piya nöcuzu sıdı se siwoki hékudaasukuli kïqayluu taa qaq tozo nöngü mayzitu (BAC 2) le, yaa powoki-ku ne píté'le' papaziy ri-yoo mayzuu. Paakuyuu ri-yoo lëj mbu'le, pëlaa ne evebiya sakiyé kör le paahikiy tuma wena pöccölaa yo, yaa wembu pála ne pöccöna padı yoo yo, ruqayna-wë ezi pöccöluu yo.

Cejewiye taa lakası ne sɔnzi nasiyu wëe se paydayni si-qede' cɔnaa elë nöcuyu eekerj ne eyaa tñge qör ri-yoo ndamaa tiyé yaa nabeyé ilti qör ri-yoo. Mbu yekina ne píkedi'le paa anı emakí kubusi se ejadë wëekaa.

Pi-tñge mbuyc píkpendaa píke tigide wendjí wilvutindima naanza aneyo acaki qí-yoo yo :

- **Wilvutindimiye 1:** Pásiyána kpelékíyaa ne paa weyi etili wembu ekennaa keekee yo, ne wembu pa-kigbenduu kenaa yo (mantılı mandı ma-maymay ne kigbenduu ñim ne wetu: Ebë qede' pa-naale pëké kudum? Puköyna qamakuninau'le, pilakí eyu' ezima lakası, eðorj ezima qone ne ekpay edî' Puköyna qamakuninau'le, pilakí eyu' ezima lakası, eðorj ezima qone ne ekpay edî' ezima kpaú ?);
- **Wilvutindimiye 2 :** Pásiyána kpelékíyaa ne paa weyi swæena kuzuu tóm taa wetu kibandu. Kpelékuntindimiye qiné, qí-tóm ceyaa wembu riycó yo „Académie Bilimon“ laki tumiyé' tetu wendu ti-taa eyaa qotsu liyána yereyereetu colo yo. Kaatılıtu yoo'le, eyaa lıolvu piya' kaakendu kaaleytu ne paamayziy piya tees pëlesuu yoo, halaa hakı hös' koduday, potuyuu halibiya ne siwaluu kidaluu, eyaa esse tokulina halaa ne abalaa kimaq tóm ne halu waqë yoo kandayuu tóm. Pilakí mbu'le, riçisiyána eyaa ne tösuu pë-esindaawobinau tóm ne wayl.
- **Wilvutindimiye 3:** Pásiyána kpelékíyaa ne paa weyi etili wembu eñili se ruvili-i ε-maymay edî yoo tuma labu taa yo, ne ecay se ε-maymay edî yoo tuma labu éðo qom wembu yo. Wilvutindimiye qiné qituvuzu feliefelinedinaa nimaq weyi patinqi ne pa-maymay pañini ne páná mbumbu pálábina tumiyé ne pa-tuma tamasi labu qó camiyé yo. instruments de management de projet pour leurs projets professionnels.

- **Wiluutindimiye 4:** Pásıyna krepelkiyaa se pátíli eyaa wéy samay taa'le ezima cagyé kíbanqé döj yo. Tindimiye kedezaq níndé qíne, qí-taa ke pawılıy krepelkiyaa' se panu wembu payay se paytu yo, pi-tóbusu ne wembu piwaziy samay taa yaa ejadé taa yo, ne peheyi-wé se pumunaa se pañam-tu. Wiluutindimiye qíne qícaq se qídu pélaa ne evebiya pa-nandu taa politiki tuma ne samay tuma soóluu ne liu tau. Ne eyaa tıngé yoo kandayuu' samay taa ne paa aní'le eña samay ním. Wiluutindimiye qíne qí-taa qóq' bocccusu qama keniizag kizuu tóm, qamakatúu krepelkuu ne huuulequu yoo esekuluu (EDD).

Pawılıy krepelkiyaa wembu yo, piwes se piwes pa-taa pileqí ne palaki-pu ne tumiyé tam. Pi-yoo tamay kane kesiki nínu' mbú payay se „Trainings of Trainers“ (Wiliyaa wiluus) yo pi-yoo. Cine yo pawılıy femelefledinnaa halaa ne abalaa ne reke lejtasuu nimaqeyaa. Repelkiy wombu yo, pawılıy-pu' pa-waylı nímba ne pilakı mbu ne riqeyna esinda ne redefeziy qama' pa-tılıtu, pa-kisimtu, re-eytu ne ro-icq. Piyele riçısı « Krapdıl taa qama ciòk krepelkuu ». « Académie Bilimon » kaq nínu' qóq' « fezuucayu kpeekpe taa krepelkuu » tóm yoo, pi-tóbusu se pasıyna krepelkiyaá ne rewees krepelkuu yoo, paa ezimta, páñitli rórozi se pe-liu wée.

3.1. Krepelkuu alwaatu taa tuma teyuu hccinu ndindi

Eyaa krepelkuu ne pálakı tumiyé ne payay se kigauhaqaa yo, ríkpakıy ezi kpitau mbu yoo. Poco pítalhaqaa kiyaku wiye keekee'le, wiluus te nimaqeyaa wemba rónccusu tuma ne paqan yoo, repkegiliy ne roñcozi pi-tıngé pi-tıngé ne piçay, ezi :

- ✓ Wemba pakay kom qíkrepelkiyé yo, pamba yo wemba (pa-pinzı, po-sukuli labu kámay),
- ✓ Le, qooye ne yoodag wejga ka-taa,
- ✓ Tccayag wejga eyaa kag tccu yo kalıyna le (tumiyé tınaa lakına-ke yaa patlı nccyu ne etizi ne ekona),
- ✓ Krepelkuu tıngé'le ahneyig pu-yoo (krepelkiyaa naa nccyu kpay sunutu),
- ✓ Krepelkiyaa woki ezima wobu' qíkielekiyé,
- ✓ Alaku we' krepelkuu pazuu ne pi-tém, ppw.

Tótú tej payı'le, wembu pakay wiluus yoo, pi-tumiyé níapazi. Wiluutindimiye wendjı'le, wiluusnimaqeyaa taa nccyu wée se esima pu-tóm ne ekpası. Pamba teylyna qama'

wiluutindima áná. Kigau haqaa wembá'le pa-taa wiluu nimaqeyaa hada ne abalaa wey ezi 5 yo. Mbá tekiyna qama ne paqvu qama' nesi wiluu qede.

Evemiye/Kı yakú	Ñígyu v	Əbe təm pçycəpçəpuñ	Wondu ndú pvpəzvuv	A-suvutu
Evemiye 1		Warming Up (WUP): Kreleküyaa kuyuu kudum kudum ne palzi padı pawlu	Hunumqvu aleyya felefledinnaa nimañwiluu takayay taa	Académie Bilimon Wiluu nimaqeyaa halaa ne abalaa
Evemiye 1		„Académie Brimon“ təm pçycəpçəpuñ ne kreleküyaa sim-ku	Power-Point- Palzly wendu pama ‘„Academie Bilimon“ yoo yoo kpata yoo ne eyaa cõjna yaa pakpakiy-tu aleyya tiye ezi muqde yoo, eile pçazina „Academie Brimon“	Académie Bilimon Wiluu nimaqeyaa halaa ne abalaa
Evemiye 2		Wiluutindimiye 1: paa weyi etli wembu ekennaa keekoo yoo, ne wembu pa- kigbenduu kenaa yoo ne patali eyaa ne pana se wendu' pçqkaa	Wiluu nimanj weyi iwe takayay kané ka-taa yoo ne hunumqvu aleyya	Académie Bilimon Wiluu nimaqeyaa halaa ne abalaa
Evemiye 3		Wiluutindimiye 2: Halitu ne abalitu camiyee	Wiluu nimanj weyi iwe takayay kané ka-taa yoo ne hunumqvu aleyya	Académie Bilimon Wiluu nimaqeyaa halaa ne abalaa

		dɔm nε evenieme taa tumiye taa welesuu		
Evenieme 4		Wiluutindimiye 3: Pásina tamasi labu nε si-tuma labu yɔɔ cɔnau nε pítási evenieme taa tuma wena palaba yɔ a-taa welesuu	Wiluus nímaŋ weyi iwe takayay kané ka-taa yɔ nε hñunumqvu aleyya	Académie Bilimon Wiluus nímaqeyaa halaa nε abalaa
Evenieme 5		Wiluutindimiye 4: Eyaa hékü taa tɔm yosuu límayza wénau nε wiluus tumiyε tím	Wiluus nímaŋ weyi iwe takayay kané ka-taa yɔ nε hñunumqvu aleyya	Académie Bilimon Wiluus nímaqeyaa halaa nε abalaa
Evenieme 5		Peheyiy taaweyaa se posusi kpəndvu tumalabu te wetu kibandu nε Susuu tɔm tuma cɔlvu se felifelidinnaa iñay pana' pε-εjade tuma labu yɔɔ	Wiluus nímaŋ weyi iwe takayay kané ka-taa yɔ nε hñunumqvu aleyya	Académie Bilimon Wiluus nímaqeyaa halaa nε abalaa

Đinh Camlye (ĐC) : Paa wiluyaa wemba'lε, papiziy pɔsɔzi wembu pɔsɔclaa yɔ kpata
kunε ki-taa yaa paqvu wembu pímay-wε yɔ nε pumuna pε-te wembu pufqη yɔ.

Paa evenieme wendj, palizi alıwaatu wendu tı-yɔɔ eyaa ñouu lím' tanaŋ tεe, pɔtɔɔ tɔnay
wisi taa, pɔtɔɔ qanay, nε tihom (tanamιŋ nε wisiweluv). Evenieme wendj qiteŋ'lε, wiluus

nimaqeyaa kpeyli, pana wembu riqela yo, ne wembu pala ne teu kifemuu rufa camiyé rikili. Mbumbu rocoena ri-qede yo mbú yo : wilus nimaqeyaa wemba rocoena tuma yo yo, aqam camiyé na, krelékiyaa taa laba lelej na Seront évalués la coordination du jour dans l'équipe dirigeante du workshop, wiliya sim tom qezuu na , ppw.

3.2. Wilus kpaengbamuy halaa ne abalaa ne krelékiyaa (wemba powoba krelékuu yo) pe-heku taa'le riwes se qinu natuyu taa

Takayay kiqe tees'le, "OLGON nimaus kitungusu" tungiyna "Tiyawen wilusnimaus" (Paulo Freire), Wembu ri-yoo yo, krelékiyu maymay ceylynna ede, enini ne etili. Riwees se wiliyaa ikusi krelékiyaa nandu taa ne lidau wees pe-heku taa le krelékuu eslaki kaqe. Peeqe weu mbuyo, podococzi nabuyu pasii se pakpakiy-pu posuu krelékiyaa nus taa. Pasyna-we ne pa-panañayu taa'le pehikiy wembu yo, pakpay pasuna padu ne riwaziy-we paa qooye

Yo, krelékiyáa/wílyaa'le, pádu lelej qama yo ne reweesa qama' lidau ne krelékuu tuma dö. Peeqe weu mbuyo, podococzi nabuyu pasii se pakpakiy-pu posuu krelékiyaa nus taa. Pasyna-we ne pa-panañayu taa'le pehikiy wembu yo, pakpay pasuna padu ne riwaziy-we paa qooye. Ri-yoo ke, wilusindima tinge taa'le, krelékiyu' rupozuu se pána pa-taa nuij se :

- **Wilusindimiye 1** : Món-qonewetu (me-wetu, món-qone taa) émuna lalaa wetu ne písá qamacolocayu yaa riha nimaus ne riqizi pitali peeqe
- **Wilusindimiye 2** : Halitu ne abalitu tom tingeusu riziq písina yaa ríweéki man-tuma tamay yee mjonqon-ku' camoye naa maadqon-ku camiyé kooy.
- **Wilusindimiye e 3** : Yee ne-fezuucaayu taa, njelaki limayza se nna qofej tumiyé nimaus ezima qom, njelaki nabuyu se riwili se ña-ñim, yaa njeket se njisina ña-wayi se njayzina esiyé ne nna se wembu ri-taa njees yo risina le, riqiziq rukona-η ñimiq ña-kibandu ñinus nimaus taa. Pu-tom taa ke pawili tumiy tamay yo conau leetun' krelékiyaa, ne paba leetun tundu n ;e tumiy,e' ne fezuucaayu taa.
- **Wilusindimiye 4** : Yee qamacolocayu tom taa eyaa itanu ri-taa eyaa kprendaa rewees qende yo yaa cejewiye paa wendi taa, riwees se eyaa tinge inina qama paytu natuyu yo ne róqon tu-yoo koy, rukonja sokinñali ne taawizasi ke eyaa tinge lajga taa.

Wiliyaa tumiyee siŋŋi koy se pasina krellekiaa ne reweesna tidaú ne pidaakena pakpanaqoŋ tidaau. Pitüngina qama cõcõ krellekus yoo ne temokrasii tõm sun eyu nandu, pumbu kena "Académie Bilimon" te hayisuu tumiyee ke eyitu kibandu wenaus nimaus taa.

Pírízíy se nabeyee we qoli cabí-cabí se wiluu ne pi-tem'le, padanii tidaú pumbu pu-tobuu. Pírizíy qodqo rihha pana' wiliyaa. Ele paa anı etisi sumtu tundu ti-yoo mbu se wemba padanii yo, purozun-wé' alwaatu purozzi, ne papizi panii payay wembu se tidausyootisuu pu-tobuu, ne piwaziy wembu ke eyu titüngé esindaa wobinau tõm taa ne eyaa tüngé esindaa wobinau tõm taa yo. Eyaa cabicabi waa pamba piwes se pa-sinaus edasi qoŋ krou. Wembu riyo, eyu esindaa wobinau yaa samay esindaa wobinau weu mbuyc, pideke pakpanaqoŋ. Piliyna paa weyi'le e-længiye taa mabu cõcõ.

3.3. Táatákusu nimaŋ (Taawiluu teeduu, kisuun ne naa, kisi-ŋna)

Krellekiaa krelleká mbu yo, roqöká ndú' pa-ñun taa ? Nimaŋ weyi papiziy patiŋ ne páatakí yaa pékisi ne pana yo, iwe ndindi : purozun krellekiaa tõm ne paa weyi'le ecosi (puco-takuu ne piwayi-takuu) ne pana se etozuu wembu pawilaay yo, pi-tõmbe sasona yoo, krellekiaa krendiy ne roccooli Wiluu taa tõmbe sasona yoo ne krendikrem díkpeyliye taa'le, pakaa roccodi pilu wembu' wiluu taa yo pu-tõm.

Wiluu alwaatu wendu titen le, wiliyaa tui tõm ne pama se piisa pama pi-taa ke wiluu qede ebe toqo mbumbu pawilaay yo pi-taa ne roñcoza tuma' ñoozun mbu yo, ebe kaza deu. Patiŋ-pu' takayay taa ne peceli "Académie Bilimon" le, ele na ezima elaki ne rokoy se patasiy wiliu natuyu' labu le, pila weewee. Pi-tees cine kpata weñgu kiwes yoo, kiwiliy tömtüm takayay wey wetu webdu yo. Pilkiliy qaylus, riqey takayaqhatu hoočiq kagbaanzı yoo.

3.4. Ezunoo' wiluu təm wayi təmtum takayay wey

“Académie Bilimon” liza təmtum takayay lezuu kabne se feliefeliedinnaa iconna-ke ne patij pa-tuma labu təm mbú keekes :

 Bilimon Académie Bilimon pour la Recherche et le Développement Participatif (ABREDEP)	Ebz təm yoo' palaba wiluu təmliye	
	Krelekiyaa keyo' leema	
	Taaweyaa kreenda ezima (halaa ezima ne abalaa ezima)	
	Təmtum takayayhatu hoojinj ezima	
	Ámá təmtum (halu yaa abalu)	
	Dooye	
	Le' palaba wiluu təmliye	

Təmtum taa lımayza səcsəna
Wiluu təmliye taa təm toboyuu :
Ndu ne ndu' pədəkkaa se pekekisina ti-yoo ::
Wiluu alıwaatu taa lımayza səcsəna wena alıwa yo ::
Ebz pədəkkaa se peheyi „Académie Bilimon“:ne ecseyi edü ne peedje qe pikili :
Kımalasınam (Wiluu alıwaatu taa fotonaa):

3.5. Nımaq weyi patiŋgina ne paqvu krelekiyaa ke hınum' wiluu qede yoo

Hınumhau-aleeya we wazay ruŋŋi evebiya wiluu təm taa mbúriyoo yoo pəccola mbu neperiliy-wé ne ruŋŋu'le pakaŋ ḥınu wembu pawiliy-wé yoo ri-yoo.. Dına wembu ne riqees yoo, piyekina ne qıtçıq se wiluu ne aleeya təm tundu, feliefeliedinnaa yoođusuna pə-nos,i se riwə-wé' qeu.

Paa evemiye wendj, krelekiyaa qısu qama' hınum ne aleeya ndındı. “Académie Bilimon” wena aleeya qədəc aleeya-dəku ne apızlı asına-wé esecelasuu taa. Aleeya ana a-taa naaye, ne palakı-yę ezima labu yoo, ru-təm kəjna esindaa yoo. Vechta sukulikitezvuu taa sukulitezliyaa mayzına pa-ḥınu taa ne palabi-yę. Amúna wiluu tindima 4 wena awə cıne yoo.

Hunumquu aleeya ne tilizuu ne wiluu aleeya

Eyaa katiy qama ne padasimda qama'le ke palakí tilizuu ne wiluu aleeya. Palakí aleeya ana'le, weyi ewena ndu, eiziy-tu yem waa. Piñili pisina ne wemba palaba aleeya yo, pa-nandu taa heqli. Táaweya wee se pámalina qama pa-taabala hækü taa, wode yoo wode yoo ke pi-tiŋge pi-taa ne pisam-we' qama colo cayu. Pápisí eyaa kudumaa, hulumaa idaawee pe-hækü taa. Paa ña ne eyaa wemba ne wemba iwees, pi-tiŋge kudumam. Piya, felefledinnaa ne esetuyaa, padayni qama' lizuu pawili qama yee eyaa kifama iwe pa-taa kooy.

Cine, qipiziy qutó se paa krepelkiyaa wemba'le, pa-kirkenduu we ndi ne puco pamalina qama le ripiziy riila keleu yaa pikpay aliwaatu ne puco krepelkiyaa sunu qama taa.

Krepelkiyaa caliy qama' katuu'le, riwe wazay se palizi padil pawili qama. Piropzusun wondu caaa ne pala mbu. Paa le, tilizuu ne wiluu mbu papiziy pala mbu. Paa kuduyuu tæe, paa awayi yem, paa piya, paa sscaa, paa halaa, paa abalaa, tilizuu ne wiluu laki keleu.

Tilizuu ne wiluu te aleeya taa, lakisí sakiyé weé ne krepelkuu sakiyé weé qodó. Aleeya ana, awé keleu ne piropzusun se eyu edeki wonuu nakuyu ne puco elá pi-t, e aleeya. Niñajwobu taa, eyu piziy elá aleeya ana. Tilizuu ne wiluu te aleeya müuna paa kađúwa wenja. Sosaa piziy peleeyi piya te aleeya. Paa kuduyuu tæe, paa awayi yem, eyu taa wey lelej ne ye. Eyaa iwe yabi yaa rođo kumm, pehikiy nabuyu sakiyé' tilizuu ne wiluu te aleeya taa. Aleeya ana a-laba kpažiy feteenim qođ. Kala piziy awes aleeya labu taa, nabey'e'le piłülakı-wé' kađe nađiyę. Piřiziy piłuna pińzi wenzi eyu wena yo pu-colö. Kojo ne piłekę feteenim tóm qeke' piłenaa, eyu krepelkiyaa wetu we dëđo pi-taa.

Đama sun aleeya

**Tilizun ne wilun kudum kudum –
Pislyna ne bisa pazun
Piwe kađe ezi ezima yo : piwe kelesu**

Kađusi: Paslyna eyu ne e-feeteenim kpa
doj ne etaasou ne paa ebe ri ne pi-hidet
pícakı ε-ñuu taa.

Camiyę yccduu sun ne camiyę welesuu
sun pe-kpelekiuu

Egbeliye taa l'ε, taaweyaa paa anı piżiż yccduu wendu tiwε ε-taa yo, pesejjes taa,
piyekina ne paa paa noċċu ekewε timm koy, ε-yoċċ cekı krayikpayi.

Pinzi ycc bintzi ycc Agbeela : Pinzi tom

Piwe kađe ezi ezima : Kađe we yem tebetebε. Đendje ka,d,e we pazı yo kena se
taaweyu paa anı εħedl ε-taa egbeeliye taa ne ekedl ε-titlinge edi ycc tom pazı ke
egbeeliye taa. Peeđe mbuyc, kađe piżiż qlikuyi, mbu yo, poñċċu nabu yu waa ne
pađużi taaweyaa nesi tħee, piżiżi pike tħomborun, ne paa anı piżiż eliz 1-3.

Alwaatu ezima : Pislyna egbeeliye taa εyaa qo qo mbu yo pu-cċċo ne wilu qeziż
tom qeżu mbu yo pu-cċċo, εle pitaliż cecesi 15 ne riđee

Agbeela qatv: Krayna εyaa 8 ne riđee

Kpelekuu taa pelesu: Picaly়na ezi aleeya palakı se paa weyi pidaawee-i teđi ne
lalaa heku taa weu ne εħedl edi ne lalaa ne kpelekiya tħejja tħalli dama.

Tuma ħċċuun/Tumliż wondu : Đama lizun ne wilun lalaa caly়na tiħċċuun. Pis
tiħċċuun qo camiyę'lε, poñċċu nabu yuwa yaa tħomborun ndindu se pakatiningu pu
yċċo. Tom wendu ppożu yu, pamay-tu takayosalasi yucc, pekpiyi sisu ne pađu sċuku
nakuyu taa. Đniż pi-taa se puċċa piżazi'lε, puċċu, takayosi hatu, tħilmekkay ne sċuku.

Puđċej εzima / Điđkki sewi : εyaa lizun padi pawiliż kudum kudum ne puċċu. Ezima'
piżazi? Ήċċaa koy, piwe piya' kađe se siġġodli si-titlinge si-ti ycc tom. Yee sitisaa
ne siġġodlu koy, kajalay ħnejja yucca wendu yo, tundu' leesu tħejja yccduu. Tuttu yu
taa, εyaa lizun padi kudum kudum pawiliż qama ne puċċu yo, piżazzaa piwe camiyę se
piyek i ne εyaa siġġ qama' camiyę. Taaweyaa nabeyeg ilu se pitaly়na-i se eliz 3di ewi
lalaa'lε, εyay ε-hidet ne ε-pinzi'lε, wendu' εriżiż etas u yccduu. Certes, beaucoup de
participant(e)s ne savent pas ici ce qu'ils peuvent raconter en dehors de leur nom et
de leur âge. Đine mbuyc, liuteesau lejt natu yu weu ne piśiña-wi pacidili natu yu

Pinzi ycc bintzi ycc Agbeela: Piżeyi

wazay

Piwe kađe ezi ezima : tebetebε

Alwaatu ezima : Cecesi 15 mbuyc

Tuma ħċċuun/Tumliż wondu: takayay
hayu, tħilmekkay, sċuku

pazi. Kajalay'le, ma tömbözü nabuyu takayosalay yoo, ḥkpriyi-ke kpiyuu nabuyu ne nooyu edaapizi ekali ka-taa tóm ndu pucca pitali pi-alwaatu.

Pi-wayi'le, paa taaweyu weyi, pitalyina-t'i, elizi takayosalasi taa naqeye ne ecosi tóm wendu popoza takayosalay kaŋga ka-taa yo. Pazı ḥñini tömbözasi puqca ne ne tömbözay naqeye ne naqeye sidaake kuqmasi. Krepelkiyaa niy ti-tiŋge ti-tiŋge' qama yoo. İbirizig ḥpoczi tóm ezi tunne mbuyu :

- ✓ Kokodę wendj'i ḥni ssocyę ne wiqii ḥdanu naqiyę pikkili mbu?
- ✓ Ebę laba ñe-fezuucayu taa pideleqidaa ne ḥnsou pu-yoo?
- ✓ Ebę ḥsulumus egbeeliye qinę qn-yoo
- ✓ Pitomus wiqii ḥtema labu' hendlu puqe pi-qayu, ebę qesesa-η labu' lelen pi-taa?
- ✓ Putoma ḥtem cōnau silimaynaa, silimay weŋgu ki-taa ḥtema nabuyu nau ne pikkili-η labu' woŋga?
- ✓ Tcōnay weŋga' ḥkila ssoslu?
- ✓ Hendetu te cimuv weŋgu' ḥkila ssoslu?
- ✓ ñe-fezuucayu taa ne piśuna cōnco yo, ebę laba ne pikkili-η kedlnau?
- ✓ Sukuli taa weu yo pccyisi ezima paha-η ne wiqii ḥdataşı pu-yoo qesu, ne ebę qede' paha-η pccyisi sinzi?
- ✓ Yee piwes se piśisi-η eyu nooyu anı' ḥkoscoclaa se piśisi-η?
- ✓ Tcōnay weŋga' ḥkila ssoslu?
- ✓ Dwena hıde kiseseęye na? Wendi?
- ✓ Henduteyu weyi' ḥkila ssoslu?
- ✓ Silimay taa seerii weŋgu' ḥkila ssoslu?
- ✓ Silimay tóm taa'le, Quelle est ta citation préférée de film?
- ✓ Le ne le' ḥtem cayu?
- ✓ Aleyya wena ne wena ḥscoclaa?
- ✓ Dwena tay yoo kpina na? Payag-yę sewe?
- ✓ Takayay kikalay weŋga ḥkila ssoslu?
- ✓ Dcay se krepelku taa cine piwazi-η ebę ne ebę?
- ✓ Yee ḥkoscoclaa/ḥkapizay se ḥya ḥadı' nabu (toovenim taa yaa qozije taa), ebę puđu pikkennaa?
- ✓ Tɔlum/matim wembu kila-η qesu
- ✓ Ebę laba ña-pijatu taa ne halı ne cōnco ḥnsou pu-yoo?

- ✓ Pүң naa teñgu ? Ebə yoo ?
- ✓ Takayay kikalay naa silimay seerii? Ebə yoo ?
- ✓ Yolum naa lıñgiley ? Ebə yoo ?
- ✓ Dweña kidaus tömussu nakuyuñ' ñe-fezuucayuñ taa ? Yee ees, weñgu ?
- ✓ Ña-nımañhau taa le ñkila ssılsu se ñwolo ñcay fees, paa qoziye taa ?
- ✓ Le' riwes se paluláñ (se pálulí-ñ) ?

Yee pısañ'le / Kılęezınañ: Nabuyuñ taa, papızıy pama tömbözasi takayay wamm nakeye yoo yaa mañkata yoo. Tömbözasi sıñzi, potoza-sı' camiyey. Ne paa kpelekıyuñ weyi'le riwes se ecosi-sı.

Lımayza labu / kisuuñenaañ / tıñcızıñ wayı / wılvıleýtu töm taa, wendu wees: Cine, papızıy patısuñı nımañ wılvıleýtu töm taa, yaa peheyi kpelekıya wembu pála yo, yaa pasına-wę' lımayza labu, ppw.

Wondu wendu tiwes se palızı-tu ne menziini taa yo: Yee pıpoçusuñ tımiye labu nımañ taa'le, paapızıy pakpay anjaunaa takayısı-welinj, kartınaa, takayısı hatu, ppw. Se pokosuyi pl-taa yo ne palızına menziini taa.

Wílúutindimiye 1:

Pásína ne paa anı étílı ędı ne étílı lalaa

Wiluutindimiye 1: Pásina ne paa ani étül edü ne étül lalaa

Wiluutindimiye 1 te wiluunimaŋ

Wiluunimaŋ 1: Èbe' pasiŋna-m se ma?

	Krelekiyaa laki lmayza' ndu ramayziz yu-ccu ne wembu pikey kibambu yu-ccu.
	Kpayna pinzi 16 piqee, kađe we tende.
	Tombé huwa yoo lmayza labu ne tombé ne kütomil Mau kartuua yoo se pëte'le pëteyi.
	ezl cejesi 45.

Tombézus tom keyo
cine : Pidaunaa
maasiŋkaluwaa ne
maasiŋmauwaa.
kileyzim piqiy pikey
se eyaa piqiy pewee
naale naale ne pala
tumiyé

Krelekuv taa tukasi: Krelekuv qone qine, qimuna qipaziyé. Pazyna ne krelekiyaa laki lmayza' pa-maymay

Đone : Kiđe tae le pesceliy paa krelekuy weyi ke tumiyelabu 1 te takayay hayuu ne tyo, om keyo cinendu, ne ema-tu takayay hayuu yoo. Yee piłakı krelekuy noocyu' kađe se ehiy lmayziyé, popuuzu lmayza labu ε-ñuu taa. Papiziy pa'ma piqitu ndindi natuyu. Pahá alwaatu wendu yo, titen' le, pëteyi krelekiyaa' tumiyelabu 2 te takayay. Cine qeqe krelekuy paa weyi ewena cejesi 5 ne ekali ne enii tumiyé wendj piqozuu se elayo, ne edanii deli'le, erçzi ne pátaz-i pi-taa. Læleýo, piqozuu-wé' cejesi 20 ne pátazi pa-ñuńj taa camiyé ne pána se pa-piqitu taa le, hcołuu weñgu kpađaa. ne ema-tu' weñu kulukulu taa. Yee alwaatu edatali-wé'le, papiziy piqozu-wé' cejesi ezl 5-10.

Lumayzalabu : Taaweyaa tñge laba tuma wena yo, piqozuu a-yoo læleýo egbeeliye taa. Taaweyaa koy ne paa weyi ne ε-piqitu ne paa weyi ε-calim taa qon qom mbú yo. Peeđe' paa ani pukuluu ε-ese se pa-taa paa ani'le ewe ndi ne lalaa.¹

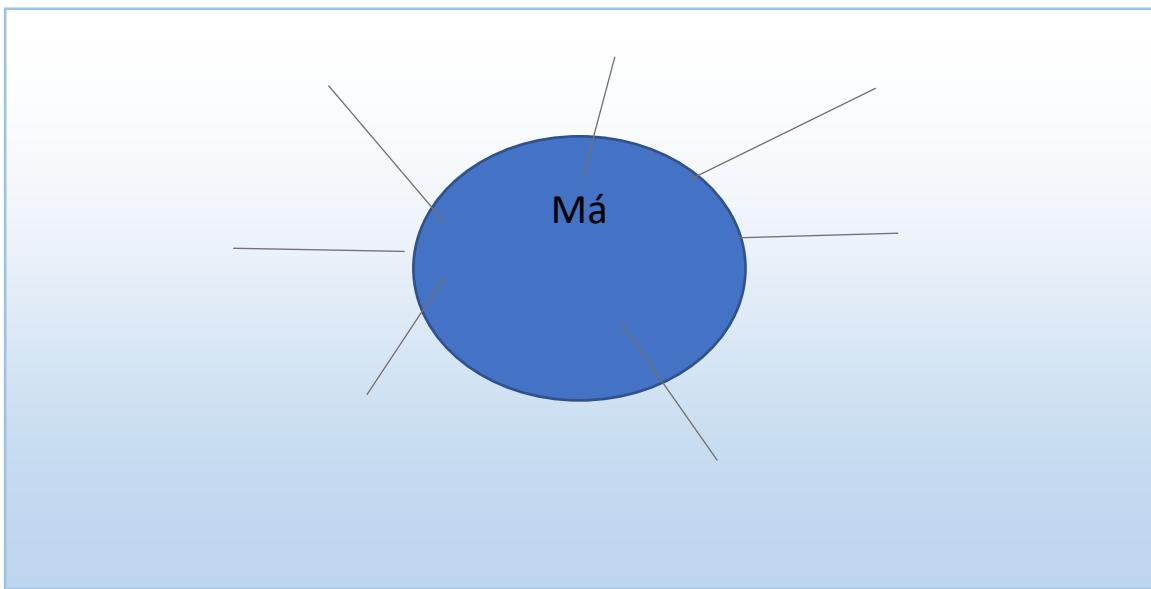
¹ (cf. Meinert, Stollt 2009)

Mindmapping

Mindmapping təbuu se feteenim taa yekeluu. Kılakı tumiyə ne eyu feteenim pızıy mbú laabu yo. Mbü mbü pıke kaqę yo, pıyekeliy-pu ne təmbe ndındı ke eyaa tıŋge esindaa..²

Tumiyelabu 1 tə takayay hayuu 1: „Wembu pıwiliy Eyu qınewetü yo“. İyccusuñ ñe-wetu təm eziña yccusuñ ? Ebe wiliy se ñe-wetu we ndı ne lalaa ? Yee pıtoma se ñheyi eyu egom noçyu' eyu weyi ńkəna yo, ńyccusuñ sewe ?

Wədusu paa weŋgu kikom ña-ñuu taa'le, ma-ku' wetu-kulukulu taa canga nakeye noçuu taa. Cánzı wenzi siwəe yo, sıtalıy-ŋı, hıes lıeesı ńscızı ezi ńscıluñ yo.

² (cf. Bundesverwaltungsamt 2012)

Tumiyə labu 2 takayay hayuu: „Đōne wetu te Radaari“

Cóna ño-đone wetu tñge ezi ñkedsu yó ne ñceyi ñadı ñpılı-tu' wazay yoo wazay yoo.

Sewe ñmayzıy pu-yoo? Ebé' ño-đone wetu kılıy lizıy ño-yoo ñiwiliy ne tukuy lizuy ñiwiliy? Cöle ño-đone wetu' radaari taa. Ña-pızıtú wey qeu weu yoo'le, tıñcətusuna radaari tákay taa ñötinay yoo.

3

³(cf. Meinert, Stollt 2009)

Wilöönumau 2: Kpađin təyuu

	Kpələkiyaa sima caluu caluu kpađin pizit u kpađin weyi ipiriziy iwees yo. peheyiğ-wé se poçona pána kpađin weyi muna weyi.
	Pikpayna pízzi.16
	Piwes se pescelé kpələkiyaa təlümciķasi Kađe taakili
	Cejesi ezi 20 yo' pupozuu cines

Wilöönumau kune kłtom taa, mau yoo
kikiliy wizuu:
Yo, numau kune,
kpələkiyaa se kpələkiyaa
isi mau ne piwes se
wiluu egbeeliye taa
padaayeles noçyu kijeu

Kpələkuu taa tukası: Piwe qırapaziyę tukay taa. Pákpaži dəj wetu-kpađin ne wetu wendu
tılıñotinaa yo.

Đone: Paa taaweyu weyi, pesceliğ-i təmliyelabu takayağ hayuu „Đonewetu Kpađuú“. Ekpakiy cejesi 5 ne ekali ne enii təmliyę wendiq pađuwa yo, ne qəndə edanil yo, erçzi ne patazi-i ri-taa. Eniy pt-taa mbú'le, poçoz-i cejesi hiu ne epili paa kisimim mbú'le ke kpađin taa.

Liezuu: Taaweyaa ñitaas ne peweeena pa-lumayza' pa-ñun taa'le, pu-təbuu se təmbe ákpelenáa ne wembu pósózı ne riñcozı rikili yo lę, papızıq poçozı pu-yoo ezi poçozısun yo, sukuli qan taa.⁴

⁴(cf. Meinert, Stollt, 2009)

ТУМІҮСЛАБУ ТАКАЯГЫ ХАСЫН: „ДІСНЕВЕТУ КРАДІО“

Кісімім өбенім we крағұу weңгу таа ? Крағұу we німігес y ;,oo, кісімім wees нівараң ycc. Рілі кісімім ne рұтусында крағұу ne ηхес саңға крағұу noo таа рулоно пітамсина кісімім wембу рұмұнаа yо.

Крағұу :

Нісі t:ol:om

Кісімім :

Еңгілісі

Есесеүе :

Hendu teuer

Ñε-тε' le :

Есебе толим?

Aleeya кісігла :

Дұу леләң өyaa

Halу naa abalу :

Naңбанзы

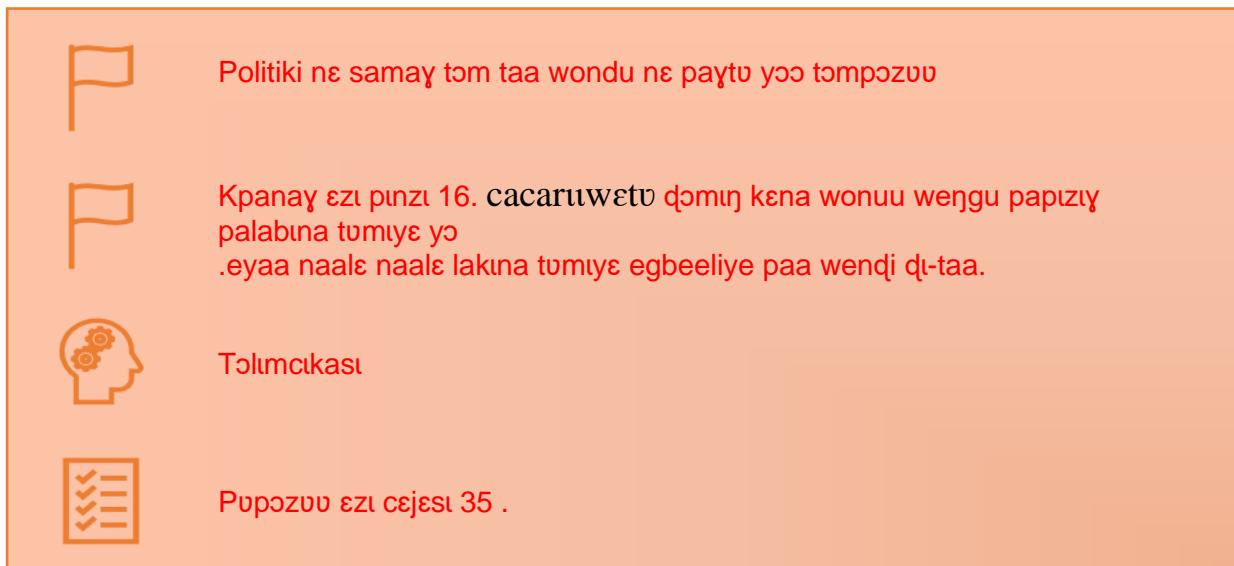
Maluu

Kristүнду

Шілдесімдегі 3: Езіма тиіс жетекшінде жаңа казашқа өзү fezuucayu таа paa qooye ?

Ñесеүе : Тұмігес labu қеде we мбүүсі, ретейлік таавейяа nabule таа. Pu-wayt'le wiliyaa kulusi yaa puuzi yccdetu ne қама ne рәуисінде езі өyaa кедес төм paa qooye yо, ne pám taakayag hayus ycc. Әлкпай езі : өyу ңілігі німас weңгу eti,n yо, ne esay se nccын esina-i. Әсбіліе, рівнес se pátı өyaa naale waa pamba рe-ејағyewetу ne pámá. Рілінде крағұу ycc мбүүсі :

- ✓ Esoseye
- ✓ Ñe-te' le, etc.

Wiliu kəbelesi : Tõm kiccoolitu konaú

Đōne : Peçeliy taaweyaa ke « yoođutu-ne-qama qonuq qonuq qonuq mbú yo » pi-te tumiyelabu takayay hayuu. Pama kó-yoo tõm ne riwily se eyaa naale yoođutu qama. Kajalay'le, pekeetema labu agbeela (agbekwa naale naale) ne awee, ne paa weyi esima egbeeliye wendjì qì-taa ewee yo. Pi-wayi'le røscozun paa weyi e-yoo ke eyu lelu, pi-te eyu qonuq tumiyelabu takayayhayuu 1 ne 2 ro-yoo. Tútú wayi'le páhá taaweyaa' alwaatu ne pákali pánú tumiyey wendjì paquwa yo. Padanú qendje yo, røpozi ne pátázilwe' pi-taa. Cejesi 5 pahay-wé' peedje. Taaweyaa teñ tõm taa niu'le, eyaa kaatem kprenduu naale naale yo, pálizi kigbendu kudumuu taa eyaa pamba pa-naale. Pákali tõmhcoye' tõmhcoye' kudum kudum pakazi qama.

’
Læeleyo, naale waa wemba pakala yo, paa weyi'le ewelesiy lelu te wetu ne rižitu yoo, ezi patim-tu pi-tees cine yo. Wendu emayziy se tiwe wazay se papiziy røscozli ti-yoo yo, ne ekuluti pi-te kisimim tõmbe ne cikay tõlm wembu escoola yo. Pahay-wé' cejesi 25 ne pakali ne pokuluti

Lumayza labu : Yee agbeela tingé itema yo, paa mba'le røscoolu pe-kihiym yoo samay esindaa ke sukuliqan taa. Weba palaba tumiyey yo, ne samay kpeekpe lumayza piyuiziyo nabuyu layzí pazi. Wembu piyuco yo, tumiyey qiné, pakpaay-dí qonuq ezi kaduwa yo. Taaweyaa wemba pe-te kihiyum we ndi ne samay minji te yo, pihay-wé'

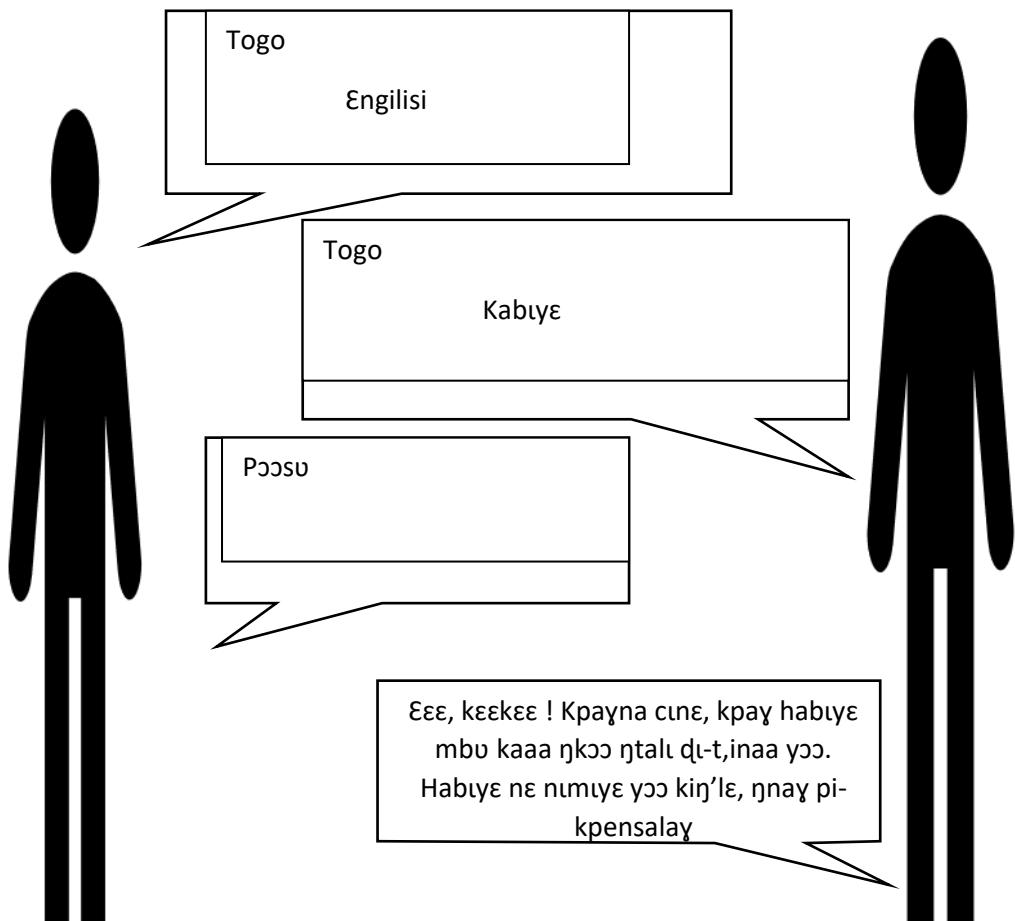
nimaus ne peheyi-weyaa tinge palaba lakasi wenzi yo, ne putuli samay tinge' limayza kifala nimaus, ne paqayni pu-yoo coolesu.⁵

Tumiyelabu takayayhayuu 1: „Damayooodinau qeet qom mba yoo“

Paha nimaaj ne Togodu nooyu qees ewolo Togo taa ne ecay erozzi ne pawili-l nimaus wejgu patiengiy powoki « Icqakadaay » wejga koñotaa yo ka-taa yo. Edqeygag'le skati teetu taa tu nooyu.

Cona jkpa ntii eyaa naale pamba, pa-damayooodinau hoolij. Cona pama pe-wetu n ; pizitu tom yoo wendu yo. Hmayziy pu-yoo sewe ? Wetu ne pizitu wendu we wazay ke damayooodinau punee ri-taa ? Kuluti qone ne wetu tundu.

⁵ (Diaconu 2008, p.60 suiv.)

Eyy 1:

Muzimizi

Kristosdu

Adodoka sukuli taa wiliyu
nasile

Fransii

Soola nimaq wobu

Eyy 2:

Efeyi feendu

socla eyaa tom

isapccu sunpacch

maki jintaari

say taksii

Wiliusunimau 4: Pimalinamwaa te qonewetu kpata

Krelekiyaa laki pana ne pe-esee camiyé potojguu se eyu qonewetu yo, pu-tobuu sewe ne ebe ne ebe pikennaa se piritziy piwazi eyaa ejayye taa.

Pikpayna pinzi 16 : kaqewetu kamay waziy ezi tumiyelabu wonuu. Tumalabu agbeyla taa eyaa wey kagbanzi kagbanzi.

Tumiyelabu qone tom taa'le Pour la méthode, p tolmcikasi.

Cejesi ezi 65

Temdezenu nimaus keyo
cine, pumuna
maasijkaluwaa ne
maasijmauwaa

Phases du Séminaire: Phase d'analyse

Noozun : Wilius nimaus nimaus taa'le, piwe wazay se pana pe-esindaa ezi toovenim taa yo. Dendé palakı krelekuu yo, pasii-we' krenjbeliŋ ne pacuni daŋ taa piwees cōnau. Poñooz krenjbeliŋ 3, krenjbelasi sakiyé. Poco krenjbeliŋ ycc ke ajana pisarj

Kray ezi agbeela naadozo ycc cōnayaa pekpenda pacay pocco krenjbeluu nakuyu' krelekuu aliwaatu taa. Paa krenjbeluu weŋgu ki-ycc'le, pasi kartwaa 4 ne padu paa kartu weŋgu'le ku-ycc camiyé wetu kradui ezi ezuno yo :

- ✓ Esceye
- ✓ Eseycōnau ŋilisuu
- ✓ Feteenim taa kreyuu

Done : Krelekuu hɔlusu paziy'le, pasii agbelaa ycc cōnayaa krenjbeliŋ inu i-niidozo i-ycc. Paa weyi'le, e ne e-krenjbeluu. Agbeela nɔsi ycc qeyaa'le, pa-taa paa weyi peceley-i lemtakayay ne tolmcikasi. Tumiyé labu qɔŋ qɔm wembu yo, agbeela nɔsi ycc qeyaa ne pe-eyaa pococduuna-tu ne weyi e-taa ewe tom'le epɔzi. Agbeela nɔsi ycc feyaa, liziyna pi-taa se tumiyé labu we ezi eyaa esimaa keduu tom yem ezi padukatiy qama ne pococduun ycc. Paa taaweyu weyi'le, halu yaa abalu, kütumiyé wenq krenjbeliŋ ycc kartinaa qɔŋ-i ycc, ewiziyna-dl. Kütuma ana awé ezi w,et,v kibandu taa

wetu kibandu. Cecesi 20 qey'le, paa weyi eleyzı kpeñgbeluu, pilaba se eleyzıa wetu. Agbeela yoo conyaa qeke cakina po-lona taa paatuu, se pokona ñalamiy'e' agbelaa leena taa eyaa emba ptalina-wé se pokoo po-colo yoo, ne peheyi-wé' ezima lalaa laba kutuma ne riqee yoo. Pisá ne agbeela lediy qama le anii kedasi qoñ om wembu yoo ritaa camiy'e'le, agbeela ncsí yoo qeyaa wée se pati wetu kibandu taa yoo ti-taa tömbe kpayi kpayi ñina ne páma lemtakayisi yoo. Taaweyaa leyzıg kpeñgbeluu tam nabule. Pilaba se paa anii le ecay kpeñgbeluu kuđumus yoo tam kuđumam. Ðođo'le, Krepelkun kediizay ñuđinnaa wée se pálizu kedası pýtu taa camiy'e ne pisá ne kedası qó camiy'e.

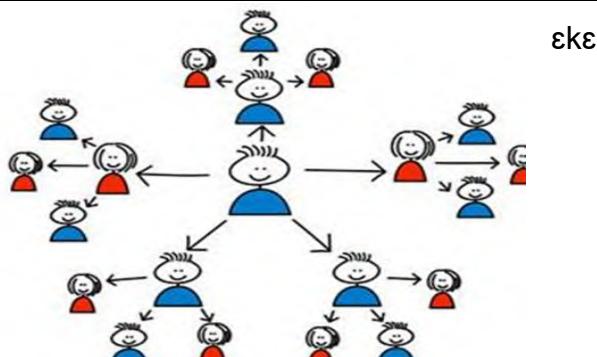
Limayzálábu: Krepelkitu hoołun kujgu kilej'e, agbeala yoo conyaa tobogi kedasi tinge ne pékedi. Lemtakayisi yoo pülliy ndiwetu. Tütü' poçołun eyaa tinge ñotun pa-ñuđ'e.

Nabuyu leyzı pazi : Tumiy'e labu taa nabuyu piziq piolayzi pazi, wembu ri-yoo yoo, paa kpeñgbeluu weñgu ki-yoo'le pasi nimaus tuzunus tömpozay. Ðođo'le, papizay se peleyzi egbeeliye nađiy'e yoo conyue, ne yee pilaba mbu yoo, papiziq pakpay egbeliye qindiq dítaa weyaa ne peleyi-wé' agbela leena taa.

Pítasí se peleyi wetu kibandu töm' teyuu wembu yoo, weduu nakuyu piziq kutuuzina eyuu nocyu ne pisuna ele mbu⁶

Lalaa wizuu

Lalaa wizuu wetu wenuw ne lalaa wizuu keekee pewe ndi ne qama, paa pa-đu-ñoye

Kuđum koyoo :

Wizuu :

Weyi ewena wizuuwetu yaa ewiziq eyaa yoo, eriziq élá ne eyaa leyzı limayza, peleyzi tömnusukoo yaa peleyzi lakasi ne limayza leyzı nimaaj yaa peleyzi asilituu.

Ðilinayey: dreamtime/ influence

Wizuu wetu wenuw teke lakasi, piqe wetu ne pi-te eyee nabuyu taa eesiq se ewe mbu

Wizuu keekee le, eyu wiziyna ne ewiziq lalaa farara.

Ezi : Klaus cay se Max eyabi-i klasco.

⁶ (cf. Brown 2001)

Wílúunímau 5: Lalaa wizuu

Tombiye Lalaawizuu ne qil-tobuu pámaliña eyu

Krayna pínzí 12-16. Kadé sına qendé yo pitala se pótó se pitala heku ne heku.

Ndeke tumiyé labu yaa kigbenduu taa tumiyé labu

Takayihayuu kuhulomuu, Tolumcikasi, Krata

Cejesi 15-20 mbuyc' purozuu

Wílúunímau kune
kitüngilyna
tómdezuu yoo. Elé
pideke maasi
mau ne kaluu waa
pe-dede

Krelekusu wílúu tukası : Wílúu tomqoyo Lalaawizuu te kajalay tómuu

Đóns : Piwes eyaa ila lúmayzakónaukodoyuu ke "Lalaawizuu" tom tóne tl-yoo pazl. Ne paa weyi eköjna e-lúmayzile'se paámá takayaç hayuu kuhulomuu yoo ne tombiye « Lalaawizuu » wee heku taa ne piwes Mindmap tiye (Lúmayza ndindi te anjau).

Lúmayzalab/Taatakuu: Taaweyaa liziç pa-tuma lula wembu yo pawili. Egbeeliye yoo cóniyu kpéndi pt-tüjge ne élá lúmayza ndindi te anjau (Mindmap).

Tumiyé kúlabiyé : Lizi tomqoyo yoo lúmayza ndindi te anjau. Lúmayza wena kój ña-ñuu taa ke Lalaawizuu tom taa ?

Sínaus lúmayza naayé: Ani/ebé wena wizuu ñó-yoo A-yoo ke njiriziy njweenaa wizuu ? Ezima njiriziy njwizi eyu ?⁷

Cosuu mbu píriziy piwes yoo : Eyú wizuu edí yo, ña-ñuu yo mba, wiliyaa, cejewiye, nabuyuwaa yem, tumiyé qilaqé.

⁷ <https://www.palverlag.de/lebenshilfe-abc/beeinflussung.html> Mäs, M.: Modelle sozialer Beeinflussung

Lalaawizuu te wetu ndindi :

Meier ne Tilman Slembeck (Willyaa sosaan, pewená qodqo simtu nima ndindi politiki tom taa toosu yoo, Tumacamliyedoom ne eTosuu minji, ppw) pa-mayzum taa'le, Lalaawizuu lyna pudunáá ndindi colo ne pi-taa kirkaym waa qodqo ndindi.

Meier ne Slembeck pa-nau taa'le, Lalaawizuu lyna pudunaa loldo colo.

Mba yo ::

1. Wala tumiyeg labinau ne lalaaw iesgt ; yoo losuu:

Pikéna waqé pumaynamandaas ele qindli yebina wala keelee hiu yookandayuu..

2. Kaakendu :

"Kiheyuu" te sakuyet taa wetu

3. Tömdeezuu se eyu enii ne etisi :

Eyu yuccduu ne pi-taa tuu, e-wetu maymay taa yaa eyccduu ne ewiligna wembu pilaba riqees yoo, lelu niy ne etisuu e-tom yoo yoo.

4. Leiu müüdúu :

Eyu yuccduu ne wendu tiwe e-taa yoo eekadly-tu se lelu etisi e-tom yoo, tengu hcojna'le, nabuyu esñiliy ne etiugiyu muuduu tom yoo.

5. « Makulina qoq » te tiwiluu taa tseyuu ke egbeeliye esindaa :

Peyeki ne qoqdu ne ejam riwes ezi pewe kimani. Palaki mbu se pawili wazay riqeket qoq..

6. Leiu éyóðdi ne leiu yóðdi :

Eyaa naale mbuyc waej, lelu yocdi, été, lelu yocdi ne panu po-nosi taa, panu pa-limayza, ppw, riqiziy riqeyli uccyu, ele piisaq se pteyli pe-hekuu taa.

Paapizly pótó se pi-tiijge mbuyc piké toovenim tom se « pu-colc pilyna ne eyu lelu wæena wizuu qoq » ke lelu yoo. Papizi pamay se tombé wena qilliza a-t;pbij mbuyc yoo, awiliy "leluwizuu" hcojin ndindi.

Đílinayee: istockPhoto/influence

Wilvunumav 6: Muuduu

Nabuyu lakin fezuucayu taa ne piwili se cne leluwizuu tom waa

Kraigna pini 12. Piwe kaqe pisuna qende :
Kaqe we tende - kaqe maynaa

Pasi aseyde ledus takayisi, tom kimamatu, lemtakayisi, n gone (wembu patayqlyna yo), kputiyay

Niytu 2 yaa 3

Nimau kins ki-taa,
maa tóm pikennaa.
Pimuna maasijmaa
ne maasijkaluu waa
yee péléj wembu se
paná yo, pikpendina
fotonaa, pelema-pu
ne peyele kimamatu
ne kijen koy.

Kreilekusu wiluu tukası : Kupuuzutu tomloyay, pawliy tombiye ne pite'le

Đone :

Péléj tumiyelabu takayhatu, si-yoo ne lalaawizuu te anjaunaa ndindi. Pakalıy takayhatu tundu ti-yoo ne pálá tumiyey wendí rupozaa yo.

Piriziy rike qodq tonet/ Leset:

Papiziy peyele tuma 3 ne 4 labu, piliyna alwaatu colo, ne pi-wazay colo qodq, wembu ru-yoo yo tuma 1 ne 2 qodq ne piwili se tomqoyo te kupuuzutu pikennaa. Ele papiziy pakpay tuma 3 ne 4 ne papazina tomqoyo cejewiyepilinzi wiluwanjau⁸ ne pakpazi wembu rekelekaa yo' dogn.

Đilinhey: <https://www.lernen.net/artikel/manipulation-7-strategien-einflussnahmen-3198/>

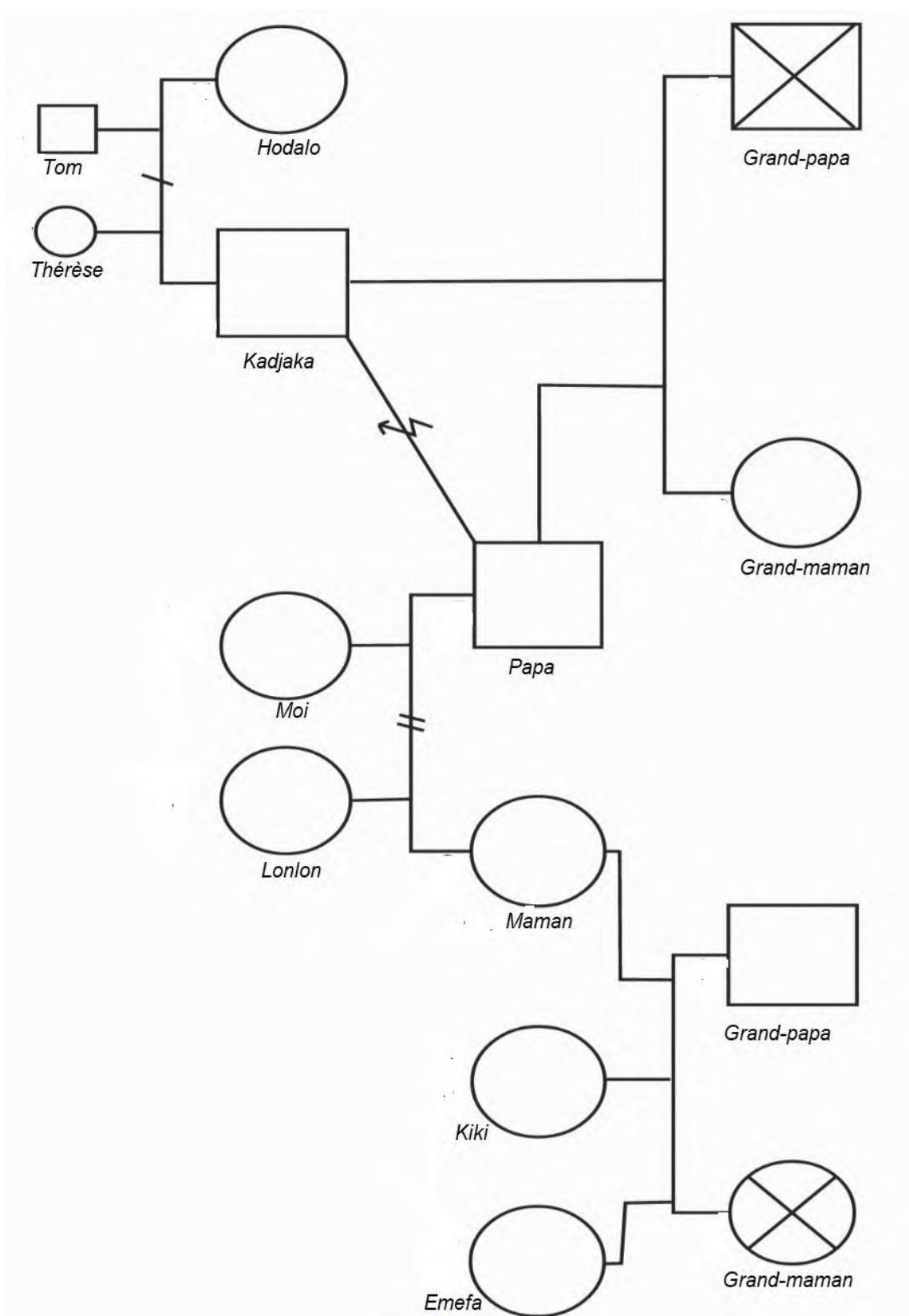
<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/manipulation-38607/version-262028>

<https://arbeits-abc.de/psycho-tricks-im-job/>

cejewiyepilinzi wiluwanjau nooyu yo:

⁸ Cejewiyepilinziwiluu te anjau kena paluu anjau se pawlina cejewiye taa hoo ne eyaa pe-heku taa kobiye tom yo. Cne piwes se piwili kpádju 3 mbyo paa szumtaa. Pawliy anjaunaa mbu'le, pisar ne pina ceejewiye taa paa eyu weyi'le e ne eyu lelu nimay wenga we pe-heku taa. Ru-yoo ke pálabina tumiyey tetegeyeyereewaa nabeyey ne wiluwanjuma payay-ye se tamisinau nima Cejewiyepilinziwiluu te anjau yeki ne koobiye wendí qlwe hoo kuqumus taa eyaa heku taa yo, ql-taa tu.

Muuduu

Nooju piziy ewizi egbeeliye kudumqiyet taa eyaa yaa pa-maymay papiziy rádu pa-taa ne pewizi lalaa. .

P :il :i :v eyu noo taa se :

- „Eyeba ne málá puné“
- „Halu enu ε-ycc malaba“
- „Iwena wizuu kidekedim mɔ-ycc“

...ezuno' lalaawizuu tóm piziy pula..., muuduu qɔŋ qɔŋ mbu. Dína wembu' qe-fezuucayu taa yo, riwiliy se qesima lalaawizuu tóm ndu' camiyet.

Tombiye Muuduu kena **Manipulation** fransu taa. Dílina latet taa tombiye manus (nandaka) ne plere „suyuu“ ne pu-tobuu kelle „wizuu“. Peeqe' tombiye muuduu linaa **Təbunuw** : Muuduu kena „eyaa lala wízuu se enu weyi emuuduu yo ehíy kezay ke pɔ-calo“ ..

Pijatu taa, pipaziyen hendlu. Rey cay se kala nabuyu ne ka-ñma « **kizina-l** » le eredli edli taa. Emuuduu ε-ñima se paba itisi ne elu wembu esoclaa yo.

Ike ssos ne ne ηsocli se ηseyti ña-tumlađu ne ηyele ena se ηcay ηsoczi liidiye fenaysim.

Yaa εzi sukulibya niy si-wiliyu tóŋ se εεqvu-wε' dεy tumiyet yee pewelesiy pa-tiŋge ne palakı tumiyet camiyet' sukuliwlu alıwaatı' sukuli qan taa koy.

Cine mbuyu, muuduu feyi lakasi kidekedesi nimau taa kelle mbuyu? Eyu piziy emayzi se mbu εzi ηlaki ne ña ne ña-ñindu' ña-taa yo, muuduu lakasi nasılı kelle. Yee nooyu εwεe ne ε-te paa εbe pi-labu taa kenjem ne edli pilim, koy paacaziy-l nayu te' wonau.

Ma ña-larıgley taa ne ηtɔ se ñε-te puqɔŋ pi-nası taa yaa we? Yee puqɔŋ mbu, pidekena feye tóm. eyaa wemba pocosuu tóm tundu se εεε ne pedeceti yo, rutoma padatalı nabuyu.

Təmədoyo Muudun ucc matu ucc tumiyə labu – Tumiyəlabu takayihayuu, Matu 1

Tumiyə kılabiye :

1. Lizi weyi ewiziγ yo ne weyi pēwiziγ yo.
2. .ezıma tıyε' pılabı ne pewizy pıdu ?
3. Lizi cejewiyepilinzi wilıvıjanjañ keliñ ne piwiliγ áke anı ne á-lımayza yo wena (+ kibana, - kidekeda) εyu lıelı ne lıelı pε-hεku taa. Pı-yıc'ıe, wemba ña ne we imu matu kudımatu yo, ikrendı ila tumiyε.
4. cejewiyepilinzi wilıvıjanjañnaa « ajama » wemba pewε tumiyəlabu 3 takayihayuuγc, pawazıñ ne ηlızı cejewiyepilinzi wilıvıjanjañ soscıu ne yee piwε tezvıu qeli ne anı ke anı yaa alakı we le, ηtezı

Essozimna ne e-sukulidarıñ taa piya lıeesı pewε kaday nakeye taa ne εcay se ε ne we pama paalıc. Ε-taabalu soscı Edem we pa-taa. Halırepı Tulu qıdqı cay se εma, εsocıla aleyya ana. Papapızıγ ne pama, pewε naadozo, yıc'ıe piwwee se pañılı nabeyε pıscı pı-yıc. Edem woba εna Akono ne Zola ne eheyi-wε ne petisi. εcangaa eheyi-wε se pıteñ mabu'ıe, ε ne Essozimna pıscı mba Akono ne Zola pı-yıc ne pala Maaduuyuu. Etəm nau se Zola ne Anoko pa-taa wε se pakay-wε heyuu εzı padıılakuu tam yo se pala Maaduuyuu. Essozimna ne Zola pétisi ne pakpay seja kpaagbaa pombo kaday taa kiñ. Edem pızaa qıdqı εna Aluna ne etisi. Nio ne Abeni paba qıdqı tisaa. Tulu pazıγ elakı akonta' camıyε'ıe,,eheyi-wε se yee pamaba pıcı koyɔñteñ'ıe εlabı-wε akonta te qeytuma wena paqı-wε yo.

Təmədoyo Muuduu yəcə Matu yəcə təmliyə labu – Təmliyəlabu takayihayuu Matu 2

Təmliyə kılabiyyə :

1. Lizi weyi ewiziyy yo ne weyi pəwiziyy yo.
2. .ezıma tiyə' pılabə ne pewizy pıdu ?
3. Lizi cejewiyepilinzi wılıvuanjaş kələv ne piwiliy ákə anı ne á-lımayza yo wena (+ kibana, - kidekeda) εyu ləlv ne ləlv pə-həku taa. Pı-yəcə'lə, wemba ña ne wə imu matu kudumatu yo, ikpəndi ila təmliyə.

Kiano ne e-sukuliqən taa piya pəwə aleeya kaday naqeyə taa ne əcay se elə kiliisuu. Kəyo kiliisiñ inu i-niidozo Mara, Tayo ne Lamia pətəm pə-yəcə cagy yo, εεrızıy eliisi. Lımayzıyə nadlıyə koo Kiano ñıvu taa, éwólo εna Tayo se yee əkaza-ı kiliisuu ləsleýo ne eliisi cəjesi 30 yo, εhay-ı sokolaa kpata ne kı-təe. Tayo tisi ne eyebina kiliisuu ke Kiano. Tayo ñedqəenə Amari ne Simba pə-cələ kiñ, paba ñıawee pamay kuduyiñ ke kañiñga taa. Tayo pazi-wə se εpızıy εsına-wə' kañiñga kuduyiñ mav na. Teñgu Amari ne Simba pacaway se pa-naale pə-deke pama kañiñga kuduyuu. Tayo pazi pıvyyuu ne kakalay. Pıdatuheyi Amari ne Simba' natıyu. Tayo təzı wobu εna ε-wılıy qodoo Azikiwe se mbu' Amari ne Simba paayeki-i se εma kañiñga kuduyuu. Đodoo Azikiwe peyzi-i ne eheyi-i se εpızıy ewolo Aluna cələ nimiyeckpau cələ kaday taa ne εmaa. Tayo fiydi ñıvu se əcay kpem se ewolo ε ne Simba ne Amari pámá kañiñga kuduyuu. Lımayzıyə nadlıyə kpa ε-ñıvu taa. Tayo se ewolo Malaika cələ se εlə əkazı-ı ε-kañiñga kuu ləçay. Malaïka ñatalakına təmliyə' alıwaatu tundu'lə elə kezı-ke εceles-ı. Tayo səes-ı ne εpısi kañiñga qıwəyə ke Amari ne Simba pə-cələ. Əwili-wə' kañiñga kuu ləçay ne eheyi-wə se εnu pızıy ekuu kañiñga təka taa pusu ləslees ne pıcay camiyə pıklı εzı pamba naale palakıyna pe-nesi yo. Đine' Simba ne Amari peyeba-ı se pa ne ı pámá kañiñga kuduyuu.

Тәмәдоғо Муандын үәә Matu үәә түмінде labu – Түмінде labu takaythayuu Matu 3

Түмінде күлабиүе :

1. Lizi weyi ewiziң үә ne weyi pәwiziң үә.
2. .ezima tiy' pilaba ne pewizy蒲du ?
3. Lizi cejewiyepilinzi wilsuanjaу kелен ne piwiliң áke anı ne á-limayza yo wena (+ kibana, - kidekeda) eyu lеlү ne lеlү pе-hекү taa. Pu-yoo'le, wemba һа ne we imu matu kudumatu үә, ikpendi la түмінде.

Halibey Aluna ne e-sukuliqan taa piya pеwе aleeya kaday naқeүе тaa ne palakı aleeya nimiyeуooкrau. Әlne' Yaris һоtina-1 ne өрсүнү-1 se eewoki taa ро-сöлө ne ε ne we pama рооlı mbu pu-yoo' үә pіkaza-wе' eyu kudum ne aho wеe kumaң. Aluna һekizi, εesin рооlı mabu' camlye. Yaris һuu taa wеdөn. Eheyi Aluna se yee etisaa koy, ewoki εna Simba ne eheyi-i том kibandu ε-yoo'. Mbu pu-yoo' үә εnaa se Aluna ssöli Simba. Aluna tisi ne εti Yaris ke рооlı kaday taa. Yaris ne Bijan pa ретейи εyaa aho taa kumaң. Yaris te ahoye yoo' le Aluna, Zola ne Nio pеwena. Bijan te ahoye yoo'le, e Abeni, Akonoque ne Tulu. Aluna taacay se εma εle εwee kanzi taa. Тeңgu ε-te ahoye yoo'le kanzi taa cayyu noçyu wеe, εle' үә Nio. ε ne роооди ne eheyi-i se εnaa se εnu Nio εwе weewee ne εnu' kanzi taa ne qımaqе, Aluna εnu εsima se εeriziy eteli pombo ne kidee poliq, үә kanzi taa εnu Aluna εriziy εcay wembu pu-yoo' үә, εsim pombo krapu. Nio mayzı ε-һuu taa ne eyele Aluna se εcay kanzi taa.

Төмөнгийн Muудуун үүс Matu үүс түмүүс labu – Түмүүслабу takayihayuu Matu 4

Tümüze kılabyüs :

1. Lizi weyi ewiziy yo ne weyi péwiziy yo.
 2. .ezüma tiye' pilaba ne pewiziy pudu ?
 3. Lizi cejewiyepilinzi wiluvanjaw keler ne piwiliy áke anu ne á-lımaçza yo wena (+ kibana, - kidekeda) eyu lelu ne lelu pe-heku taa. Pu-yoo'le, wemba ña ne we imu matu kudumatu yo, ikpendi ila tumiyey.

Halibey Zola ne Akono ne po-sukulidjan taa piya peue kaday taa ne palaki kilisuu. Kiano we kilisuu tozoñijgu yoo, kpaagbaañijgu le. Zola ne Akono peke taabalaa doo koconco qaq taa, sonc yo lom eekperj peheku taa. Kiano esenay Akono ne esiyey, ekpitina Zola pikili enu. Zola sima wendu tiwe Kiano taa yo, etiyi-i se ewolo eyabir-i tcoonyay ne sulum. Zola hay-i lidau mbu ri-yoo yo, enaa se Kiano socala-i. Ele nnewes yem se pikay qom. Nabuyu nabuyu halibey hey-i esiyey naqlye ne pilaki enu se etom we-ke qaqb' liu. Akono nay halibey lakasi ne pilaki-i queu. Ewolo ehom-ke' kilisuu yoo ne ehey-i se paaleeyiyina lalaa socalim. Zola titijges, yee esocla nooyu tom keyo, se pudu ela e-soclim ne njingbilialaussi. Keli wendu Akona yoodus pu-tom taa yo pideheyi-i natuyu. Peke taabalaa kibama, ele Zola laki wembu esoclaa yo. Piwiza Akono pazl ne ekizi e ne Zola padaatasi labu ne esan eddeena halibey Malaika colo kij. Ercuzun-i se e ne i pama kañingga kuduyuu. Malaika se e-liu we riñej kele e kañingga looyay feyi e-colo, kewo Tayo colo. Akono kpaazi han ne eho Malaika se reddeena kañingga poqe colo ne pama kañingga kuduyuu mbuyi halibeyna nandasri fiya nñinzi ne paa kañingga looyay efeyi koy puceyiy. Tayo na-we mbu'le ewolo po-colo se se e ne we pama kañingga kuduyuu. Amari ne Simba pideheyi-wé natuyu. Ne peheyi Tayo se pamba qeke poqowa. Tayo qee eyebi-wé ewolo Malaika ne Akono po-colo se pa-naadozo pama kañingga kuduyuu kikili paylus ne queu ke Amari ne Simba pa-nñijgu. Akono ne Malaika pa-taa laba lelej se Tayo qewa eyele Amari ne Simba.

Əzüma εγυ ləkə nə ewesəna

lalaawizuu qoŋ

Əzüma' lalaawizuu qoŋ kəŋ ?

- Feteenim fezuu (εγυ sam fəyi, lala liu təe sau fəyi, firifiri təm fəyi, ppw.)
- Əyaa seytuu se pala nabuyu
- Səołım təm wılıv
- Əgyu wətu kibandu wenau, Səołım təm kibandu yoo tıŋgınau
- İdəeziy təm ηηyəcəduu, tomnay wətu, nzulomiyə qızınıyə
- İfezi mbu ηteqli yə nə/yaa ñe-lidau, esindaa niye wılıv, lalaas eſe krenau, səcəndu qıvu sımm.

Source: iStock/Körpersprache

Đikpay εzı : Kameraa tınaa nabeyə cay se pakpay heu nəçyu' sirrimay lıŋgamuu nakuyu kotoŋga yoo. Heu ñuu taa nə qoŋ. Pokou, pamakı nesi taa, heu eekisiy. Pa-taa nəçyu la leytu nə ecaa n\$it u nə ədq qaaqaa nə εñçtina heu nə ewiliy heu se ekisina qendə pəccəlaa yə. Heu kpay seya nə kameraa tınaa yoo, təŋgu ədaasçılı peedə' wobinav.

Wiloumouma 7: Expériences de discrimination

Ñini halu ne abalu pe-heku taa tukaylabu pi-te wendu ñisima yo;

Kpayna pñzi 12

Lem takayhayuu ne tölimcikasi.

Cejesi 70

**Cine, pamay
Pidamuna maasijmau ne
maasijkaluwaa.**

Krelekuvu wilou tukasi : Pekeleka tukay kané ka-taa wembu yopumuna-ke

Đone :

Peteyig egbeliye soscye huwa cikpena naale. Limayziye yo se pesidi halaa ne abalaa farara. Pi-wayi'le, paa huuye wendjì qì-taa'le eyaa icona páná se potozu lon wena a-taa palaba-wé tukaylakasi pe-fezuucayu taa yo pi-yoo. Wendu potozu tu-yoo paa huuye wendjì'le qì-taa yo, pamay-tu' lemtakayhayuu yo.

Tukaylabu tom wendu tu-yoo potozu yo, pamay-tu lemtakayhatu yoo. Cejesi 40 qey'le, paa huuye wendjì'le, qili qikedi huwa leena' wembu pehiwaa'yo. Kajalay huuye teñ keduus'le, egbeeliye soscye tiñ qiccooli pu-yoo kpaagbaa. Pi-wayi'le huuye naale ñinque lizi qì-te qiwili kpaagbaa. Paba teñ'le egbeeliye cooli po-tom yoo qeq. Tuts teñ'le, pati huwa ana a-naale a-tom ne pámá lem takayhatu yoo. Huwa áná a-naale a-taa natuyu wey naqiyu taa piñ piwes leedje taa. Palaki mbu se egbeliye soscye taa weya ina se pilaba mbu lalaa yo, pilaba pamba qeq mbu. Ne paa anu ena se wembu piñ eyu kudum te tilasi piñ qeq lalaa ñinzi. Mbú yekina ne paa anu enu se eyaa krapiq qama ne pe-wetu ke eyaa kudumaa wetu.

Lem takayhatu tundu piwes se pakpazi-tu camiyu ne eyaa na. Cine paqayniy tom' coobsu ne taaweyaa piñ paqayni wilou mbumbu piñ qama' takayisi yoo yo ne pútóma qeq yu, ndu titali qama yo. Pití piwes wazay se taaweyaa ina se mbu tukaylabu talo nabeyu yoo, mbu qeq piñzuy pitali lalaa.

Nimau kune ku-tom taa'le, inii tunue. :

- Iheyi taaweyaa kpa nə panu se tukay tom, paa pidilke nna kev, ti-tom ceyaa siŋŋ ne wemba tukay tom tem-wé' tukunau nə pana yo, pi-wizasi eeŋŋ po-tomnasi aa nə paapiziy pemesi p :i-cejesi.

Wiluunimau 8: Yee pakpadasy eyu, ezima' lalaa kandiy ε-ycce

Pásina eyaa nə panu pikena paa anl ε-tom nə egbeeliye εcay tam lımayza

Krayna pınzı 10

Pideke nooyu yom

Cejesi 5 - 10

**Təməzəsu təm
kəyə
Pomona
maasujkaluwaa
nə maasujmau
waa**

Krelekus wilu tukası : Pekreleka tukay kane ka-taa wembu yərumuna-kə

Đone :

Taaweyaa liziy eyaa naadozo : Nooyu ke weyi pákańdiy ε-ycce yo, lələ n̄ekena kpadasiyu. ne lələ n̄oçəŋna lalaa wemba pikazaa yo po-ycce.

Kajalay taa'le, egbeliye taa n̄umba qokusu qama nesi taa. Egbeliye yo cōlyu kena kajalay eyu. Pakandiy weyi ε-ycce yo εnū'le weyi piqikina-i yo. Eyaa naadozo wemba palzaa yo, pacakı qaqnakuyu taa yaa, yee piſaq koy, awayi yem. Weyi pcpadasa-εcakı qaq taa nə hooļuu ləeke. yaa awayi nə εra εse nə weyi piwes se pakandiy ε-ycce yo e-huuye, pe-həku taa éwes εzi metanaa 5 mbuy. Egbeeliye yo cōlyu n̄itliy nə elakile, εzi emaba nandası taa mbuy, tvmiyə paziy.

Pakpadasa weyi yo εcay se εkpa weyi pakandiy ε-ycce yo. Egbeeliye yo cōlyu wəs se lalaa ısına-i nə pákpa kpadasiyu nə elə edaatoodina weyi pakandiy ε-ycce yo. Lımayzlye koy se weyi εcəŋna po-ycce yo nə lalaa papisa εzi koloŋga nə pewes weyi pakandiy ε-ycce yo nə weyi εkpadasa lələ yo pe-həku taa. Weyi εcəŋna egbeeliye yo

yo, riwes se eheyi lalaa ke töbünniis riune paba riçiy panis ndunndu eheyiy-wé se pala yo camiyé. Piwilíy se tumiyé labu riune pi-taa le riwes se paa ani ewesenabu se elakí ne bisa ne edu nesi camiyé ne pákandi weyi riwes se kakandi ε-yoo yo, pewelesiy qeu po-yooconiyu noo taa tom ne pákandí ε-yoo camiyé. Mbu qdóq taaweyaa tingé wena paa ani se palaku pakaziy qama. Weyi pakpadasa-l kajalay taa yo, nabule qede'le enu riçiy ékké ezi weyi riwes se pakandi ε-yoo yo⁹.

Wilusunimau 9 : Tukasi labu kavkayu te kílabum ñineuv !

	Pápazi limayza labu ne pana se εbe nebe pápiziy pálá
	Krayna riñzi 10
	Kpatá, Ewesiye yaa Filipisaati, Maucikasi
	Cejesi 45
 Nímau kune tömdézuvu tom pikennaa, kumuna maasijmauvwa ne maasijkaluvwa	

Krelekou wilu tukasi : Pekreleka tukay kané ka-taa wembu yo riununa-ké. Yooday weñga kókoy yo, kawiliy kileyzuvu tukay nakeye.

Taaweyaa krendiy pa-tingé' krendikrem kediizay taa'le, payay-wé' kuðum ne paliziymbu pehiwaa yo yaa ndu pamaçziy yo. Pa-mayzim taa'le yee palaba-pu ne tumiyekoy riçiyrisina ne tukasi labu wetu pasi. Riwes se pataki tömpozasi ezi sine yo¹⁰:

- Le riþozvu se nabuyu eleyzí ?
- Imayziy bu-yoo sewe ?

Yooconiyu kpeylíy wembu pehiwaa yo' kpata yo yaa filipisaati yoo ne panay ndunndu poðkaa yo, eclosu-tu wendu'le ti-hooluvu taa, ne ecalyna wendu pacalina yooðuvu yo. Eyyaa tingé limayza kpeylíy'le, riþaynaa se pála pi-taa sine tom 4 pané pawiliy mbuyo :

1. Koonco wilusutukay taa, pekpeylíy limayza.

⁹ cf. (Regenbogenschutzkreis, 2012)

¹⁰ cf. (Forschungsinstitut betrieblicher Bildung, 2018, p. 20)

2. Wilubutukay naale ŋiŋga taa le patakuy lımayza ana ne páná wena awé labu, peede mbuyó píriziy se pakatema wena lóu yo, paqayniy-yé lóu
3. Wilubutukay tozo ŋiŋga taa le, potozun lımayza kibana kikpaqa. Lımayza kibana ana ana yo wena panay-yé' paa qooye eweyé taa yo, ne palaba-yé ne tumiyé yo, a-kezey lediy.
4. Wilubutukay tozo ŋiŋga taa lepikaza lımayza wena yo, papazi-yé' tumiyé labinav. Tómpozasi sine sine si-yóo pítigiyina: Apiziy elá we, qooye, ezima ? Le, e ne ani ?

Wilubutumau 10: Payay eyaa se paqú nesi ke tukasi kaukayu tom taa

	Lımayza 4 wena patim-yé' ŋiŋu yóo cíne yóo cíne áwáziy simm. Taaweyaa nau taa'le, ezima' papizi yála pu-tumiyé - Lımayza naaye saküe ne lakasi nastiy ke kibinjaazí tom ne titatasí weu wazay soño
	Kpayna pünzi 12 ans
	Lemtakayhatu, kaartøjnaa
	Cejesi 90
	 Cíneyo, pamay kímau. Ne nimau kune kitamuna maasijmauwaa ne maasijkaluwaa.

Krelekus wilubutukay : Rækreleka tukay kané ka-taa wembu yo puomuna-ke. Yooday weŋga kókóŋ yo, kawiliy kileyzun tukay nakey

Đone :

Reteuyi taaweyaa qiliná aneyo takayisi yóo yaa kaŋgalaavunaa yóo ne ɔedinatelerinnaa yóo (Weyi ecay se ena qilina taa kpayikpayi le, ewolo pibiliokrafii taa):

- Sadaqi et Diekhans, (2021)
- Mättig (2020)
- United Nations – International Decade for People of African Descent (2015-2024)

Tumiyə kılabiye kena leseleyə se pəcəna matu wendu pəcəle-wə yə tı-taa qəu nə payusı lemtakayıhayuu yoo. Penii eše' təm tunc tu-yoo :

- Iwili qılına wena a-taa yə, ina a-taa se ebe ke eyaa palabamtukaywaa waqə ?
- Waqə pındə qədə / ebe nımau taa purozuv nesiduv ?
- Ebe nə ebe' purozuv se yee palaba pısiyına ?
- Ezıma eyaa lalaa pızıy, nə wembu purozuv se pálá yə, paqə nesi ?

Taaweyaa nıtlıy nə pətə pə-te lemtakayıhatu, pakpay wembu pehiwaa yə nə pawılı lalaa, halı yee pısqı koyə pawılı samay. Samay wılvı pazaas pıvıvına se takayısı taa təm nə təmdonaa pacakı pa-ñıvı taa pikılı. Əqqo'lı, paa anı eriziy ena edi' təmdoyo taa ezı nıylıy taa yə nə ena se eriziy elı nabuyu' lakası nə wetu pa-leysuv təm taa.

Mbu nə mbu papızıy pala yə pu-təm taa'lı, se palızı pawılı se qooo sukuli cikpeluu taa papazı piya 'wıly se halı nə abalı pa-wala kuduma, awə kımaŋ. Pısa nə piya kpelekı nə piya kpelekı qooo kiđe təe se halıtı nə abalıtı pəwəna wala kuduma. Pi-wayı'lı pala lımayza ke həj taa pıdqıj ezıma qom paa evemiye wendı. Piwəy qəu, nə pıssızuv pu-yoo wala təm taa kımaŋwən təm wendu piya kpelekıy sukuli taa yə. Ebe pıwazıy yee piya ikpelekı sukui taa se halıtı nə abalıtı pəwə kımaŋ nə palyı sukuli taa'lı paanay pı-lakası, nə qey taa qıdqı'lı pıdqıj mbu. Pi-nımau taa' purozuv qıdqı komina lımayza wənau pu-nımau taa, paa pılakı ezı piwəy kađe yə. Pu-yoo qə-nımau qom pıne pıwəs se qına kılabilı ləj nə qususi-tu lalaa cılı, panılna pi-taa.

Lalaa nau yaa ajeya leena nau pi-təm taa wəs se potuuzi mbu eyaa lakay nə paacay se nabuyu eləyzı yə pu-kolonzi, nə eyaa leyzı wetu nə patlı wembu pıwə qəu yə pı-nımau ke qə-te sənzı ke wembu yə nə lalaa tə sənzə wembu yə. Kəle sənzı tə qama taa sunu təke təm kəlev. Pañılı pakpay-tu powona mbu eyaa lakay nə paacay se nabuyu eləyzı yə pi-kediizası taa. Diether Breitenbach pızaa etazı pi-taa pınav 1975Etəm nınuş takayağ nakeye taa se kpelekuv taması ıqdəj keekee kediizası səsəsi taa kedəngə yoo eyə eyə səcələn yə. E-nınuş takayağ kaŋga Caama ejadə taa Minisit :vm :iyə wendı qıcoŋna ləndinää, həu nə alaafiyaa pə-təmnəa yoo yə, qınlı qıvıa-ı. Ajeya krepndıy qoň nə adı sunu taması wenzi yə, etakaa nə ena se puluv we. Paa nə mbu pıwəs se tamasmı sunzı si-taa sənzı nə esekuliye paqama taa sunu təm kaawə pi-taa (cf. Gebbert 2007)

Pınzı 1990 kiŋ, lənsindəakaalıza tuma labı yoo camiyə cənəv təmbe, lakası nə nımaŋ ndındı. Eyaa sín pakalı təm tundu se qama camiyə cılı cayı kediizası səsəsi taa

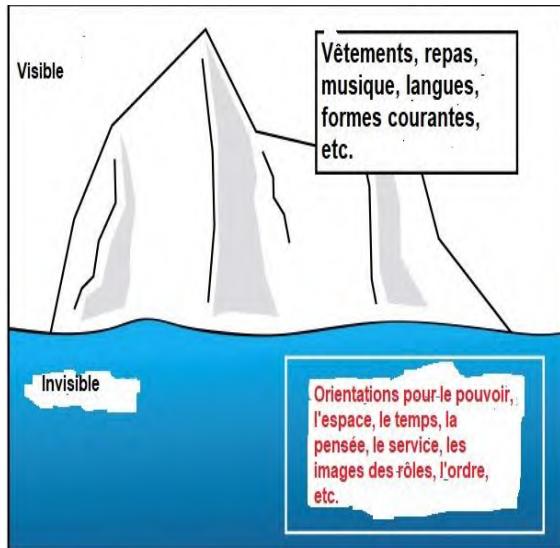
pakılıy uyuşusun sonzı şapcocyd pikkili politiki tóm ne samay tóm. Ese eyaa laku lımayza' esekuliye ne sonzı pö-tóm wilsu yoo. Yoo lımayza labu we eya wena sonzı ndindi tóm yoo se pala tamay ,za,ima temokrasii ne ndindi weu pækrendi pewee yoo.

Mav, lımayza labu, ne simtu qezuu
Eye emayzi ne ena mbu pike eye nim ne wembu pike samay nim yo. Reconnaître et décrire ce qui est individuel et ce qui est commun. Eye etli tendee wobu tom se pi-nimaq we yubulee. Eyeodı wembu esim bu-yoo yoo bu-tom. Yoodası wazası ke kuduması. Eyeaa nasiyi hila
Cöna nia-ttinge ne-fezuucayu taa, iına wembu pıriziy pıleyzi ne wembu pike caytam yo. Ne heyi nadi se nabuyu teke caytam. Peyele njingbillı lımayza ne eyaa mayzim wolo poliq kılabil kifam yoo Eyeaa sim wembu ne paacay se peyele-pu yo, ijsim pi-taa embu yo yaa pi-hila
Tüm lımayza wenanu
Eye ewli se etisiy lalaa sonzı yaa ekpekiy wembu sikennaa yo.
Nie-wetu'le se eyaa tingue we kimaq
Keduu ne esiyex, tüm yoo siyuu, labu se eyaa ina
Eyeaa itli nia-lımayza' pi-tinge pi-taa, mayzus ne esiyex pıtungina toovonum nii yoo. Tomnay tolum taa tuvu ne anasaayinna te teycoteyoo lakasi kizuu Tomnaytolum taa tuvu nimaus taa wembu ıçay labu yo, tuvzi-pu' takayay taa, ija paa eb ;ke pi-te alwaatu yoo, ijtazı pi-taa ne iına ezima piwokina esindaa yo.

Đilneye, kutoboyitu: sonzı te qama taa sun te pızitu te kartié

www.bmb.gv.at/schulen/unterricht/uek/interkult_kl_25729_pdf?4dzgm2

Sonzı ne esekuliye pa-qama taa sun tóm wilsu taa'le, wembu eye ési yoo buwaae ne wembu eye ésscooli yoo biwaae (ezı eye ni e-nandı taa wembu lesu ni yoo ; eye natuyu töbusu ne eleyziy lakasi yoo, nabule nabule lakasi tóm kreyu) qıdqı ezı tomnay taa wetu ndindi te pızitu wenanu (ezı eye malasiy edi ne tömdenzus nimaq ndindi yoo). Sonzı ne esekuliye pę-krelekus nimaus taa'le, kılınanu wengu eyaa sim camiyey yoo kena iceberg kılınanu. Sonzı tóm taa, ki-qolinccoyuwaa naq qolinccoyuwaa unaq (eseyoo eseyoo hohi ne pitee pitee hohi) (iwolo. Zentrum polis, 2016).

Tomnaytölüm ycc eniyziye labu ne pi-kau dıyu

Tomnaytölüm ycc eniyziye labu we qädqä ezi tukay labu yç. Nabeyəs qusu tukay nccuyu ycc e-qılıy়ى يى، e-tomnay tölüm ycc، e-ñicsi wetsu ycc، e-hiqe ycc، e yccday ycc، pækəzli pi-te eyu kijeu ne pötöw e-ycc ndaaatu. Tomnaytölüm ycc eniyziye labu töbusu se tomnay tölüm we ndındı eyaa hekü taa ne eyu ñolu se tomnasi tölüm wembu eyaa wena yo pu-ycc'le eyaa kila qama (wolo. bpb o. D.). Numanj weyi papızlı pakayna kau ke Tomnaytölüm ycc eniyziye yç, időwa. Papızlı pálá wembu ripasıy eyaa ñuñ taa ke tomnaytölüm ycc eniyziye labu lımayza ne lakası. Ðäq'le papızlı pahızı pi-lımayza ana ne lakası sızı. Ðikpay ezi tomnaytölüm ycc eniyziye lakası pızıy pike ezi kajazay tımlıy় naqılyę taa pamay mau nabuyu mbu pi-ycc pıtıngıyna ne pamu eyu tımlıyę' pıede yç. Palaba fitii lakası wenzi mau taa yo ña weyi paacay pamu-η tımlıyę pıede yç paa ñkatıñ weñgu ññay-qlı. Wilwu leytu sindaa taa nabeyəs töj se eyaa niyzıy lalaa yç, pılinıa lakası ndındı cölo, ezi tukay labu eniyziye pıewen sukuliqamıñ taa ne lendlınaa laki aleyya qende qende yç.

Lakası sızı sı-taa'le, ñnay niziyya cundulısu weyi paawlıy-ı niye yo ne pálákı-ı pa-taa lendlınaa ke njıngbılı pi-tıngę pi-tıngę pi-taa. Piwe ezi temokrasii te wazay, wilıyı maymay ne e-tımlıyę labınau wondu tıngę tatasi yuñ niylı wenañ. Eyaa yccpusu samay qenau politiki ezıma yç, pesidiyna høyusunqyaa töm ne pitasına eyaa wee pıeeyee taa se papızlı pıayıcpısu pa-lımayza kaaleyiylıtu wizıy felefelendınaa wilwu leytu kadası taa, mbu holuuna wilıyaa ñuñ.

Pitüŋna peedę lę, sukulibya pızıy pękedi mbu pa-titüŋge panı palaba-wę tukay lakası wenzi yo sı-tom, ne paa anı enay-wę. Pifeziy lalaa ne pəcəzus wilsu leytu sındu tom se mana se enu mayzıy sewe pu-yoo ne pəcəzus-lı təmədonaa nabeyę yoo tom définis. (wolo. Georg 2021).

Papızıy pakpay sukulibey kirkpeday yaa malus nə pawılınawembu sınlı sı-naŋbaŋgın taa sukulı taa ke tukay ne eniiziye po-tom taa ne pawılınawudarı qom wembu yo. Lakası sınlı sisidiy piya ŋıñ taa. Piwes se leelęyo nooyu elaba mbu'le, palızı pawılı nə lalaa na ne petisi se tukay kpem taa ke nabeyę węe. Pu-yoo paliza wilsu pılıñ nıylı' Caamawaa te ne payaa-kı se „Demokratie leben!“ (temokrasii taa weu!), ke ttamay węnga payaç se “tomnay tolıñ yoo eniiziye ne tukay” labu. Pitala se eyaa ıla limayza ke nımañ kifañ yoo ne palabi-lı ne tumiyę ne :

1. Pakpažı tuma ne sukulinaa qoñ ne palubına lakası sınlı,
 2. Pakpažı wemba pantı tukay ne eniiziye pe-sizin yoo' qoñ (Empowerment),
 3. Pokuli eyaa esę ke tukay tom yoo ne panı se pıkena kijkpus soscı' samay taa.
- (wolo. Bmfssj 2018).

Wilewutindimiye 2:

Sinau se patılı camiyə halıtu nə abalıtu pə-təm

4.1. Hocisus 2 : sinau se patili camiyé aceye tóm

Küsinau se patili camiyé aceye tóm kpaagbaa kezeya naekeye le, « kotuday hoa hayu » pina pi-kezesi nzi qinay ezi :

„Kotuday hoa hayu“

OMS nau taa le, halbiya miiliyowaa 16 nzi siwena kpay pinzi 15 ne puwolo 19 yo paluluv paa pinay nga. Halbiya nasiyi natakí miiliyowaa cabi, sihayni pinzi 15. Piya halbiya patatupida, patkipindi se pahay hoa paa ezi pekeu pilima yo. Pa-tinasu mbu yo nñatatuwalida. Hosi kitataluv alwaatu taa ne luvuv alwaatu taa ceyitu kiliyna halbiya mba rewena kpayna pinzi 15 ne puwolo 19 yo pa-sim konau. Pislyna doyo yeke, piya nga paluluv yo keweyna ceyitu kudumtu ndu qeqo. Píkeu se tinay tatutawalida yo, fezij eetaki piya camiyé. Ðeqo le, paa piula yo, halbiya nzi silabi ascondu ne fan ne fan yo, si-piya eekpeytiy yaa paluluv-si kidataluv. Piya nzi siyezziy silu sakiyé 50% ne pitali asor kifan weyi iweni kpay pinzi 20 ne puwolo 30 yo.¹¹

Piya doonaa mba patili pe-qede yo, rewenu ceyitu ndi ndi eyetu qone samay taa ne tomanay wetu taa mbu pitayni pe-pilimiye wetu. Yee hoa naekeye esua ne tomanay yoo kileyzuu nju kikoye yo, pisozuv ceyitu ndu kisozuv. Nñuudaa mayzim kudoye riziy kikpa doonaa mba yem. Píkili le, pijavalay alwaatu keni alwaatu ndu limayza taa kudomiy kili piya evelesi kpay yo. Kudomiy ini iweni ceyitu piya¹² tonuv taa alaafiya yoo kpatasay qeqo. Pilina hoa yoo ne ascondu yoo, sukuli labu eegeyna esindaa. Píkena kijeyun se piya doonaa mba patili pe-qede yo, pa-nima iqun-wé nesi ne pasina-wé Allemagne ejadé taa ne hoolij leej taa ne lidiiye ndi paqwu se pasinna evebiye ne ejadé¹³ taa samay tuma taa yo.

Ninuvu tumiyé ndi tonuv taa alaafiya kirkenduv ngebeyé (BZgA) laba ne payay-dí se „en, eke e-maymay qeqo piya titide“, halaa sakiyé mba pahaki hosi ne patatali pedede yo panay tilasi sakiyé mbu bu-yoo yo, paanay dom, nñijanzí, tinay siu samay tuma naayé qilaqé, lidiiye tequn ne kaapiziytu pa-tuma labu taa. Cine qeqo le, panu kpayi se, pilyna egbaydinnaa sakiyé qun ne cajanaa po-colo.

¹¹ cf. (Plan International)

¹² cf. (Haerty, Hasbargen & Anthuber, 2004)

¹³ cf. (Sexualaufklärung, p. 14)

OMS, tñm taa lë, halaa 830 sıki evemiye taa pilna hosi ne lülütü taa ceyitü ndu piwes se pokoli-tu yo tl-colo. Sıqaa 99% mba, palıyna tanım ajee taa. Tönü taa alaafıya tımlıye cənqas fayllı, lülüs aliwaatu ne pu-waylı pızıy pıslıyna ne paya qonaa ne piya cıllıwaas ńcən¹⁵.

Tüm tñne tiwiliy se pñwëe se pala tñm suzuu tumlye kpata. Peyee lë, pñwëe kijeyuu se pakilina evebiya yoodinuu në pokuli pe-esa qanlye tñm taa në panu mbu pñwëe pala në hosi litakcoo yë në piya luluu cayu cayu pa nü halaa pe-heku taa.

Nımarı ndı ndı tıne l-taa lę, pıkəna se posuzuun tóm evebiya ne esutuyaan mbu payay se doyo yaa cajaa kev pu-yoo. Pıwıes se pıñccızı pa-tı ne patılı mbu we qeu ne mbu feyi qeu yo ne pısa patılı tum yccduu. Pıya wıenau pıteke mbu se papızıy pılo yem keleu yaa papızına yo. Pı-tıbuu se pıkəna suutu, kpınduu ne ceyit! Pıpozıu pıya qızıuyę, tıccıay, yoo cınav, sıccılm ne qıne lę, caa ne doyo palakına parıya pıtınę. Pıkulına doonaa ne caanaa mba patalı pe-qede yoo ne paasın mbu qan-węcee wayı yo. Patatıtemda pe-evebiqę ne pıtem suu „esutuyaan lone taa“. Elıe papızıy pıccıına pıya yoo ne kapayı ke-wezuu cayu taa hıccııı ndı ndı taa.

Pidiegus ne esindaa yo, hooisun kune ki-taa piyase se evebiya ne pelesi piya perekteleki pa-ti tilus camiyue. Pikenka kijeyus se pokona pa-limayza ne ndu panay hoa hayu tom yo ne patili mbu pakay labu ne esindaa yo. Patinlyuna nimaq ina i-yoo ne pala nhus taa kam tumiyue ne pasina evebiya ne pelesibya ne esutuyaa yee hoa naakeye esua yo. Cine, pikena kijeyus se pawili nhus taa kam camiyue (unabdinglich) mbu pu-yoo qutuccona yo ne eyu maymay nau taa yo, pilaki-ŋ se piya evelesi ne evebiya pasim pu-yoo, eie, ie, lindaa taa ie, paasiŋ ne pite.

Nimaq ndi ndi qede le, lona naayes wees ne a-taa ni tom ndu titayna njuu taa kam, hosi ne caanaa ne doonaa yo se pusiina-wes.

¹⁴ cf. (Sexualaufklärung, p. 7)

¹⁵ cf. (Unicef, www.unicef.de)

Mbu pswes wazay cine nimaŋ tne itiŋus taa yo se pswes yem fesse se papiziy poycodpuu aceye tom. Cine le, paqvu musi labu nabuyu kajalay taa. Nimaŋ weyi paliziy yo, pswes se iŋus hñunum evebiqe lone taa cayyaa abalaa ne halaa yaa evebiya ne p̄elaa mba p̄ewe tumiyə qinę q̄l-taa yo ne pewelesiy camiyə aceye, hoa ne „caanaa yaa qoonaa kev“.

Pisa patinjy nūmañ tue camiye le, purozvu se panuna qama fayll paytu tue ti-yoo:

- Đama yuη ñam
 - Ndu pəyəodaay yə, tislyni pa-taa pe-yeke tuliyna awayi
 - Səcəlum qəsən təməlye qılıadə
 - Woja wəə – tətə pəyəsən feyi!

Malinau

Рұсақ қірғазы төм туңе іе, қікай wobu әуақ qama malınau hoołus taa. Dikpay malınau рітіне рі-таа. Yee қиындуу malınau төм ўо, рікена nabuyu тaa һұма нe pe-piya па-
qama malınau qooo tanaң тес. Peeye panay mbu рүлаба n e рідес yо qama malınau
төм n e өзіма taabalығ nди қікай құн n e lalaa qe-wezuu cayu taa ўо. Kajalay taa mbu
рүлаба n e рідес yо, рұwенә lakaşı nasiyи qa-maymay qо-ycc, wetu ndu қиweynu n e
өзіма қікай wobu n e әуақ lalaa ycc, qccda n e qa-һұма qa-cayu taa.

Hoołus kune ki-taa le, qilinly se paa weyi le, etli malinav leğtu ε-picatu taa ne epizi eli ε-mayzim malinav tom taa ε-maymay. Puwé qeu se pacay pçyccdi tom ndu pisa ne paa weyi le, etli ε-ti, etli lalaa camiyε, ena mbu piłaba ne piłee yó, εwεε e-piya cõc kram ne pa-dama malinav wée qeu.

Malinav nimaŋ piziŋ twena lakasi nasiŋ halu ne abalu pe-egbaydile qone taa. Mbū pulaaba ne riqee ne pitaawee qeu yo, piriŋiŋ pikena ceyit u egbaydile qone kifale taa. Elie, pariziy peleŋzi nimaŋ kibur taa wetu, puluna ezi malinav wetu kifatu, egbaydile qone kifade qone ssolim taa yo bu-yc.

Anl: vgl. (Berger, 2018, S. 70)

Paluluv eyu ne malinav wetu. Piya malinav qeu piziŋ puwes ndi ndi puluna eyaa mba kamaluna po-cočo. Ndi ndi wetu ndu twena lakasi nasiŋ piya wezun cayu pilim taa. Malinav tom taa mbū pulaaba ne riqee yo, puwey eyu taa ne pukenja ceyit u e-ssolim taa, e-wetu taa ne eyaa ŋunj dikanđe taa.

Điliye: cf. (Grossmann & Grossmann, 2012, p. 31)

Malinav kena „ñuu nabuyu lakasi nzi sileqiq eyaa nabeyu egbaydile qone taa yo, piriŋi pikandi eyu yoo yaa piśina-i“. Malinayu kena eyu weyi ećenja piya yoo ne pikili yo. Puwes se eyu enu esiyu piya ka-lakasi taa, eđus-kę nesi alwaatu ndu kefeyina qiydij cayu yo yaa kewa laŋriziy taa yo.

Điliye : cf. (Lengning & Lüpschen, 2019, p. 11)

Haccinu 2 taa nimaq

Nomow 1: Malinau taa nimaq naanza

suzu se panu qeu pijatu nocoanu yaa malinau esindaa qeu wazay sinji.

Kraigni ronzi 14

Tumiy labu takayhatu
(takayhayus eyu kudum), tom cikasi,
Palabina tumiy: ezima ruropozu yaa
ezima ruwee se pala tuma yo

Ezi miniitiwaa 20 mbu yo

Nomau kune kitunyna tom
mau yeo : nomow kune
kitununa mba potowolo
sukuli yo. ele kipiziy kiwas
eyaa e-kpeyliye taa qende
pakaly ku-qone ne noo
kuyuu dogn yo (ezi tom
ayadaa mbu yo)

Leri sasus haccin : nomow kune kipiziy kiwazi koonca haccinu taa. Kiwili tuatu sinji
nocoanu, yaa malinau pijatu taa haccin yoo.

Tumiy qone :

Paceley tumiy labu takayhayus paa eyu weyi. Tuma ane panay-ye takayay ketezay
nijga taa. Pitinna kpeylia scim ne ro-dou colo le, eyu risiy ela tumiy nqi riwes se
ela eyaa huye taa yo, edeke. Tumiy labu takayhayus yoo, patuzi nocoanu yaa
malinau haccin naanza inu ike mbu yo ne nocoanu yaa malinau eziwaa naanza ne,
patasi ne ruwili mbu we, paa haccin ngeu le, ki-taa. Halaa ne abalaa kpakiy miniitiwaa
10 mbu yo, roccina nocoanu yaa malinau mbu le, ru- haccin taa. Ruwayi, patine pata
ro-hosi palaba tumiy rili mbu yo, ru-yoo ne reketa naezima ruropozu se pala tumiy.
Rideni esindaa, rarisiy pocuusi tumiy nqi.

Tom ayadaa :

Yee halaa ne abalaa rarisiy kaluu yo, rarisiy pakraigni nomow ngeu kide dees : noyu
kalig dogn nocoanu yaa malinau haccin kajalay nijgu ke mbu yo, ne ruwayi le, pakali
eziwaa naanza. Halaa ne abalaa rarisiy ne pamayzi pa-nij taa ne roycodi yaa receli
noo taa yem paa haccin ngeu le, ezi ngeu kimussuna ku yo. Patinjigna nomow kudumus
ngeu nocoanu yaa malinau haccin leej taa.

Mayzüm :

Peteñ tam nösü palaba tumiyę ne pili mbu yó bu-yoo lë, papisiy patine rekpendi pala limayziyę. nabuyu laba-më piti yaa kpa-më sɔndu na? Ndu pɔycɔdi eziwaa taa yó, etem-tu niw ne enaa ?

Piya cicii waa wena ñɔɔnaus yaa malinav te wetu pe-eluluyę taa (ezí po-doonaa mbu yó, yoo cɔnaus pitine pi-taa. Piya ketiy yaa heyiç mbu kɔ-sɔɔla yaa kañiniç yó ne ka-mayzüm pitunja ke-wetu ne ka-lakasi taa, pitine pɔtu kpayikpayi.

Wetu ndi ndi ndu tiwiliç malinav ne biaçozun yoo cɔna¹⁶ yó.

Malinav wetu (piya)

Ñinuu	
Muzuu	
ñɔɔnaus	
apiyya yebu aliaatu taa	
yayu	
wiliu	
koou	
hɔɔkinav	
musbuu	
tam	

Wetu ndu tikeyni kijeyiyu (eyu weyi ña ne-i egaç nabuyu ezí qoo mbu yó)

musu	
hiçe hav	
hentinav	
lañiyę hezuu	
piya cezuu	
hendu teu yaa hendu you	
yɔɔdinav	
hɔkuu	
caluu	
fəbu	

¹⁶ cf. (Henzinger, 2017, p. 197 f.)

Wetu ndu ti-naale t̄lak̄ camiȳ siñj̄ yee eyaa mba paga nabuyu yaa peke kudumaa yo, panlyna qama camiȳ yaa p̄ccola qama camiȳ. Soc̄lum kibambu wiliy se eyu weyi ne lelu p̄ewee yo, elak̄ mbu p̄upozun piya n̄ga palulaa yo mbu ep̄isay se el̄a yo. Piya ciici waa mba p̄ccona si-yoo camiȳ yo, siiwiliy p̄udco ne siwesen̄ ñuu lelej̄ sakiȳ. Pi-te piya nzi sicou si-lonaa taa, sikuyuu sifeyini ceyitu natuyu. P̄uwes se p̄ccona piya yoo camiȳ, pewelesina-si, panuna-si, pehendina-si ne panu si-tom. Piya liy ko-doo taa le, kewena mbu piwiliy-ke se ko-doo yo. Pisa ne piya malyn̄ yaa ñccona si-ñima tam le, p̄upozun-si se siwesen̄ eyu weyi sitayil̄ liu ne ekandiȳ se siwes p̄eyue taa.

Để lùi: cf. (Henzinger, 2017, p. 197 suivante)

ኋዕጣ 2 : ከሚያወጥ ያለውን በኋላ እንደሚከተሉ ይመሱ

Lorj kpezus mbu riya weyna ka ne ka-nima ncoanu yaa malinav taa pufco sakye (ezl ka ne ko-doo mbu y), puwee ka-taa ne kabaniyina ne ka-limayza wee se kacay kanlyina noyu ncoanu yaa malinav wetu pilina ncoanu yaa malinav lortsine ane akpazus ycc, puycc, riya weyna malinav limayza ndi ndi ezl (1) ncoanu yaa malinav siy, (2) ncoanu yaa malinav pitiv nimbv, (3) ncoanu yaa malinav mbu puwee heku ne heku yaa (4) ncoanu yaa malinav mbu pititutus qeyi qeyi². (cf Julius ne al. 2009: 14).

Tümleye dəne :

Paa weyi emusun tümleye labu takayihayuu. Piltüna kığau səlim nə ki-baylıka yoo lə, eyü pisiy ekreleki ku-suñ təm edeke yaa eyaa e-kpeyliye taa. Tümleye labu takayihayuu yoo, patuzuuñ nıccanau yaa malınau naanza təl ike mbu yoo nə pəcəli nıccanau yaa malınau ezıwaa naanza nə pütüsına nıccanau yaa malınau niyśinayu noyu. Halaa nə abalaa kparkıy miniitiwaa 15 mbu yoo nə pəccəlna yaa paqısunna ezıwaa hoołır taa. Pıwayı, patıne pata pə-nəsi palaba tümleye rılı mbu yoo, pı-yoo nə pəkətina yaa pamayısunna ezıma pırpıza se pala tümleye. Papısıy pətezı tümleye nəl palabınau nə tamay lımayzlye.

Təm ayadəa :

Yee halaa nə abalaa ıpisiy kalısu yoo, papısıy patıñni nımoçun kune ki-kide dəes qədə pılına eyaa kpeyliuñ qısu cəlo. Noyu kaliy nə ekasıy ləela kudum kudum niyśinauñ malınau kəna mbu yoo pı-yoo, nə ezıwaa naanza waa mba. Halaa nə abalaa pisiy nə pamayızı pa-ñıñlı taa nə peheyi yaa palızı ezi ńgu kımayna keekəe niyśinauñ malınau pıne.

Tümleye wayı nıccızıtın :

Peteñ yoođısuñ tümleye tıne lı mbu pı-təm lə, papısıy pacaa pa-ñıñlı taa : ebe we piti ? etem nau mbu pı-təm pıycıdı ezıwaa taa yoo, nau mı-te weziñ cau taa ?

Nımañ 3: səcılın wətu qıyzınuñ

Na-maymay nıa-tarj nıu wətu qıyzınuñ nə ńpısi ńlızı wətu ndu nə ləela na-tu

Kraynı pınzı 14

Təm qılmayı, takayihayuu,
anjaunaa mba panayna se eyu taa wə leleñ
yaa eyu taa biya yoo, (cəna ketezay takayay taa)
tümleye labu qılmayızlye wondu

Həclıñ 1: ńıgyuuñ kudumusun nə həclıñ (1h 30)
Həclıñ 2: pılına eyaa qısu cəlo : Ezi miniitiwaa. 20-30 mbu yoo

Nımoçun kune
kılıqıñna təm
kəetıñ yoo :
kımunaa mba
potowolo sukuli yoo

Ləj səsusu həclıñ: nımoçun kune kırızıy kıwazı kide dəes təm qədə nə kuyoođısuñ lımayzlye nəl palakına tümleye yoo qı-təm pılına ezıma eyu taa wəyə leleñ yaa eyu taa biyuñ yoo pı-cəlo nə pikəna təm taa cuuzuñ.

Түмүүс дөнө :

- **kajalay taa** : kajalay хоолув таа, рувес се өяа тине өрөүүдүү өү таа мөгү лелең ыаа өү таа биүү үү ру-төм ө-нүүгэ. Өлөөзүү : таа лелең, соолм, сонду, хөрөлийг. Ие, парисыг палзу навын дөдү (wili ыаа сона таяга үүзэх таа). Тан тиү күдүмбү wayi ие, иеэбу көн нэ ридээ нэ парисыг паҕүү дөдү тан тиү имайзэ күдүм, күдүм, рөтөнж күдүмдүү ие, rowolo иеэдэ үү. Halaa нэ абаллаа рисиг өрөүүдүү калеҕытун мбу រាមាយសិរី тан тиү төм үү үү (ези : тан, мбу көнна тан, имайзэ, томнай дөнө, seletuu лакаси) нэ пати ритине ыаа өрөпели нэ паҕү имайзэ таяга үүзэх таа. хоолув наале үүнгү таа, halaa нэ абаллаа мүү үүзэх таяга үүзэх таа үүзүн кисигна-вэ па-тэ eveniye түмүүс таа нэ pe-kpeyliye таа.
- **nabulę taa** : риүөг զен се тиндима զама катыс kajalay таа, рувес се паҕүү түмүүс labu крөлекүү навын нэ палаки-дэ ие, paa weyi өрөсиг өүүдүү өзима өниү ө-тү тан сонч үү. руүүс ие, рувес wazay се паа тан тиү мбу ри-деде ие, пализи анжав нэ рувес. Parisig pala түмүүс нэ үүзэх таяга үүзэх таа өзи анжаввaa, ыаа halaa нэ абаллаа рисиг pa-maymay pala kartinaa (өзи төлм тагүү, палакүү навын нэ пати kpazita үү, photonaa pəsetvuu ыаа навын kifam пализигүү рувес се өзи үүзүн көн үү, ки-таа).

Təm ayadaa:

Yee tindimiye taa eyaa idatuttilda qama camiyə yə, papızıq pala tumiyə kajalay hoołuuq dəqəcə. Paquu se pəsəy qama kreeee yə, pırızıq pıkomna pu-wayı.

Mbu mbu panay eyu huziŋ kuzuu taa yə

Eyu huziŋ kuzuu taa we tukası ndı ndı. Huzuu kuzuu qoŋ lıgna dəqəcə mbu mbu krepəndiŋ krepem pi-lakası taa yə, pu-cəlcə.

Kajalay taa lə, **mayzı́m** (ezı səcəndu, krepziyə, feye, lajħulomliyə).

Nabułe taa lə, **nau taa** mbu pu-yoo yə qılınay təm natuŋu lıŋħ, tımuńi qa-mayzı́m. Yee ezı səcəndu ekpa-qvu ne eyaa sakiyə coo-qvu ne pata yə, qılıkkapki-wę se pacay-qvu fezuu yə.

Tozo taa lə, **lımayza** ne mbu piłaba riđees yə, po-yoo təzus, we pi-taa. Nabuły taa lə, qılıkkapki-tu ne qılılabına tumiyə, elə, tıriżiŋ tıslı qa-lımayza kamay.

Naza taa lə, tomnay lakası yoo qe-ezidaa leżiż wətu ne qa-caġye muńi qa-mayzı́m. Ezima huzuu kuzuu wey qoŋ yə, mbu dəqəcə tomnay, ezı lajħiyə makuu qoŋ qoŋ yə, lęeliee fezuu, soñay tim yaa lotu wi.

Đəqəcə lə, qılınay **lakay yuŋ** puńuńi mayzı́m mbu puwəe ħiil yə, qılımsuń mbu qılıkay labu puwayi yə. Ezı, səcəndu krapuŋ-qvu yə, piłaku-qvu seu ne pana taa lə, piłaki-qvu də-yoo kanduu yaa qa-kimiyə kpaū.

Điliyə: cf. (Bohus & Wolf, 2009, p. 185 ne riđees)

Lelū lone taa siziŋ niw:

„Lelū lone taa siziŋ niw we wazay riŋŋi egbaydinaa taabaliyę qōne taa mbu yo panlıq qama tōm natuyu taa camiyę nē pala mbu riŋŋozun yō. Yee ḥisima yaa ḥiriziy qōqča ḥuna mbu bu-yoo ḥi-e-gbaydu laba eziinco yaa elakun nabuyu yō, you tōm ḥicczun węg yem keliu.

Lelū lone taa siziŋ niw wiły mbu piziŋ buwe eyu lelū mayzim taa yō. Ḫisima mbu eyu piziŋ se ewe nabuyu taa yō, lelū eeरizzi ewee mbu, yee putu enu eeتاasim-pu nē ete kuđumum mbu pi-taa węg nabuyu taa nē pidees.

Lelū lone taa siziŋ niw ke qōqča wetu ndu paa weyi efeyina yō nē eyaa lalaa nay-tu ndi ndi yō. Wetu ndu to-qoŋ linya lakası sakiyę cōlo ezi ḥima piya malinaw picatu taa nē pane lalaa pe-gbaydię qōne taa qōqča. Cine le, pakili wisiyinaw mbu eyaa lalaa sċċla yō bu-yoo yaa mbu riŋŋizina mbu bu-yoo.

Điliniyę: cf. (Altmann, 2021)

Nimco 4: Yċċidinaw nē piliha tōm takayis i cyu

Piħwee se posuzi tōm ndu paduwa yō eyaa mba pewi tumlię qidax, pisa nē buġċedju-tu kpaagbaa ħu nē pawili tōm ndu panha qama tu-yoo yō.

Kraġni piniżi 13

Takayis i ne is-yoo tōm ndu buġċedju-tu kpaagbaa ħu nē pawili tōm ndu panha qama tu-yoo yō
(Nau „Tōm ndi ndi takayis“)

Minutiwaa 30

Nimau kune
kituġġiha tōm
kedi u għiġi
mba potowolo
sukuli yō

Lek jaċċusun hċċi: nimau kune paziq patiñ-ku kiđe tse dixxli taa.

Տարիք զնը :

Kajalay taa le, pañcozsu takayısı nzi si-yęç pökör tav tóm loyisi ndı ndı yo ne pası. Takayısı nzi, pccolus-sı ndı ndı tutaa. Pahay noo le, tindimiye taa eyaa pazıç cou qaqı taa yem. Pökör ne patası noo hau nabule qede le, eyaa naale liç ne pakatı qama takayay nakeye cölo. Takayısı nzi si-colo rewęç ne pccocdua qama ne pilina paa ḥja le, ka-taa tóm yoo. Eyu kuyum yccdua eyaa naadozo ene paa weyi le, tómus nakuju ne ndı. Tóm ndı pccocdi ndı ndı yo, ti-yoo lımayza sıjna eyaa mba rewęç tımlıę qilaqę yo se re-esa ikuli ne pañlini nımaç kıfanı ne patasıç pa-tı lıç tóm tıne tu-yoo. Pıwayı le, papızıç paqaynı yccdua tindimiye soscıye taa tóm ndı tıceyaa yo yaa pocozı tóm natıju ne pocosi-wę. Yee nooyu ewena ceyıtın natıju yo, pccocdu-tı ne pañlini ti-nımaç.¹⁷

Tom ayadaa:

Yee pılabı se nabeyę ıpirızıy tıom kalısu yı, nımau kune patııısu-ku qıcqı le pakalıy takayısı yaa pađısu anjaııwaa.

Төм нду папизың пама тақайısıбыз

- Mənsəcəli qanıyə.
 - Aceyə labu səcəlim feyi we səcəndü.
 - Puwə wazay se piya nıma ilzıy-sı puyu naa təbuñ.
 - Mbu paala nə hoa etakəc yə, pıkəna halıbiya nındu.
 - Paaheyiy evebiya nə pələaa toovenim.
 - Manhay hoa nə meteheyi-tu man-caa.
 - Halu kusuvu kajalay taa əkili cayu wayı yə, pıpazıyna pınzı 15.
 - Yee ma-qanı halu/ abalu ecəta-m yə, masıy tınatı kpaagbaa.
 - Pıkılı qəu se məwəee me-qeke se məwəvna qanı halu/ abalu.

¹⁷ cf. (Klee, 2006, p. 3)

Kajalay taa

- Halibya piziy sihay hosi ne pucca sunay kajalay fenay.
- Halibya piziy qeqdä sihay hosi kpaagbaa kajalay nga sisuvna abalaa yo.
- Pöyöödi mbu paala ne hoa etakcoo yo pu-tom ne pucca paasuvna halaa.

Điliye: www.loveline.de

Nümau nakuyu feyi se patiñ ne hoa etakcoo

- Lidau feyi se pelesibiya ne halibya pakaliq pa-kiyakiq weyi i-taa papiziy pahaku hosi yo yeke ne pisa ne paakandi pa-ti yoo camiyue.
- Palizuu hine kodiye taa ne pucca kijabayuu lig yo, pidekena nümau kibañgu se hoa etakcoo.
- "Koye kilibije wayi layu" tekena nümau nju paatiñ ne hoa etakcoo yo.

Điliye: www.loveline.de

Nüma 5: Lımayza walanzı tıray

Σyaa mba pewee tumiyə qilaqə yo, pa-limayza kpelékuv laki ne pa-tine
poycodusu ne qama.

Kpaynı pınzı 14

Takayıhayu wamm hatu lım ńiňjus pama kí-yoo se „Mentisaa “imme zu yoo“; takayıhayu wamm kisəemay pama kí-yoo se „Menkizaa“, peyele qıtayqes sakiye (awayi),
Tóm ndu patem ńiççuzu ne pasu yo (qıñay
„ Tóm ndu papızıy pama takayısı yoo “)

Minniitiwaa 20 powolo 30

Nımau kune
kılıçlına töm
keðus yoo :
kimaynı mba
potowolo sukuli
yoo

Տարիւ գոնզ:

Takayhayu hatu lım nıñgu ne takayhayu kısseemus pasıy-/pakarlı lona naale taa ne ipa qama ne esa. Tóm ndu pçoycödil-tu hoa hayu taa, mbu pala ne hoa etaakcö ne piya lılusı cayu cayu taa yo, pakalıy-tu ne noo kuyı dırı ne eyaa mba pewę peyee yo pawılı pa-tı se : takayhayu hatu lım nıñgu hıçlusı taa „Mentisaa“ yaa takayhayu kısseemus hıçlusı taa „Menkizaa“. Eyaa mba pıtuv pa-lımayza yoɔ yo, pasınyı tindima naale ana a-heku ne heku, „Mentisaa“ yaa „Menkizaa“. Pu-wayı le, patakyı paa tindimiye ndı le dl-lımayza taa ne pana. Pçoycödus dama lımayza tóm patıne.¹⁸

Tumiyə wayı ñccozlu:

Рөүсөдүүс сандар төм натыуу ўю, папирияя палабына түмүүс төм кирозиту туне: Меттиндимиye таа ле, Ымайза wena we ndi ndi? Эбс соло пүлнэ ? Тиндимиye нафыус таа сяа пізір petisi ndu lalaa докт төмүүс дине ді-таа ўю?

¹⁸ cf. (Haasler, 2015, p. 13)

Nimau 6: Sociaum qiga

Eyaa kɔŋ cabi cabi ne ƿocccupsu qama tɔm natuyu ne pilimi. Røkøjna pa-limayza ndi ndi ne patakly a-taa ne rili mbu yo pakpay palabuna tumiyε. Mbu mbu pakay labu cee wayi ƿødø yo pakpakly ne palakuna tumiyε.

Kpani ponz 14

Tindimiye taa le: takaylhatu ndu we ðoŋ yø 7
yaa ??; takaylhayu ɳga pataqly yø A2
yaa nzi nyuzina mbu yø

Miinitiwa 60

Nimau ɳgu kitimlyna tɔm
mau yø :
Nimau kune kitimuna eyaa
mba potowolo sukuli yø.
Elø papizly ƿødø ƿocccupsu
yaa pewelisi kiwelesu
(qinay tɔm ayaðaa)

Iøj sasus hɔclu: Kikena Iøj kpasuu alwaatu taa ñiñgu. Ki-taa palaku mayzum, ki-taa we ƿødø Iøj
dæsus hɔclu ndi ndi.

Tumiyε ƿønε:

Nimau kune ki-taa le, eyaa cabi cabi mayna sociaum qiga. Eyaa mba ƿewε tumiyε ƿilaðε
yo, papizly paðus nesi yaa leytu kijeyitu ndu pasima se tiwε ðeu eyaa egbaydlye ƿønε
taa yaa cejewiye taa yø. Eyaa cabi cabi mba, ranlyní qama limayza naayε yø ne
pama pi-taa wondu 7 ndu tiwε qiga taa yø. Eyaa mba ƿewε tumiyε ƿilaðε yø, pataqly
takaylhatu ndu tiwε ðoŋ yø ne ƿetem tu-yø maγu yø ne pusu qiga maγu krata ɳgu
kwalaa se takaylhayu A2 yø ki-yø. Ðiγa ɳga panaγ ka-taa tɔɔnay ƿiziyε, kuduyuu
tekide, kolonzi naalε, saŋ ne kreyna naalε. Nimou ɳgu ki-taa le, halaa ne abalaa
papizly palaku tumiyε ɳkee ɳkee ne pana paa mba le, po-ðoŋ. Pu-wayi le, paa mba le,
pawili ƿo-sociaum qig sama tinε. Alwaatu ndu ti-taa le, mbu mbu we ndi yø, ƿocccupsu
pu-tɔm ne rili we palizi ne pawili.¹⁹

¹⁹ Cf. (Lindinger & Breitwieser, 2013, p. 1 suite.)

Təm ayadaa:

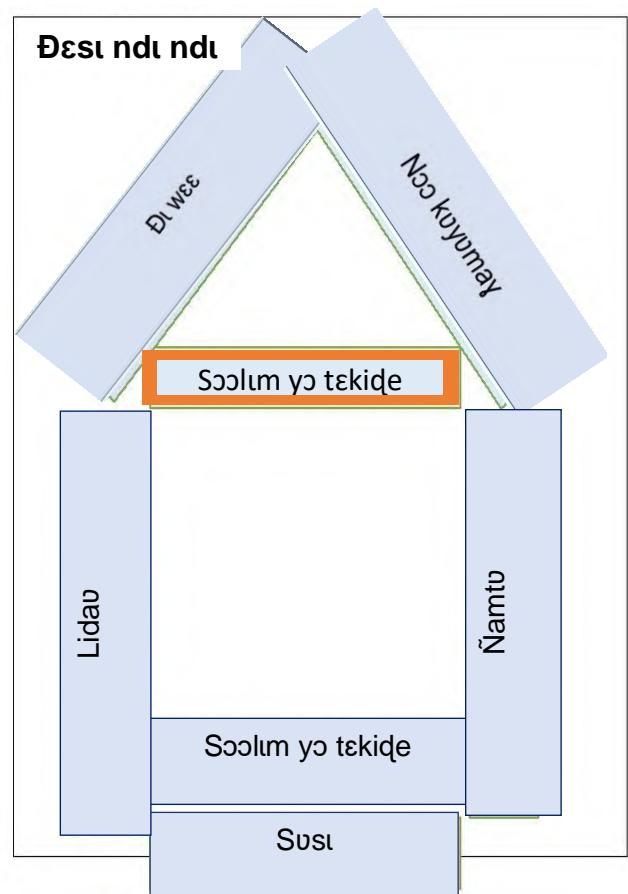
Eyaa mba potowolo sukuli yo, papiziy patayi-wə tindima cikpema taa ne pəkəna releytu nəcə taa ne palızı nəcəyə emay-wə tu. Papiziy qəfə pala təmliyə nələ qılıne nəcə taa yeke pəbu taa lə, pakəziy nəcəyə ne həccənən.

Sımtu ndı ndı

- Səcilm
- Puyu kuyum nəcənən
- Susı
- Wadə kimanı
-

Əsesi ndı ndı

Egbaydınaa qənə

- Susı wə qənə. Elə keqəlisəy susı ləki ne mə-taa wıgnı qama ne iwəy mə-tı yəc.
- Lidav efeyi, egbaydılıyə naqılıyə əsədçərj.
- Paə egbaydılıyə nələ qılı-taa lə, you ne nəcəhəndə wəy.
- İyicənən məcəcəlm nə mə-cəyilən təm.
- İñinən nümaŋ nə mbu mbu pala ne iwobina əsindəaa camiliyə yo.

Əlininəyə: www.loveline.de

Nümau 7: Siy siy halu – siy siy abalu

Krelekuu ña-maymay ña-tumiyə taa nis, tiluu tumiyə ndi halu ne abalu napisiz
pala yo ne ti tom pozuu.

Kraynri pizi 14

Paa tindimiye ndi le: paa eyu weyi (Tapetenrolle) ε-natañgbala kpalayi
Kpalayi wazay (Personengröße);
Edding yaa kumamanuu; kritiyasi

Miinitiwa 60

Nümau ngsu kitinlyna tom
mau yoo :

Nümau kune kitimuna eyaa
mba potowolo sukuli yo.
εle, papiziy palakina-ku
tumiyə noo taa yem yaa
palabina anjaawwaa. (Dinay
tom ayadaa)

Ley sasus hocalij: Lumayza ndi ndi takayay rupozuu leytu qezuu alwaatu taa. Pakpay mayzum
nabuyu qabqo yoo, papiziy panay leytu qezuu hocalij.

Tumiyə qone:

Patayiq eyaa pasi pasi, εzi eyaa 5 mbu yo tindimiye taa ne halaa ne abalaa
paakrendiy. Paa tindimiye ndi qit-taa le, eyu eke riya yo, enu lakinan canuu tumiyə, ne
lalaa le, paba lizlyna eyu kilemuss. Eyaa mba rewe tumiyə qilaqo yo, paliziy pa-ti pawili
ne pu-wayi le, pocona siy siy qoyo / siy siy cajaa ne palizi ε-kilemuss. Cine le, pakilq
wisinau eyu wetsu yoo εle, ε-lakasi kibanzı yoo ne cacasi nzi pasiñna- i yoo pu-yoo. Pitelq
payi le, halaa ne abalaa palizi pa-kilemisi ne pawili pococdi i-yoo tom ne pocok nisn²⁰.

Tom ayadaa:

Eyu weyi palizi ε-kilemuss yoo, paliziy qabqo ε-cacasi panay-si, paakedi-si kikedu. Mbu
tom ceyiq cine yoo le se, pocona camiyə ne pataaqdu e-tomnay yoo cacayaq nakeye kau
(εzi ε-ñiosi tolum) εle, ε-lakasi nzi pasiñna- i si yeke.

²⁰ Cf. (Vie d'amour, exploration sexuelle et travail de prévention)

Đaniyəs qənəs

- Đaniyəs qənəs wokina əsindəa yee lidañ nə qama yoođinəuñ ewə yō.
- Nabuyuñ taa lə, ətisini ñe-egabaydu abalıñ halıñ nə e-wetü. Ləebüñ taa lə, əpriziy əheyi-i mbu ceylə-ŋ yō nə ətisi əcəna ña-lakası taa nə pıśına mı-egbaydış.

Ətilyə: wolo əna. www.loveline.de

Ñıccuzuñ wayı tıvəliyə:

Təm kırçıztu tıne pəpəzus təm qılıccılıyə taa: Əbe kılıç-m wə wazay. Tıkası nzi nə nızıñau mbu panay qanıñaa həku taa? Əbe ke qoziye, əbe ke toovenim? Ezıma palaku tıkası nə pıśa pəwə qama cələ nə panıñaa qama natuyuñ taa?

Nımau 8: Halaa hositıñaa kədış

Hoa təm yoođitıñ lıñjıñ taa.

Kraġni pıñzı 14

Mbu pılabıa nə pıđes yō nə təm kırçıztu
Ndu paatəm ñıccuzuñ takayuhayu A4 yō;
kumamanıñ; təm cikay; Takayay kıramay;
kpelem; pıñeyisi.

Ezı miinitiwañ 90 yō

Nımau əngü kitüñlyña təm mañ
yō :

Nımau kınə kitümuna eyaa
mba potowolo sukuli yō.
Ei papızıñ palakına-ku tıvəliyə
nōñ taa yem nə pəpəzus eyaa
təm nə pana se ndu pocuzuñ.

Ləj səsəññ həciliñ: Kikəna ləj krasus alıwaatu taa ñıñguñ. Mayzıñ nabuyuñ
patıñlyña, papızıñ panay ləytu qəzus təm.

Түмүүс өңөс:

Hosi төм нду түлаба нэ түгээ ў, рөкөдүүн-тү пазы пазы нүү таа нэ нүү күүл риңа нэ өяа нуу. Рүүвэс се, пиyaevelesi нэ evebiya имайзى па-тү көдинау abalaa wetu таа ceewayl нэ pelesi piya нэ halibya ńekedina pa-tü halaa wetu ceewayl. Tindima cikpena таа (halaa нэ abalaa hoołuu hoołuu) yaa tindimiye ssosqes таа, өяа yoođuu mbu röđeq paa le ў, нэ paa weyi ε-тэ ў төм kipozitu нду түкөн ў ти-үү. Рөлөгдүүл өндөр пазы пазы, aduwa ńindu нду paamawa ў, tindima cikpena таа нэ ale laki tumiyе aduwa ana а-үү yeke нэ pil mbu ў paakedү өяа kigbenduu таа. Palak tumiyе miinitiwaа εз 15 ў tindima cikpena нэ рүүwayl ε, pil mbu ў pawili-pu өяа түнэ. Yee paatayl halaa нэ abalaa hoołuu hoołuu ў, palizi төмbe kijeyе naayе нэ pama-үе takayisi kitaqdzi-үү (нэ төлм blö, huluvumuij seuu) нэ riwiliy ndi wetu.²¹

Төм рөзүү

Tөм kipozitu:

- Рөлаа/ halaa өдөр: εzıma manay ma-tü tuta se mapızı doya? Limayza wena нэ соңду көң ма-ñuvuda? Ezıma manıy mən-təm таа ?
- evebiya/ abalaa өдөр: Ezıma manay ma-tü se mapızı cajaa? Limayza wena нэ соңду көң ма-ñuvuda? Ezıma manıy mən-təm таа?
- Anu meheyiy mo-hoa төм?
- Эбэ wee se maala?

²¹ cf. (Haasler, 2015)

Tɔm ndu tiqewa tukeduu tobi

Luena ne Anani : Tɔm ndu tiqewa tukeduu tobi

Luena, ponz 18, εωεε pialbi alwaatu cabi yo ε-đaq Anani ponz 18 qđđc cđo. Pitke pa-kajalay le, pasuu qama nökoylı taa yo. Elé, sōnco yo le, tɔm taa. Ladıyε huyuu ciyaa. Pa-naale pacay yem se pa-taa we se nabuyu εekay-wε taluu. Pukedaa le, Luena εenay e-fenay ne təu kifemuu, εpayzı tɔtu. Sōnco εkaytu heyuu Anani.

Sira : Tɔm ndu tiqewa tukeduu tobi

Sira, ponz 24, εhay hoa. A-tına-ke? Etɔzsu se alwaatu qewa pazlı yo, eli qanay nałeyę yo ne εne evebu pıya nałeyę pasuna dama tam kudum ; etaasim-ke camlyę ne ηgu εetasıy tɔzsu ka-yıdε. Edqəj ñiñsu se etiñna εyaa lalaa mba paawę qanay ηga ke-qede yo pɔ-ycc se εdaqni-i nau. Ena-i kibam. Eheyi e-hoa tɔm evebu εnu weyi payaç se Avo yo.

Keday tobi : Adisa

Adisa mu kududay hoo ne abalu nɔçyu, élé wena halu, ne εdaascoli se eyélé ε-hoo. Elé εdɔscoli se raba ipadi nau. Séeé le se εscola pεy, séeé le se εdɔscoli-ke. Piwes mbu ne ε-laŋgilye εecaki-i qiyqiy. Adisa ñiñay pεy krem, elé pideke se élulı-ke ne ka-caa εecójna kɔ-ycc! Pukaza pıdɔlilye tɔm, mesay təe ñiñdu natuyu. Ezima ehiy evemiye taa kudom yo, ne pɔzsu edı se εkay kənau ε-pıya ke qoyo kibam na. Edq ε-taa se εteziy yɔɔdinau pεy caa, εyɔɔdin-a-i'le élé ñétisi se εsiyŋa-i. Elé ecuuzi se εwεy ε-hoo taa tam.

Ezima halu piziy ehay hoa?

Halu qusu yaqes le, qikray cibikotoja nimau ne qitali halitu taa ne qiwes peyee ezzi niyatu 6 ne powolo 24 mbu yo. Kiyakun weyi i-taa halu qusu yaqes yo i-taa yeke qikatil abalu kijabayuu yo, hoa piziy kasuu. Abalu kijabayuu piziy kiledi ezzi kiyakun 5 yo halitu taa ne cibikotoja taa. Alawaatu ndu taa halu qusu yaqes yo ; tilkey kuyumtu, tilkeyziz. Ipiriziy nhay hoa yee naa ne abalu esuwa kiyakun cabi ne pucco pitali yaqes qusu kiyakuu yaa kiyaku kuyumtu wayi.

Diliye: www.loveline.de

Halu fenay labu

Halu fenay labu lequu piziy pulke kimaaj paa halibilya naga ke-te. Puswe camiyas yo, pileqiy kray kiyakun 25 ne powolo 32. Papiziy patiyi fenay labu lequu hoojin naale taa:

- Kajalay hoojus 1er: Yaqes riwa ne qidus alawaatu payzi.
- Hoojus naale niengu 2e : Halitu krenzi tem si-ti nocozzu ne sidaaj yaqes kikilimiye. Yee yaqes kikilimiye naqiyas etadal se qicay peyee yo, halitu krenzi yoo mbu riwes yo, pikpeziy-pu calim payziy krem.

Halu fenay labu lediy kiyakun 28 taa le, yaqes qusu wey heku ne heku mbu yo. Yaqes qusu piziy qodha pilayi kom yaa pilayni wayi.

Nimco 9: Tom kifatu tumiyas labu tombiye hoa yoo, nukuyu taa riya ne niima kew

Tuma wena akor yo, a-labu taa le, pakay eyaa tayuu cukcukcuk ne tuma wena eyaa laki-ye pedek pedek yo ne pamuu qama risa eyaa wees tuma qilaadet tine taa payi. Patine meleem papiziy palaki wobu yoo heees heees.

Mbu releyzina tom kifatu tumiyas labu yo se, poyou yondu, pamay kewisi, pamayzzi ne kilemiy kifaj lizuu. Cine le, piterekene kijeyuu eyu eweesna tom leytu ne pucco emay.

Lımayza ńınevı paa εbe taa

Kpeyluu ne tɔzvu kajalay lımayz se pıwazi tɔm kifatu leetu tuma qılaqę.

Kpay ne pınzı 14

Lımayza kifale ńınevı taa:
Takayay kıpmay, kımamanuv, pıñeyısı,
Kpelem ;
Tɔm matu taa, mayzım, anjavnaa labu:
Tɔm cıkay tɔlm ndı ndı, kitatanuv ne takayı hatu.

Miinitiwaas εzi 20 ne powolo 30 yo

 Nımau ηgu kıtılıyna tɔm keduv yoo :
kımaynı mba potowolo sukuli yo

Tumiyə qınes:

Eyaa ıkpəndi tindimiye ssosqę taa yaa pewee tindima cikpema taa, papızıy pala lımayza ńınevı tombiye hoa yoo. Tɔm ndı tılıy pı-taa peyee yo, pakay-tu mav, palızı kilemiñ yaa anjauvwaa takayıhayu kikamuv yoo ne pısa ne εyaa pam-tu ne esa camiyę. Lımayza ńınevı sıyna ne pekpeyli tɔm. Kpaagbaa tumiyę qıne qılabu taa le, paa εyu weyi εmay tɔm yaa εlizıy kilemuñ tombiye ndı qı-yoo ne pıluna lımayza wena paakpeyli yo a-yoo. Pılıy mbu yo papızıy pawılı εyaa tıne. Tɔm wılvı lıyna εyu ssɔlım cılın ne mba kisiy wılvı yoo pamunı-wę qıqč.

Tumiyə kılabiyye:

Ma tɔm, kewiya, ndı laba ne tıdees yoo yaa lızı kilemuñ pıluna tombiye hoa yoo. Pısa ne pıla keliñ le, kpay lımayza ne tɔm ndı paakpeyli lımayza ńınevı taa yoo ne ηlabına tumiyę. Pıtekena kijeyuv se pakay tombée ane a-tıne ne palabına tumiyę.

„PIYA HALIKPAYYĘ/WALIYĘ NE KİDITALUV HALIKPAYYĘ/WALIYĘ“

Alıwaatu kuyumtu ndı taa kigbenduv lakası esa seenna kedeña kpeekpe yoo nabuvuñ qama taa sıvı yoo, εyaa, ajeyee, aŋgbı ne tuma, pıe-εsakuliye wetu, yuŋ ne waqe wılvı

ñoyouni qama taa qđđo. Youna puñe panay-pu qđđo piya halíkpayye/waliye taa ne kídalusu halíkpayye/waliye taa kedenja kpeekpe yó. Ajeyee sakiyé naaye ne a-taa eyaa cõcõ lë, papiziy pamayzi leeléeyo se, piya halíkayyaa ne waluu puñe, ajeyee leenaa taa lë, mbu píkiliyna labu siñj pi-na esó seu nímau-caanau lakasi, esakuliye yaa samay taa wetu pihayna piya halíkayyaa ne waluu mbu wađe. Nau taa kpem lë, piya mba patidalı píñzi 18 ne pakpay halaa yaa pawalaa yó pëlaa ne evebiya pa-ñuu wey ezi miiliyooawaa 765 mbu yó. Pekediy pëlaa mba pawalaa yó pçđwaa pídfeyi miiliyooawaa 650 ne paa píñay ñga ka-taa lë, pëlaa leela miiliyooawaa 12 patidalidaa píñzi 18 wali²² qđđo. Evemiye taa lë, píly ezi pëlaa kudokir 33 wali, nabuyu taa píkenu pç-scołim.

Tombiye piya halíkpayye/waliye töbusu lizuñu mbu paa weyi etisi pu-yóo ne esim yó, pífeyi. UNICEF töj se piya halíkpayye/waliye /kitadalusu halíkpayye/waliye ke „halíkpayye/waliye töm ñuu kou ezi paytu pçzus yó ne pa-naale pa-taa nocyu píñzi tatalı 18 yó“. Ðine lë, píwiliy se piya halíkpayye/waliye /kitadalusu halíkpayye/waliye töbusu wey kímañ ne doj kpanuu halíkpayye/waliye töbusu. Ðoj kpanuu halíkpayye/waliye yaa halíkpayye/waliye ndi-taa palakina hola yó, pi-taa lë, pëceyiy eyaa mba pakpay qama yó píkila yó pa-taa kuyum nocyu kíceyuu, píteke e-scołim pítiñna paytu yó yaa yem taa yó (esó seu nímau taa yaa samay taa) pílyna hođe lakasi yó yaa pañikuu eyu yó se enii wiñasi yó ne putu eeñay nocyu se eheyi-i se eekizaa yaa etiscołi se ekaqlyoni-wé.“ Ðoj kpanuu halíkpayye/waliye taa lë, eyu wala wena pađu-yé ne awee kedenja kpeekpe ajeyee kigbenduu ñgbeyue ndi qícoñna eyu wala yó kadayuu yó yó, qí-paytu taa, kozí kozí, paytu hooçay 16 ñga kotoj se eyu wena wađe se elizi eđani e-ti yó, pamaní kó-yóo ne pëfeyi kó-yóo nañgbançay. Ðóđo lë, Ðoj kpanuu halíkpayye/waliye, kena mbu píwiliy se patiña piya wala yó, mbu yó, piyeki ne piya pítañna-si silesiy si-píjatu ne puñcá siperiy. Puñwee toovenim sakiyé se patiñna paytu yó ne pekiziy piya halíkpayye/waliye. Nabuyu taa kitidaluñ halíkpayye/waliye sonzi labu eeñçay paytu yó kedenja kpeekpe yó ne ajeyee wena siwée yó, pu-yóo lë pídekena piya²³ nzi si-scołim. yee piya sitisa yó kitidaluñ halíkpayye/waliye yó yó, sikoñ katuu kidekedim sakiyé puñwey yóoduu, si-esindaa wobu taa, halaa hosi kala ñinzi qókotinaa te wonuu, yaa píjatu²⁴ siñu tinay tudaay yó.

²²cf. (Unicef)

²³ cf. (Heiderhoff, p. 255)

²⁴ cf. (unicef.de, 2020)

Pijatu ne evebiđe tūnay siu mbu, piččejna kidekedi²⁵ tomnay taa kpeyiitay ne nūn taa lōj esindaa wobu yōc qēđ. Puyčča qēđ Ie, kidekedi sōsōm nabuyu wey eyu tomnay pilim yōc ezi krepengbessu kuzus qēđe yaa qīya²⁶ taa. Piččne payi piwiliy eyitu wala kaañamtu, paa wena ezi Caama ejadę qēđu paytu hōččay 2 nīnja pōzus yōc, – Yee pamayzıy se Caama ejadę paytu wena tī-ndi yōc – ajeyees kigbendus eyu wala paytu hōččay 12 nīnja qūs yōc, eyu²⁷ tī-yōc wēu qēđe ne qēđ Ie, ričča camiyę cayu piččna paytu hōččay 3 ne UN-KRK²⁸ paytu hōččas 19 ne 34. Mbu mbu rađu ne eyu wala yōc kandus paytu ndu petisi tī-yōc kedeja kpeekpe yōc yōc paaniy tī-taa ezi kōcōc samay kpeekpe paytu tōm esindaa se tīkēna „wala tēkiđe“ ne akandiy paa weyi ε-yōc ne piččilina esakuliye yōc, esō setu yōc yaa samay wētu²⁹ natuyu yōc. Nīnusun tūma wiliy se piččuna samay kpeekpe taa, mbu we qēu ne mbu pēkēna kidekedi yōc pi-ycō Ie, piya halikpāyye/waliyę tēkēna puyu kibānu pōwē se pōhōj nūqbaan pū-yōc.

Nīmau 10: halu ne ε-walū po-fotonaa

Nīmau kūne kītūyna eyaa kajalay hōččus taa ne pala tūmīyē tōmbiye nōl qītayna piya halikpāyye/waliyę ne kītadalus halikpāyye/waliyę yōc qī-yōc.

Kraġġni pīnzi 14

Halaa ne pa-walaa fotonaa mba pēwēs pītēs cīnē yōc
Pīnay camiyę kraġġi; takayis u s;-yōc pa-yūla kīdāyę.

Miinitiwa 5 ne powolo 10

Nīmau ηġu kītūlynā tōm kēdus yōc : kīmāġni mba potowolo sukuli yōc

Lōj sasus hōččiż: kīđe tēs hōččus

²⁵ cf.(Weltgesundheitsorganisation)

²⁶cf. Idem

²⁷cf. (International)

²⁸ cf. (unicef.de, 2020)

²⁹ cf. (Nida-Rümelin)

Түмүүс өңөс:

Лөгө сөсүн түмүүс үүс сөнүяа сиң фотонада әдама әлә әдама әлә нэ өхөнди өзүү сөнүяа камында үүс. Аливаату тоби таа ле, түмүүс үүс сөнүяа өңүнүн сөнүн пана фотонада үүс үүс әдама нэ павли. Абалу яа халу өвлийнинада үүс, ризиг өсөлтүнде нэ өдүн үйл күдүмдөнүү өзүү күүмдүү яа наале үүс халу нэ өнүүлүп фотонада әлә нэ өңүн таңайылсаң да пакеттүү үүс өң-өңүүлүк пейе

Wetü wileus təmbe naayes :

Лаңгыч, рисун, лаңгыч, хүлүмүнүн, рүваба, самай төм, өңжнаа, крүндүүсүн, кеделесчай лөлөнүн, лооту, келе келе, ўуу, салаг, wetü, лаңгыч, ھەن, камында wetü, хүнүнүн զүү, ритүфөйлү, таа хүлүмүнүн, таа пиинүнүн, нөң лөлөнүн, өздөлүн wetü, нүңкаг, өзүү әдама нүнүнүн, лиу лиу, лаңгыч маң, төм хутуун, сүндүлүнүн, кизинүнүн, риткедина-м, каабизаг, лидар фөйлү, киичиңдиң, ھөүе крағын, майзим

Нұмау 11: halaa нэ abalaa рө-хекү таа киңи киңи лакаси тә күжекүсөбү

Төм үүсдүүн нэ сиңүнүн пүлина нұмаң өвлийн өзүү киңи киңи аливаату таа, мбу мбу пала үүс өнүүлүп

Крағын пінзі 13

Крелем маң кратада (яа мбу Ніңзіна-ку), төм сілек, таңайылсаң Kitayqduu

Miinitiwa өзүү 60 үүс

Нұмау күнен китүрүнүн төм маң үүс:
Нұмау күнен китүмүнүн өзүү мба потоюло сукулүү үүс.
Еле папизиг палакина-ку түмүүс өзүү кигбендүү таа нөң таа үем.

Лөгө сөсүн һөңлиң: Іегүн красун һөңлиң

Түмүүс өчөн:

Kiđe таа ратай үяа сабы сабы халаа нэ абаллаа хоолуу хоолуу риа нэ пaa мba ле, роуцоды мбу рилаба нэ риđес киđи киđи том таа ў. Paa тindimiye cikpede nđi ле, дитумүүс үүс сониу абалу: halu.³⁰

Kajalay таа ле, paa weyi өлаки түмүүс e-yeke мбу рилаbi ε-maymag нэ риđes yо yaa ε-eyu түүчүү yо. Том нdu риwee se pama-tu takaylhatu үүс.

ри-wayi ле, риwee se рекеди том нdu тindimiye таа. Энэ ле, риkena күжүүс түмүүс ноо өдүү өсөнна tindima cikpena таа үяа itaakezi evebiya yun том нэ хоолуу. Риwee se tumlaqу halau yaa abalу εwesna nūmau нэ екеди нdu εnawa yо нэ ε-maymag мбу εelaba нэ риđes yо нэ нүүчүү εlaqу си-ти-таа.

Peteñ keduu ро-тom ро-тom yaa lalaan том payi ле, нdu риwee se patasi-tu үүсдүү yо, роkөnna-tu нэ риly мбу ле, pama-pu kpelem mau kpatanaa yо. (1-3).

Kigbenduu таа ле, рекедиу mau kpatanaa. Риwee se роkөnna мбу pana-pu риwee nđi nđi yо, киđi киđi lakasi таа нэ риđes yо нэ мбу өндөн lakasi нзүү сикүнна wayi нэ риа роуцоди том нdu түүч camiyе se pala нэ риñcczi yо. Ри-taa peyee ле, kezesi нэ кидекедим мбу panay үяа lakasi таа yо, риwee se роуцоди-tu нэ petezi-tu соzun kpelem mau kpatanaa yо (4+5).

³⁰ cf. (Landesjugendring Niedersachsen e.V., p. 48)

Tumiyəs wayi ńccozitə:

Počo təm ńnu 1e, puvwee se eyaa itəzi tumiyə nqı pətem labu qı-taa mbu kele kele 1eytu kpazuu tumiyə labu ne ezyma təm yooday kedina-wə, pp.

Ezi

1. Təm	2. Eyu maymay lakası	3. Lakası 1eesi	4. Kezesi	5. Kidekədim
Počo abalibiya yoo ndaatu	a) Elə təs ε- níndu qeq b) Sınıyus ńnəsuv c) Maalaki mbu d) Nesi qus kanduu qede	b) Sınıyus ńnəsuv c) Maalaki mbu d) Nesi qus kanduu qede	a) Mbū wə qəu yə pəwəsuv b) taadəs c) Natuyus feyl d) Tidəkuvu kpam	a) Yorj 1eesi b) Nabeyə ləv liu c) Caγu feyl d) Noč qus you taa
pp.				

Nimau 12: „Eyaa tine payi, mba...“

Pana mbu pırızıy pula wezuu cayu taa yo.

Kraynı pınzl 14

Kpelesi cōu ne sita

Miinitiwaa 10 ne puwolo 15

Nimau kune kitiliyna təm
keduu yoo:
Nimau kune kitimuna
eyaa mba potowolo
sukuli yo.

Τυμιγε գօնե:

Σyaa tine payi pacakı kpelesi yoo nə pioco pita. Σyu kuyum keziy e-kpelay nə hoołuu nə edeziy e-ti kpelesi nzi sicos sita yo si-heku taa. Puwayı le eycoobi tom loyay „kpeekpe“. Σyaa mba petisiy tom loyay ηga koyoo yo, pakuyuu kpaka nə peleyzi lona. Σyu weyi ewe heku taa yo, pikena-i kijeyu se escay kpelesi nzi siwe yem yo, si-taa nałeyue yoo. Σyu weyi ewe nə efeyina kpelay yo, enu pitakina heku taa wobu.

Tom ndu ndu papiziy poycoobi nə pilina tom loyisi „kpeekpe“ yoo

- Σyaa kpeekpe mba pətem wobu wiqije tam kuyum halikpayye/waliye sonzi qilaqe.
- Σyaa kpeekpe mba pətem niu natuyu tömbiye „piya halikpayye/waliye“.
- Σyaa kpeekpe mba, pətem waluu/halaa krayu.
- Σyaa kpeekpe mba pəscołay pala halikpayye/waliye cee.

Nımau 13: Ebę payay se VIH nə ebę payay se SIDA ?

Nımau nıu qıkanes yo se tukay ηga kew VIH nə SIDA pe-hekuu taa yo, ele palızi qoqı mbu ke kuqum tömbe ana a-hekuu taa yo.

Krayni nə pilni 14

Tom qımaye, tom cikay

Miinitiwa 10

Nımau kune kitiliyna tom keduu yoo:
Nımau kune kumuna eyaa mba potowolo sukul yo

Ları ssosun hoołuu: Ieytu kpazuu hoołuu

Түміндең деңгөсі:

Тәмбө VIH нә SIDA pamay-ың нә pepizi нағылар түніг ілееде уәү құмайе таа. Түміндең уәү сөнгініндең жаңа абалынан оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Ербозуш нә ена сөнгіндең жаңа абалынан оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. VIH: Көдөң риye нәлі құралынан оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. SIDA: оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Ри-уәү 13, 14-жылдардан оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш.

Тәм аядаа:

Түміндең дінен оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш. Оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш.

Түміндең wayi нәсказы:

Тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш.

1. Ебене payag se оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?
2. Wazay ңга оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?
3. Ezima SIDA түніндең VIH оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?
4. Mbı yә, оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?
5. Ezima түндең оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?
6. VIH көндең оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш оның өткізуінен көрсетілгендең тәмбөнен тобоюш?

³¹(Bayerisches)

Nımau 14: mbu pala ne hosi itaakcɔ́ yɔ

	Nımau nısu dıkanę yɔ se patılı ezıma pađu koondom ne hoa etaaakcɔ́ yɔ, pekezı kiyakıŋ kpayaa tɔm kijeu ne patayı qama pu-yɔc tılıtu.
	Kpayanı pınzı 14
	Takayısı kitaqdıslı soscısı naale, tɔm cikası naale (nzi sıly muu muu yɔ)
	Miinitiwa 20 ne puwolo 30

Nımau kune kitülyna tɔm
mau yɔc:
Nımau kune kitümuna
eyaa mba potowolo
sukuli yɔ,
Kıgbendu taa lε, weyi eđe
nɔc muisi qılađe yɔ erizi
ekpeyli mba petisaa ne
mba pekisaa yɔ hɔclu
hɔclu

Ları ssasuu hɔclu: Nımau ηgu kıl-taa wε ceyitı nısu hɔclu ne leytı kpazuu hɔclu

Tümleye dčone:

Nımau ηgu kıl-taa lε, puwε se pana koondom qutu camię, pekpeyli lımayza tıne, pekezı kiyakıŋ kpayaa tɔm ne hɔclu ne patayı qama sımtu kifatu. Tümleye yɔc cənlısu paa takayaŋ kitaqdıq yga kɔ-yɔc lε koondom ne kipayı. Takayısı kitaqdıslı taa naķeyu yɔc wε anjau emusuyun, lelə nıaňıja esindaa. Anjaunaa mba patayı tindima taa yɔ, puwε se pawılıq koondomnaa yɔc tɔm kibandu ne ndu tifeyi qeu yɔ.

Potıu caca ne palızı. Pahay tindima miinitiwa 3 se pekpeyli angbaa³² tıne.

Ndı ndı leyzıtın ndı panay-tu yɔ :

Kooñca taa pawılıq koondom suu kiđe tεe yaa nımau qıtendę taa.

Tümleye wayı nıccızı :

Tɔm loyisi nzi sıkçı yɔ pađu sı-taa, mayzınuu sınau tɔm natıyu ne tɔm ndu ndu papızıq bɔyɔcdı yɔ.

- Tindimiye ndı kılı lımayza tɔm kpeyluu? Ezıma puqɔma?
- Ebε laba ne pekpeyli sakıyε mbu/ nıllı lımayza kibane / kidekedeε?

³² cf. (Aufklärung, 2021)

- Mbū yō līmayza atinīy pū-yōc nū wena akadīyna yō panay-yē toovenim taa ?
- Mbū yō mī-līmayza maymay yaa ikray-yē le?
- līmayza leena wena wēe kōndōm qūn tōm taa?
- Ezima papızı pawa līmayza wena akadīyna yō?
- Nīmau ḥgu pumuna se patūn nē hoa etaakcō kajalay halu cau taa nē ḥgu pumuna se patūn yee halu pa-cayu taa eleqī?
- Le iwoki nē pasiñuna-mi nē patasiy-mi lōj kōndōmnaa/mbū pala nē hoa etaakcō pī-taa?

Nimau 15: Ezima pikay keu yee ...

Nimau ñuu qikané le se payasi sinau tóm taa camiyé ne piwazi mba pitayni-wé yo.

Krayni pínzí 14

Tumiyé yoo cóniyu takayisi ne ezima pikay keu yee ... tóm kipozitu cabi
Tóm cikasi, tóm kikalitú lizoyu

Miinitiwa 25 ne puwolo 30

Nimau kune kitinjuna
tóm keduñ yoo:
Nimau kune kitimuna
eyaa mba potowolo
sukuli yo

Léj sesun hoojin: Nimau ñgu kí-taa we ceyitu ñiñusun hoojin ne Ieytu krasun hoojin.

Tumiyé dñes:

Tumiyé nco dñeyu laki fayu tumiyé yoo cónus takayisi ne si-tum kipozitu yaa tóm ndu bocobpus tóbiye yoo yo : ezima pikay keu yee VIH ewe mo-yoo. Tóm kipozitu ñuu qikané le se payasi mba pitayni-wé yo tóm taa camiyé. Nimau ñgu kislyna ne eyaa esa kuli deu ne rewena lidau qama yoo tindimiye taa. Eyaa liziy kuyum kuyum takayay ne pañu pa-maymay pa-taa se boccoli tóm cosuu yaa boccoli yocoðun limayza wena paalabi-ye a-yoo, yee piteke mbu yo, takayay kpenkpelasi kotay heku taa yaa eyaa qicayye heku taa ne halu yaa abalu weyi pitabina liziu yo ewolo ne elizi. Alwaatu ndu pocosuu tóm natuyu yoo le, paka ñuu ne bocobi tu-yoo tóm tindimiye taa.³³

Ndi ndi Ieyzitu ndu panay-tu yo:

Paa eyu weyi le, ecozuu binco binco tóm ndu lelu liziy tumiyé yoo cónus takayay taa yo tu-yoo eyaa tine payi panay-tu. Papiziy takayisi yoo tóm mba potowolo sukuli.

³³ cf. (Liebesleben)

Təm kırçızıv/təm yappçıv ndı ndı:

1. Ezıma panayna se VIH wə eyu yoo?
2. Anı meheyiy yee manay se kudəj qəm?
3. Mə-eyu weyi manday liu yə kpitəj cabı yə lakanı nasiylı sıniyżına tuutu nə tənus taa yokuş. Masım se eyu enu, eesuna lelu nə etaakadı ε-tı yoo. Ezıma malaki nə meheyi-i se ewolo fədū noçyu cələ pewili-i ε-calım taa nə pana nə rite eyu enu, rıtaaceyi se kuzus kədəj qəy-i pülna kuzus nımau taa.

Təm: feyee təm

4. Nabuyu taa masuwna qajnaa ndı ndı maakandıy ma-tı yoo. Ezı yə kudəj qəm-m yaa we, maasılı. Mewena alaafıya. VIH kudəmiy wılıy TAM wətu natuyu.
5. Pıwəm fendu se mowolo mana fədū, ezim mamayı se kuzus kudəj nakuyu wə mə-yoo yə. piyebina maacay qıne wobu. Pıkay labu camiye.
6. Kəcdəm ciyaa yalay qədə. ezıma mañkpayına?

Wilewutindimiye 3:

**Sinau se palizi tuma ñuh qikanə nə wena ake
eyaa maymay ñina yc nə ezima eyaa maymay
taması cələv Əbə yc**

4.3. Həçələş 3: sınau se palızı tuma ńıñj qıkanə nə wena ake eyaa maymay ńıñja yə nə ezıma eyaa maymay taması cələsuñ qəjə yə.

Wezuu cayu taa ńıñj qıkanə kəna ńıñj qıkanə nəqı qı-yəcə, rıwəe se, pañinə ceyitə nə tiləsi nıñmav nə pañiq-sı kau yə³⁴.

Təməsuñ ńıñj rəccəzənə yə lə se, ebe eyu pızıq elə nə pıtana-ı ceewayı kəna təm kaqə ńıñndu nə qədə lə, kibandu ndu papızıq nə rəccəzə eyaa yə. Elə, rıwə eyaa sakıyə kaqə rıñjə se pocosi təməsuñ kvnə yaa rəccəzəndu pamayzıq yə³⁵. Wezuu cayu taa ńıñj qıkanə wazıq nə pıha eyu nıccəyən wezuu qıbəzılyə nə hıñnum nə poliq wobu³⁶ qədə.

Wezuu cayu taa ńıñj qıkanə wə wazaq eyu lələn wezuu cayu taa se elə erisi etli emaymay nə edən se elə ezıma e-wezuu edə yə. Ədə lə, ńıñj qıkanə pızıq pısınə pañu təm kibandu eyu wezuu cayu³⁷ taa.

Wezuu cayu taa ńıñj qıkanə wayı lom sıñna pañu pıytu nə pehiy nıñmav qəndə eyu maymay wezuu cayu taa ńıñj qıkanə taawazıq nabuñu kau yə. Pıwayı lə, papızıq palabına lidau tuma wena ahəy lañhıñumılyə yə, elə, awəyñi wazaq rıñjə³⁸. Wezuu cayu taa ńıñj qıkanə sıñni nə eyu wezuu qıbəzılyə nə ewəni qoñ e-wezuu cayu taa, elə mbu esəcəla yə nə e-ti yəcə yem kəleñ³⁹.

Ezıma papızıq pehiy wezuu cayu taa ńıñj qıkanə?

Pısa nə pana eyu maymay wezuu cayu taa ńıñj qıkanə lə, rıwə qəu se eyu etaa liu e-ti nə mbu eriziy elə e-maymay yə rə-yəcə nə ezıma e-maymay edən se e-wezuu cayu edə yə rə-yəcə. Mbü rə-yəcə, yee eyu ekraq se, wezuu cayu lıñna eyu qılmayə taa nə mbu rıqıñu yə pı-cələ yə, qıne lə, rıñiq se wezuu cayu taa ńıñj qıkanə wayı lom titütayna eyu enu, mbu e-wezzu cayu taa tayıñ e-maymay e-qılmayə taa nə mbu eetəma labu pı-cələ. Pı-yəcə yə lə, paa halaa yaa abalaa mba pıewə tıñmılıyə qıne qı-taa yə, panı se papızıq pañu ezıma pala tıñmılıyə nə krepkpeka ńıñj qıkanə yəcə yə nə rəñcəzə pa-tı pañan kram nə palu pı-yəcə.⁴⁰

³⁴ cf. (Däfler, 2018, p.152)

³⁵ cf. (Reichert, 2021, p. 5)

³⁶ cf. idem

³⁷ cf. (Däfler, 2018, p. 151)

³⁸ cf. (Däfler, 2018, p. 152)

³⁹ cf. (Däfler, 2018, p. 153)

⁴⁰ cf. (Soier, 2015, p. paragraphe 4)

Рүсөң ңhiy ńia-maymay ńie-wezuu cayu taa ńıñη qıkanę lе, рүрөзүү ңdүү алwaату saklye. Рікена нұмас кідәнлүү нe рүсөң patılı mbu we kaqе εyu maymay wezuu cayu taa yо nе mbu wayl рүрөзүү se elo yо⁴¹.

Ye рүwе εyu kaqе se εdү ε-tı wezuu cayu taa ńıñη qıkanę yо, рүwе wewe se etili dende εwε e-dоj yо nе dende ehikiy kесeγ yо. Ye εzı, taabalaa lоn ńıñη qıkanę naqlye wayl, nе qıltıtaγnı mbu taa εyu maymay we qоj yо yaa dende εwенi kесeγ yо, qıne lе, mbu εtay liu yо, εεkay pu hiγu. Cine lе, ріwіly se рүwе kaqе se εyu εdøkina tɔmυu kuyumusun nе pileqи yee nccayu εdүn ε-sccolim kи-ycc yо.

Peteñ wezuu cayu taa ńıñη qıkanę qınu nе papayzı pu-tumlye wayl lе, halaa yaa abalaa mba рewе tumlye qıne qı-taa yо, patılı pasıı se kpata kilezүү nakuyu pızıq kikcо pataa qına-pu εzı paa wezuu cayu mbu pı-taa рuфqenү yо nе pataa qına yо nе mbu lıq pı-taa yо, ріwеγ kee kee εzı paqun ńıñη qıkanę taa yо. Ріpizly pıllı wezuu cayu taa nabuyu kibambu yaa mbu pıfeyl qınu yо nе pıleqzı mbu paakamına ńıñη yо. Рі-ycc lе, ріkена kijeyun se pataakılıq dökun nı ńıñη qıkanę cincıq nе pakpay se kilezүү nakuyu pızıq kikcо nе ńıñη qıkanę kifan lеγzı.⁴²

⁴¹ cf. (Däfler, 2018, p. 154)

⁴² cf. (Däfler, 2018, p. 158 et suite)

Ñinj qıkanes lızuu nımau

Nımau 1: wezuu cayu taa ñinj qıkanes, wezuu cayu pısu taa

Tom qoyo nočč tuvu, eyaa lalaa katuu kajalay taa tindima taa noččuu taatili lelu.

Kray ni pınu 10 (tom pee lızuu, nımau ḥgu, paa tindima taa eyaa tıweli pınu

ezıma yo papızı patıñ-ku, piya nzi sıwena pınu ezi 10 ne powolo 14 yo, tom pee
wena awə kellew aŋe palakına tımiye)

Takaylıhayu ne kımamanuu, tom kpataa weyi patayı kı-taa
yo, ñıma kıkame, Takaylıhatu ssotu, kımamanau ssotu

Ezi miniitiwaa. 20 powolo 30 yo

Nımau ḥgu kıtılıyna
tom keduu yoč :
kımaynı mba powolo
sukuli yo

Loy ssotu hıčlin: nımau kune papızı patıñ-ku loj kpasuu alıwaatu taa

Tımiye qındı

Kajalay taa le, halaa yaa abalaa mba pıwı tımiye qıne qı-taa yo, pıwı se pana eyu
wezuu cayu taa pilinzi nzi sı-taa papızı yaa pıssıla rađı ñinj qıkanes yo. Dıne le,
pıekpendıy eyu wezuu cayu pilinzi tıne ne pocona camıye ne pıco rađı eyu maymay
ñinj qıkanes e-wezuu cayu taa qeyi qeyi ezi pıssılusı yo. Pıwı se pama wezuu cayu
taa pilinzi tıne payı ; pilinzi nzi sı-taa wezuu cayu taa ñinj qıkanes we ndı ndı yo ne ñinj
qıkanes nqı papızı polo qı-wayı qıqı yo. Tımiye qıne, palakı-qı ne tindima naale taa
kıdumqılye, yaa yee pıccılusı yo, palakı-qı eyaa naadozo. Peeye le, evabiya ne pılaa
rızıy paycay ne pıekpedı ne patası-qama loj. Evabiya ne pılaa palakına ndı pamayzıy
yo tımiye paatasıy lalaa lımayze labınau tımiye. Tindimiye taa tom siŋŋ keduu taa le,
evabiya ne pılaa sıŋna-qama, pı-yıcpıdu taa le, lımayze kıfale kılın ne awazı-wę.

Təm ayadaa:

Nımau kune, eyaa tindimiye səsçye dəfə pızıq qılıbına-ku təmliyə piteke tindimiye cikpede yekə təmliyna-ku lımayzə nınevə taa. Eyaa mba potowolo sukuli yo, mba pikkılı wazuu ; pa-maymay pewə təmliyə qılıq, pewelesiy, elə pitekəna kijeyvə se pama yaa pakalı.

Ezl :

Wezuu cayu taa pilinzi nzi sı-taa papızıq paqıv nıñıq qılıkanə yo :

- ✓ Cejewiye (həv qıvı, eyvəsim esindaa wobu...)
- ✓ Təmliyə (nınevə yaa təmliyə kifadə krepeləkən, təmliyə hiyə, tam yəc təmliyə krepeləkən ...)
- ✓ Taabalaa (taabalaa kifama hiyuu, taabalaa cələ cayu nə pileqi...)
- ✓ Tomnay (hədə qəne, yun pasuu, fiye təmliyə labu...)
- ✓ Məsi nə aleyya təmliyə (Təmliyə nəqı eyvı ləki e-ti yəc yəc qiyebən, Təmliyə kifadə nəqı eyvı ləki e-ti yəc yəc...)
- ✓ ...

Cinə lə, eyv wezuu cayu taa pilinzi ləesi pızıq sıwəs, nıñıq qılıkanə ndı ndı pızıq sıwəs həccini ndı ndı taa dəfə. Cina, paatən se təm kucosutu natvə fəyıl qəeu.

Nımau 2: Təm pozun takayay mbu pasiñna eyv wezuu cayu yə pi-taa

Palızı mbu pasiñna eyv wezuu cayu yo, pi-təbən

Kray e i pınzı.14 yo

Təm pozun takayay, kumamanuu

Ezl miniitiwaa. 15 yo.

Nımau kune kitəmliyna təm
mau yəc .
Nımau kune kitimaynı mba
potowolo sukuli yo

Ləqə səsən həccini: ləqə kpasuu alıwaatı taa təm pozun takayay yo, kane

Τυμιγε գոնգե:

Pisa patili mbu puwə yaa hoołinj weyi iwenəs eyu kijeyus yō lə, təm pəzus takayag wəs ka-taa nı təm ndı ndı hoołinj ndı ndı taa ; təm ndı paa evabu yaa pələs eozuu emaymag e-tı krayi krayi. Təm ndı tıklı ceyus yō, pamay-tu takayag nałeyę yō nı hoołinj se paakoo pewili nə pana se pıcay pıtlıne na. Niłau kune puwə se kisina piya evelesi, piya pelesi nə evabiya nə pəlaa se pana mbu pəkəj kew ceewayi yō. Pə-yōc lə, ńıñ qıkanę qıvə ecəli camiyə nə evabiya nə pəlaa pıslı pəwəna lañhulomiyę. Niłau ńıñ kırçuzu tı-ńıñzus nabuyu nə pu-wayi. Təm kırçıztu sıyna nə patili eyu paa weyi eyeke paatasıy natuyu pəzus. Elə papızıy pasına eyu, paa ezim taa nə yee nıccyu ewəna ceyitü natuyu yō, eriziy əpəzzi təm kırçıztu natuyu yōc.⁴³

EZI :

Təm pəzus takayag:

- Ebe ńıñzı se ńıñzı ńe-wezūn cayu taa yee pılwə ńıñzı nabuyu yō?
- Ebe ńıñzı se ńla yee niłau kaawə se pala yō?
- Ebe ńıñzı se ńla yee ńnawa se ńe-wezūn kası pınatı kuyumay yekena yō?
- ńwə ezi ezima mbu ńsoçlaa se ńwə yō? Ebe ńıñzı se ńıñzı po-lone taa?
- Anı/ezima ńsoçla se ńwə?
- Ebe ńsoçlaq krem se ńtası mayzus nə ńna?
- Ebe ńsoçlaq se ńlo pu-wayi pınlı nzi sıkəj yō si-taa?
- Mba ńnılızıyna?
- Ebe qılađe taa ńıñzı ńtesi yebu yeyyeğ yaa ńtesi səvə pı-tıne pə-yōc?
- Ezima ńlakay se kedenja kpeekpe erizi lone kibandę yee ńwəyınay döñi tıñi yō?

⁴³ cf. (Däfler, 2018, p. 155)

Nimaus 3: Təm pozunus eyu wezuu cayu təm taa ne wezuu cayu taa nūn qılkanes yoo

	Paa eyu weyi e-yuñ qıyzinuu, hınnum qıvu se polo wezuu cayu taa nūn qılkanes wayı
	Kray nı pıncı 14
	Təm pozunus takayay nja pətem nıccuzun yo, kumamanuu
	Əzi miniitiwaa. 30
 Nimaus nıgs kıtılıyna təm maus yoo : Nimaus kunes kıtılımına eyaa mba potowolo sukuli yo.	

Ləjə ssəsusu hooçin: İəj kpasunu alıwaatu taa təm pozunus takayay yo, kane

Tümiliyə qonqes:

Pısa patılı wezuu cayu taa nūn qılkanes le, pıwə rıñej se eyu etili ε-tı ε-maymay, ediyzina e-yuñ kamay ne mbu qıv-ı hınnum ne piseytiy-i yo. Nimaus kunes kıwılıy ne kısılıyna eyu ne etili ε-tı ne mbu ketiliyna ε-maymay yo. Əzi, təm pozunus takayay nja pawila yo. Pakpakiy eyu paa weyi le eyeke ne pala tümiliyə nqlı. Pı-yoo le, təm pozunus takayay taa, hooçlusnakuyu wə, pana kı-taa təm ndu ndu tıceyiy evabiya ne pəlaa mba pıwə tümiliyə qıne qı-taa yo. Nimaus nıgs kırçozusu tı-nıccusu nabuyu ne pıv-wayı. Təm kırçozitu sıyna ne patılı eyu, paa weyi le, eyeke paatasiy natuyu pozun. Elə papızıy pasına eyu, paa εzim taa ne yee nıccusu ewenə ceyitü natuyu yo, εrızıy εrəzi təm kırçozitu natuyu yoo⁴⁴.

⁴⁴ cf. (Erpenbeck, 2018, p. 233)

Ezr:

Yun ndu ndu	Yun hoojin	Piwem kujeyun se ...	1	2	3	4	5
G: Lelen niw yun	Ajanaa	Mala mbu mansima yo ne mbu we ma-lumayze taa yo.					
	Tomnay	Manu camiyet wezuu cayu lelej.					
	Ciyam	Makatiy mbu pisinjynan- m ne mowloj sinqe tasu qbu yo.					
	Taabalu yaa taabalaa	Manqu taabalaa kibamba.					
N: Yun weyi iwaziy yo	Diqdiy cayu	Monscooli diqdiy cayu					
	Wezuu cayu taa tukasi wenuu	Meweni wezuu cayu kibangu.					
	Tcsuu	Malabuni me-leytu tumiyet ne piwazi.					
	Samay nium	Mala nabuyu ne pawazi eyaa lalaa.					
E: Samay taa cayu yun	Cejewiye	Mewee camiyet me- cejewiye taa.					
	Lumayze	Mala ezi mbu puwe ma- lumayze taa yo.					
	Eyutu lakasi	Monscooli mantili lej ne toovenim se pudczuu yo.					
	Leebu	Manpizi manzina ne mentisi se pazina-m.					

Nimau 4: Ceewayi lımayza

Palızu evabiya ne pəlaa pa-lımayza wena palakını-yę tumlye yo a-taa ne ezıma pasıyna-wę pa-lımayza ane a-nınu yo

Piya ne evabiya ne pəlaa pa-pınzı

Takayı hayuu, tolıu ndı ndı kımamanuu, kitayquu, krıtyası, aseyde tóm takayısı, anjauwaa takayısı, nılytu ndı ndı (ezı ndı tılzıy takayısı leesin yo :) polycopieur

Pikozaa yoo miniitiwaa 45 mbu yo.

Nimau kune kitınyı :
tóm keduu yoo :
kımayıni mba potowolo
sukuli yo

Ları səsən hıccılıq: İńı kpazuu alıwaatu

Tumlye qəndə: peceliq evabiya ne pəlaa takayıhatu pkeqə ne peheyi-wę se palısu anjaus kudum, patayrı anjauwaa aseyde tóm takayısı ndı ndı taa. Anjaus weyi paa weyi eliza yo, rıwəse se pawılı mbu rıtu səcəlaa se eke cee wayı yo yaa tumlye ndı paa weyi ecay labu cee wayı pınzı taa yo. Cine lı, İńı tasıyaa rızıq patası rızuu evabiya ne pəlaa mbu po-liu wəse se pakay labu yo, ezı: tumlye ndı ńıccola se ńkay labu cee wayı? Lee ńıccola se ńwə? Ebə ńıccola se rıwə ńıccola cee wayı? Ebə kaň hau lajħulomiyę cee wayı?...

Pısa ne pa-lımayza tası wobu poliq tuma wena rıwəse se paala yo a-yoo lı,

İńı kpazuu alıwaatu taa lı, rıwəse se pataakona natıyu ne qoli se evabiya ne pəlaa paanu se mbu wena qeu padıu-tu pa-lımayza taa. Pıkena kijeyuu se wılıyaa itaakezı anjauwaa mba nabeyę ne hıccısu se pıfeyı qeu. Mbı yo, rıwəse se padıu evabiya ne pəlaa hıvınu ne pa-lımayza qına esindaa.

Tóm ayaqaa:

Ezıma rıwəse se evabiya ne pəlaa paa weyi ilızı e-lımayza ne ewili sılysıyo yo, pıfeyı se patasi-wę wılısu tumlye labu qıne naqılyę. Evabiya ne pəlaa nabeyę wəse papaafeyini tumlye ndı pakay labu yo cee wayı dı-tóm ne pamaqzıyo hıcu mctu yo.

Tumiyə wayi nöccizit:

Tumiyə ndi tıkəj yə, qı-taa lə, evabiya nə pəlaa palına nə pawılı pa-maymay pa-anjauwaa mba palızı yə nə palızı po-təbiəj. Puwəs se evabiya nə pəlaa mba, pamay təm natuyu nə patayrı pa-anjauwaa təe nə tıwiliy krayı krayı cee wayi pa-lımayza.

Yee puwə camiyə yə, lənə tasıyaa pızıy palızı anjauwaa lezilə nə peceli evabiya nə pəlaa nə pekpena pə-qılısı taa nə paka nə paacərəna kiyakın tıne nə počozuň pa-lımayza yəc. Puwə abalaa kəleñ se pala nabuyu, yee pa-maymay hınuň əwə-wəs yə. Anjauwaa mba, pızıy pađuň eyu hınuň nə eñiñi mbu illa yə.

Nımau 5: SMART nımau

	Wezuu cayu taa ñuň qıkanə ndi ndi labu alıwaatu qub, hınuň qub kpažuu
	Evabiya nə pəlaa nə esatuyaa pa-pıñzi
	Takayı hayuň, kımamanoo
	Pikozaa yəc miniitiwaa 30 mbu yə
Nımau kune kitiliyına təm mau yəc : Nımau kune kitimuna eyaa mba potowolo sukuli yə.	

Lənə səsesuň həccili: lənə kpasuň alıwaatu

Tumiyə dənđe:

“SMART” təmbiye taa lə, paa mayay ነga lə, kəkəna təmbiye nə qı-ndi. Ması wılıq təm ndi ndi : **S** ndi wətu **M** pəpəzıy pamayzı nabuyu; **A** wətu kibandu siňj ; **R** puwə labu **T** alıwaatu ndu taa palakı nabuyu yə. Evabiya nə pəlaa pađuň pə-wezuu cayu taa ñuň qıkanə lə, puwəs se, pamayzı təmbee wena počođı a-təm cıne, a-yəc.

Ndı wətu qəde lə, puwəs se pađu ñuň qıkanə nə puwu krayı krayı. Počođusu **mayzus təm** yə, pañiñiy pana se ñuň qıkanə ndi pađu-qı yə, qıkaç labu camiyə na? Yee evabiya nə pəlaa

palabi tumiyeg pa-ñuny qikanes naqlyes ycc ne pila qeu, qline le, panay se pidena-wé ne busqus-wé hunum se patasi ñuny qikanes leena qus. Tozo mayay, nja ke **wetu kibandu siñj** wiliy se paqñ ñuny qikanes ne pilina ceyitu natuyu ycc, yee piderek mbu yó evabiya ne pélaa lceylu pa-ti se pala tumiyeg ndí. Yee paqñ ñuny qikanes naflayes ne pilina ceyitu siñj yó, busqus-wé hunum. Ñuny qikanes qus taa le, buswes se pilina wetu kibandu ycc ne mayzitu ro-ycc qdó. Ezí pétém mau tömbiye “**SMART**” yó, **R** wiliy se buswes labu. Yee ñuny qikanes ikili tatayus yó, pihay fendu pite le, pildu hunum se pédent esindaa. Buswes se ñuny qikanes qus eweni paytu elé, awey labu. Ketesa ymay, **T** wiliy se pikeni kicayiyu se pala ñuny qikanes tumiyeg alwaatu ndu paqñ yó ti-ycc ne pataaqdzi. Pisa paqñ lakaní nzi kau le, ñuny qikanes alwaatu siyay.

Paa evabu yaa pélle weyi le, emus takayihayus hocalay nja ko-ycc emay e-ñuny qikanes ndí ndí pituyna SMART⁴⁵ nimaus taa.

Tumiyeg wayi ñocozitú:

Tumiyeg ndí tiko yó, qli-taa le, evabiya ne pélaa palina ne pawili pa-maymay pa-ñuny qikanes wena paqñ yó ne pawili qdó se patuña SMART nimaus. Buswes se tindimiye noo ycc qeysu eñay pana ne eyaa tine qus ñuny qikanes ndí ndí wena pccona-yé, pccoceli-yé, pataato se tumiyeg naqlyes feyi qeu. Yee evabiya ne pélaa inawa se paalakina pa-ñuny qikanes tumiyeg yó, paatasly pana ñayu. Tindimiye taa eyaa kpeepke pamayzi ne pana ezima palabini **SMART** nimaus tumiyeg yaa ebe buswes se patasi ñocossus ne pisa ne **SMART** nimoow paytu qenri esindaa tam tam yó.

⁴⁵(Camerin, 2017, p. 29 suivante)

Nimau 6: wezuu caayu taa nisn qilkanes takayasi

Wezuu caayu taa nisn qilkanes noozus esa yoo

Kray ni pini 14

Tom mau kpata/ kpensalay,
Takayihatu, kimamanus, ketu, kritiyasi,
Aseyde tom takayisi nasili ne kilemli niyil

Ezi minitiwaa.45

Nimau yoo kitumiyuna
tom keduu yoo :
kimayni mba
potowolo sukuli yoo

Ley sesen hocooy: Iey krasuu alwaatu taqni nimau kune

Tumiyeg qondaq:

Pisa eyu doki nisn qilkanes ndi e-maymag edu riucco riucco yoo le, evabiya ne paelaa pakay mau tom ndu tiwokina-we polin taa yoo.

Paa weyi, emay mbu escooli labu alwaatu ndu ndu edua yoo ti-yoo yoo. Tom tun, pamay-tu takayihayu sesen nakavuyu yoo ne pasii. Pacay se pana nisn qilkanes takayihayus yoo le, palizi anjaunaa, peseti kilemli yaa paykpay tom et tom kila wena awes yoo ne palabina tumiyeg ndi. Takayasi nasili keke feyi yaa wondu natuyu yaa kamay nakeye feyi se evabiya ne paelaa itaaman koo-yoo. Tom ndu tiwokina eyu polin taa yoo, payay-tu qodq se nisn qilkanes tom kitayqilu Tisiljna ne rocojna ne eza mbu weni eyu ceyitu yoo nabuyu taa yoo. Papiziy paka tom ndu tiwokina eyu polin taa yoo eyu nusmusu tees ne rocojna paa evemiye ndi qitaa le, mbu ruse se pala yoo. Dine le, raqaynig tozus nisn qilkanes ndi wayi polooy yoo paa ezim taa.

Wilewunimau 7: huuu takayay

Nimañ weyi paðu ne palabina tumiyə
yo i-tom toboyuu ne to-ñuu kou

Evabiya ne pølaa ne esutuya pønzi

Takayhayu, kimamanu, kitu, kpitayasi
kilemiñ niyi, takayhatu ndu yoo tølm ndi ndu
Ne tumiyə wondu leetv, takayasi nzi taa
panay tom yo

Ezi miniitiwaa. 45 yo

Nimañ ñgu kitujyna tom keduu
yoo : palakina-ku tumiyə ne
mba potowolo sukuli yo
ne paðuu kilemiñ ne anjaawaa
se piwiliq ñuu qikane taa le,
mbu pehiya yo. cine le, tom
mau tekeña kijeyuu. paa mba,
pewena pa-maymaya po-tom
mau takayasi

Liq sasuu hæciliq: ketezay alwaatu taa

Tumiyə døndə

Nimañ kine ki-taa le, eyu piçiy eðkki e-takayay kikalay cikpelay nakedye yaa piisanj yø paya
takayay kimamanay cikpelay. Kajalay takayhayuu yoo le, pamay wezun cayu taa ñuu qikane
ndi paatema mau ne piðee yø ne qil-taa tu kpayl kpayl. Paa tomus ñgu yø, pakpakiy
takayhayuu kifaluu ne pama ki-yoo mbu paatem labu yø ne pehiy ñuu qikane yø. ðoðoo le,
piwae se pacalí mau ñuu qikane ndi paalbi-qli yem pazl ne piwo piatabina sasom qede. Ketezay
qede le, kijeyuu se patasiq labu lumenye ne pana se nabuyu leyzl ñuu qikane taa piuna eyu
lénzidé cõõ yaa piuna kileyzuu sasom nakuyu cõõ.

Nimaus 8: katatayay ñuny qíkane ne ñuny qíkane ndí qíwe labu yo

	Panay wezuu cayu taa ñuny qíkane ne pisa pccolí wezuu cayu wetu, alwaatu ndu tikkoy yo ti-taa
	Kpay ezi pínzí 12 yo
	Tom mau takpa ñgu pectem ñccozun yó kumamanun
	Minjitiwaa 20 ne powolo 30
Nimaus kune kítijiyuna tom mau yó : Nimaus ñgu kíweté timuna eyaa mba potowolo sukuli yo.	

Ley sesun hoolin: Iey kpasun hoolun

Tumiyeg qonqes:

Tumiyeg ndí, eyu laki-dí eyeke eyeke pisa paa weyi le, eka ñuny e-maymag e-tí yó ne e-ñuny qíkane yó. Pisa ne pccolí limayza ndí ndí ne amunri eyu maymag wezuu cayu taa ñuny qíkane wena paatema nau yó le, paqun-tu maukpata yó krepelkuu alwaatu taa. Hoolin ndí ndí weyi i-yó palaki tumiyeg yó, paqun-i maukpata ñgu kí-taa. Paa hoolun ñgu kí-taa le, pamay ñuny qíkane tam nodozo (6) ne paqun katatayay ñuny qíkane naadozo (3) ne ñuny qíkane ndí qíwe labu yó naadozo (3).

Tumiyeg wayi ñccozitú:

Pamay tom maukpata yó ne píte le, paa eyu weyi esccolaa yó, eriziq elizi e-maymag e-katatayay ñuny qíkane ne e-ñina wena awé labu yó. Puwayi le, pacaku tindimiye taa ne panini-qama mbu rówe se pala yó ru-yó. Papiziq patasi qama Iey weyi palabina tumiyeg ne pehiy pa-tí yó. Ðóqdo le, tindimiye taa tom yccodun sienna pehiy limayza kífale ne pccozun pa-tumiyeg wobu yó wobu yó, mbu lakiná ne katatayay ñuny qíkane pízi ñuny qíkane ndí qíwe labu yó⁴⁶.

⁴⁶ cf. (Gerstner, 2013, p. 223 suiv.)

Ezl

Maukpata:

Hoočik	Katatayay ñuŋ qíkane	Ñuŋ qíkane nqí qíwe labu yo
Cejewiye		
Tumiyey nqí eyu laki yo		
Tcsuu		
Hode tumiyey/ Tcsuu taa alaafiya		
Ciyam/ esakuliye		
Musı ne aleyya tuma leena		

Nımau 9: ñunq dikanę taa niu

Patılılı ñunq qıkanə təbvv

Kpay ezi pınzı 14 yo

Takaylhayuu, kımamanuu ne təm kipəzitü

Miniiwiwaa ezi. 10 ne powolo 15 yo.

Nimau kune kitujiyna
tom keduu yoo : waaje
we se mba potowolo
sukuli yo

Patujiyna anjaawaa yoo
yaa siukpelesi yoo ne
pocoydi niiy qikane ne
tom kipozitu tom ndu
sumuna yo

Түмүүс өңөдөс:

Рікена се түмүүс нді զілабу таа ле, роңона камүүс не пана төм, wezuu cayu таа һүнж զікане не пала Ымайза евабија не реллаа раатема һүнж զікане ду не рібіна сон, уо զі-үүс. Рaa weyi өлакы түмүүс нді eyeke. Ләж сасыяа мба роңона крөлекияа уоо уо, рабаа һатайына-ве takaylhatu не кимаманыj. Takaylhayuu түмүүс крөмая уоо ле, рaa weyi ε-һүнж զікане нді өзетема wенав уо yaa wенав уо, pamay peeye yaa рітасы զօфо ле, һүнж զікане нді զікөй ε-Ымайза таа түмүүс զіладе таа kpaagbaa уо. Niwanj уоо ле, pamay ndu pamayzly һүнж զікане рaa нді ле զі-нөс таа. Эзи, һүнж զікане нағыуе уоо, yee εүү εмайзы үе, рүвөе рүнж үе раташи takuv զі-мату таа kekeke yaa раташи пана һаңау уо. Әңдө ле, рүвөе se pocosi төм түнэ, рікена һүнж զікане нді զітагына kpaagbaa wezuu cayu таа рілінzi yaa рікена kрөндікрем һүнж զікане нді զітагына wezuu cayu һоюн үе накын үе զівөсөнә զօфо wazay үітүфөүи wezuu cayu түнэ таа. Рітөн ле, радайын cozun զօфо төм түнэ, εзім-таа рөтөн үе εүү loma ε-маймай ε-һүнж զікане wayi үе өбө panayna үе һүнж զікане нді զілаба⁴⁷.

Ези

Нүнж զікане	Нүнж զікане уоо Ымайза	Нүнж զікане нді զітагыни wezuu cayu таа рілінja накеүе?	εзімтас рөтөн үе εүү loma һүнж զікане wayi үе өбө panayna үе һүнж զікане нді զілаба?

⁴⁷ cf. (Gerstner, 2013, p. 286)

Nimau 10: Iimayza tumiyə labinau nə pana se piliy we

Krelekusu mbu puvée se pala wezuu cayu taa yo

Kpay ni pınzı 14

Petem tóm kipozitü ndu ŋoozunü yo

ezı miniitiwaa 20 yo

Nimau kune kitinjyna tóm
keduu yoo: kumuni
mba potowoba sukuli yo
yee pakalıy tóm kipozitü nə
nəo kuyuu kiđe təe yo yaa
pawiliy anjaawaa.

Ləj səsusu həcim: kiđe təe nə ləj kpasuu alıwaatu təyni nimau kune

Tumiyə qonqə 1. Takuu nə pana se piliy we:

Tumiyə qinə, paa eyü weyi əlakı-qı e-yeke. Paa weyi ədəs nə alıwaatu ndu puvəzun-ı yo nə elə e-limayza taa, limayza tumiyə labinau nə ena se piliy we nə ema mbu piliwa yo. Pıkena se evabiya nə pəlaa pamayızı ezı pewə pa-pınzı 60 taa yo. Puvəy se pınzı 60 wayı yo, eyaa sakiyə nau taa yo, wezuu alıwaatu sakiyə tem qən, pađaynı təsuvu ezima pe-wezuu cayu kaadqma yo. Puvəe se evabiya nə pəlaa pa-maymay pocosi pa-tı kpayı kpayı tóm kipozitü təne sakiyə⁴⁸.

⁴⁸ cf. (Münster, 2021)

Түмүүс дөңдөс 2. Такув нэ pana se рүүг we:

Езі

Төм кирозитү:

- Эбө етая liu se һәвени һе-wezuu сағү таа?
- Эбө һәсәла se һәлаба нэ риңе?
- Эбө һәсәла рүңү se һәла ?
- Ани рүүгү se әве һе-te һе-wezuu ဂитеңдө? (һе-cejewiye таа әяа mba, һа-таабалaa mba, һе-әяа асумaa mba нэ һа-түмүүс таа һима mba, ...?)
- Ңо-төм нду һәсәлүү se, mba малина-η kram yо, роуңоды? (һа-маймай һе-вөтү, һа-лакасы, ...)

Сине ғәфә 1е, рікена paa weyi әтакүү limayza таа se әна mbu рүүг yо, түмүүс нәлі palaki-дү 1е, papiziy pama limayza wena асүяа yо takayaq таа.

Рүүгү se әүү әңүү таа se әүү elabi түмүүс нағүүгү yо, әвәүнә lidiiye, өлө рүкөгү һим. Рү-үүс 1е, evemiye нағүүгү 1е, pala езі piya efelesi нэ piya pelesi сүүлүү yо, езі түмүүс labu yaa tam tam лөн сүүлүү. Ріфейл se evemiye нағүүгү әүү өлө нэ әсүүгү yem se әлакү nabuу.

Рікөнна өсүндаа 1е, pamay yaa peyeki нэ рина, evemiye таа түмүүс түнө дөңдөс. Рүүгү wayl 1е, palaba түмүүс нэ рүү mbu yо, роуңоды pu-töm kigayu таа. Рітөн payl 1е, mba kag lus se рекеди төм yо, pamayziy нэ pana se evemiye түнө payl төм нду сүяа se роуңоды-tu нэ нду ризигү түкэ pa-һүнү ғыкане төм. Peeye ғәфә 1е, papiziy роуңоды mbu рүүгү se pala нэ һүнү ғыкане ke nabuу mbu рәсәла yо ceewayl yо⁴⁹.

Түмүүс wayl һоңозитү:

Palakina limayza түмүүс нэ pana mbu рүү payl yо, роуңоды pu-töm нэ рапиши-дама kigayu таа wayl 1е, evabiya нэ реллаа padu pa-maymай pa-tu limayza таа takuv түмүүс һоңолуу һүнү ki-taa төм waziy-wе yо нэ әбө papiziy pala нэ pehiy mbu раңиши yо. Nabuile таа takuv нэ pana se рүүг we әдебе 1е, рүүгү se роңона pa-maymай нэ pana se һүнү ғыкане naa yaa тума labu wena palakү wiqiyе wiqiyе yо аны haqni-wе laqnuulumiyе, нэ pu-үүс 1е, musi labu rizigү rike-wе ғәфә һүнү ғыкане.

⁴⁹ cf. (Münster, 2021).

Wilewutindimiye 4:
Sinau se paqun socalm ne pala samay tumiyε

Puc̄ona εyυ wetu kibandu eleq̄ iε, puc̄ozu se wetu kibandu caynuu kpelekuu εrii Pınay 2015 taa ajee kigbenduu kediizay s̄os̄o taa pađu tamasi 17 wena pakpakiy se pawilina evebiya camiyε caynuu wetu pileq̄ yo. Ajeyε 193 tisi lımayza wena palabi ε yo a-yo se putalıy 2030 pınay taa iε, papızaa patalı tamay kamay kedeňa kpeekpe yo pılini O.A.(o.J)εyυ wađe t̄om taa. εyυ wađe t̄om iε, t̄esonjye, n̄cc̄si kadambılytu ne εyaa kuyuu ne ređey ajeε yo rıke qđqcc t̄om s̄os̄tu ne rıkili ndu pçoyc̄ddi tu -t̄om ne rıđes̄ yo (l'EDD) t̄om pınzı s̄ine si-yoo ne puc̄ozu se p̄c̄ona lakası n̄zı si-yoo

.Cayu ne leq̄uu t̄om ndu t̄usıgnı εjađe yoč n̄im yoč kanduu yeke. Đama cōč cayu camiyε keni t̄om siňę. Puc̄ozu qđqcc se qıc̄ona q̄a-wayı n̄imba camiyε cayu ne pa-wala n̄am yoč .Peeye pıwes̄ se qukuili qđqcc p̄e-esa camiyε camiyε cayu ne leq̄uu kedeňa yoč . (cf Kuhnert, T.(16.9.2019)). t̄om taa L'EDD Lımayza t̄ike poliitik t̄om solo εlε εyυ maymay cakını mbu' wisi ne qoo ne pıwes̄ nıw yo p̄-t̄om. Pı-nıwıou taa iε, pataziy t̄om taa piye piye ne puc̄oli qeyideyi ne wıluu cōč camiyε. T̄om ndu tukon̄ yoč, t̄ı-lımayza ılk̄ey kuyumee. Nayę kęy t̄om qonaa wena aycc̄duu kuzcočtu labu t̄om q̄a-qıcayyε taa yoč. Ezı : h̄od̄bawaa lıw yemyem. Pı-wayı iε, pawılıy εzıma papızıy pakpay h̄od̄bawaa mba pala ne pıpıslı pıyu yoč.

Đođo Lε, qınlı Se lımayza wena qılabı-ε yoč qıllızıy ε ndı ndı ne qıwılı camiyε ne pıpıslı pıwazı nabıyu taa ne lımayza sunı qama taa. Il est aussi à retenir que les objectifs seront présentés ici séparément les uns des autres et les méthodes présentées de manière soutenue. Cependant, les objectifs doivent toujours être vus en rapport les uns avec les autres.

4 Кікреіекітү вілсу нұмасу

КіКреіекітү

Вілсу нұмасу1 : Езіма рұрқозын - дұ ?

Пéyéle өяа тілі Huuule fuu Támásı (ODD) рікілі, өяа ,іңні үон ыасуң Іегту нे рідесеңа өсундаа, өяа иyele нe қамасынау нe қама сеңтүү папағыл. Тілің тиңгез крәм тe тома һедүү.

Krayna рінзі 14. Egbeeliye тaa өяа езіма wee нe аны нe аны

5 à 6 participants. Le niveau de complexité est décrit comme difficile

Aleyya liidiye, Flipchart, Төлмөңкәсіс, nab;ywaa welij
Paa egbeeliye wendjி ,dı-taa'le, leqeu tamay қeyo weңja

Езі сөзес 15 – 20 min

Томдеңзүн нұмас
keyo: көмона
маасиңмауваа нe
маасиңкальшүвваа.
Рáжын agbeela“ дұн
wembu yo, ріха
нұмас нe пасына
маасиңмауваа нe
маасиңкальшүвваа

Вілсу тaa кебелесі: Papızıq роқо нұмас қуне тұмияс құпазын тaa өяа қeyo рітіңгина
wembu ретем labu рідесе үo ру-үcо нe роқо нұмас қуне se пакпазы өяа сімтү' дөң.

Дәнен:

Вілсу нұмасу

1. Kediizay роқозу крөлекіяа se ODD тамасы we өзіма ? patı ε.
2. Patı ODD тақайсы nzi рұмасына үo . Pawılı kraylakray өзіма палакі нe
кобонaa сүн ODD том тaa үo. ODD кені дәқжабын labu tiluu wezuu
сағу тaa өзи тадын labu нe сөйтүн natын тaa. εлe.тұмияс labu тaa пакаң һүн
нe кобонaa һіненүн том.
3. Өяа креелік қама cobicobi naanuwa naanuwa yaa loqo loqo нe пала
тұмияс. Палакі тұмияс өзі кобонaa тұмлақдаа тем tisuu se палық kobo ODD
нұмасу тaa нe рұмасе se роқо үo weyi ікеңесе үo. Өяа mba pekpeeliy үo,
mba' үo аjees кікрепендүн өяа mba палық-вe se роқона pana se dəlar miiliya
US1750 рұнағ тaa үo kidalын нe паланы тұмияс ndı рұрқозу үo, yaa рұтаңын se
палың 2(һіңсі том) 3 (алаафия сағнуш) 4 (sukuli labu том) нe 6 lım kibam
yігүн нe һің). Рұсқын паланы тұмияс нe dəla US miiliya 1750 waa mba лe,
рурқозу se тұмлабын өзін аjees төсүн һінүн ңгу palana pa-тұмияс үo нe
русқын. өзі рұнағ 2014 PIB Кеү милия 77000 US үo. USA төсүн һіңкесе
милиyawaa 15500 usAlleagna һіндеге һіңкесе милиyawaa3 850 US, Somalie һінал
милиyawaa 5,7 US нe TOGO милиyawaa4,575 US.

PIB кені өjаде һім hoqе kray kраu мбү рұнағ тaa нe рілесзіл 1еезүү мбү үo.
Pamaazly kileyzүү 1еyzүү мбү үo нe рітікі нe рікрай kраu өзіма үo.

„Təsuv Ənə Mayzuv kəna pamayzuv ejaqə te təsuv politiki se pana se kiwokina təsuv ke le yə. Küməyziy sunutu nə nesiduv tuma te yurj ke ejaqə taa“

Düliniyə: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Volkswirtschaftliche-Gesamtrechnungen-Inlandsprodukt/Methoden/bip.html>

4. Pataziy piya kpayıkpayı nə kediizay taa wəyaa nü se liidiye ke dəçəla miliyə US 1. Peeye lə patılıy se papızı palızı dəçəlawaa 1500 nə palanı təmliyə.
5. Wəyaa mba paakpeeli qama cobi cobi nə palakı təmliyə ODD waa yəc yə, patılı liidiye nüv nə palızı ləməyza pü-yə kpaakpaa.
6. Kobonaa mba rəcəlaa se patayı yə papızı pala pa-ləməyza camliyə .Kediizay taa wəyaa təmlədəaa mba, pitekəni-wə kijeyuv se patayı liidiye nəl qitnə.- ODDwaa 13 nümbə mba rəsəy-wə yə, nabuvu taa se pe-liu wəy qədə kobonaa mba se palanı təmliyə naqlyə -.
7. Pübə 'le kediizay taa təmlədəaa mba, palıy kəndum kəndum nə pətə nə paa pəzvən paziweyi əna əzima patayı liidiye nə ləməyziyə nəl yə. Elə, pelerə takayısı nəzə siviliy əzima paa weyə-təmliyə qəma yə nə ele kpata yəc.
8. Pü-həcələv taa le nəccəv feyl se ərəzvən yaa ecosuu natvən, ndu təkənə ləv yə, tıwəy kundum təs nə pitey payı le təm pəzvən pazi..Weyi əshəy nüvən se pəyəcdi yə, e-yeke əkəvəni tom nüv
9. Pü-wayı pawılıy kediizay taa wəyaa kobo əngəv pəzvən se pəsəzil-ku institut britanique qitniliyə təmliyə taa ODI **Ləməyziyə 2 :50 Dəla Miliya**

Ləməyziyə 3 :40 v Dəla Miliya

Ləməyziyə 4 :40 Dəla Miliya

Ləməyziyə 6 : 30 dəla Miliya

Objectif 2: 50 Milliards \$
Objectif 3: 40 Milliards \$
Objectif 4: 40 Milliards \$
Objectif 6: 30 Milliards \$

- 10.Pamay paa kobo əngəv kə-nüv takayay yəc nə piki təlüm kpooloo nə paka maşkpata yəc nə petendi paa mba le nə pokotı po-kobonaa nə rəsəy əngəv yə pakalı nə pası.
11. Dəla miliya 1750 mba rəcəl-wə yə paditəli nə əsə, liidiye nəl, qımaçna soçjəsetü təma labı te wondu yabu te liidiye. (Wembə pitekə 2017 pınay taa yə'lə).

Mayzim : Rəcənəni təmliyə qəm qəm mbu faylı pəsənəni paacənəni kikrəsəkənə təm pəzvən nüvən qəde :

- Əzima təmlədəaa labı pa-təmliyə ? Mbə pü-yəc pü-mənənə se panına qama yə panına qama kelesən na ? Pa-ləməyza sunu Ma- taa camliyə na ?

- Natuyu wee pilini kobo ygu pahay ODD nymou taa ne puwes se poto poj na ? Y avait-il des remarques quelconques sur les contributions qui sont nécessaires et qui devraient employer le trou de financement des ODD ?
- Limayza wena palabi-ye se pocognna ajee 13 wena pikazi-ye yu nabuyu seya se paconi a-yoo ? Kediizay taa weyaa kapizay se pala tumiyee ne US dolawaa miliya 1580 pi-nymau taa kele ?
- Pinau yu, qlyqdij cayu wayi feyi. Soco wee ana a-taa, ejadet qine qli-taa ne kedenja kane ko-yoo ebe qun eyu socodu keqellessay se edana kidikiqi kaluna le piyele nene e-lanjelye eecaki qlyqdij ? Ezima Puwes se lidiyye dolawaa 1750 miliya nqi puwesaa se palani-dli tumiyee socjatu nymou taa yu ne pi-wazay taa tu kpaikrai ?
 - Eyu wala wena a-tom ceyaa ODD limayzile 16 hindet tom taa, lanheziye taa weu yaa mulum tom kizuu ? Ne kaqusi 2 ,3 ,4 ne 6 tom ndu tiwe ODD limayzile 16 hindet taa yu ?
 - EbE' kediizay taa tumlaadaa piziq pala pe-te yaa pe-jeqde taa ne pisina ne ODD waa qo camiyee ?

Lesetu : Pa-tumiyee labu taa, papiziq poycobsu ne pocosuu qama ne poycobsu liidiye wendji paqbu socjetu ne tu-tuma wondu yabinau taa yu pi ne ODD waa po-tom. Tumilaadaa lakasi taa nabeyee caki komna lone taa, lalaa wees mewemandiyoo arqba wena alukna kuñondutu, VIH yaa aluki sukuliwilsu tom yoo yu, po-lone taa, hozinjuluu maýu noo-yoo-yoqdinayu, hozinj tom nymau taa sendikaa taa nooyu, socjatu tumiyee taa nabeyee ne tuma hozinj leen weyi pitaynali yu. Paa wemba po-hozinj taa'le puwozun se patuwzi-we' wembu pala yu ezi :

Komna: ku-tumiyee kajalay hindet yu se kila ne samay cay ne kanu lelen ke-fezuucayu taa eli kadacayna lanjelye mau' ke-ejadet taa. *Tiycawen camiyelakasi ygbu :* pa-tumiyee kajalay hindet yu se : patuu ajeya su kima wena hozinj yabu tom taa yu' sakiyee ne pekpey tanim taa ajeya ke kimá wená asuwá yu. *Hozinj lubumayu :* Kuku kajalay tom koyu se papiziq ne repediy po-hozinj. Eli yee riwes se poycobsina-we yu, paakiziq.

Hozinj lubumayu taa sendikaa : paba luki se pe-fezuucayu taa ewee lelen ke lanheziye taa, eli socodu kray-we qeqc se pidáalá ne pélési pa-tumá.

Tomdezzu wondu : ODD 2, 3 ,4 ne 6 .

Payasa Huuu Lequu Kaqusi tinge ne paa kaqúwa wejga'le, ka ne ka-taa kaqusi canzi ne riwes se paa canja wejga'le paqbu alwaatu se pikataliy-tu'le, palaba wembu puwozun ka-taa yu. Wembu puwozna esindaa yu, patáza kaqúsicánzi nasu taa se siwe wazay ke qone wendji qubona su-tom yooobsu cine yu ezi kaqúwa 2 (hangay feyi), 3 (alaafya ne tomnay taa lelejnu), 4 (sukuliwilsu) ne 6 (kélékelé lim ne cídicidíweu wondu yabu). Kaqusi tinge te tobitom we ne esindaa kpatanaa yoo. Táanis tom leetu we Komina te taaballeyequn minisitumiyee te enternetidey taa.

ODD 2 ODD 2:

- **2.1:** Píkátalıy pínzi 2030 lę, nőcsı tema paa weyi ete, píkúlina kүñöndinää píjamamwaa, píkpendina nökoyusutaapiya, pítasuna píkulnawaa nę piya, peweeña, paa pínay weŋga nę ke-tem, tőcnay kibanga, tomnaýkicalaý nę kődč se katalıy eyaa.
- **2.2 : Píkátaluv pínzi 2030** tanumtaapiya tőcnasipüttalıy ;waa idaatası wew. Pucó pítalı mbu'lę, pítlıgıyna kađısi wenzi pakadı kedenja yoo se pínay 2025 nę ka-taluv'le, piya wenzi sıdatalı pínzi 5 yo sı-te maapayıy camiyę nę sı-te emaciation po-tom tema yo, bu-yoo, nę pápá eše nę piyapelési te tőcnay camiyę tóm nę píkpendina halaa hösidinää nę asoŋ nę akpadıyaa.
- **2.3:** Pütalıy pínzi 2030 lę hađau tımlye huwaa bu-yoo nabułe nę hađaa cıkrema, píküzüközü halaa, tetuñıma, kpına qøyaa nę kpakpası kpayaar pítamni tetu tayuuq qeyiqeyi,wondu tıne nę liidiye nę pítlıne pí tayuuq iwees kiman
- **2.4:** Píkátalıy pínay 2030'lę, tőcnay te pítlıne pí-taa ewes qeyiqeyi nę mbu rađuu se pahayına yo pala nę tőcnasi tøy camiyę cónası yo, pila camiyę
- **2.5:** Kpay scone písılna 2020, qoması we wetu ndu ndındı yo, péyele pıwes mbu, píkpendina hađau nę kpına qey nına nę nıtu taa mbımbu pıwena pí-wazay yo, padaasoo se palaki qoması nę tıne tısuń. Póćóna bu-yoo camiyę pí-te ndındı wetu taa, ke ejadę taa, ajęya kigau taa nę kedenja kpeekpe yoo. Paha nımau nę pí-tıngę mbıyuč, pısczı bu-yoo caanau tlılitı'lę piyele nę paa anı ewaa pí-te kezasi yoo ezi rakaňıu nesi tu-yoo ajęya kpekpe kigbenđuń nımau taa yo.

SDG 4

- **4.1: Pütalıq pınzı 2030 lę, kċonċ sukuli kivàlu nə hęku taa nə kitezvun taa halibya nə abalibya pa-sukuli wobu əwəs kūmañ, nċċużu esheyyiż sukuli yċċi nə pucca elā-kunz nċċużu esawexġni waqt naqqiż nə pükili l-lesu**
- **Ma**
- **4.2: Pütalıq pınzı 2030 lę,, əwəs se halibya nə abalibya eyiż tuma nəruhuuni-wə nə əwəs se poccna piyavelisi yċċi nə sħa εyaa paqt- si piyaveli sukuli taa nə pucca sitali sukuli wobu siiġi nə sħa-ku nə sitali hęku taa sukuli tħanx yċċi**
- **Pikatalużu pınay 2030' lę, əwəs se halaa nə abalaa iwaree qeyidéyi, nċċużu etaawew l-lesu tħee nabuxu qede.**
- **4.3: Pikatalużu pınay 2030 lę, əwəs se halaa nə abalaa iwaree qeyidéyi nċċużu etaawew l-lesu tħee nabuxu qede. Halaa ilia sukuli ηġu abalaa laku yċċi, pikpendura suklikiteżzu, pikkie wiċċu kibambu, eļe pidaawew liidiye.**
- **4.4: Pütalıq pınay D'ici à 2030 lę, evebiya nə pella mba pakpasu tuma yċċi pa-ñużu huwaa pucca papiżi pahiy tuma nə papiżi palak iż-żeppi**
- **4.5: Pütalıq pınay 2030, halitu nə abalitu tħom etaataxi weu sukuli qlladex ejandu tħom natużu fejżi p-u-nuomu taa..**
- **4.6: Pikatalużu pınay 2030, poccna se lendinaa tħixx nə aguła taa hoċċu soscu, halaa nə abalaa, isu kalu, mau nə kalitube kalu.**
- **4.7: Pikatalużu pınay 2030, suklibiya tħixx iwarena simtu nə piztu nə pala se huulequu eddeena esindaa, se pesciżi padu se εyaa it-tu freuuċaġu l-lesu kivatu, εyū waqt yċċi kandayu, halitu nə abalitu pakūmañ weu, lajheżiż nə kirikiri kūweju yċċi luu, nə paa anu ekkraġ ədi se kedeqga yċċi paxi nə eti se esekuliye we ndindi. Pihay nimau nə paa anu l-lesu nesi huulequu tħom kprekevu taa.**

SDG 6

- **6.1 Pūtalıy pīnay** D'ici à 2030 lë paaweyi ehiy lım kibam në εñccö etaaaya εle pūcōni ehiy në εñccö,
- **6.2: Pūtalıy** 2030 lë, pala εyaa tīne qīwεye wæs cīqciqli pataalıy awayl paa le në pōcōni halaa, halibiya në ajama pō-yōc camiyε në pīkili
- **6.3:** Pūtalıy pīnzi lë azumna lım pasaa, yem yem waa lōu lım taa pasi, pīndu, kōc etaaatası kpaus lım yōc hūvū në εyaa ñōv në pūkūv-wε. Pūwe mbu' yu yō, kuzoottu lım tūkvū kedeŋ yōc në pūwazl εyaa **6.4: Pūtalıy pīnzi** D'ici à 2030 lë, pūwes se lım labīnau tūmilye yemyem paa mbu pī-taa εpası në pūtøyı në pītalı εyaa camiyε në pataala kūñçej
- **Pūtalıy pīnzi 2030 lë,Talı paa le paa le**
- **6.6: Pūtalıy** D'ici à 2020 lë, mbu pūqčkuu lım yō pōcōni pū-yōc camiyε: pūn, laŋ, lūnjaayin taa, pōsı, në lūntamun.

ODD Iimayza 17 kileqes

1. Kūñōndutu ne ñōcsı dōconu;
2. ñōcsı dōconu, tōconay kūteqnu, tōconay tōsu ne haçu tōconay haðau;
3. Eyaa tne Alaafiya wenaus ne tōconu taa kpeyitay wenaus pitamna akpadiyaa. ;
4. Pala ne eyaa tne yiý pala sukuli qeyidéyi, pekperlekü tuma kudumee pe-wezuu cayu taa (académie Bilimon wena qđđo tamay kanga)
5. Halu ne abalu pewə kūmañ pitine pi-taa, halu ne pele pewə pa-tu yoo (académie Bilimon wena qđđo tamay kanga)
6. Paaweyi eyiy lūm ne eñoo, puwes ciriciri ne pideq;
7. Paa weyi eweni laatriki miñ e-te tam ele pitaakili liidiye ; ;
8. Pala ne tōsunu huuni paa weyi ne pitaate, tuma kibana wee tam paa weyi e-nesi tēe ne puhukuu;
9. Pa weyi eyiy qicayeq kibandę ne ecaq, esiy e-tumlye riye ne elä e-tumlye féeë ne puwes tam ne lubitu kifatu lü Iimayza taa ne puwazi;
10. Piwe mbu' yo, ejadę naqlye eenaq leedę ejanddu (académie Bilimon wena qđđo tamay kanga)
11. Pala puwes se paa tetu ndu ti-taa tuma itaakili qama awes paaweyi ehiy-e ne elaki tam ;
12. Pala ne eyaa hekiy tōnası ne pōtoki kutej ;
13. Pamayzi ejadę yoo ñim kandiyuu yoo ;
14. Pakandayi tengunaa, lingamliy ne pōsi taa ñim yoo, eyaa etaakiliy krapu ne pitej ;
15. Pohuuzi ne pala ne ejadę yoo ñim huuu, patati laj, ele pōso tui ne ejadę cay qilnesi yoo camlye.;
16. Eyaa pœyees taa cayu tulusnu samay huuu nūmōu ne puwes tam mbu lakina ne mulum te paa le pitine pi-taa (académie Bilimon wena qđđo tamay kanga)
17. Egbeqe qusu ajeye heku taa keni Iimayzile (académie Bilimon wena qđđo tamay kanga).

Halu ne abalu pa-kumarj wetu :

Halu ne abalu Pa-kumarj wetu taa le, pu-tcbuu se putamuna se mulum
ewee ele, halu ne pele peweess pa-ti yoo **Dilneye**: cf.

<https://www.unesco.de/bildung/agenda-bildung-2030/bildung-und-die-sdgs>

Wiluu numoos 2: Niyluu taa kilemuss liseku

Wondu siu Préparation: Pasiy wondu' ti-qicayye ndi ndi taa,

Eyaa yoo tom mau : Kediizay taa weyaa mayzij halu ne abalu yoo tom ne pama pala
ne poyoodini qama

Pamayzi ne polu natuyu peheyi eyaa ezima pumuna se halu ne
abalu peweess pamuluu qama pifeyi deu

Krayni pinzi 14 pawili ezima pi-wetu we yuccoo ne
nabuyu taa pikpa doq A pawili ezima pikpay doq
yoa

Kediizay taa weyaa kpeliy qama 5 -5
- 20, 20 Pamay tom 20 personnes

Pamay tom tobi tobi ne pataqdi

Cejesi 30 pisuna 60

Wiluu numoos etu
mba Méthode
basée sur padiwolo
sukuli yo pa-sukuli
wiluu numoos
communication:

Wiluu numoos :

Pewelesiy kedasi tobitobi, nooyu eegeedusuna lelu (nooyu eegeejnu lelu). Weyaa caki
pocoos pata ko posoli pesa neewelesiy ndu rekediq-wes yoo

1. Peheyiy weyaa seewelesiy kedasi naale
2. Kediizay noo qeyaa kaiy kedasi naale po-noo kuyi. pi-te aluwaatu le, weyaa
caki qiqiqiy weewelesi.
3. Peten kaluu le, weyaa piziq pachizi qama ndu paccala yoo. Yodday ewee to
pataasun ndu tidiqili weu yuq yoo ti-taa. s. Pupozuu se paccuna ne pana se tom ndu
tiwe wazay ebe qede.

4. Læleýo, þurczuu se paðayni kaluu keday tam nabuie. Læleýo le pakalý hæee ne. Putukuuni weyi yo wæyaa yeki ne ñuuñdu ñiy nesi ε-ycc.

Tumiyə labu:

Petem nau wemba po-tm poycodu yo wayaa pozuu qama tom ne pocosuu. Pakpay halu yo tom yo poþozuu qama tom pte fayll ne þucu pamaa abalu ñindu yo

- a. Pilabi ezima ne halu wetu ke tom ?
 - b. Pilabi ezima ne halu tom ke kijeyuu tom læleýo?
- Halu tom ceyilni we?
- c. Ðiqđki tom ndu ne ricesi ne qilabina tumiyə yaa we ?

Tomqezuu qakuu : Wetu Les stéréotypes

Wetu keni lakan, sıriziy siwes eyaa cölo eyaa liy qama pe-wetu taa palakasi taa (halu ne abalu pe-wetu). Eyaa wetu suni-we sunu nabuuyu þulæeziy kpem r.

Halu ne abalu pe-wetu wiliy se abalibya wenu ñuuñ ycc. mbu bu-ycc na qoo lœj. Halitu ne abalitu pa-kiman wew tom taa'le eyaa ñuñ taa we ndu paacay peyebi-tu yo, sıriziy pikena ezi soçlum ejandu kë pelaa tom. Teñggü halibya sakiyə føyuna soçlum ejandu, ele abalibya sakiyə ñewæenä soçlum ejandu.

Tom qilinseye Cf. Giddens, Anthony and Phillip W. Sutton (2017): Sociology, eighth édition. Polity Press, Cambridge, p. 1016

Wiluu nomicu 3: „Mbu mənəccalaas ne mbu malaki yo ...“

Da-tu tiluu ne lalaa tiluu ne qasimtu tiluu ne lalaa simtu tiluu. Kifatu tiluu abalu ne halu po-tom yoo taa „qiwiliye taa“

Krayni pinqi 14-18
Weyaa kpendiy qama tindima 8-20

Takayay ne piki, nabuyu taa, yee putoma paa weyi emay tom kipozitu

Pirkakiy cecesi 45

Wiluu taa le, wiliyu kuyum
muss weyaa tidimiye
kuqusqiyen ndi qidiwolo
sukuli yo ne ewili-we ne
pani

Kediizay alwaatu : ODD tom pe 5,10, 16 tom yoodus, qama cosuu ne imayza kifana konus

Tumiyeg nomicu

Nccusu : Papiziy pama tom kipozitu maukpatu yoo

Tom taa niu: Piya yoodus mbu sisccoli labu, ne mbu sisccoli ne rikeni-we kijeyun tom yoo, nabuyu yo sisccoli labu buyu ele tom pozsu taa pidya krayi krayi se siri siya yaa mbu pumuna ne mbu pumuna yoo ritijini halitu ne abalitu yoo yoo.

1. Kediizay taa weyaa piziq popoz tom tindimiye pilini tom qooyo yoo yaa we. Wetu natuyu wees ne pumuna se halibiyä swena yaa natuyu wees pumuna se abalibiyä swesena ? Cine weyaa piziq poekoni natuyu ne pamayzina Leeleyo pitalaas se paa weyuu weyi ekpay kimamaa takayhayuu ne tom kipozitu ne ecosi ndu popozaa yoo tu-yoo :

- Má lakasi naanza nzi qlaki pumuna-η qeu ne počoř se qlaki halibiyä lakasi yoo yaa abalibiyä lakasi yoo
- Má lakasi naanza nzi qlaki-si stfeyi-η qeu stdamuna-η ne počoř se simuni halu wetu yaa abalu wetu yoo.

- Má lakaşı naanza nzi ከንደለኩ-ስ ውል ወጪ በኩ ከፍይነት-ቱ ያና ተደርሱ ተደርሱ ይፈጸማል

2. Kediizay taa weyaa may ndu ne ndu tili nabule nabule tom cosiyaa qimaye taa maakpata yo ne padayni mayzun tu-yc

Maukpata yoo tcy

	Mbu malaki ne puwe-m qeu ne puwuna-m ne pötöj se puwunialabaliya yaa ha3.biya yo	Mbu malaki pumatyna-m ne pötöj-m camiyé yo ne pötöj se pötöj imayni wetu yo	Mbu malaki ne puwe-m qeu ne pumatyni-m ne pötöj se puwuni halu yaa abalu na yo	Mbu mandisooj labu ne pötöj se menfeyina kibammbu pañinilyna-m yo
Abalibiya				
HalibiyaMbu				

Halitv ne abalitv pawazay:

Əjadə taa əsakuliye lıynı abalu nə halu pə-cələ. Ələ halu nesi sezuu taa titəli abalu

Lımayza labı :

1. Pucconi papazi pozun tɔm le puwes se qinu pozitv tue
a. Ndu weyaa nabeyee cosaa yo tiya kpayi kpayi yaa natuyu we kiii ?
b. Mbu mbu weyaa liu wεε se pala yaa pεwεena cιne ne paapizun yø, minau taa le εbe wiliy nιll se puwe qeu ?
c. Halibiyø ηga kalaki εzø abalø yø, εbe yeba ne pilakø mbu ?
d. Mi-te høj taa puwe mbu' abalaa ne evebiya pa-taa ne halaa ne pεlaa pa-taa ?
 2. Imayzi εyaa wala tɔm yøc ne icosi tɔm ndu pøpøzun-tu yo ti-yøc:
a. Abalibiyø ne halibiyø pεwε-tu laki we εyaa yøc? Pε-wεtu laki we høu yøc ne samay yøc ??

b. Halitu ne abalitu tɔm yccduu piziy pileyzi nabuyu alwaatu tuue tu-ycc yaa we ? Yee mbu ezima ycc ?

c. Widjiyi item mayzus abalitu ne halitu tɔm yccduu yaa we ? Els pili se we?

d. Pilabi ezima paakorja halu ne abalv po-tɔm eyuu wala tɔm qiycciyε ?

e. qilaki ezima ne halu ne abalv po-tɔm koo q-i-kpeyliye taa ?

Da-tambayyε kɔɔnuu:

Da-tambayyε kɔɔnuu keni ndu ηycɔɔduu se pakpay palanı tumiyε yo
Nesiduu tɔbusu se ηdu ñia-taa, ηdu sɔɔlum se ηdu nesi nabuyu taa,
pitemna se ηdu nesi toovenim. Đoŋsɔɔzuu ne nesiduu patamna
qama (Côna: l'autre image du miroir. Réflexion: „Empowerment“)
et partagent par la suite les mêmes objectifs.

Source: cf. Schönhuth, Michael und Maja Tabea Jerrentrup
(2019). Partizipation und nachhaltige Entwicklung. Ein Überblick.
Springer VS, Trier, p. 1

Kipɔzitv :

Hidε : _____

Abalv yaa halv: _____

Mbu mənsəeli labv ne pumvna-m ne pɔtɔŋ se toovenim me-wetu məna malakasi camiyε yo.	
Mbu mənsəeli labv ne pumvna-m ne pifeyi-m qeu ne pɔtɔŋ se pumay ni-m yo	
Mbu mənsəeli labv nu pumvna-m, pøwe-m qeu ne pɔtɔŋ se pumuna lelv na yo	
Mbu mandisəeli labv ne mifeyin pu-wetu elε me-liu we-pu ne pɔtɔŋ se lelv pumuna yo	

Wiiwu nwmwu 4: Kíkalitu Les Textes de soi (personnels)

Piconti eyu woloni esindaa le, buwaa se escooli ñinuu, lubitu, ti-kpeyu, ti-csyuu ne nabuyu labu ne toluu ne kuyuu tomtuu ne ti-taa,

Pikpayni pinzi 14 ne pinzi 18. eyaa kpeeliy qama n4,4 yaa 20,20A partir de 14 à 18 ans. Recommandé pour une taille de groupe de 4 à 20 personnes LPillyni tumiyé kaqé qedé

Tooñay kutoway ne tooñasi kihayisi lequn toom taaKileemuu yaa videoUne Céjesi 60 mbuyc.

Pamayziy mba
padila sukuli yo
na na ccyo

Kediizay sosc qipaziyé taa Phases du séminaire: Weyaa sun le, toom paziy Phase d'entrée. de problématisation et d'évaluation

Tumiyé ñccozuñu Préparation: Kediizay ñundinaa ñiniñuñu kileemuu ñgu sunuña yó
Sélection d'une image par la direction du séminaire

Kilabim Description: Weyaa siy pa-ti kileemuu lone taa ne paama ndu ríkenaa yó
Les participants se sentent dans une personne sur une image et écrivent à partir de cette perspective

Tumiyé nwmwu :

Weyaa kpeeliy qama le ñundinaa taa noçyun kpaži kileemuu ne ewili. Pu-wayi le, poycoði ku-yoo tóm ne yee nabeyeg eweni ku-yoo tóm yó, poycoði. MBu puþozun yó se patazi ku-yó tóm camiyé, piya kpayikpayi ne weyaa nii qeu.. Reteñ kekpeelañ tumiyé le, paa weyi ekesiñ e-ti ne elá tumiyé edeke. Leñeyo pitalaa sise Paa weyi elizi kileemuu ñgu escoolla yó kileemuj taa ne ema ku-yoo tóm (emay le eto se "ma"). Mau taa le pitaana se eyu weyi pama e-yoo tóm yó pu-tu enu' le siysiy foto taa yaa pu-coði tu weyi tóm titaan-i. Patim lau foto' ñgu ki-taa yó, weyaa Piziy padu pa-ti weyi pakiziñi lau tim yó, yaa weyi etiyi tinu yó e-maymay, e-lone taa. Mbú pu-yoo yó, buwaa ezi patine peewé foto taa peedé.. Papiziy peleyzina kriñe yaa tui tóm tine ti-taa.

Leeleyo weyaa may ne potoy se "ma". Les participants écrivent maintenant de la perspective de la personne sélectionnée un texte-je. Pu-tu enu piperizay piké nabuyu yem ezi pamayu eyu' takayay yo, Puwes se pamayzi nocyu yem ezi kediizay taa weyaa nocyu yuccusun edeke yo. Imayzi ne ena se eyu weyi palizi-1 yo, ekeni ani ? Tom ndu pama-tu yo ti-taa le, "ma" enu pelerizzi-1 ne kilemusu ngsu' fotoo taa ele pinay-1 nii.

Kibozitu ndu pakay-tu pozus yó pikay sinau ne pama-tom ne "ma" ;

Ezima' nycodusu kilemiy weyi iwe fotoo kune ku-taa yo t-tom ?

Ndu nkaycodi ndu tiqewa yo ti-taa?

Piwe-1 ezima wetu ti-taa?

suwe nmayziz? A quoi es-tu en train de penser?

Ndu pama fotoo kune ki-taa yo leyzus mbu pu-yoo nmayziz ne-wezoo cayu taa ??

Limaza labu :

Weyaa qaniy kpeeluu qama pana tumiyé dñen. Weyaa liziy pa-tuma ne pawili kediizay taa nima tine ne peheyi-wé mbu pamayzaa yo. Patili pasii se nocyu eepriziy etisi natuyu yo se eee yaa aayi. Paa weyi ekonja e-limayza na se puwazi, paapozus pana se asima ne aasir. Kediizay nündinnaa le paba naq kinau se le' weyaa limayza sinnaa ne puwes se papizi pakpay tom ndu palanu tumiyé. Kediizay nündinnaa kparkiy ndu ndu weyaa ma paa weyi e-hide taa yo ne ndu padini yó ne pocszi kisozitu ne padayni labu tumiyé' pu-yoo kpaakpaa Leeetu.

Leeetu :

Patiq wilus nwmou ngsu yo, pitke kijeyuu se weyaa ekpay fotoonaa, viideoonaa yaa filmwaa ne papizi pama tom ne perek mayaa ne pe-te perek laqaa tom taa. Elé, ma tom ndu, pitke kijeyuu se tilkeni eyu enu e-maymay e-tumiyé. Papiziy pala ncc ne pama tom kuyutu yoo lala nindu ke qodq kuyumtu. Mtu yoo yo Yee tom kuyumtu yoo eyaa ekoni limayza yubulee yó puwes qeu pikili ezi eyuu kuyum lakku limayza yubulee tom kuyumtu yoo ne eyaa tisiy yo.

Təm ndu tıdekeş kijeyuu yə Variante sans l'obligation d'écriture

Təm mau nə ma lə, weyaa piziq qəpçəcəyəcəp nə welesiyaa welesiy ndu weyaa heyiy-wə yə. Weyaa cosuu kicosuu təm ndu rəcəbzən yə tu-yəcə pən-wayı lə paatazı pl-taa pa-qikpeyliye taa nə panıı əzıma papiziq pocosi kilemənə fotoo taa yə.

Təmliyəs wondu :

Tümleye nömon 5: Anjav

Iñay pana ne aseydë tóm lizvu ne itili pi-taa tóm ndu tidiķe toovonum tóm
yoAugmenter l'attention sur l'utilisation des médias et des informations; reconnaître les caractéristiques de fausses informations

Kpayn̄i pinzi 12 ne puwolo pinzi 18 A partir d'env. 12 - 18 ans. La méthode Puropozu pinzi 2 puwolo pinzi 20 nécessite un nombre de 2 à 20 participants
Pewey naale naale Le nombre doit être pair.

Paliziy yaa Kilemuu kolonja yoo kinay kpayi kpayi Une caricature (visible pour tout le monde, soit pour toutes les expressions ou projeter au mur)

Kilem kilem waa 20-30 min.

Kediizay Höçlü ndi ndi Phases du séminaire: ODD tóm höçlü 14 pawlıy 14 (Océans, mers et ressources maritimes)

Tümleye labu:

Taa weyaa kpendiy se pala tümleye le, kediizay nöndinnaa liziy ndu palaki tu-yoo tümleye yo tu-kilemuu, pewili tu-taa ne pana. Cine le, puropozu se taaweyaa tine icona fotoo taa camiyet ne pököy ditaziyet le, pala mbu puropozu yoo. Kilemuu yoo tóm taa tazuu weni tukasi ndi ndi.

1. Wiluu tukasi ndi ndi taa. Pi-te höçlü taa le, pamay kilemuu yoo tóm na. Kediizay nöndinnaa yeki ne pamayzı pitine pu-yoo. pataakpedesi ne pököö pöccä natuyu yoo. eil se tümleye ndi palaki-dı ne kekpedisay yoo dı-taa eeayay kpayikpayi
2. Puco pitali tömtaa tazuu le. u Pu-höçlü taa le, tóm ndu palaki tu-yoo palaki tümleye yo, tu-kilemuu paliziy. Leeleyo le, pöccöyna tóm fayu ne pamalisoni kilemuu ne pana tóm töbusu. Cine le, paacay se panu paa weyi ε-limayza. Kilemuu ne ku-tóm pañiniy nis.
3. Kilemuu yoo Tóm titiye. Tu-yoo le, panay kilemuu cedaa limayziye ne pana taaweyaa limayziye. Cine le, pitike kijeyun se kilemuu liziyu ne taaweyaa limayziye eke Kudümdeye. paa weyi εliziy mbu pu-yoo εyocdi yoo.

Pöycödi Höclij weyi ε-tom tetete ne riqee yō, pariziy pöczi pu-yoo cötm tene ne pocosi:

Tom mau tukay tukay ndi ndi:

Ebe manay fotoo taa/ manay we kilemuu taa / anjaau yoo ?

Kilemuu labi pinzi ezima ?

Eyaa mba ne mba / wondu ndu ne ndu pawlaa?

Eyaa paylaa yaa padipayli / wondu yo tipayli sakiyé yaa tiwe nii nii?

Eyaa lakin we wondu ?

Eyaa lakasi we ezima ?

Wondu naq kpayi kpayi yaa we ?

Pucö papayzi mau tom le :

Tom ndu pama anjaawaa yoo ?

Tom ndu tu-töbus yō suwe ne anjaau yoo pilinzi yō, sisli wiliy ndu fotoo taa eyaa yoo ?

Mba ne mba kilemiy wiliy ke (Eyaa mahiqesewawaa)?

Fotoowaa ne tom ndu pama yō tuket kuyumtu yaa we Puwé ezima ?

Kilelemi yaq qeyi qeyi yaa we ?

Tom mau maymag :

Anjaawaa tom tene tukem camiyé ?

Anjaawaa liziyu limayziyé yō ndi ? Ña-ñindë keni ndi ?

Dende qende pipizaa se pucödaa yō

Pucöni kediizay ñundinaa pizi pasini taaweyaa le, pucözun se patili qende qende pucöpäcä camiyé yō. Nabuyu taa coduu luyi tumiyé kpedesuu qilaqe, anjaawaa camiyé kicönuu leelée lakasi taa. Pama kucoditu höclun qoli :

Paliza fotoo töbusu pidatunzi /Pöycödi anjaunaa lakasi tom.

Mbu yekina neeyu ecay anjaunaa tom yoođun koyu, edanli pi-taa camiyi'le, eyoođusuna coduu.

Padituj tumiyé höclij ndi ndi numou, paliza pu-töbusu kidataluu yaa alwaatu kila qeü pucö palizi pu-töbusu.

Pipiziy piyele ne palizi pi-töbusu kidataluu kiya ne mbumbu piwe wazay siŋj yō, palabi-pu ne tumiyé.

- Padıma anjaawaa wılı tóm ndu siyxiy yo
 - Piditili' yo hojuu tóm ndu tuwe anjaawaa lakasi taa yo tıdalıı mpu yebina ne tóm tıne tıllı.

Lımayza labı :

ሁ-ኔምኑን taa እ, ሁወጪ se pañini ne pana se εበ labi qeū taaweyaa anjauswaa yoo
qiwiliye taa. Pitine pi-taa እ, taaweyaa weyni natuyu se pokona peleyzina. Kediizay
ñundinnaa piziq pekpeyli tōm ndu ne palanu anjauswaa yoo tumiyε. Kibozitu piziq pisina
taaweyaa pa-limayza qilaqε. Numoū ከሆ patiŋi-ku anjauswaa wiluū tōm taa yoo, kusw
εzima Puswe kaqε yaa pifeyi kaqε Nimaudqom pumbu pilaba-mi kaqε naa pidalabi-mi
kaqε ?

Pl-taa peeye εbe labi-mi keleu ?

Ее үрізің үлгізіңің үлгісі ?

Lesson :

Anjauwaa huuduun ne lizuu weu mbu yo ' papiziq ne peleyzi pala ezi paalabu leetu taa. Yaa papiziq pahuudi anjauwaa qodqonq palakasi labu pu-wayi le pasinzi doli ne poyocdi pu-ycc. Numou nakuyu le se papiziq pekpey eyaa cobi cobi ne pekpelekq anjauwaa yoo tom. KPeyluu mbu pi-taa Taaweyaa wey ezi 2 yaa pisuna 4 yo qamakpenduu taa. Numou kune ki-taa le nusu laki lelej ne paa weyi erizi eyccdi, nabuyu ebezliq piceyi ezi eyaa sakiyet taa yo. Nabuyu taa le, Pawiliq anjauwaa yusuu ne paliziq-wee kudum kudum ne pana. Patilijy numou ngu ne pitali nabule nabudozo le puconi taaweyaa tili tazuu anjauwaa taa ne pala tumiyet camiyet. Yee pitike mbu yo pilaki taaweyaa kaqe.

Taaweyaa nesi εριγα παριζη φέρει παλίζι ανταυ πατιτης. Μbu πιωτηνα se taaweyaa nesi kpasaa πιωτην se πιτη lubu ne pe-nesi. Πι-τε Ιεζυσ mbu πιωτην φέρει se

AniaunaaCaricatures:

Anjaawaa yoođuu eyu lone taa töm nabuyu taa tuwes siysi nabuyu taa tikpili Anjaawaa Iziyaa laki fanjnej nabuyu taa pana se aseyde Iziyaa laki ezima töm ndu paccvna yu tu-yoo. Fanjnej lakasi nzi anjaawaa yu hay-we qoñ ne pala tumiñe camivu

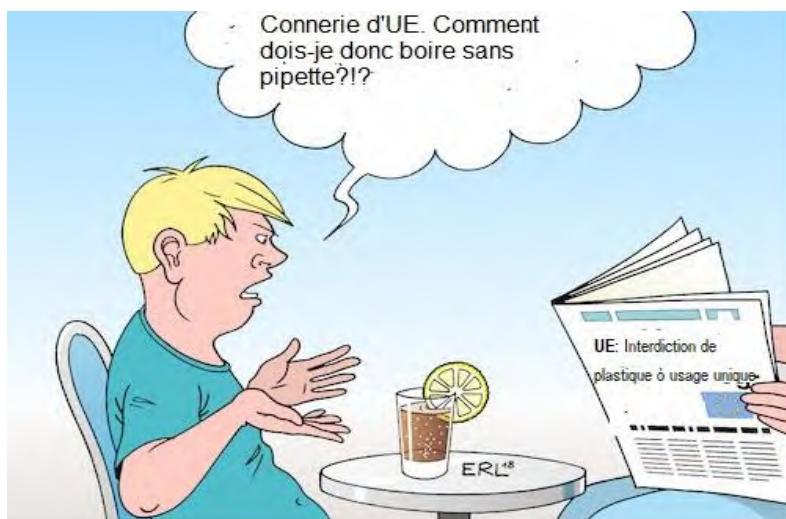
Düliney: cf. O.A. (14.08.2013). Bundeszentrale für politische Bildung. Karikaturen <https://m.bpb.de/lernen/grafstat/grafstat-bundestagswahl-2013/166831/karikaturen-z7>

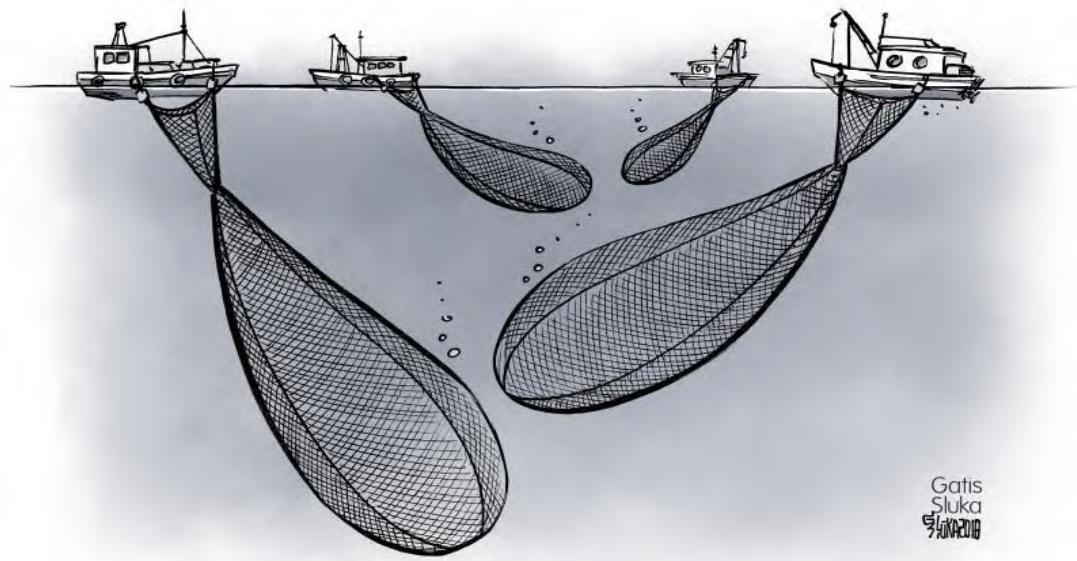
ρυωαζιγ εγυ күүм дәлвилүе езі өяа cobi cobi таа ў.

Wilew wondu :

UE күмеленду Malaki өзіма мәңгө yee союн feyl

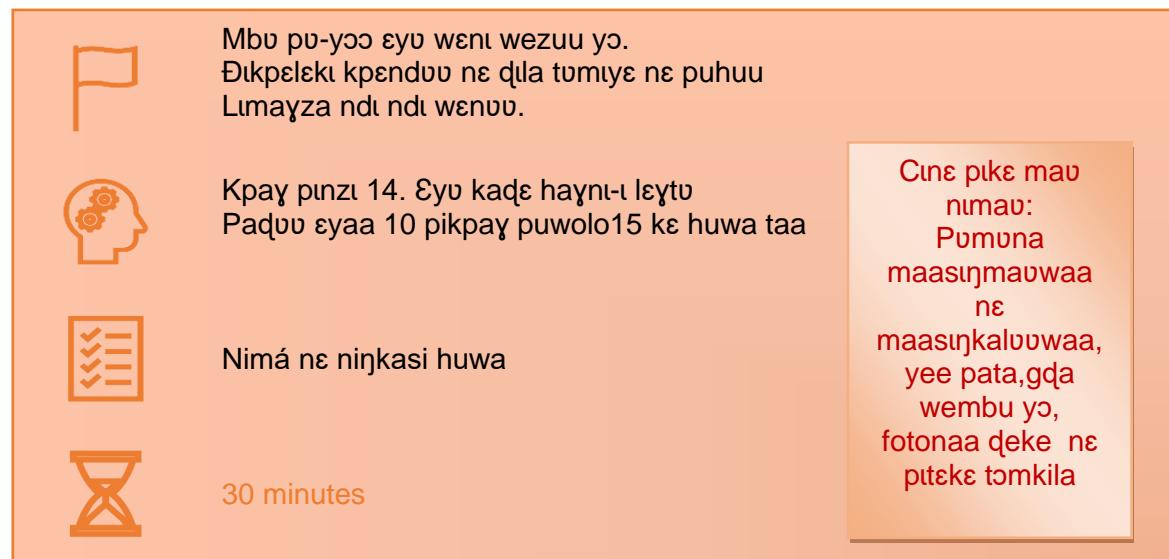

ጥወሚያ እኩል ቅመር 6: ይታደስ ተብሎ ተመርሱ ተመርሱ

Tumiyeg ~~କୀର୍ତ୍ତ୍ସନା~~ Wondu ନିର୍ମାଣ, Taaweyaa ସିଲି ପାତା କେ ପିଲା ମାୟ
kulukulu

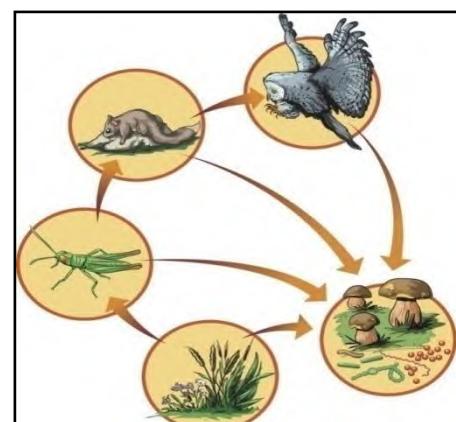
**Tumiyə labı Mbı pırıçızıı yı : Taaweyaa kçıjna tccıası ndı ndı pasıı ne pawılıı
Mbı Kray ne pekpeleki wazısı kibanzı ne wenzi sıfeyı dıı yı.**

Đảng bộ

Kajalay Hooluu : Wezuu nimde⁵⁰

1. Taaweyaa tine caki pccoo pata ko ezi kulukulu mayay.
 2. Kediizay n̄vndinaa lzi tc̄onaay nimiye t̄buvu.
 3. Pccoyni kediizay ycc ne pite le, tc̄onay nimiye tom payzi. Kediizay n̄vndinaa tc̄onay huuye ne evaa kudumay hide ezi magroovivee.

Լըլեց և, տաաւեյա յաշ կրու ովհի զիտէկ տիյ հայսս ոյս կի-հիզէ (ըստ սօրություն) Padayniv կրաս ոմիւնք ու ոջկէ-ծի լըլու

⁵⁰Bildquelle: <https://www.wald.de/waldwissen/die-nahrungskette-im-wald/>

4. Taaweyu lelu yay kriue ndi qitki leedqe yo (ezzi qum). Pochkusu nimiye ne poch-dli taaweyu lelu.
5. Taaweyaa laki mbu kakaka ne wezuu nimde koo ritse Yee nimiye etatasu taluu yo, papaziy kifadqe lus'. Inay pana ne mbu pislyni eyu wezuu cayu yo paluu ne patam-i ne pu (ezzi laj, puji, limcaayi, kandasu ne limgami) llizi mbu ritayi tsoonay nimiye ne leebu yo ri-heku taa. Nimiye kibinde ne kifadqe pe-heku-taa eeceki ele ritaj tamm. Nimiye tumiyet qitaaweyaa lus-dli yo qiway mbu' na penesi tees tam..

Hoclus 2ñiñgu: Yekuu

1. Taaweyaa yay ne pakaziq qama kudum kudum mbu ritiziq puwaaki eyu wezuu yo. Ezzi tenju taa krapkası krasu soscum, tij tim soscum, lim krezuu tetu soscum pp. Taaweyu weyi eyaq hidae kudumqiyet le eyele e-nimiye noo ne ritoli.
2. Taaweyaa cõjna leeloy nima wena aka pe-tees yo.
3. *Hoclus tozo ñiñgu : Ejadqe ne qiycc ñim ycc kandiyuu ycc limayza kona u ndindi*
 1. Taaweyaa tijes krenduu ramayzi pala tumiyet pa-titijet ne tij, kriua ne eyaa wezuu cayu nccoz. Ezzi kuzcota yebu labu paa le, Koo qum lim taa yaa sukuli sadiqenwaa taa ritine ritine rudsu. Paa taaweyu weyi eduu e-ti' tumiyet ndi ekay labu e-wezuu cayu taa yo.
 2. Taacayyu weyi eduu e-ti' tumiyet ndi se ekay labu yo, ekpakiq nimiye hoclus ne ekpazi..
 3. Ritij le, taaweyaa tijes krapziq nimiye ne pocona kelem kelem kudumus ne pana nimde kifadqe sinu qendqe yo. Ila pidaawee ezzi kiqe tee yo. Kudomil kray krasu mbu yo ritenejus yem, kazowa wees, ele nabuyu esetenjliy yem, rapiqiq patij nymous kifaluu nakuyu ricay camiyet.

Kriua ne tij ndi ndi wetu luyi ezima' iona ndi ndi we ejadqe ycc yo bu-cos. Mbu niydiyni ejadqe ne bukohori teu ne qiyikiy lim, ele pilaki qofci ne rocc eesuu ne riwadiy eyaa ycc. Wezuu tetu ycc cõnus camiyet we qofci wazay ridaifeyi mbu bu-ycc yo, buqconus kevenja kidekday.

Dili, eyet: cf. <https://www.bmbf.de/bmbf/de/forschung/umwelt-und-klima/biodiversitaet-forschung-fuer-die-artenvielfalt/biodiversitaet-forschung-fuer-die-artenvielfalt.html>

Lumayza labu :

Ipozi taaweyaa ne poyocdi mbu pana nimde kibinde cebu ne kifade lusu' taa yo. Poyoczi-wé ne poyocdi tom ndu tu-yoo palabi tumiyé yo ne pana se ezima poyocdu ejadé yoo níim yoo.. Leetu yo se, qiyocdi töcnaasi töcna töm le, qiny suwe pi-taa (voir boîtes d'info).

Tempozasi wenzi eyu piziy epozi lumayza labu alwaatu yo :

- ezima' palaki ne pana se nimiye wée qitlus tölus yoo ?
 - Töcnaasi qiwéye kawé ndi ne kriuna ne tui yaa we ? Ndu qisima ejadé wetu ndi ndi yoo ?
 - Pi-te wetu keni kijeyuu taaweyaa ne po-colo nimbá esindaa yaa we yee ajee leena taa weziñdinaa lalaa esiki pinihi taa pidina-wé' ?
 - Taaweyaa lu nimiye kifade ndi yoo qisozzi-wé' we ?
 - Eyaa laki mbu ne ejadé wéekiy yoo papiziyimbu pokonu lumayza kifana ne qadwéye taa mbu riweskaa yoo pidaakili ?
 - Ngayi ngayi tumiyé waziy we ? Ebé qede puwes se eyaa eli puqco, Eyaa liy sakiyé se pala we ? Ezima palaki se puho eyaa sakiyé ne pali ?
 - Ant' wezuu qicayye níusudu?
 - Paytu ndu tu-yoo patilijyna ne puwes se pakpay tetu níim ne palani tumiyé? Ezí yee pacay tim lau se pahayi hayim ?

Nomow 7: Ajay níeyitu

Níczuus : puzi-i ajaynýeyitu ; tui níle heku taa yaa nabuyu ezi tui yo-Poyez níusu lyna eyaa mba pekpeylaa yo, pa-níusu colo. Pupozuun se ajaynýeyitu eposi qeu.

Puwes se qitlii lalaa qoñ ne pe-ejandu, qitlii da-maymay qa-ti, qinuna-wé ne qitliyna pu-yoo ne qidezi tom ne putu krayi krayi ejandu ne qoñ pu-yoo.

Krayna pini 10, pupozuun se eyaa emayna ezi 10-20

Nimiye kidayliye yaa nabuyu ezi ndi yoo (Daylikun lyna eyaa níusu colo)

Cecesi 45-90

Đōne :

Tuvuzuu : Eyaa mba p̄ewē huuye taa yo, pa-tinē p̄ikē-wē kijeyuu se pa-limayziyē eke kudumqiyē pana ezima pala ne p̄apiz̄i palu ajayñeyitū ne ti-wayi ne hōcluu lēeku yo. Pu-yōc̄ iē, palaki tumiyē pa-tinē, p̄edeziy qama tōm ne panay paa weyi iē e-dōj ne ejandu ne p̄ikēna-wē nīnu lelej ne palakuna tumiyē.

1. Eyaa ki-kpeyluu ḥ̄gu k̄wēj̄ ajayñeyitū ne wayi piyele ne nōo q̄eyaa tuvuzuu-wē mbu p̄umusunaa se pala yo.
 - a. Paa ajayñeyitū p̄ōu ḥ̄gu iē, palaki-ku ne tumiyē tam kudumum.
 - b. Ajayñeyitū taa p̄isatu ne ajayñeyitū paatukuna qama ; potukuna qama, tumiyē waakaa, mba p̄etem tezvu p̄isatu yōc̄ yo, paqaynij̄ p̄isuu po-lona taa.
 - c. Yee nōoyu etukuna p̄isau hōclay, paytu laki ezi p̄ilabu yo.
 - d. Puco ne p̄ipizi ne p̄icay camiyē iē, nōoyu edaala mbu p̄ipizi q̄isidi yaa p̄isizi tumiyē yo.
2. Tumiyē yōc̄ cōniyaa yo, paba cōna ne pana eyaa nīaj̄ paytu na. Yee nōoyu edēd̄ paytu yōc̄, pa-tinē payi paqaynij̄ p̄isuu kide tēe. p̄ipizi q̄isidi yaa p̄isizi tumiyē yo. Mbū pañinij̄ yo, mbū yo se p̄ite camiyē ne paa weyi e-taa la lelej.
3. Kōonc̄ taa iē, nabeyē līyna p̄ōj̄ weyi t-tōm feyi kađe yo ne p̄edēena hōcluu lēeku. P̄itası iē, p̄ikē kijeyuu lalaa p̄idēna-wē ne p̄ōj̄ lēej̄. P̄i-te alīwaatu ndu ti-taa pa-taa nōoyu ne p̄isau hōclay paatukuna qama. Eyaa huuye kay mayzvu lōj̄ se p̄ikaza p̄ikaza mba yo paba q̄lina l̄ubu pakpa elē p̄idaatiyna p̄ōj̄.

Limayziyē : tumiyē yōc̄ cōniyaa lakinā ne tumiyē q̄ōj̄ ; mba p̄ozunna huwa taa eyaa tōm ne pocosuu ; p̄cpuzuu-wē tōm ezi :

- ✓ Kide tēe iē, tilası nasiyi ceyiq-ŋ̄ ne nīa ne nō-huuye taa eyaa lidaanlynā qama ? Atiqna p̄isau p̄ōj̄ ne eli ? Yee se ee, ezima ilaba ne illi ?
- ✓ Pu-wayi iē, p̄ilaba-ŋ̄ ezi lalaa qōj̄ ne ejandu pasina-ŋ̄ ne ḥ̄pirizi ?
- ✓ D̄pazaa ḥ̄mayz̄i se eyaa nabeyē wēe yee padaaqvu-wē nesi padaapizi p̄etez̄i ajayñeyitū na ?

- ✓ የሚሸጠውን ነው እና ይህንን ስምምነት ተረጋግጧል፡፡

ԼԵԶԻ : Yee ուսու ետքնա թիսաւ հօջայ, տմույց յօց շօնիա հօյ ε-նայբայցս ; զկրայ չէ նայբայցս հօմ ; պայտ ε-ըսէ յօց յա տեզի ալյա քչուցուս.

Number 8 :

- Lakası se təm taa tazuu ewobina esindaa
 - Krayna pıncı 10-18 təm wə kaqç
 - Takayısı, takayısı həcəlesi, həcələnə nəkəyən təm
 - Cəcəsə 120

Τόμ φεζυս
ηνωμεν
εζυτυγαα
κρειεκυս
ηνωμεν

Kediyzay hooñ

Tumiyə ūččusun : Tumiyə yoo cōniyaa liziy tōmbe abalaa ; palizi tōm ndu pumunaa se evebiya ne pēlaa panii ne patili yo. Paa mba po-hoočusun taa le, pumunaa se patili tōm ndu titayna-wę yo.

ወጪ ተሸጋዣ : kediizay taa eyaa paa weyi eðus u e-ti tumiye naqlye ne eyusudus u etumiye tom ne etamsuna tömbiye naqlye.

Digitized by srujanika@gmail.com

Talkshow ke nūmōu nakuyu pōñcōzı-ku camiyę ku-yęc ke paa weyi le etüngiyu nə elakı aleyya wena püpözun-ı yo. Kiđe təe le qınat huwa taa eyaa ezi naale pıslına lodo. Huwa cikpena ana a-taa, paatəm tömbiye nadıyę lızıu nə pəteyı ; tımyę yęc cəniyaa lızına, palabı qı-yęc tımyę. Tömbiye ndı palabı tuma ; huuye cikpede taa weyi eycođsuñ töm le, pasıñ tömb iye ndı qıtamsına-ı yo. Lona ana a-yęc talkshow kəj tıñnau nə ewili mbu paa weyi elaba yo. Talkshow tömbiye qıne qıpızıq dıke ezi huu leđuu puyu ; patıngiyu qı-yęc nə pahayasıq nə pađangıq kesititila labınuñ tımyę kedenga. Paa weyi e-lone taa le, pacay pana se atisiy kesititila hıđubanaa yęc nə

aatisiy bu-yoo. Lona kifana bisiy qabu aqaynu lu. Hocisun leeku le, qinay tooyu tumiyey laqu panig pi-taa le, papizig potu se padaatasi labu tumiyey ne kesi roba titila.

Pitengiyna bu-yoo le pana mba poluki roba titila yo pa-wazay ne leytu kifatu ndu bukonaan ne ri-kidekedim kedenja yoo ne eyaa yoo. Tuma wena palaki yo, a-yoo pitengiyna ne bu-wayi le, wodaa (kediizay taa wodaa) may qama takayasi tom kuhomtu yoo yaa kawanaq yoo takayasi yoo se paqayni-tu krayu ne palabina tumiyey talkshow yoo.

Tumiyey leedde ndi riwes se redegizi-dli noo ne padaasoc qli-yoo, qidli le tom hezun ; qine le, burozun se weyi eyecodusuna agom yo, ewes siyisi edaakpilina hocisun nakuyu yoo ; nooyu edaaqiyizina se elimayza yo wena. Riwees se paña tom yoodun ne cosuu paytu. Ruedje mbu yo, rihay wodaa waqe ne paa weyi le, ekona e-limayza. Bu-wayi le, tom ndu riwes porozzi-tu ne bisa ne tom taa tu yo, porozun-tu le riqayni konau tom kifatu ne pataki-tu. Tobi le, rike kijeyun tom hezlyu se ekpeyli tom ndu patakaa yo ne elizi ewili samay. Dine le, eyaa mba pekpeyli-we yo, pakpakiy-we kumar. Mbu bu-yoo eyaa mba padaawes huuye ndi qlycodusun tom yo, qli-taa yo, raba cojna ezi pokoma evalu laduye conau. Toovenim le, rcojna kuconau eli rccoclaa koyu papizig porozzi tom ne palizi-we ri-taa.

Nomcu 9 : Tuma yoo bisun

Tom hezun : rike-i kijeyun se etusizi tom camiyey ne rihha paa weyi waqe ne ecosi yaa erozzi tom. Riwees se ena tom yooday paytu. Eratzig tumiyey ne eyaa setu ; elizi eyaa kudum kudum ne ewili-we qama yaa esha-we noo ne paa weyi le, eli e-ti ne ewili lalaa ; etezig tumiyey ne tom ndu etoboyaa ne ekpeyli yo. Mba paya-we yo (agoma) : Mba paya-we yo, palaki tuma ndi ndi, eli pa-tuma ana wodaa tisiy a-yoo. Tombiye ndi pasiwa se pataki yo rcojna qli-yoo tom, eli rcojna se rchon tom le, pa-limayzley we kpayi ne hocisun.

Samay : samay ke eyaa mba refeyi huuye ndi qilaki tumiyey yo qli-taa (monkoma conawaa) ; Elie rike-ke kijeyun se kewelesi ne rccoclaa kocozi tom ne patazi-ke ri-taa.

Đōne :

1. Setu ne agōma qama wiluu ne tōmbiye ndi pōdōkaa yo (tōm hēzūn tūmīyē lē) : mba paya-wé yo, papiziy pōcōdī tōm tōmbiye yo.
2. Agōma ndi ndi takiy tōm (Elē tōm hēzīyū esindaa) ; yōcōday paytu ñam ewee.
3. Agōma kōu tōm ñūn, pasan̄ yaa paa weyi ekūyūn ne eyōcōdī e-taa tōm.
4. Tōm tobouu (tōm hēzīyūn tūmīyē)

Mayzim :

Đicōna riñj kōyō, eyaa kōj pekpeyli se poħoġ tōm ne pataki-tu lē tōm wiliy tu-nūmōu yōcōday taa wodaa ne lalaa ; pēdē pōcōdūn tūmīyē ndi wodaa ndi ndi laba yo ; tūmīyē ndi dī-wayl lē lone ndi dī-taa wodaa paa mba we tōm hōm yaa tōm takuu taa. Đinē qđō lē, paqaynī wiluu ne pana līmayza wena paa weyi ekōna yo. Nūmōu lēekū yo se yee paa mba po-lona taa papizaa ne pōcōdī tōm ne eyaa tisi tu-yōc se tīwē qđeu kōyō, paqaynī-wé pīsīnān po-huuwa taa paa weyi e-lone taa. Đinē lē, pīlīna tōm hōm cōlō pīsīyna sōcōlīm cōlō yaa tōm hōm kīzūn cōlō. Wayl pīsūn mbu pīsīyna pakōj se paqaynī tōm takuu ne pesiti līmayza camīyē ne paqaynī lona kibana taa lē.

Lezu

Lezuñ ñgsu kīñcōzun tōm kī-taa ki-yeke yo :

Kediyzay taa wodaa pīzīy pōñcōzī tōm ndu pīwēe se pakay ne palabīna tūmīyē yo pamaymay. Đinē pūqūn hūnum tōmbiye ndi palizaa se palabīna tūmīyē ne pīsīyna wodaa se pañini tōmbe wena paakpay palabīna tūmīyē pū-wayl yo. Mbu pīwēe se qđina yo, mbu yo se paa weyi e-tōmbiye ñīnūn se palabīna tūmīyē alīwaatu, pū-tōbūn se pūpōzūn pakpa alīwaatu. Līmayzīyē lēedē yo se wodaa mba papiziy pamayzī tōm, pama-tu pēkpeleki-tu ne palu pala aleyya lalaa esindaa (théâtre). Elē pīwēe se papiziy pakalīy tōm ndu pama yo. Līmayzīyē kee kee kōyō se eyu emayzī e-maymay tōm ; elē nabuyu taa editej tōm mayzūn ne ehiy-tu lē, tile e-ñūn taa.

Lezuñ mbu paamay yo ?

Waŋ lēej kōyō se padaama tōm takayasi yo. Tōmbe ndi ndi wena pekpeylaa yo powokina-yé kediyzay taa ne pataki-yé ne wodaa paa mba lē, pañini po-lona. Pū-wayl

Ie, powolo eyaa esindaa ne boycodi ndu pasuma yo ne pocosi-i. tumiyey nqi qiwae kade pazi ne pupozun se tumiyey nñundinnaa iqb-wa nesi paizi.

Nuwacu 10 : tõm hijisuu : ee yaa aayi

	Lumayzleye esindaa wobu nñiney, tõm yoodus yizun
	Krayna ezi pinzi 14-18 tõm ke eyaa agbaba ; tõm ndu tiwe kade
	Tumiyey wondu feyi
	Niyyeyun ne riqees

- Tõm qezusun nñumcu ;
kumuna ezutuyaa
- Hidje, anja, yaa
nabuyu ezi mbu
palabuna tumiyey ne
patili

Tõm nñcozun : nqbeye taa sun ; palizi tõm hezlyun yee pupozun ; kiqe tees tõm tilun tõmbiye yoo.

Tõm tuzun : Woqaa ; retenejy-wa tuma tõmbiye naqlye yoo ; nabeyey tisiy se ee ; lalaa se aayi ne palaki lumayza ne patengina tuma wena padu-wa yo. Tukay nja kewa pines talkshow nja yo se cines ie, tõm yooday yeke nja talkshow taa ie, pirozly rike tõm kiheyitu ne krepelkuu.

Tõm qone : nñumcu kune ki-taa pupozun se pañini kawanasi ne boycodi. Pucu ne riapazi ie, tõmbiye nqi pehilisiy nñundinnaa tuuzun eziima palaki yo. Pirozly rike lumayzleye naqlye yaa tõm kuhomtu natuyu. Dikray ajeyle tine niyya qama se ala tumiyey ne huuu lequu tamasi yo rike kijeyun ne pitasi ie, „ebet laba ne ajeyle cabi kañ nñu ne alaki se atali huuu lequu tamasi“ ? Tõmbe ana a-naale ake tõm kihilisitu. Nabeyey tisiy se, ee lalaa se aayi. Woqaa nabeyey tõj se piwes qeu rite rike kijeyun taabalye nqi. Lalaa nñotõj se pifeyi wazay. Pilaki mbu ie, pumuna se boçona ne pana se mba petisi pu-yoo ne mba pedetisi pu-yoo yo rewe kimañ na, piodamuna se eyaa 5 ito se aayi ne eyaa 12 nñoto se ee petisi pu-yoo. Ye retenejy ne piwes kimañ koy, tumiyey yoo cõlyaa pasly eyaa hoołun 1eeku ; retenejy pasun ie, padagyni cõnau se pana se 1eeleyo paa hoołun njuu ki-taa piwes kimañ na. Pu-wayi ie, pupozun se palizi tõm hezlyu. Tõm hezun tumiyey qine kediyzay taa eyu nocoysu riziq elabi-q. Pupozun se tõm hezun tumiyey efey ne qina se pana tõm hilisuu paytu na. Pana qeqd se boycodi kawanasi tine tõm camiyey se you

edaakcɔ piyele ne papa εε ne tɔm kihilisu ndu pakamna ñuu yɔ. Đօđ 1e, tɔm hezuu tumiyɛ piziy qipozzi tɔm ne tɔm taa tu ne pisiña eyaa. Palaki ne pehiy eyaa naale ndi ndi elɛ, tɔm hezuu tumiyɛ tulı tɔm hilisuu yɔɔ ; tɔm hezuu tumiyɛ qaynij lizuñ tɔm taa yaa tombiye taa, tombiye ndi eyaa kɔŋ q̄-yɔɔ hɔm tɔm yɔ.

Mbu pañinij kpem yɔ, mbu yɔ se mbu pehikij yɔ puñctuna kawanasi ne pidaake nabuyu yem pakpakij ne pawili samay. Đikpay eyu A etɔma se ḥgbeyɛ q̄uñ keleu laki patali ne huuu leqeu tamay eyu B cosuu le elɛ ε-limayza idaakena hɔɔlusu ; añotina A limayza ; etaakona limayza naayɛ yem ne asidiy eyaa ñuñ taa. Keekee 1e, tɔm hezuu tumiyɛ fengij ne padaaledj tombiye kuñumqlye yɔɔ, elɛ, potukuna ne pataki tombé leenə, kɔzı kɔzı se eyaa tine labu tumiyɛ ; yaa pitasi 1e, lalaa labi tumiyɛ samay lone taa, pitɛŋ 1e, samay pisi kalizi wađu elɛ piliyna tɔm hilisuu cɔlo huuye taa ; piliyna eyu kuñum limayzijie cɔlo tombiye yɔɔ.

Tɔm kipozitü/ tombé yɔɔ

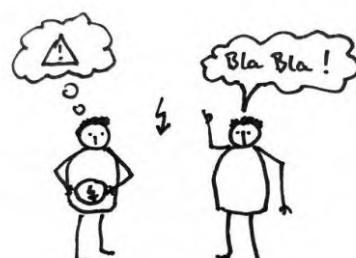
- ✓ Ajeyɛ ñim ñina piziy ala ne asina ajeyɛ tanim ñina na ?
- ✓ Ajeyɛ wena awɛ kpidigbidi tanim taa yɔ, papiziy pɔđcɔni-ye ḥgbeyɛ q̄uñ taa ?
- ✓ Puñunaa se ajeyɛ tine ikpendi ne ađu ḥgbeyɛ kiman pidaalina a-ñim cɔlo ?
- ✓ Ajeyɛ limayza ndi ndi laki ne aaniyna qama tombiye kuñumqlye yɔɔ ; pu-yɔɔ yɔɔ 1e, ajeyɛ laki tuma ḥgeyi ḥgeyi.
- ✓ Ajeyɛ cikpena ıpiziy ataa ajeyɛ sɔsona liu se akay-ye sinau pukay nabuyu wazuu.
- ✓ Đicay qina se tɔsuu yɔɔ huzuu kɔŋna nabuyu alwaatu ndu Russie, Chine ne USA paadu nesi lalaa (ajeyɛ leenə) yɔ ?

Mayzim

- ✓ Mayzim tɔm tue tisiyna ne pamayzi nɔmɔu kune.
- ✓ Tɔm tue tikedina-η lone ndi ḥwe q̄-taa yɔ (aayi yaa εε).
- ✓ Ebɛ laba-η kađe yaa keleu kawanasi sine si-ɛsindaa tɔm kipozitü/tombiye ?
- ✓ Ipiziy ḥpozzi tɔm tue pozitü natuyu nabuyu taa cee ne teu fe ?
- ✓ Ebɛ paži pikkili-η labu kađe yaa keleu nɔmɔu kune ki-taa ?
- ✓ Yee patasi tumiyɛ q̄ne labu, ebɛ ḥcaj se ḥleyzi ?

Lεzιzü :

Papiziy peleyyina huuye q̄ne samay edaawee. Puwayi 1e, agbaba yeke piziy akati ne ataki tɔm pumayna kediżay taa wođu ne lelu pakatyna qama. Tɔm hilisuu puñe puñopozzi se pidaagli.

<https://blog.codecentric.de/2018/11/konflikte-in-teams-loesen/>

You təbu

You tıngina təm natuyu yccidit ucc ; yccidit ndu tı-taa lə, kazuwa nakeye wəə nə pıtıngıyna samay taa eyu tıccyu ycc. Ndu tıwəə se eyaa tıll ycc, ndu ycc se you nakuyu εεkəy yem, you wayl lə, kazuwa nakeye wəə.

Kide təe tulit udu purozvu se patıjna tu-ycc u ne pɔñccozl you ycc :

Təmbiye you wala nə qı-taa wəəna kılomilə. Yorj we ndı ndı nə ləñçu. Eyaa mba poyou se pasıma mbu puyozuu-wə ycc, pɔtɔj se you kulaa. Nabuyu taa lakası nasiyl pazıyna nə eyaa nay se you kay kəm ; qıne lə, pɔtɔj se tendəŋga təe you.

Yee pukoma nə naale mba poyou ycc, pewə qama ycc nə pataj nabuyu ycc, pɔtɔj se nısu qıkanqə you. You ıgu ki-qede eyaa tıngıy nımaj ndı ndı se pucc patalı mbu pañılıy ycc ; pıke tı-mayzvu you. You ıgu ki-taa eyaa wəna lakası nasiyl nə pıwıly se paa weyi elılkı se pıke enu nə ycc, pɔtɔj se malukuna ma-nısu you. Pıke you ıgu kutukuuna taabalye ycc ycc pıke taabalye you. Eyaa ılakı tımlıy kırıvımdıy nə pasımwə pıtəbus se you ıgu ki-taa paa weyi edaŋga nabuyu. (<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/konfliktmanagement-41409> (letzte Abfrage 04.06.2021))

በርሃም ነውናን ተወካይም እና የመስቀል ተወካይ ነው ?

Yon paziyina paadqooye tömbiye ndi, mba poyou yó paanlıq-dı kumañ ; tömbiye ndi qlı-wayı le, kazuwa nakeye wæe. Samay taa eyü sim qede le, yon inu iñçu mbu pu-yoo nccuyu qangaa lelu eceli-ı ne ełe kizi se eeseliy le, you tulaa kele. Yon paziy aliwaatu ndu pakpakıy eyü ne pakadına lelu yo. Đine töm ndu tuyozı-wę yó padanıltu camiyə rırızıly ríke ezi eše ciblıyuu yo. (Thiel 2003)

You ñccozun təbun

Pucó ne papızı pçñcɔzı you lę, pvpçzvı se pana mbu pıpaza yó, nɔmɔvı kıtılıgvı ne you ñccızı tıngıyna lakası ndı ndı yɔɔ ezi katıvı ne tɔm yɔɔdızı, loluu ne ceyuu ne pılcıvı lę, pakpa-wę ne dɔŋı ne peceyi.

<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/konfliktmanagement-41409> (letzte Abfrage 04.06.2021)

You ՚በርሃም ; ይበኩል ?

Ezima pala ne pana se you kay kom ne የዕስራውያን-ku

[https://www.in-stability.de/de/entwicklungsberatung/leistungen/konfliktmanagement- und-meditation/](https://www.in-stability.de/de/entwicklungsberatung/leistungen/konfliktmanagement-und-meditation/)

Numcū lęekü ḥgu papiziq patlıŋ-ku nə pčñccozı you yo, kuku yo se eyaa kpeyliy nə pana se patlıŋna le nə pčñccozı tcm ; kuku wayı pumuna se eyu weyi tcm tñne titataŋya-ı yo edıu ε-ncc pı-taa ; numcū kibaŋgu le. Pı-te eyu εnus ecɔŋna tcm taa qıŋj eekpiliy়na hccısuu nakuyu ycc nə efasi tcm taa. Pı-te lakası laki nə tcm sına feyuu tukpay piyay. Pıco nə tcm edaakpa piyay le, pıpɔzvu se mba poyou nə pacay pčñccozı-wę tcm yo, phehezi pa-laŋga yaa (pa-pana). Pana itiba yo, padaamayzı se pıdɛma, lıdøyı cɔnau nə ina se yee itoma se you tema nə lya qama nə lqee, you εkediq kıdqayı kulusuu na ? Pı-ycc yo le, pumunaa tcm ńccziyaa ifeq camiyę se tcm edaasiq kpay qoŋ? Pı-wayı le, pumuna se palızı eyu nə ecɔŋna-wę. Kpaagbaa qede le, pıwee se pahızı mbu pukona you yo nepikazı panuna qama.

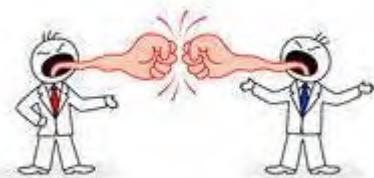
Lakası kpaagbaa ñinzı nzi palaki se piśluna feyu ne pidaakpa piyay yo, nzi kılına qeu, mbu pu-ycc, si-ycc patınglyna ne paka eyaa naale mba poyou yo ne peheyi-wę se pęteke piya se pęleyzı wetu ne lakası ne panluna qama ne tóm ñcczı.

Waŋ lęeŋ weyi papızıy patıngna ε-ycc ne pęce yorı nımaŋ yo se poçcęna ne you nakuyu edaaluna esıdaa yaa qoli ne kükcc kutudi eyaa. Poçcę ne puqč camiyę lę, puqozuń se eyaa lıwée feñguu ycc ne panlı you nakuyu tóm lę, poñcczı-tu ne puqč you tali. Đırızıy qıtč se palaki you koye ; you etem pazuu, mbu palaki ne pasızlı-ku yo, riwę ezi koye. Puqč pala tımlıye ndı lę, puqozuń se paqaynı you tóm taa wiluu ne pana se tómbe wena paatema takuu ; kijeyuu ḥgu ḥcołun lęeku kaatem muń. Patınglyna pu-ycc mbu lę pana kazuwa ḥga koyozuu eyaa panę pa-naale lę, pıha waqę ne papızı poñcczı tóm. Nımcıu lęeku yo se pędey tóm noč pu-tobuu se pakpay paytu natuyu ne tiwée ne you nakuyu cay taluu patıŋ paqly-ku pıtema (Meyer, 2011)

Εσε fezuv

Εσε fezuv təbuu lizuu :

Εσε fezuv yaa krepηgesuu pazıya tomnay yoo mabu ; lakanı we ndı ndı ezi agbıyda, tutu, halu yaa abalu kediy lelu se pala aceeeyə yaa pasuunna qama, eyu wey ne efengiy lelu se ena mbu elakı yo riwe pi-taa. Εσε fezuv tayna εyaa tne ne pinzi tne ne samay hoočuu paa ηgu. <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/gewalt-33514> (letzter Zugriff 27.02.22)

<https://selam.berlin/gewalt-im-kontext-schule/>

Εσε fezuv tindima ndı ndı :

Pucu ne εyaa nii pi-taa le, εbe palakı εyū ne poto se pefezl ε-εse ? Piwee se qlılzl εse fezuv tindima taa ne εyaa nii se εse fezuv mbu we kpem.

Εse fezuv mbu εyaa kili sim yo mbu le tomnay yoo mabu yaa εyū yoo nabuyu labu. Krepηgesuu yaa agbıyda payı wena palakı εyū tomnay yoo yo riwe pi-taa ; potuzi εyū kutuzu yaa pañaza-l ne huzuu, rike εse fezuv. εyaa itılı ne pasu se εse fezuv nabuyu wees le, riwiq εyū yoo ne leesbu wees pusbu wiq εyū yoo. Mbı riwiq εyū yoo yoo, qıkpıq εzi εyū makuu lelu ηgulumiyə ; mbı riwiq εyū yoo yoo qıkpıq εzi pısoķuu εyū siqı yoo. Đınay qıdq se εyū waqę yoo fezuv nabuyu wees panay-pu ne nabuyu wees paanay-pu. Tomnay yoo fezuv kɔŋ halu ne ε-walı pıe-heku taa, taabalıyə taa, hɔv taa, piya ne qama, ne evebiya, agıma ne qama, lona wena pıeheyıy a-taa ne fıqaa te ne fulusinaa ne sɔɔjanaa mba padızıq miq yoo, ne aŋgbaa wena ayakı εyaa ñıñ yoo ne tımladıaa pa-ñıñdınaa Εse fezuv tindimiye leesde yoo. εyū yoo lezuu, ele pıteke e-tomnay yoo ; εyū εse fezuv wena kidekedi mbu yoo, paanay-pu, pi-taa le qınatı tutu, taduu, lizuu εyū kpelenqbele, εse heu ne wondu teu.

Tobi le, εyū yoo εse fezuv taa mbu riwe yoo, pıdqı riŋŋı. εyū yoo εse fezuv le, riunay ele εyū esıma cınau kɔyı εnay-pu. Pıriqıq pıku εyū yaa pıkkına kidekedi ε-tınuu taa a-laafıya yoo. Peede le, hɔzuu ηgu kuku εyū yoo, ηgu yoo nzılvımiye yaa yooçday.

Esse fezuvu lebu yo acecseye te esse fezuvu ; huuye ndi di-taa le, nimaaj we ndi ndi ; eyaa tigiy-i ne pataj eyaa mba pewena pinzi kpay 14 ne yqees kozi kozi yee tom ndu tikedina eyaa mba yo. Idaasoo se acecseye hooluvu taa eyaa nabeyey wees pasiij kizuu se aayi pañiti poyoodina-i, etisiy kitisu. Acecseye te esse fezuvu pazlyna tombé wena afeiy qeu yo ne potukuna eyu lona wena pidamuna se potukuna yo ; pidelisy niye le, pusu qon kpanau taa kele. Inii camiyey se acecseye te esse fezuvu mbu pilaki piya ne evebiya ne paelaa po-yoo yo, piliyna poli ; pewe qama colo. Nabuyu taa eyaa mba pewe hoj taa pasima-we.

Điya taa ees fezuv wee qđđc, qđne halaa mba pawala ne abalaa mba pakray halaa yō ; nabuyu taa lε, pewey egbaydiye nađlye taa ; papiziy qđđc pēke hōu kudumus taa eyaa yaa samay nađeye taa eyaa paya qama yaa pakuyi qama yō ; ebe pañinly ; mbu pañinly yō yō se nccuyu cay se efengiy lεlu yō ; ees fezuv punet pi-taa, nccuyu eecay se enii lεlu εlε, pewey mbu ne pakatly qama ne palaki. Điya taa ees fezuv punet pi-taa, ees fezuv tindima ana a-tine awet pi-taa. Lelileyo, ees fezuv kifam leebu līwa ; punbu we Internet yō. Teu efema ne ḷna eyaa kama ḷnη pe-nesitee kaŋgalafunaa yō, pun-yōo pewee. Internet yō ees fezuv wena kūlomu ndi ndi, poyoodu tom ndu tūwiziy ne tiseytiy acecseye yō. Tuttu kili kpañ dōñ mbu pun-yōo, ezutuyaa we pi-taa ; evebiya ne pēlaa pewee pi-taa piya qđđc. Pahay qama fotonaa ne peheyiy qama se yee ḷtisaa koy, malaki-η punet yaa mayaki-η nabuyu ; palaki mbu ne pesidiy evebiya ne pēlaa pa-ñundaa feye eekray-wε.

Palızı tömbiye naqışe ne qıkanj yaa qıpa eše ne koçnıcı sukuli piya. Pü-töbüv se paacay se piya panı le, patılı evebiya ne pelaa pə-eše fezvı töm pəkəc papayı. Mbı pilaba ne papa eše ne koçnıcı sukuli taa sukulibiya le, se kijeyvıu nakuyu wə peede.

Patıñna peede yo, pehikiy εyaa የህኑ. Falisun mbu የዕቅዱ-ሁ labu təmbiye nđi qī-hoočiun taa yo, mbu yo se የዕቅዱ təmbiye nđi-hoočiun lodo.

1)- Tom និគជបាយ

Tüm fahisiliyin yecdesi kide tesi ne putu camiye ne patili pasii mbu padanga paaten le yo.

2)- Đama tukunau mau ne nimaus wiluu

Đine lę, pięk kijeyuu weyi ęfalıstıy piya nę piya ılsıngı-ı yo se alıwaatu ndu ε nę piya pakatıy qama yo, ela nę pi kedına piya nę paka ńıñı pu-yoo.

3)- Falisuvu təm

Təmbiye nqlı pafalısıy piya yo, pumunaa se qılıñtına sukulibiya ; pawılı-wə siysiy ne ması ñıñj weyi purozus yo ; ridaayiyydi.

4) Wetu Ieytu alıwaatu ndu pçoyakus eses fezus koloŋga yo

Koloŋga ñga ka-qlyokiy purozus se paqı piya ne pana ezima riwe kaqę qama katuu kidalaluu yo ne pçñccozı pa-tı pasıı ne pañlini nımañ kifaŋ cee wayı.

5)- təm ñıñj kou ne qama yaı

Hooisus ñgsu kikpakıy alıwaatu pıdco ; sukulibiya kay təzus kutozus se təmbiye nqlı pafalısı-wə qı-ycc yo, qitema

6)- təm qezus evemiye taa, ti-wayı tıngus ne mbu pılakı yo

Pıke kijeyus se wiliyaa ne sukulibiya ñıma panına qama ne reteŋ le, sukulibiya ñıma siyın-wə padaascc ; piteke mbu yo, falisuvu mbu piyeki riwes ezi fccfıc tumiyə palaba ; pılkus kusñorı naküyus.

Mbu pı-ycc riwes se pakpa ñıñj yo se falisuvu qıma camiyə hoois 2 ne ıtsına 5 (https://wellenbrecher.de/?gclid=CjwKCAiAvaGRBhBIEiwAiY-yMIWAB1ji2x6IQkndkn2le85laTu0jQBjd98R7xYSnxkG4byDmLMlyhoCgz4QAvD_BwE)

Təm suzun :

Təm suzun təbəvvu nıu

Təm suzun ke mbu bu-ycc eyaa tınglıyna ne pədəziy qama təm yo. Pi-taa le qıñay təmdəziyu ne təm məyə yaa təm məyaa. Papızıq pədəzı təm ne nımañ ndı ndı ; təmdəzvə wəe lakay wəe ; təm qəzvə wəe lakay feyi. Təm qəzvə taa qəndə lakay wəe yo, nıvılılıq lakına tımlıq ; təm qəzvə taa qəndə lakay feyi yo, qıñe le tomnay yccəpəvəna ; qıkpəy ezi qama kasuv ne eše ciblıvə.

Təm qəziyyə

Ezıma təm suzun qəj ?

Caama lənsindən səsə Friedemann Schulz von Thun lızı lımayzılye nadlıyə təm suzun nımañ taa ne eya-qı se nañgbaaq nıunza nımañ ne elizı pi-taa ezıma təm suzun qəj yo. Pi-taa le, qıñay təm qəziyyə ne təm məyə. Etəj se təm ndu nıçiyə yekiy ielü yo, ti-taa le təm natıunza ndı ndı qəyňa. Təm ndu titaliq məyə cələ lona naanza taa ne payay-tu se nañgbaaq nıunza. Təm ndu eđu-tu kpata nakuyu ycc ne tıwiliq təm suzun qəne ; kccənə hccələn wıly mbu bu-ycc eyə yccəpəvə ycc ; e-lımayza ; eyccəpəvəna e-tı. Eyccəpəvəna e-tı ndu yo, titayna-tı. Təm ndu ti-taa pızıq pıtu yaa pıwəc cikpendəvə. Eyusım hccələn taa pılyna lone ndı eyə wə qı-taa ne ielü yo ne təm ndu pədañgaa se ielü eyccəl yo. Paytu ndu patañna qama kasuv ycc yaa tomnay ciyduu ycc ; yccəday ne kə-ñccəzvə. Əliyayəs le, mbu eyə səcləa yo, lənsuzvə ; paytu lakay yaa yatu ndu tıwə pi-taa yo.

Роtсөнгөн se төм suzuu eсe fеzүү fеyl yо qылуu-tu suwe :

Денде роtсөн se төм suzuu eсe fеzүү fеyl yо, ру-төбүү se төм suzuu mbu рi-taa qама нынау wee you fеyl yо ; нoсoyu нe нoсoyu paacosuu qама se рukona you. Элe рitеке mbu рoтcөn se төм suzuu eсe fеzүү fеyl. Yоn wеe eлe pala lakaи nasiyи nе pakpitи-цидi цидi. Pañini nimañ weyi iрiziy nе ikedina hooлиn tnu nissi yо. Kazuwa yоn wеe рitasina qама kиninau төм tne tiwе eyu wezuu cayu taa paadqoye ru-ycc qыlqыyna qila tumiyе nе puhuna-qы. Mbu labina pike kijeyun se yee you төм natuyu ewes koy, paka nis nе рoñcozil-tu nе piqena samay. You taa le, hooлиn we nissi pidakili yо, hooлиn paa nju le, nе mbu kinaq yо, mbu kiniq ki-taa yо, nе mbu kisoclaa yо ndi ndi. Nabuyu taa ruco nе papizi рoñcozil төм natuyu le, pakpakiy eyu kudum nis taa mbu yо nе palabina tumiyе. Рukoma nе pañini nimañ nе pehiy weyi laki nе paa weyi ehiy e-dede рidaaqvizi nocyu yо le, peede рoтcөn se төм suzuu eсe fеzүү fеyl.

<https://pixabay.com>

Nimañ tnu i-taa ruco nе рoñcozil төм ne ruqо camiyе le, ruqozun se hooлиn tnu i-nissi i-taa eyaa idu taabaliyе ; panuna qама nе рila keliu. Taabaliyе ndi qы-ycc patunna nе рoqocdina qама nе paa weyi eycdi ndu tiwе e-taa yо nе mbu escay yо nе pafasi төм. Nimañ nju payay Marshall B. Rosenberg nimañ. Papiziq palabi-ku tumiyе yaa рoñcozil-ku nе төм. Рoтcөn nju se төм suzuu eсe fеzүү fеyl yо, рitеке se eyaa nina qама төм tne ycc yо, you ee dasiy weu. Монкомуна ma-limayza yо, eyaa tne ila mbu mөnsoclaa yо ; рitеке mbu, nimañ pañiniq se pana ezi pakpayna le you төм te nе paa weyi le, ehiy e-dede nе рidaaqvizi nocyu nе pa-tne рo-ycc hees.

Ezima рumuna se рedezи төм suzuu esindaa eсe fеzүү edaawees ?

Rosenberg nini nimañ nakuyu nе esii nimañ nju eyaa se төм suzuu eсe fеzүү fеyl. Nimañ nju, you төм ewe eyaa naale heku taa koy, ku-ycc patunqyyna ; kislyna nе pataki nе pana se akele le, ebe ceyiq-i ; lelu le, ebe ceyiq elе ? Pañiniq mbu pana mbu mbu ruqozun yо le, pisa nе pokoli төм nе you edaawees. Mbu ru-ycc paa weyi elizi mbu ricesiyq-i yо nе eheyi lelu e-taa te. Төм ndu ti-qыlqыzlye hooлиn tnu e-nissi i-taa eyaa caki, papa qама nе eсe paliziy mbu ricesiyq yо peheyiy qама nе pisa nе төм nocozi you eseweg. Rosenberg nimañ kune nju pisina seңgeyin riyе nе рoñcozusuna төм samay taa.

Emphathie təbəssu nis :

Pikey təm ndu tiwenna qoŋ weyi ewiliy nimauŋ ηgu patin pakray raytu patiŋna tu-yoo pañini ne patili təm ndu tucayiŋ eyaa pa-taa ne palimayza ne patiŋna tu-yoo ne pololi-wę yo kiđe təe pikey ciyam paytu.

Marshall B. Rosenberg : Təm suzuu eše fezuv edaawee :

Ciyam Ionsinu Amerikadu səsə Marshall B. Rosenberg ńini nimauŋ nakuyuŋ ne eyaa-ku se təm suzuu eše fezuv edaawee. Nimauŋ ηgu kу-yoo eyaa tıŋgilya ne ƿɔñcɔzus təm (yoŋ təm) samay taa ne ƿuđčęŋ camiyę. Edü tukay təm qezyuŋ nabule taa ; təm ndu ƿoycɔpus ne ƿotęŋ se ńa ne weyi ƿotęŋ se ma yo. Rosenberg mayziy se qende ƿoycɔpus ne ƿotęŋ se « ńa » yo, təm ndu tı-taa wę ciyam lımayza ; papızlıy pana ciyam sına qende yo, papızlıy qođa pawalanzı ne putukuna təm kisibitü yaa pađaqni təm pazuu. Yee pacay se təm eñcɔzı yo, padaaycɔdi-tu ńa yo ; mbu ƿu-yoo « ńa » sisiz təm nabuyuŋ taa « ńa » kəjna qıwızlye ƿu-təbəssu se putuuna eyu ciyam ezi peheyiy eyu se : « ńa ɿteke ƿuyu » ; « ńa qođa ! ńa ɿjkaŋ tumiyę nqı labu alwaatu yo : ezi peheyiy eyu se ńa ɿdeleyzi wetu kiđekedim nabuyuŋ takiy-η. Təm nduweyi peheyiy-tu yo ƿilakı-ı ezi pañiŋkiy e-yoo yo, ƿiłkediŋna-ı. Təm ndu ƿoycɔpus-tu « ńa » yo yo, tiiwokina təm ne esindaa ; tisizly təm ne ƿuisan̄ you təm ńccozı. Təm ndu ƿoycɔpus-tu « ma » yo yo, tıħay wađe ne weyi eycɔpus yo, eni ne ranına-ı qođa. Peeđe eyu eycɔpus ndu tıwe e-taa yo ne mbu ecaj yo ne enına e ne weyi ƿewenä təm yo eli təm camiyę. Mbu pañiniy yo, mbu yo təm edaakađi qoli nıccyu ne tisir. Palukı se mba poyou yo, ranı qama təm pa-maymay ne nıccyu edaato se pomuli-i.

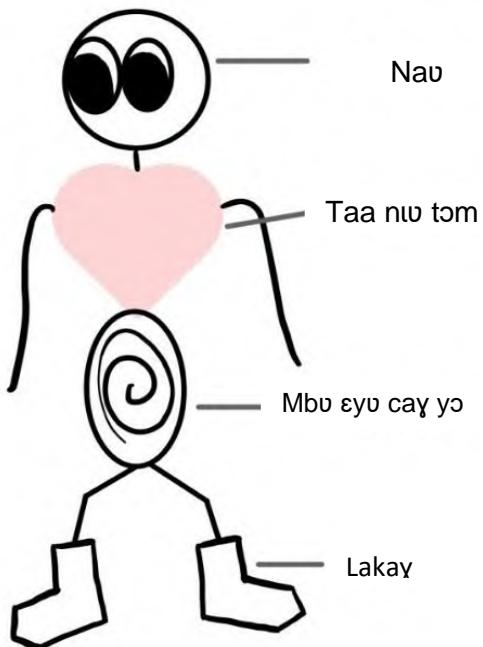
Nomow 12 : Nañgbanzi nasinza tɔm

Rosenberg lizi limayzile « hɔɔlinj nünza » se patinjiglyna q̄l-yɔɔ ne boñccozun tɔm ne rufq̄e camiyε ne you edaawee.

1- Kɔɔnɔɔ nañgbançay : nau

Kɔɔnɔɔ taa puwεε se q̄lina lone ; c̄ine lε lone ne ne pana keekee se εbe lak̄i lone ndi q̄l-taa. Pi εyaa iwelesi ne panu ndu paa weyi yɔɔdun ȳ yaa εyɔɔdun hεε) Rik̄e kijeyun se weyi εyɔɔdun taa tɔm ndu tiwεε ȳ ne tit̄e. Welesiyaa idaak̄ padaahun uccyū ne tɔm. Pewelesiy tɔm ndu paasaŋ. Pet̄eŋ lε, pakray tɔm ndu hɔɔlinj nüle in ne pataki-tu. Idaapisi tɔmbe ane a-yɔɔ ezi :

Ezi ; paadooye, Kau ; εet̄em yɔɔdun

2- Nañgbançay kilelay : taa tɔm

Nañgbançay kilelay q̄ede lε rupozun se εyū εyɔɔdi mbu ε-maymay εniy ε-taa pu-tɔm ; mbu r̄icεyil̄-i ȳ pu-tɔm tɔm ndu tuκoma ti-esindaa. εyɔɔdun mbu lε, ε ne weyi poyou ȳ, εl̄e nü εna mbu r̄icεyil̄-i ȳ ne mbu εcay ȳ, tɔm ndu εyɔɔdaa ȳ, tipiziy tisina ne pasizi tɔm ne tidaakpay piya. C̄ine q̄d̄o lε, rik̄e kijeyun se pehezi ε-taa tɔm ne ε-limayza wena awεε ezi akele lak̄ina-i ȳ hɔɔlinu.

Pipiziy pitali se εyū taa niu tɔm ne ε-limayza padalizi pi-taa camiyε man-taabalu yeki εmaγzi ezi mewee mɔyɔkuŋ-i kuyɔkuŋ.

Đikpay tunε ne q̄lwilina :

Lone ndi q̄l-taa « pilaki-m ezi to ndu q̄lyɔɔdun ȳ, ηηlaki-tu ne tumiyε. Piumunaa se q̄lyɔɔdi yaa q̄lkezi tɔm ne q̄lci se : maanly man-ti tanj q̄lyq̄iy ; nabuyu cεyiy-m.

3- Nañgbañgay tozo ñiñga : kawanasi :

Nañgbañgay tozo ñiñga qede le, puwes se pati kawanasi nzi siceyiy akele yo ne palizi-si ne pawili e ne weyi poyou yo. Kawanasi nzi pawlaa yo sislyna ne panu pi-taa ne you te. Eyu te kawanasi nzi puçozus yó, patim-si takayay kané ke-taa. Eyu te kawanasi qcc ; nasiyi le, pehikiy-si mbu siçozus yó ; nasiyi le, paahikiy-si nabuyu ele siwes pasim-si. Eyu laki mbu payi ejadé ycc cine yó, ncona pa-wayi koy kawanay nañeyes wée yaa ecay nabuyu se e-ycc ehëe.

Eyaa ejadé ycc cine, eyaa tine wena kawanasi kudumsi. Pawa ña-kawanay nañeyes yó, ña-ñiñga pawaa pidatayna lalaa ñinzi. Kawanasi nzi padawaa-si, yo siwan teyuu kumanj lakina ne yaa siyinna lelu ne enii tom taa. Mbu pikili qeu yo se palizi kawanasi keekay pækeli-si hcoisun ne leytu kawanasi nzi ncoyus cay se panu e-tom ne pawaa e-kawanasi yeke yó. Dikay qaynay kom yon taa leytu lakasi nzi nabeyes laki ne piwes se pitine le puwobina po-ycc yeke yó. Mbu labina ne piwes akele taa tom niu ne kawanasi ne lelu te kawanasi patamsina qama.

Ina eyaa kawanasi nasiyi cine :

Ti-ycc wew		
Aleyya	toovenim	Caanaus puyu
Tom ñicczus nwmow	Tam sinav	qiqiqi cayu
		esä tam sinav

4- Naza nañgbañgay : Pakay/, poçusu/mbu eyu cay yó :

Nañgbañgay naza ñiñga taa puçozus se pama takayay ne patuvzi ka-taa ezima mantiy ne mñopozzi ne pawaa man-kawanasi putoya yó. Elé piwes qcc se ma ne weyi qihorj tom yó, paña e-kawanasi ne paqñ-si pi-taa (takayay ñga ka-taa). Tom ndu tutuluvuna nco ne pisa ne tom ndu poçozday yó, titdzi qom camiyé ne petisi tu-ycc qcc se "aayi" ezí tom cosuu ne palabi-tali qeu! Pu-wayi le piwes se pefej ne pana se mbu erçozus yó pidaake ñazusun tom yaa qon kpanau tom e-taabalu esindaa. Nabuyu poçusu wew mbu yó, pitungiy nimaus ñgu kipiziy kisina-m, kumuna-m ne mehiy man-kawanay puyu yó. Pitæké nimaus ñgu ki-yeke ; mantinga yo paway man-kawanay. Pitæké qcc se mandima takaya ya yó, mbu mñopozzaa yó pœcely-m pu-kawanasi le piwes se petisi ne pamu lelu ñinzi ne písina mbu pu-ycc mbu puçozus se pamu ne powona ; powona ne piwe qeu pasa ; pitæké qeu ncoyus, edaasiylí efele qeyä pidaluna e-colo.

➤ **Taa tɔm nιu wiliyna se kawanası lε pakay-sı waŋ naa paaway-sı**

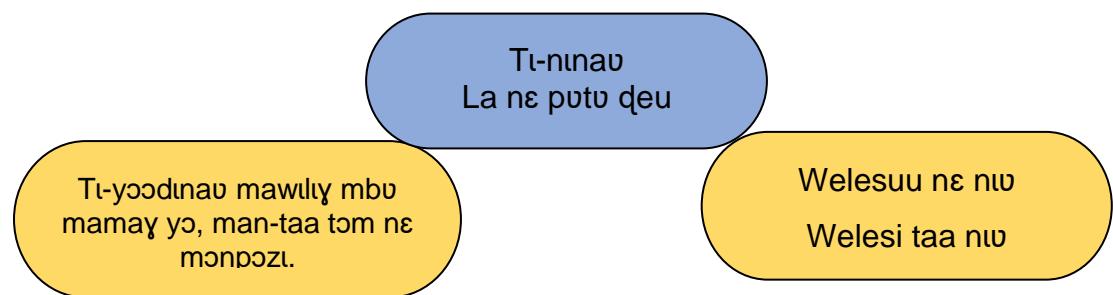

<https://pixabay.com>

Anjaunaa naanza (4) panε qılıqına pɔ-yɔc kɔ yɔ εyaa tıne pızıy pewelesi ne panıll ezıma pɔ-ñıccısuñ tɔm yɔ samay taa. Tɔm ñıccısuñ eſe fezıuñ feyi sılyna paa hɔclısuñ ηgu kι-taa, lone ndı qı-taa ne pɔñıccısuñ tɔm mba poyou yɔ. Pıteke kıjeyıuñ se εyaa tına paa hɔu taa, sukuli taa, qama nınav ıyısim taa, tɔm qıycıcdıyε ndı palakına tıvılyε yaa pɔñıccısuñna tɔm. Tɔm ndı tısiyına qı-se qıla hıñη mbı qılačı yɔ ne qıa-qıycıcdıyε taa. Pıñıccısuñ-qıu qe-wezıuñ cayuñ taa ne pısiyına hɔclıñ weyi ıwıq qama se iha qama nesi ne lañhezılyε kıbandı.

Marshall B. Rorenberg զսս տոկայ տօմ սուս.

Տօմ սուս էս ֆեշս ֆել յա էս ֆեշս է-դաաւէ տօմ սուս տօմ Ռորենբերգ թօն սե տի-տա աւ հօօլի նունց տունց տունց էտ էտ նումաս իջս յե նախոս էտայ լաս սե պաա կավանայ սե պունա տօմ նու օօլ յօ, պաւունա նումաս իջս կո-յօս նու քօրօչի մես բունց յօ նու քօրօչի տօմ. Նումաս իջս պաակքենդ էե յօս նու աւայ յօ ; քեկէլ-աւ հօօլսս հօօլսս

Հօօլսս նիծոզո տօմ

Յե զիրզաա նու զիրզաա նու զամա, զա-տա տօմ նու զա-կավանաս յօս նու զիտի լալա մբա թէա էտ յօ, պա-տա նու տօմ նու պա-կավանաս յօս կօյօ, գէ-վէտ լեզչի և վէմի կիգած տօմ. Եյլսմ էս ֆեշս յօյ տօմ բիչչի բիթս պազ. Յե զիրզաա էս նու տօմ նու բայտս յօ, զիտաչի նու սե զիրզաա յօս զիտաչի հոս տօմ.

- Tl-yccipinau

Նու սե դու նա-տա տօմ նու տունց յօ սե դու նա-կավանաս նու պաաա յօ սի- յօս : Տատօ սե մբա բիտիչ-յօ մբա յօ, պունա ակել օօլ ; տահսսնա-ի տօմ կենա մբա զիայ սե տօմ սուս էս ֆեշս ֆել յօ բի-լիլա

- Welesuu նու նու :

Յե զիայ սե զիաա տօմ; զիսու տօմ նու բոզչ սամիյ յօ, վելսս նու նու կե կիյըա բո-տօսս սե զիտի զա-տի սե զիրզա նու զիտի մբա լալա սիմա յօ սե պա-լիմայզա նու զիկրայ նու զիլանա տունիյ. Բո-յօս յօս լէ, զիվելսս նու լէլս յօսոսս յօ, զիրզա-ի նու բու սոայ յօ; մբա սույ յօ, մբա սույ նու բու սոայ յօ, վելսս նու սամիյ սինա նու զիտամսսնա զամա նու բու սույ նու բու սոայ յօ, վելսս նու սամիյ սինա նու զիտամսսնա զամա նու բու սույ նու բու սոայ յօ.

Եչիմա բարիչի բազս տօմ նու տունիյ նու զի-տա լէ տօմ սուս էս ֆեշս ֆել աւ լէ, բանայ? Պալիչի տօմ նու տունիյ սե զիսի յօյ աւայ աւ լէ ; իջս տօմ սուս էս ֆեշս ֆել հօօլսս տօմ նու բու սույ նու բու սոայ յօ, վելսս նու սամիյ սինա նու զիտամսսնա զամա նու բու սույ նու բու սոայ յօ.

kəŋ ałwaatu ndu yoŋ ńču ne lıma lımayza ndı ndı yoo ne qama kumına wę hoołinę nıle heku taa yo. Pucə ne ńčoozı təm ne pıdə camiyə le, mba poyou yo, pumunaa se pędezi təmbe naadozo nıc: you lına le ? Təm yooysu ne qama təm tisinau.

<https://pixabay.com>

You ńčozu təbuu nıu :

You təm ńčozu węu mbu yo,

Pumunaa se eyu eweena qoŋ

Se episiy esuu yoŋ taa eloli eyaa ne ńčoozı yoŋ weyi iwee yo pı-tıne lakaşı kibanzı taa ne pılvı nabuyu.

- Eisberg lımayzıys :

Peede kazuwa təm nə təm ləsetu palıyna. Kazuwa həcələsən taa lə, qılıq krayı təm ndu
eyaa heyi qama yəcəday taa yo. 80% əngü kikazaa yo, kuku lə səcəlim həcələsən küməli qoli
eyən taa. Əlinə lə lımayza nə taa nis təm nə mbu mbu riwə eyən nıssən taa yo riwə peedə.
Əliriziy qisidi-wə kazuwa həcələsən taa ezi agasa, tomnay ciyduu, yəcəduu qoş yaa həs ;
paba payaş se yəcəday lakaş fəyi. Tütü lə, nıcoyu eəripiziy əna-tu pitasına nıa-mayımay.
Kazuwa təm yeke talıyna təm müssən cələ mbu rı-yıç ənsə pakamna nıssən.

Təm tunc, pakpay-tu nə pamayzına Sigmud Freud ñindu. Cine 1e, pakpay nə pamayzına eyü ycc həcəlini nüyü : mbu pikili mə-ycc ; Ma nə mbu yə. Mbu pikili mə-ycc həcəlsün taa 1e qıñay mbu mbu pıwə ejađə ycc ezi paytu yə ; tütü ñazılıyna “ma” dırızıq qıñay da-ñıma lakası nasiyi ezi pikədli pıtən se paalakı pıne samay taa pikpay

mbu ne puwona toovenim “ma” taa le qinay mbu pikedina eyu ne pitinqiyina mbu riwee keekee yo ne ruwe heku ne heku mbu pikili-m yo ne toovenim pe-heku taa ne mbu yo nazus. Pilina kedenga paytu ne samay lulu mbu yo pu-co. “Ma” cay mbu yo, mbu yo, se pi-tine piwees kimaq ne pihal-i waqe ne ecenya lalaa naale mba po-yoo. “Ma” tinqiyina e-lakasi yoo ne eyekiy tom kedenga yoo awayi. “Mbu yo” nawiilig mbu eyu sooclaa yo kawanasi ne mbu mbu piwe eyu tomnay taa paanay-pu yo. Eke mbu piwe pitess nabuyu kpacayiy-pu ne pihay paytu “ma” yo. Mbu seytiyina eyu se escooli mbu piwe ejadee yoo yo. Pitine pilina luluv paytu co.

Nabuyu taa eyaa tilatly qama le, pirozly pirozina qama kuniinau ne yo ; yoj inu qiriziy qina-i kazuwa hoois taa yaa sooclim hoois taa. Yoj weyi iliyina kazuwa hoois taa, yee eyaa iwelesiy camiyet ne panly koy, papiziy poñcozi keli. Mba potulusuu yoj kazuwa hoois taa papiziy peke kudumaa el paasli lelu tombiye yaa padanil tom taa camiyet. yoj weyi itiñijiyina sooclim hoois taa yo, i-tom ncozus weskadet. Pucyo ne papizi tom ndu poñcozi-tu le, bupozus se patujna tom ncozus paytu yoo ; piwees se pewelesi ne panli lelu nco taa tom. Tom ndu poçcobsu yoo, tilay ncozus koy, piket kijeyun se papizi poñcozi tom ndu sooclim hoois taa. Mbu pu-yoo tilaki ne tom eeñer camiyet sooclim hoois taa. Yee sooclim hoois emelaa (80 %) pu-tobus se tom ndu tikaza padanil-tu camiyet yaa padatunus krem yoo tikili qo.

- Harvard lımayzıy:**

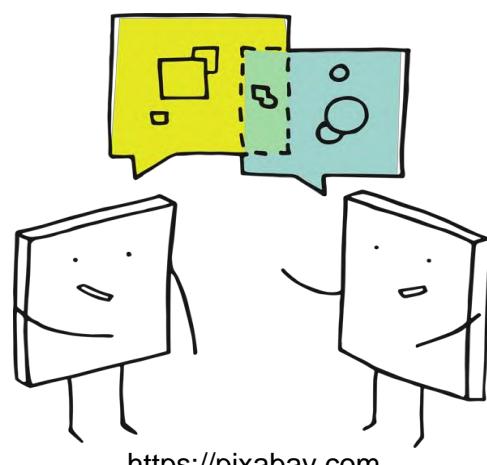
Harvard ne Roger Fisher ne William Ury palaba lımayzıy ne radu ql-taa pilinzi nasinza se patujna si-yoo ne poñcozi yoj tom ncoys edaanli natuyu ne pilii se paa weyi le ehiy e-qede (mehiy ne ñhiy)

- 1)- pekezi eyu ne tilasi hoois hoois.**

Eyaa ne tilasi le, yee pacay poçcobi po-tom koy, pakpay-wa ñgeyi ñgeyi ; padaakpendi-wa ; pakpay-wa ñgeyi ñgeyi ne poçcobi ne pilii kazuwa yoo.

- 2)- Pala ne kazuwa tom wes.**

Piket kijeyun se pacay tom natuyu yooobsu koy, padaycobi-tu pu-yoo pu-yoo ; çaycobi wawazi ne kawanasi tom ne pañiy nee pu-yoo.

<https://pixabay.com>

3)- Pañini nimañ tine.

Piwes se pañini nimañ ne pana se pala ezima ne paa hoołus ygu le kihiy nabuyu.

4)- paytu kam kumañ:

Pucó ne pitezi tem le, pucózus se hoołiq tine tina qama tom hoołasi nzi palabi-wé se tom enccozí yó, si-taa nakayé yó ne petisi tom tine, tu-labu yaa tu-ncozus pozus se papazi patiñna kazuwa paytu yó keekée ne palizi paytu pidaakpilina hoołus nakuyu yó.

Nimañ 13 : you tom hezus : tom ncozus nimañ.

Tom ncozus nimañ kune, ki-taa le qinay nañgbanzı lodo ; pucózus se tom tinaa tine idó si-taa ne pitezi. Nimañ kune limayza naale yó patiñnaa ne pehiy-ku.

1. Tom ncozus hetus ne pasuzi tom tinaa tine pi-taa.
2. Pamay takayay ne pcozzi tom tinaa tine se piké kijeyus se pa-tine pasus pi-taa ; tom taa keletuu, takayay taa tom tisuu, ne tom nus kó. Nimañ kune ku-pozus tom heziyu weyi eriziy etiñna tom ncozus paytuyóca ne ekpeyli hoołiq tine ne enccozí tom ; enccozí you eekpiliyaa hoołus nakuyu yó.

1. Koñco nañgbangay : Iona tóbuñ lizuñ.

Cine le pucózus se tombe ane a-taa etu : ebe laki ? Ebe tom pcozduñ ? Ezima tom tinaa niñ pa-ti tañ ? Ione qinay qitaa ? Dooye you pazaa? Ebe laba ne pitali peede ? Koñco nañgbangay ñga ke-dede piké kijeyus se paa weyi eceyl e-ti ne eheyi lelú se etisiy tom yó.

2. Nañgbangay kilelay : palizi paa weyi e-takayay taa tom ne pele e-lone wayl

Kilelay kané keqede le, pcozduñ kazusí mbu eyu cay yó, scondú ne liutau potom ne hoołiq tine . Cine qaqó palizi ne pawili ezima hoołiq weyi iyou i-lona wena a-taa tsinga ne mbu pikiliy-wé ceyus yó ne patazi pi-taa.

3. Naŋgbanŋgay tozo ŋiŋga : tɔm kicseyitʉ miyduu

Lone ndi qikɔŋ yɔ qil-taa le,tɔm ndu you tula tu-yɔɔ yɔ, ndu pemiydiy keekee. Ði-taa cines, þumunnaa se qama ninau ewee rilŋna mbu lalaa nay ne po-lona pɔ-yɔɔ . kazuwa ŋga pañiniy yɔ se pækəzí tɔm yem ŋindu ne hɔoluu ne písay paka ŋuu ne tɔm susatu. Ceyitʉ ndu tiwe cines yɔ, ndu yɔ se potoboyi tɔmbe wena patim-yε se patiŋgiyna a-yɔɔ ne pasizi qama kūninau yɔ.

4. Naza qede : cseyitʉ tɔm taa fasuu

Kɔɔnɔɔ taa le mbu mbu εyaa pɔzaa yɔ, palizi ti-taa ndu tikkiliy ceyuu yɔ ne pafasi ti-taa ne þutu camiyε. Paa mba po-hɔoluu taa palizi tɔm ndu ti-cseyitʉ ne ti-paylaka pɔ-yɔɔ. Cines qɔdɔ píkε kijeyuu se qama ninau ewee hɔolii tui t-iine i-heku taa paytu ndu pakpakly yɔ tu-yɔɔ.

5. Nuwa qede : paytu huuduu rilŋna mbu εyaa pɔzaa yɔ þu-yɔɔ.

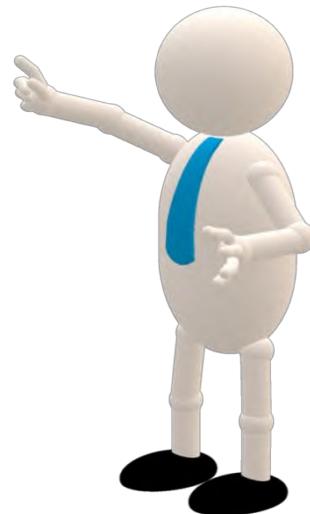
Peteŋ mbu εyaa pɔzaa yɔ pi-taa kikilim le, ne hɔolii tui tisi þu-yɔɔ le pikazina huuduu tɔm ne pekpeyli paytu ndu tislyna tɔm ŋɔɔzun yɔ. pakuyuu peede le pεdeŋ kaaa mbu þu-yɔɔ pehiy tɔmbe wena poñɔɔzunna yοŋ yɔ.

6. Ioqo qede : tɔm ŋuu kɔu paytu kibandu krayu

Lone kpaagbaa ŋindɛ qiné qil-taa, pakpakly tɔm ŋuu kɔu paytu kibandu ne panuna qama leytu ndu patiŋna ne paytu ne tɔm ŋɔɔzi yɔ.

➤ tɔm hezun paytu :

- ✓ þumunna keekee se tɔm hezlyu esse eçona camiyε siȳsiy tɔmbe yɔɔ ne edaakplina hɔoluu nakuyu yɔɔ.
- ✓ píkε kijeyuu tɔm hezlyu se ele you hɔolii tui ne pina qeu ne þutu kelekele εyaa tui esindaa.
- ✓ Peđey tɔm kifatu yɔɔ le þu-tɔbuu se tɔm ndu þɔyɔday yɔ, hɔolii tisaa se þimay-i ne tɔm ndu þɔdkaa yɔ tikkedina pa-tui.

<https://pixabay.com>

Təm گیung کوں :

Evebiya nəsidiyaa falasuu takayay kane, kasıyna se pafalası evebiya ne pawılı-wesiyutu falasuu. Piwes se paa weyi etili ne esil se paaliy njebeyen wayi le, paayokusu njebeyen naqiyen alıwaatu ndu pafalasiy evebiya ne takayay kane yo. Mbu pi-yoo eyutu falasuu rune yo Afrika ajeyen wena aycoodusu fransii yo a-taa le, runwe ezl “politiki tem” pakpaziy evebiya esedqor se padaa ña caanau taa sonzi paytu. Pi-yoo yoo piwes se pala ne ajeyen ñundinaa nii pi-tobus se cee wayi mba pakay dökusu ajeyen yo, runcozus-wes iegutu ne lej niiyi se patiñna i-yoo ne bisa qama colo cayu lajhəziyel taa ne moçej seyu edaawes.

Takayay kane pedetemda ke ; koconco hooisun palizaa se falasiyaa imayzi ne posozl
mbu pumvnaa se posozl yo ne pisina ne pafalasi evebiya eyutu falasuv, pakpa qon,
rewee na leytu ne papizi pama kedenga yoo paa le samay nja ka-taa eyaa niv taa
wee se pama mbu pisin ne qicay dama colo kedenga kpeekpe yoo ne pileqi yo.

Kıtamsınatu

Tümiyəs wondu kılomuñ 1 taa :

Hocıññ nüenza weyi pitanasına yo : Nöç hau ezi naanza (Nesi kibanzı hocıññ yoo, püñjña tamıñnañ hocalay nümiyəs hocıññ yoo, pitanmañ töm töne ti-hayim ne lesebu.

1. Kecenç hocalay tamıñnañ

Kritarlı loqo (6)

Püküm pitalı cine yoo tamıñnañ tohuuda. Pü-yoo yoo rüceyli rüya cili se kanes e ne ezutuyaa mba paasiñ yoo, rewee. Rüya cili yoođıñna ması nzi paluluna-ke yoo ezi wiluu ; wongça cónau ne reçeliñ mbu ecay yoo ne kó-yoo hée.

Nöccisi wiñ Tçyl emu -doo nemə cöle tindine ezi töçnay. Eniy kpooluu e-doo lotu taa ne erçozun se Am nöccisi wiñ qäđä? Ne ecayı tindine ne sha-i. Doyo hoñguun ne etçej se aayi njabale mandıñna ñısu yom

2. Tamıñnañ pazuu

Kritarlı loqo 6-8 fenası

Leeleýç rüya cili tilig eyaa qılıkpay ezi hocıññ taa ne lalaa. Rüya leyzili wetu tamıñnañ taa ; ne kapızlı kəscoñi eyu ezi caa/doyo lalaa esindaa.

Laki doo lalaa, e-neñ Çuka koo se esees-i. Palulunu Çuka yoo kritarlı cabı yo. Çuka doo heyiy e-neñ se eđekli-i rüya ne ekco. Çuka doo lalaa kuduyuu tæs eđees. Eruu tæs. Çuka doo lalaa le, Çuka cəñna e-doo neñ esindaa ne ehonjuun ne elie yoođıñna-i hée

Rüya Pekeyi ne e-doo rewee qılıga. Doyo çotun wondu lem qılıga wayi. Pekeyi krepelikli dəm ne ne e-tiñ e-doo wayi awayi. Peede etiba ecay tataa ne ewiýna e-doo. Elie Wongguun ne eyoođıñna-i ne ewees elakı e-tümiyəs. Pilaba pazı Pekeyi kuyi ne erazi pccili mabu ne ecəñna e-doo ne pccəñna qama.

Tamsina lımayza naanza : Noo havı eziwaa nanza nesi kibanzı hocalıu pıtılına nımau kıtamsına (nımlıyı yoo hocalıu)

1. Kıtamsınau keekee

Piya mba pitamsına-wę camlıyı yoo, rewena lımayza pıklı eyaa mba pıccolı-wę po-yoo, patay-wę liu se rewew pa-wayı.

Mbu labına pamaçızı se rewew mbu pı-taa yo nabıyu εelakı-wę ; papızı pefen kaaleylı lone nqı rewew qı-taa yo mbu pıceyı-wę ne mbu pıceyı-wę yoo. Ezıma pakpay-wę ne soçolım pa-taa méesay tıe tom alıwaatu taa yoo, pawlı waa mbu pıceyı-wę yoo ezi taa wiı ne soçolu.

2. Tamsınau mbu pukoluu yee pıfeyı dıu koyı

Piya mba patamna-wę ne pokoluu feylı camlıyı pıfeyı eyaa mba patamsına-wę ne pıfeyı ne noçyu feylı pa-wayı yoo, padaatasi-wę lıu le, pokoluu taabalyı ne pıaañılıyı se rewew polıı ne eyaa mba pıccolı-wę ne rewew lona kıdekedıa taa yoo. Mbu ezi pıke mbu le, rewew ne pıccou mbu pı-taa rewew yoo yaa wonuu. Ezıma pıekrelekaa ne noçyu eeewey pa-wayı taa tom kıdekedıu qede yoo. Rewena nımau nıgu yoo, kıwe tobi lımayza yoo ne pawılıyı ezımtaa pa-taa wiı yoo, soçolu kpay-wę yoo yaa pa-taa feylı lelen yoo.

Piya Tigila węe eleyyıı ne εelazıı kuduyuu, etuu

ε-wayı aleyya wonuu nakuyu; alıwaatu ndı tı-taa e-doo ñewee εelakı tıçınay. Pıkedaa le, putuu-i ne εetıı, εpažı wiı ne εetaa lım kpej. Ese ne ewolo e-doo cılo ; εle kpay-i ne εcezıı ne ewiliy-i se εna se pıku-i. Peeđe enı yoo le, esu ; εcay qaynuu leyyuu.

Piya Tuuge ne e-doo rewew qaynuu kuduyuu taa ; peeđe le εcay tataa ne εmakı ε-nañgbançay ne aleyya wonuu ; pıkedaa le, pıwızı e-doo ne εle kuyı εñazıı-i ne εtıı se "yee ηwes εlakı mbu yoo, meyeki-η cıne. E-doo kuyı ne ewolo εcay kanganalaafu. Tuuge węe εhıı ε-tıı ne ewoki ne εkoyı. Đoyo pısaá εkoo le, Tuuge kpežı nañgbançay se e-doo yoo le εpısi εcay tataa.

Piya Piđe cay se ε-caa εkpay-i ; ε-caa kpaykıı ne εelakıı mbu εsoçolaa yoo ; nabıyu taa qıdqı le, pıklıyı-wızuu le, piya εenay-i. Piya pızuu ka-caa nabıyu le, kaanay εzıma εlakı yoo ; keteziyı kodusı ne ε-nañgbançay ne εholuu ne εtıı se "yele ! leyyı ñe-đeke lıeleejo. Piđe tısoçolı cee eleyyı e-yeke ; ewıı ne ekou ε-caa paa feylı ; piya wiı ne katıngıy ε-wayı. Pıkedaa le εkpay-ke ne kosu

2. Tamsuu nə ńıñjı nıñe weyi tfeysi keekée yō

Piya mba pitamsına-wę ńıñjı nıñe taa nə wayı yō, piwilaa se pęke εyaa kibama εle patılısu wę kađe ssočılm qęde nə alwaatu pe-qęde. Pehe εyaa mba pöscöla piya tamsınau tō yō. Nabuyu taa ńıñay-wę nə leğtu ; nabuyu taa ńıñay-wę. Piya mba papazi pöscöli εyaa malınau nə pañınıy se pana se lone ndı pewę qı-taa yō, εbe laku qı-taa? Pu-wayı paañınıy se pana pę-εyu qendę yō εle pawılıy pa-pana ńıñej εyaa, pana ana a-cölc pülnaa nə mbu pañınıy yō pana-pu pumaki-wę

Tənus Caa taabalı Ie Tökim. Tökim yelaa nə ewolo se εsεy ε-taabalu Tənus Caa wəna fenasi cabı ε nə Tökim pętem leğyuu paadqoye εle kəj Ie. Sənə εwəsə ewiy εdçəj leğyuu. Tökim ceylę-i εle eesuň. ε-caa koma εkraγ-i Ie, etiň esu.

4. Tamsınau mbu pıdatuňuzı yō

Piya mba pitamsına-wę pıdatuňuzı yō, pewę εzı piya mba palılaa nə pölc pese yō ; ssočındu kraγ-wę nə εyaa mba pumunaan se pataa-wę liu yō ; piya mba pę-εyaa yebi-wę yem pöcdöcöna pę-qęde, pękrepęgesiγ-wę pakrıplı-wę. Pe-εyaa maymay yebi pęke-wę tcoyı ; ssočındu kraγ-wę nə wę-ε nə ε-εyu powoki se payay qama Ie, eyeki εwε wętu natıyu yem. Ehçəj ε-tı nə εkraγ nə etiki.

Kalau cay qıya tataa nə eleğyiňa anjaunaa nabeyę. ε-caa ńıacay tondolobıu cölc nə εkalıy takayağ. Pıkedaa anjaunaa kırı e-niye nə piwiγ ε-yoo. Tənus nawa se εlaba nə ε-caa na se pıkpıta e-niye yō, eholuu mbu labına nə esu nə εwəsə aleğya yoo.

Үүснээс : εγυ γαγ γεγιτу abalaa

Ceyitu	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
Taa lelen	Taa lelen laki ne qilnaygusun cine lelelyo nabuyu mbu feyl yun ne qonqon le riqey	εγυ taa wε lelen le, εναγ wondu nau nabuyu ne rikediyuna-i nabuyu putuduun-i (wondu) ajama ne εδεγ mbu εdilakl yο ru- ccy	Piseytig εγυ ne εεcaki qiyqiy ριωε εζι εωε polig yο, εγυ woηguu ne εγγодsu krem, εκυн tanas mεηη mεηη ne εyaa hoηguu	Pawiliq lakay hɔolun nakuuyu mbu ρωε qeu yο, taa lelen. εγυ sɔcla ñayyu ne εtεzι ε-taa lelen ne lalaa
Sooilm	Sooilm taa wε tombi ndi ndi qilkay εzi εγυ soolun yο, elituy se εla aceyε, ρipazi pitama-i ne abalaa ne mbu riqewa yο εzi εgɔlumiyε, qilkay ñuη se qiscoli	Mbu qinay yο rikpuitaa. Mbu ρu-ycc εγυ weyi εdewa yο, ε- hɔolij kibaη qinay	Tomnay seγ seu mbu yο, εγυ eqiiziηna. Sooilm laki ne qilkay qonq hunjuue ne piseytig-ku	Đicay qiposina εγυ weyi qiscoli yο, ne qilkay se εγυ εnu ε-wεtu εεwεna ti-ndi εzi εwεna- qυ yο.
Poyuu	Đipoyuu alwaatu ndu qa yaa nɔcuyu weyi qane-i qinij qama lelen yaa qilkpendaa se qilakl tumiyε.	Poyitu kraziy εγυ ne pasil lone naqlye taa ; ε- taa wε lelen ne εkraziy ε-ti. Lumayza naayε εεcεyig-i. εwεε qonq ne mbu	Pilaki εγυ εzi εfεyi yun yο ε- taa wε lelen εwεε qonq. Tomnay cay se piniydi-ke ne ñuη wεε ku-lone taa	Alwaatu ndu εγυ poyuu yο εcay se εwili ε- ti ; εcay se pasimli-i mbu elaba yο ρu-ycc

Ceyitü	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
		εριζιγ yo.		
Liu wəwə	Liu wəwə tasına aceye təm yeke. Dıkpay ezi tɔɔnay, soo tabakuyay, paye hoqe tumiyə pəkə liu wəwə puyu.	Mbu qe-liu wəwə sɔɔlaa yo pυñctina-dv pitası le, mbu qınay pıwena kamay	Tomanay cosuu kalaku tumiyə Ñamiyə laki calum cɔu tomnay taa, ñamiyə makı ne calum kpay qoŋ ; piseytig-dv, qınig sɔlun taŋ lotu taa.	Tuzuu lakay lıgna weyi eñiçkig ne tumiyə pazig yo e-cəlo. Ezisimiyə ; e-taa təm wə kaqə, pıwəe qoŋ se eyu εrizi efeŋ pu-yco
Sɔɔndu	Sɔɔndu ke mbu piheyig-dv se qıkpa qa-ti ne kidekedim edaatlı-dv yo. mbu sıgnina-dv ne qıkoli mbu pukun yo. Sɔɔndu alwaatu ndu nabuyu ñazig-dv yo yaa nabuyu ñazig nocyu yo.	Đıkaŋ ñuu ne sim anjaunaa ne qınay mbu pıteke puyu yo ezi sim. Đa- lımayza laki ne qıtcuzu lone wena na sɔɔndu we a-taa yo a- yco	Sɔɔndu ne tomnay cosuu pɔdçjna ; sɔɔndu laki ne tomnay pazı luqę yaa eyu seu. Sɔɔndu nay sim ; tomnay cosuuna ñamiyə mabitu. Laŋgiye ceyu koduday him ; yccday eełay qeu. Sɔɔndu natuyu kpay eyu pıwə ezi e- tomnay tatası wəwə ε-yco yo. Đa ne εjaqə qıya qama yo	Điñcɔzi qa-ti se qıwa ñazitü ele pılaki-dv se qıse, qılu ne qıhiy ñuu yaqı. Sɔɔndu alwaatu taa eyu εenay mbu pi-taa εwəe yo, εerizig nabuyu labu

Ceyitü	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
Feyę	Feyę kpay-đu alwaatu ndu pilaki-đu ezi qıcay lesuu samay soçim. Mbu lakuna ne pađuvu-đu feyę Ie, piwe ezi pohozı đo-yoo wondu ; qıkpay da-tı feyę eyaa esimaa çolc se qıdala qeu.	Đikarę ñuu qamaymay qe- ejandu yoo ne qıtcozsu ezuma paadu-đu feyę riđee yoo pu-yoo	Đo-tomnay heyig-đu mbu kanay yoo ; piřiziy pıtunja kou yoo ; yoođay yiđuu yoo ; esee kezuu ne nangbanzi kpekuu	Eyaa çojna-đu Ie, qıcay meluu ; qıcay qıkezi da-tı hoołuu. Piwe se qıtalı feyę ne petisiy eyu yoo. Feyę lıyna qamaymay đo-çolc eyu tisuu lıyna lalaa çolc. Eyu tisuu lıyna nabuyu taa e- kidı kidı lakası çolc.
Yoo sim (ti-sim)	Ti-sim we ezi feyę yoo ; ele piłek mbu laba ne ena se e-maymay elabina ele piłcoñ samay taa paytu yoo. Ti-sim mbu palabu yoo qınaq da-tı se qalabina ndengbezay feyę	Đikam ñuu se cine Ie, eyu feyę qeu ; qıhikiy numaq ne qıtcoj se paadooye eyu ke kidekeduu pilaki ezi eyaa nay se qıfeyi qeu pıtunja qe-wetu yoo ; pilaki eyaa tiŋgij se paku- đu yoo	Piřiziy pıla se tomnay cosuu đoo ; qıkpay ezi laŋgijes krıtuu ; kou, yoođay yiđuu, wondu đokuu, kahuyaq, hum kidařuu	Nabuyu taa Ie, pilaki-đu ezi dađuvna da-tı kuñcoj yoo ; puwe ezi mbu yoo qıdagni labu ne qıkpay da-tı ezi kilau puwyu yoo.
Ezisemiyę	Ezisemiyę ñuu alwaatu ndu ti- taa pilaki-đu se noçyu wena	Đipama esee ne mbu piłkay-đu sınau yoo ; halı qıhezi da-	Tomnay cosuu teke kuđumum ; piwe ndı ndı ; piřiziy pıla ne	Đicay qıwæena wonuu weŋgu qe-liu we-ku yoo kpedeyę taa ;

Ceyitu	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
	nabuyu e-yeke yo. Piyeki pilaki nabeyen ezi pike mulum yo. Ezisemiyen woki eyu keqewa yoo yaa eyu weina mbu samay taa yu pu-yoo.	limayza ne qende eyu ecseyi e-ti ne pisina-i qicay se puquzi- i kuquzuu.	nandu qoki kraq eyu wee tuqej ; yaa e-taa wiq yem	pilcoo koy, qlyokl-ku yaa qipusutl-ku ne qa ne nooyu qidaahoo nabuyu.
Esiye	Esiye we ezi ezisemiyen yo ; esiye liq alwaatu ndu esiyedu naq eyaa nabeyen se panaiyna qama yo. Mbu esiyedu naq yo esoclaa se pike enu ne	Nabuyu taa le, qa-limayza coo coo nabuyu ezi qiduzi lalaa ne ne pidaadena- we. Esiyedu cay efeq ne ena mbu lelu laki yo ne enqini nimaq ne eduzi-i se ee laki qeu.	Esiye tom le paacay yuccuu mbu labina ne tomnay cosuu teke kuqumum. pikeq le, ille kpa. Eyu taa niu ne kaapizitu koy	Đicay se lone naqlye ewees eyu weyi qa ne i qiscoli qama yo, qe-yeke qe-heku taa ne poto se qo-yoo ewees ; qipiziq qisuu kamay mbu elaki yo ne qipasi esindaa wobu
Nalinau	Taa niu punes purok alwaatu ndu nooyu toñtina-i yaa nooyu toñtina mbu qilaki yo yaa nabuyu ñaziq-i limayza ana piwes se akoy ne qipiziq	Cine le qipama esee ne qa-ti ; hal qipiziq qilha lalaa heq. Pu- wayi qinili se pawili mbu qinay ne qiniq yo. Đilesiq fan sun tom.	Đohola høj pikeguna qoyo taa ne qa-nakpazasi taa. Pikelij le qukuluutuu anguluma qikusuu qa- hazasi ne pilaki- qo ezi qiwii yaa qikoo, qiyele	Đa-taa paziq piwii le, qlyocduuna eyaa ezi qa ne we qiyou yo, qifeziq qe-nesi yem, qiloo wondu, qipocokuu, qitcluu ne qipilimiq taa

Ceyitu	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
	qıkaqıq qı-tı yoo ne qıpazi qıhiq mbu qıñinıq yoo ne qıconna weyi εñazıq-du yoo e- qede		qıwes ezi da ne eyaa tıne qiyoo yoo ; qıhəj tóm	qılyccusu iscu, i, qıkou pıwes qıkuyl qende qıwes yoo. Əiwena kumiyę kpaus ılmayza.
Lelej fayt (səj lıw)	Səj lıw tóm kəj alıwaatu ndu da ne mbu pıfeyi qeu yoo qıkatıq qama ezi mbu pıwes ńaŋ yoo kudəj qeu eyaa nabeyę lıy lalaa səj pılıyna pa- lakası cəlo.	Đıkpay se nabuyu taa qo- tomnay maŋmay lıy-du səj pılakı ezi qıdazaas yoo. qıheqıq mbu pıkediŋna-du yoo lı, pıtɔzun-du kıdekedim nabuyu yoo. Səj wes ; səj sidiq nabuyu taa.	Đınıq səj, da- taa kpendiq. Laŋliye wızası ne pıwıq-du	Đınıq səj lı, pılaku-du ezi qıtcı yoo, qısa lı yoo ; qılezzi wondu (tokonaa) ; qıkoli tıɔnası ne qıse. Pıwes ezi qıhəzi qı-yoo wondu ne qısey
Noı min	Noı ne min cəj lıw pakpıtına qama. Pıke samı taa tóm. pakpay eyu ne pamayzına ηbgeye ne pawılıq se pıfeyina toovenim caanau taa	Peniŋ eyu noı, nabeyę yaa qama maŋmay. Peniŋ eyu noı mbu pıw-yoo yoo ε-həcılıq nıyı fayt qeu. Weyi peniŋ noı yoo nabeyę ıwıllı se pıccılı-	Tomnay cosuu teke kuqıvıvı ; tomnay cosuu lıyna səj cəlo ; taa kpendıvı ; taa wıw ezi calıvı qıŋı kpaus hola taa	qıcay se qıkoli wonuu ηgu eyaa niŋ noı eyaa mba pıñotıtına- yoo ; mbu pıwes alıwaatu ndu qıniŋ qı-tı noı yoo, pıwes ezi qıku qı-tı ne qıfay qı-tı hoołası yoo.

Ceyitü	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
	paytu yoo. No nim wena kidekedim. eyu piziy elii e-ti soj yee paasiy-i e- lona taa ne pakpakiy-i ezzi etekes puyu			
Siziŋ niŋ	Điniŋ siziŋ (kuñčoŋ) alwaatuu ndu qilesiy nabuyu mbo-colo yaa polin ; pıpızıy pıke eyu weyi qıscılaa yo hoo taa, yaa nabuyu sušom ejaq taa, tonuu taa alaafiya ne wondu cabı	Pıceyiy-du mbo bu-yoo piyeba- du qe-yeke ; qıdatastı nabuyu wenaŋ. Pılakı-du ezzi qıwii qıdasu yo.	Điwey lone naqlye taa qıwiy ne pıniy-du ; rıwes ezi nabuyu feyi qı- langlye ne qo- lotu taa yo. Feziŋ itaaliy-du ; qe-esę piyiŋ ; nabuyu taa qıpızıy qıom; qıne wee hee ; qıkasıy eyaa kıkasu pısaŋ yapıccu	Hocısu lıeeku le, rıwes ezi qıpıq naŋbanzi nasınza yoo ezi qım yo. Điliziy qa-tı ne abalitu ne taabalıy়ে. Điyeki mbo mbo pıkoŋna leleŋ nu yo labu kide teę le, qılakı nıwısu eesılyu- qı ; qıtəki qı- cu, qıwıse esı cy esı cy Hocısu lıeeku le, qıcay se mba pıccı-pıq pata yo pasına-pıq
Yeke	eyu ke samay taa puyu ; ne rıwes se eñotina lalaa (eyaa)	Pılakı mbo le nau taa teyaa, qınatı lalaa ezi huuye ndı qı-taa	Tomanay cosuu teke kuđumum ; a-taa teyaa.	eyu cay seeue lalaa pıccıpıq toovenim taa

Ceyitü	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuulakay
	yeke weu hay lumayza riwes ezl mewena mantı yo mefeyi lalaa taa ma ne lalaa qıdatamsına qama, tom ndu tipiziy tla ηgbeseye taa	eyaa niyna qama yo ; pa- taa ne lelej pahay qama ñus lelej, poyosunna qama		yaa mayzim taa
Lumayza tibu	Lumayza tibu ke eyu wetu natuyu, picaki e-yoo pileqi ele rukognia- nabuyu. mbu rukognia lumayza tibu yo, pi-taa qinay : yon, suntu ; qama yau nabuyu ne kuñomilu niyli tom	Dınay kedenja kefeyina tolm nabuyu ; halı mbu rukognay- du taa lelej putasig-du kedinav. Dıkaŋ ñus tulası yeke qinay, qinay da- lumayza	Tomnay cosuu hočlus taa ie, qoŋ feyi, pumaba-đu qipiziy qila nabuyu ; qoŋ qıkpayna ne qılakı tuma naaye	Lakay tuzuu hočlus taa ie, nabuyu feyi, pusiq nabuyu labu
Kaapızitzu	Kaapızitzu koŋ alıwaatu ndu qipiziy se qisuzi lumayza ssosna qa-lakası taa yaa qılızı-yę. Mbu riwe qeu,	Kaapızitzu we ezl lumayza kisida wena alezyi lıŋ yo qıkpay ezi liudau feyi, qıwe qoŋ niyli teε riwes ezi	Calım kpay ne ñamiyę makı qoŋ, hola weε tuŋŋ tuŋŋ ; pisekiŋ-đu, pucozsun-đu riwı-đu qipiziy	Pitine pilaba se pusı lumayza tınaa (kaapızitzu ie). Dıcay nabuyu labu ie pucozsun-đu mala ezıma ne

Ceyitü	Kikilm	Kinanatu	Tomnay cosuu	Tuzuu lakay
	pifeyi qeu plke kudum.	tomnay siba yaa ezl eyu cay qeu you yo.	nabuyu labu	Iuqe pe-heku taa.
Cuuduu	Cuuduu koe alwaatu ndu samay danja se lalaa ila nabuyu yo, padapizi pala. Dipiziy qituvzi cuuduu tom ezi pooyuu yo yaa qendे eyu taway e-ti liu yo qapca.	Lelu nau kpilaa ; qinay krepengesuu ne koyonditu ne taabalie eetasiy weu	Cine qapca tomnay cosuu teke kudumum ; piwe hee ne pisidi pi-taa.	Alwaatu cabi taa le, eyu taawiy, ekrepengesiy, kuma kpaui, eyu kuu mbu enay yo ne elaki kidekedim.

Σγυ nandu taa niu ne nau te wiluu anjaunaa

Taaleleŋ

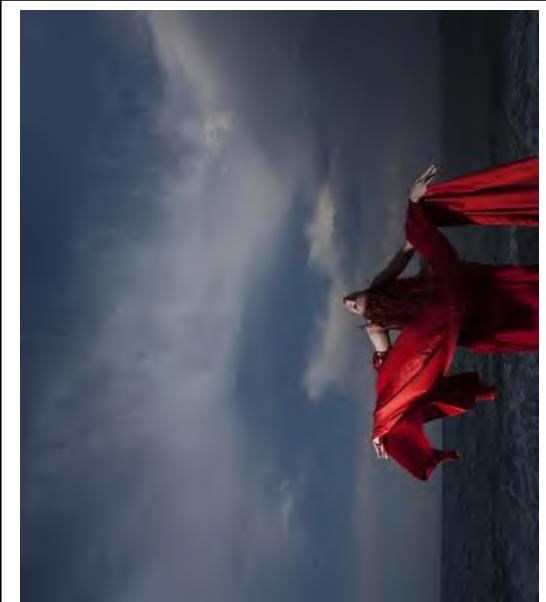
Sooim

Tileleŋnaw

Liuñim ne poliŋnau

Scoondu

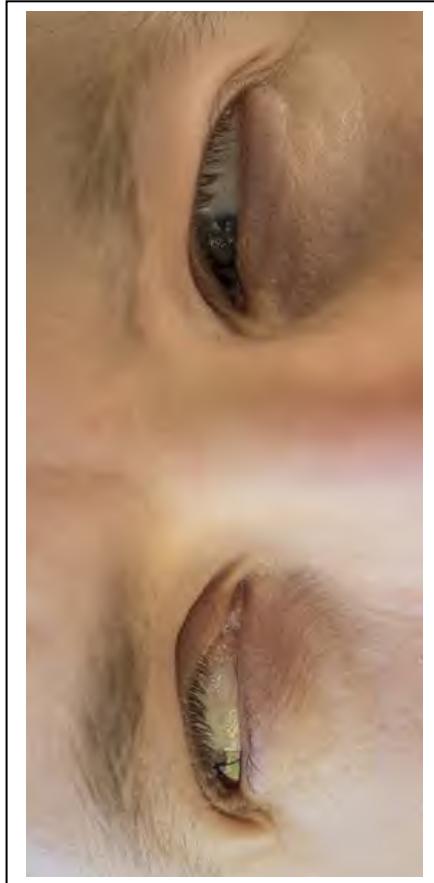
Feye

Ti níyé wišuu

Kođču

Езесемиүс

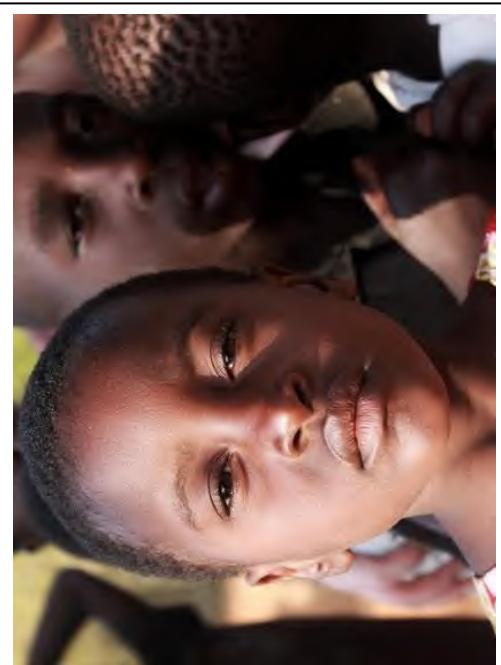
Еу тиң нә панатом

Лілі

ниизуу

Բազմության կեզելը

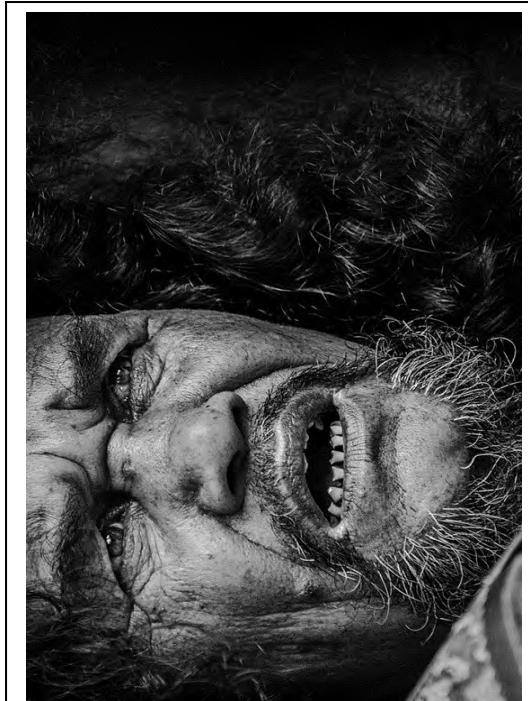
Նգեկեան

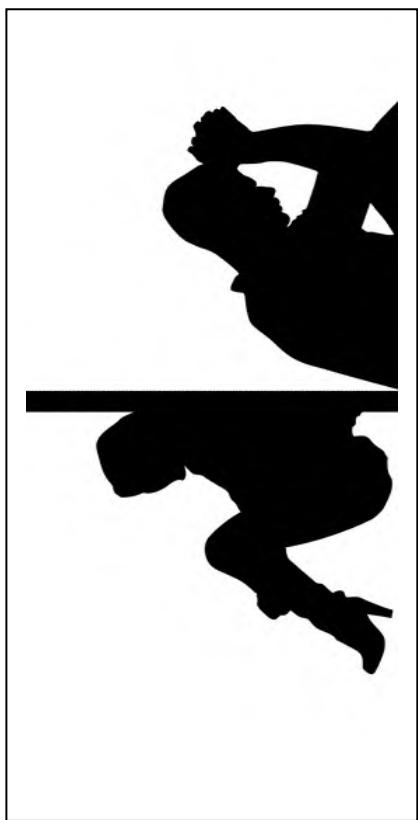
Նախակառության կամաց

Կապիչիստ

Laŋgyle taa wizasi

Paul ne Hannah pewey yo, pileqi pazi. Pa-taabala cabi ne pe-eyaa asima halitamna agoma pamayziy se ezima panlyna qama yo pakay qama kpayu ne paqu hou-wetu ndu, tipaziy tukediy na pa-naale; pitijna pu-yoo le, Paul cay se Hannah etili egbaydu kibantu Rebecca. Paul ne Rebecca paasima qama qooo piya ajamaa sukuli taa. Pekoma pakati qama pa-naadozo se Hannah ne Rebecca patili qama the (teeu) qilincye; petema teeu nio le, patin pakiyi pap,is,i qlya ne pekedi qama ezima evemiye qoma yo.

Hannah luyaya

Man-taabalu

Sonc evemiye pazi qike mbu me-wezuu cayu taa wiqii padana-pu. Mansima Paul egbaydu kibantu. Pisidi ma-nuu taa yem maanay se montsuwe. Paul kaatema-m heyyu qiwoki qende mba sscola ne powoki pochiq tseeu paa dooye yo. Mansima etasiy-m pozuu se le mouscola wobu ele, edopozl-m. Rebecca talaa ne mana-l le, puwe ezi etaafeyi leleq yo ne mouszuu man-ti yaa mo-yoo yoo elaba esindaa mbu. Menkitina se wiqii qidakatida qama pu-yoo yoo. maanay se menkedi e-wetu ezima yo. mentezi qokuu loqlye kuqokuu camiyee ne mouszuu-l tom ndi ndi; mouszuu-l le, eecosuu-m camiyee enasim-kinasu. Evemiye ndi qidalabi-m quekizi kozu pukoma Paul kuyi ewolo se eliy saudaa ne pikazi qa-naale le, qicqejna qama ezi hasi nasile katy qama mooye colo yo. Maanay se montsuwe mentezi sum ne mamuzuu me-nee mon-ccu taa. Evemiye ndi, ndi ipozl-m qlyo tom natuyu, maanay ndu moncosi-j yo. Yee Paul ne Rebecca panlyna qama yo, pupozza se ma ne Rebecca qanuna qama. Meyele monpozuu man-ti se yaa susi elaki-m? Maanay se mamaqzi suwe. Mantin mama takayay ne monpozi-l se ezima ena qa-luu mbu? Ena mbu pilaba yo? pilaba mbu?

Paul ne Hannah pewey yo, pileqi pazi. Pa-taabala cabi ne pe-eyaa asima halitamna agoma pamayziy se ezima panlyna qama yo pakay qama kpayu ne paqu hou-wetu ndu, tipaziy tukediy na pa-naale; pitijna pu-yoo le, Paul cay se Hannah etili egbaydu kibantu Rebecca. Paul ne Rebecca paasima qama qooo piya ajamaa sukuli taa. Pekoma pakati qama pa-naadozo se Hannah ne Rebecca patili qama the (teeu) qilincye; petema teeu nio le, patin pakiyi pap,is,i qlya ne pekedi qama ezima evemiye qoma yo.

Rebecca lımayza

Mense-η !

Sənə kiyaku kune, kideke-m kiyaku kibañgu. Kəccəcə taa ʃe, tanaʃ kune tuma pazaa awwəs mɔ-yɔɔ ; qəndə piqəlesi niye yɔ, peedə yɔ se pikədaa ʃe, halu kpaandu nɔɔyu kɔɔ mɔn-cɔɔ faaqi taa ne εwəs εkədij-m ε-kimeləndu ; riwiy man-taabalu ne pikazi me-yeke. Mandasa se ηpiziy ηku-m kuñçəj nañuyu sənə ne tɔm ndu ηkɔma ηkədij-m yɔ. mantala qıya ne puñɔ mɔntɔzvu se piρozaa se mankatı Paul sənə ne ε-εgbaydu kifalu. Manq man-taa kpem se mankatı-wε εlε, pukɔma ʃe, pikili-m niu ; εlε məceyi man-ti mowolo mbu ; modowolo yɔ pikədijna Paul kele mənceyi man-ti mowolo. Da-qama katuu puñe pımañzi wəu qəu. εlε Hannah pazi εce men-fezij ne tɔm pɔzvu. Ezıma pıni-m yɔ mantapızı mɔyɔɔdi. ndu manpiziy mɔyɔɔdi yɔ, ndu yɔ se mɔnsɔɔla Hannah ne pikədina-m se mantasi-i katuu. Mantay liu se kiyaku qıtasiy katuu yɔ, puwiye man-taa wεy leleñ. Lεεlεyɔ, mansuu hınuu. pılabı mbu (cee).

Paul ne Hannah pəwεy yɔ, pileqi pazi. Pa-taabalaab cabı ne pε-εyaa asıma halı pıtamna agɔma pamañziy se εzıma panıyna qama yɔ pakay qama krayu ne paqı hoo-wetu ndu, tıpaziy tıkədijna pa-naale ; pıtıjna pu-yɔɔ ʃe, Paul cay se Hannah etili εgbaydu kibarı Rebecca. Paul ne Rebecca paasıma qama qooo piya ajamaa sukuli taa. Pɔkɔma pakatı qama pa-naadozo se Hannah ne Rebecca patılı qama the (tεeu) qıñçyε ; pεtεma tεeu n̄ıu ʃe, patıj pakayı pap, is, i qıya ne pεkədij qama εzıma evemiye qɔma yɔ.

Paul lımayza

Mense-mi !

Mançay kpem se mənkədil-η sənə evemiye qıne qı-tɔm ; qıpaza qıkili-m kədina-m. riwe εzi mewə koboøy taa. Kəccəcə ʃe, εzi ηtəm nau, mewəna εgbaydu nɔɔyu ; qɔsɔcɔla qama pıñj. Enε Rebecca pakata qama sənə qɔqɔ εkati εyaa kifama. Maŋpiziy mɔntɔ se εnε Hannah pɔsɔcɔla qama ne panına qama. Mowoba se malıy saudaa ʃe, mewəs manıy tɔm ndu pa-naale pεkəday qama yɔ, riwiliy se panıyna qama. Hannah pazi εpɔzi Rebecca tɔm. Pikədina Hannah se εkɔm se εtili Rebecca. Ma qɔqɔ pıpazı pikədina-m mɔnsɔɔli-i kpem ne εsɔɔli-m. pa-naale pasım qama yɔ pikili qəu. Mandıyna-i nau tɔm kibandu natuyu. Pılabı pazi ηtasıy mantaʃ niu.

ՀՀՀԱՆ 4 ԽՈՒՄԱԿ ԽՈՎԱՅԻՆ : ՅՈՂ ՇՈՒ ՌՈՋԱՆ

Եցա տա ազգ լելի է, ուս չպահան	Եցա տա բարձր լելի է, ուս չպահան
- Piwizi-M	- Eyaa holinav
- Kedinau	- Krengesun
- Tukunaus	- Hem
- Kedinau	- Soondus
- Diqdiq	- Soondus
- Tilus	- Tom cau
- Kedinau	- Pasuu
- Tomnay Yedus	- Limayza
- Hindu Teu	- Diyzus
- Yoo Heu	- Pasuu
- Leyyuu	- Dilus
- Sazu	- Ezisemiyee
- Kegeya	- Yeke weu
- Taa Lelej	- Soondus
- Taa Lelej	- Pitad hide
- Ti-Yoo Kaqnu	- Soondus
- Diqdiq	- Lida feyi
- Koboyay	- Yiysuu
- Taa Lelej	- Yoochus
- Lida feyi	- Ceyus
- Naus Ne Pucco	- Kaapiztu
- Ne Esse	- Puu
- Pikeyi Deu	- Ejandu
- Seytuu	- Niis
- Aseyde	- Ezisemiyee
- Liu Tau	- Suu kraan
- Nam	- Diwiziyee
- Diqdiq	- Kaapiztu
- Esmaayziq	- Katuu
- Kaamayzitu	- Puddiyee
- Kilabum feyi	- Langlye qokuu feyi
- Esse cebu	- Awilaywilay
- Titau liu	

(Dunay. Holler, 2016, p.71; Boyke, 2019)

Kawanasi hila

Leyzus	Tənus taa alaafiya	Tisuu
Tuma	Koboyay	Tı-cęyus
Əsimiyə	Mbu pıtılıgu	Selbstverantwortung
Tisuu	Tumiyə	Điýqıy cayu
Toovenim	Tı-ycc wəu	Kaduu/huzuu
Kileyzus	Honga	Hođe tumiyə
Tı-ycc wəu	Pılı qama	Samay taa ñuu kam
Cıyduu	Điya həzliyə	Đoŋ
Tılıtu	Leytu	Hoołuŋ/hoołay
Ləj sıyzus	Tukunau	Đoŋ lakası
Tumiyə naqliyə	Ñuu kam	Kreŋu
Toovenim	Đoŋ	Nesi quu
Pızus	Ñıısuu	Ñuu kam
Kriyuu	Ejaqe węg leleŋ	Aleyya
Peeęye	wezuu	Liu tau
Taabalyę	Eyutu wəu	Ndı ndı wetu
Đuu taa leleŋ	Soołım	Toovenim ması
Mus ęyu	Abalıtú	Songay
Peeęye	Heku	Hıqę quu
Nınau	kedenga	Labu tumiyə ne alıwaatu
Điýqıy	Nəncə	Wobu kaa
Nıu leleŋ	Tı tau liu	Węu nabęęye taa
Taabalyę	Samay	Ndı ndı

(Duna. Holler, 2016, p.85)

Kawanasi tiluu

Tumiyey kudusqey takayay : kunuq nakuyu taa

Ila tumiyey ne tombé wena awobina kawanasi sius si-yey	
1. Pakiliy mo-yeycii ñiyey tumiyey taa ne aliwaatu ndu dilaki hulusu wayi yo	Pakiliy mo-yeycii ñiyey tumiyey taa ngsu mōnsocci aliwaatu meleyyi
2. Piwiza-m se tamay ngsu malaba yo kedekedina man-tumiyey hūndu	
3. Piceyiy-m se ña le, ngsocci aliwaatu qaboo	
4. Pilaki se mankpa man-ti ne ña mbu pu-uyeyi hūheyiy-m mbu ngsoclaa yo	
5. Piceyiy-m mbu pu-yeycii iwelesiy tom ndu mo-yeycun yo	
6. Icay se iñiy pitine yeycii nesi pililiy-m nus	
7. Socondu kray-m aliwaatu ndu ti-taa mi-taa paa weyi kuyuu se elaki mbu esoclaa yo	

Holler kpata, 2016, p.82

Ñimiyeg nq̄l q̄waliy n̄maus falisuu q̄ede : Kunurj	
1. Alwaatu suu ndu dilaki huluu wayl yo tikiliy-m n̄oy	Pakiliy m̄-ȳc̄ mancay mbu bu-ȳc̄ cayu mbu bu-ȳc̄ mancay alwaatu se mehez̄l
2. P̄iceyiy-m mbu bu-ȳc̄ tamay n̄ga malaba yo kedekedina man-tumiyeg ñ̄nudu	P̄iceyiy-m mbu bu-ȳc̄ mancay se pasa mbu malaki yo
3. Piwiziy-m se ñ̄a ñ̄cc̄c̄c̄l̄ alwaatu c̄c̄p̄	Maalaki se ina man-taa t̄om mbu bu-ȳc̄ c̄c̄s̄c̄c̄l̄ toovenim
4. Mankpay man-t̄i mbu bu-ȳc̄ ñ̄j̄heyiy- m mbu ñ̄cc̄laa yo	Mankpay man-t̄i mbu bu-ȳc̄ mancay toovenim
5. Pupuu-m mbu bu-ȳc̄ iiwelesiyna-m	Pupuu-m mbu bu-ȳc̄ iip̄u-m h̄ide
6. Mankpay ñ̄arj alwaatu ndu ti-taa it̄oŋ̄ se pit̄ne le peyebina-mi le yo	Mankpay ñ̄arj mbu bu-ȳc̄, iiyeki-m se mewee man-t̄i yo yo ; man-t̄i yo weu ke-m nabuyu
7. S̄oɔndu kray-m alwaatu ndu qa-taa paa weyi c̄ine le ekuyuu se elaki mbu riwe ε-ñ̄nudu taa yo	S̄oɔndu kray-m mbu bu-ȳc̄ ma le mancay se pakray-d̄u ezi eyu kudum piya

Tabelle nach Holler, 2016, S.100

*T̄om h̄oc̄lası t̄ine n̄zi pocosaa c̄ine yo, si-taa paa n̄ga le, ka-taa ne t̄om kibandu, mbu labina t̄om ndu pocosaa yo, paapiziy p̄ct̄ se ti-taa natuyu feyi q̄eu. Papiziy p̄ewelesi
paa weyi ε-ñ̄nudu ne pamayzi.*

N̄maus ñ̄gev q̄linj ne q̄linu caanau taa t̄om yo

Mankuyaa se m̄onk̄oŋ̄ c̄ine s̄oɔn̄c̄ le, mana wondu cabi habiyey yo. Hay nakeye koma
m̄-ȳc̄ mansayȳi kahundu yo, katali hay. Bu-wayl le, mankat̄i n̄cc̄yu ma ne eleq̄lyc̄c̄p̄
teu t̄om ; εle heyiy se teu niy cee ne teu fe kpit̄au taa. M̄onq̄ma mantali c̄ine le, ma ne
n̄cc̄yu q̄linona q̄ama ne q̄limut̄i. p̄ikedina-m riŋ̄j̄ mbu bu-ȳc̄ p̄icaywa-m wizuu. t̄om
t̄ine papiziy p̄ek̄ez̄i-t̄u paa εz̄imtaa ne palabina tumiyeg. Ezi p̄uρ̄ozuu εle tidaaki q̄ayluu
ne p̄isina kpelekiyaa.

Laqaa lone taa ;wəw

Laqaa lone taa wəw 1: Taabalıyə

A: „Əbe laba nə pulaba kritarə koyç ənjtasıly-m yooðibaş?“

B: „Mendehiy alwaatu.“

A: „Elə ənhiy alwaatu nə ña nə Marie iyoðunu mən-təmna? Mais tu as eu du temps avec Marie pour parler de moi? .enu'le, ña nə i illaayooðunu qama ezeno.“

B: „Dñiniy-m nə ndu te?“

A: „Marie mayzıy se əndatası qa-taabalye səcənu.“

B: „Mə-nəc taa talı-tu' wiqji.“

Laqaa lone taa wəw 2: Wayıçayu

A: „Ñuusıbıyə, tanaq kune mehiy kegbədəsay ke habıyə yoo nə mandatalı lən.“

B: „Dhiy kıwanau.“

A: „Aai, pideke mbu. Manpızıly menkedi-η.“

B: „Məndəsəcəl. Ñə-təm tapı-m. Pitema..“

Laqaa lone taa wəw 3: Kələñkələñ

A: „Ezıma laba nə əsusuu se məncətiy təm, əgsu pideke toovenim.“

B: „Məndətə mbu.“

A: „Tom heya-m se əheya-i mbu.“

B: „Pideqza-m. Kritarə niyi ketə əwəs əkediu cətim təm, pifeyi deu.“

A: „Dəriziy əkəc əna-m nə əyele ma-hidə wəækən lalaa cələ“

B: „Pike mbu. Kraç əkpey-m.“

(Wolo. Winter, Taubner und Krause, 1997, p.109-111)

Les exigences et les reproches

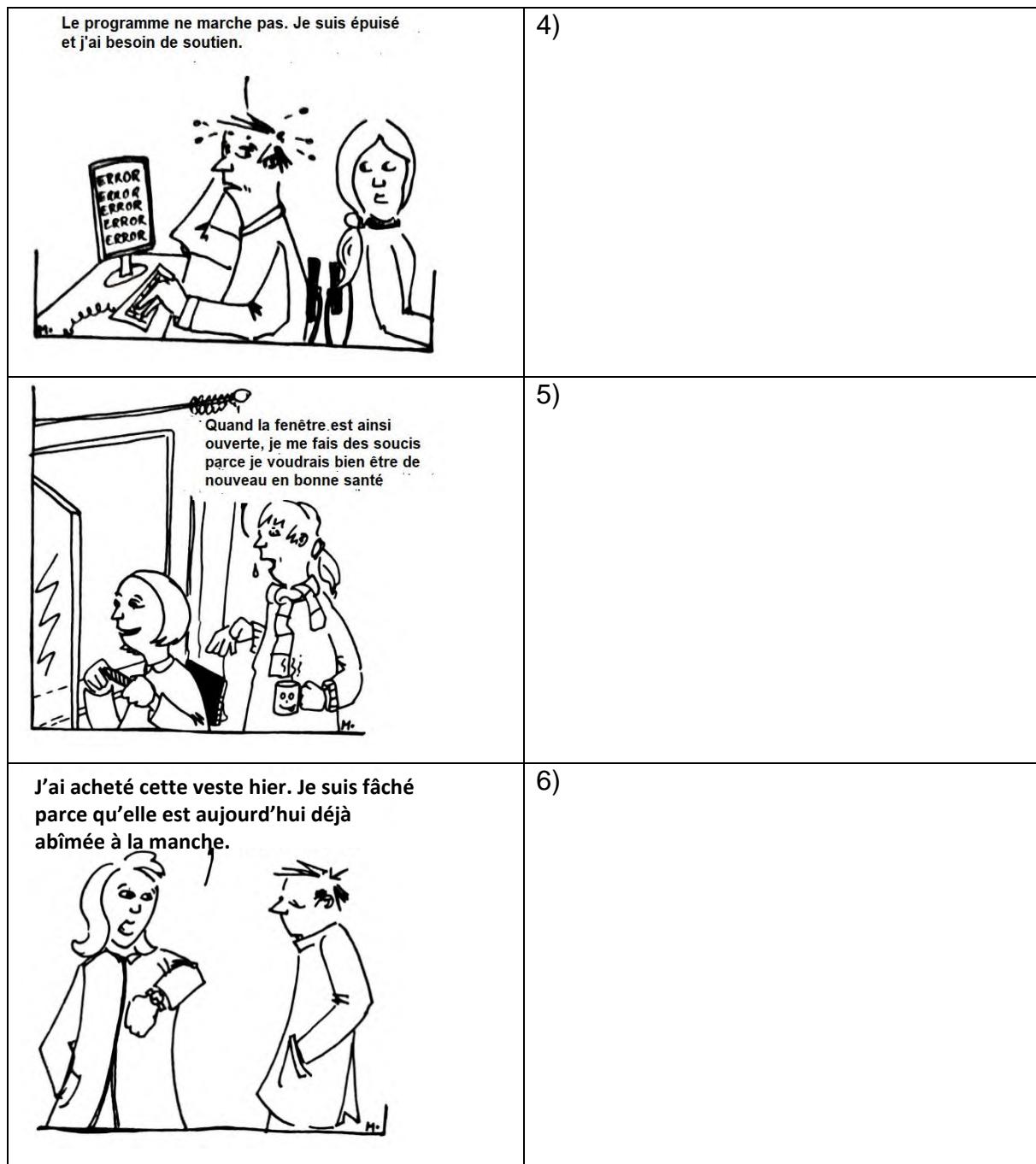
(cf. Holler, 2016, p.30)

Yee ከፍኔዎች ብሔሱ ይጠማ ነገሩ

ጥወሚያ ለብዕት ተካይነሁት : ይህንን ስምምነት ነው?

ለማሽን ማሚያ የዕድገት የዕድገት እና ይህንን ስምምነት ነው.

 <p>J'écoute votre musique dans mon appartement. Cela me stresse un peu parce que je suis en train d'écrire un livre et je dois me concentrer.</p>	<p>1)</p>
 <p>Vous m'avez dit que les images ne vous plaisent pas. Je m'étonne et je voudrais bien comprendre cela</p>	<p>2)</p>
 <p>La semaine dernière, tu as travaillé tous les soirs jusqu'à 20h et nous n'avons pas eu du temps l'un pour l'autre. Je suis simplement frustrée parce que le vivre-ensemble est important pour moi.</p>	<p>3)</p>

Holler lakası wuluu, 2016, p. 107-108

Tümiyə labu takayħayu u għċċom hiġu nniżiye „Pozu wendu‘ puxxu cien?“

1. Iñi mbu yo īe, eżima' pīlaku-ji ?
2. Yċċid iqtazi pi-taa se ebe kpem' iqtasċċi fotona u għo, ħażiwa ?
3. Leelęgħ heyi-i-m ne manu se ixtisij se ħyoċċi ne manu ġoċċi taa eżima ġċaq se qlinċċi ne riđe yo, yaa we ?
4. Iħriżu ħwili-m wiśi welu u eżuma manpizziż mōnsor mail k-e matu taa yo ?
5. Mancawax se sconċi qidu hēzju īe, ma ne ġo qiegħi eżima qidu mondodje tuvu tħom yo, ħażiwa ?“ (Holler, p.120)
6. Mancawax mōnpożi-ji se ħriżiż u ħnejixi toku nrsi u għo pōu na

Kuyozie naqlye taa niu

Tumiyé labu takayihayuu : comprendre un conflit

Eyaa yozuu tóm taa le iyccdi bunes pi-tóm :

1. Ebé laki? (Cónau)

2. Yee ñaawena pu-lone taa pikalaba-η ezima? (nandu taa niw)

3. Mbú puyozuu yó pi-wayi le, teqvu mbú wee? (Kedeqay puyu)

4. Ebé' lelu pizay se ela ne mbú piwe kedeqay yó pihiy ñuu kou? (Mbú puyozuu yó)

Təm kədus nabuyu : mbu piyozuu εyaα yō p̄i-t̄obuu n̄is

Taabalaan naale kata qama ne pacay se evemiye t̄ngę paayasiy qama. Pakatəm qama n̄inau se p̄edę yeluu ne w̄isi w̄eluu'le p̄ewę pa-naale q̄qč ne p̄ekedi. L̄eles yō l̄eu heyiγ ε-taabalu se εdatası alıwaatu wenau se elakı q̄ęy t̄umiyę. P̄i-ȳc̄ le εcakı ε-taabalu cōč εzı n̄iyȳeuu kudumuu le εrisı q̄ęy. Paparızlıy patası yeluu powolo poliŋ εzı pakaduu yō. P̄iwizi l̄eu ne εl̄e cosi-i se : ,‘Dtasıy cayu we, t̄e kuyuu ḥkpe kpaagbaa!“

1. Pakaduuwa se palakı wembu yō p̄itasiy q̄om wembu p̄i-ȳc̄u c̄c̄u w̄ee se elakı q̄ęytuma P̄it̄u p̄ha l̄eu pana.
2. ε-taa huwa, εko pana, ε-nandu taa yoba.... Tomnay taa w̄etu t̄undu t̄imeliy q̄a-pana ȳc̄dutu taa wembu p̄iyc̄ yō, taabalu l̄eu n̄iγ w̄izası s̄inzi se εbe laba ne p̄etə nabuyu q̄uu ne p̄idacay.
- 3.Taabaliyε, cejewiye, εjaq̄ε ȳc̄ w̄etu ... P̄unε p̄it̄eq̄y εyu ne p̄imeliy q̄a-pana ȳc̄dutu taa. Mb̄uruycc̄on yō, p̄uwę se pakatı ne εn̄i p̄i-leleŋ le k̄ukatuu p̄isina-pu pana.
4. Yee p̄ilakı mbu ne ḥheyi-m l̄oŋ koyu man-taa laki leleŋ p̄ikili. Man-taa w̄ee se q̄ipazı q̄icay wiq̄iyi ne pileq̄i.

Լոյգամսս թշնա

					X	
			X	X		
		X				
		X				
			X	X		
				X		
	X					
			X			
		X	X	X		
					X	
				X		
			X			
				X		
			X			
				X		
		X				
		X				
			X			
				X		
			X			
				X		
		X				
		X				

Takayısı wenzi sıwazaa ne pama kane yɔ (pɔtɔza sı-taa) (Takayısı sınzı, paqvu-sı ezı pvpçvuu yɔ se weyi εñlınıy se εna toovenim le εñlını-sı)

Abarello, F.; Crocetti, E. & Rubini, M. (2017): I and Us: A Longitudinal Study on the Interplay of Personal and Social Identity in Adolescence. Springer Science + Business Media

Abels, H., König,A. (2010). Sigmund Freud: Über-Ich und Einschränkung der Triebbedürfnisse

Albert Scherr: Anti Aggressionstraining und Coolness Training:

https://www.researchgate.net/profile/Albert-Scherr/publication/242675979_Mit_Harte_gegen_Gewalt_Kritische_Anmerkungen_zum_Anti-Aggressivitäts-und_Coolness_Training/links/0a85e537b356e14a3f000000/Mit-Haerte-gegen-Gewalt-Kritische-Anmerkungen-zum-Anti-Aggressivitäts-und-Coolness-Training.pdf
(letzter Zugriff 28.02.22)

Altmann, T. (2021). Empathie. In M. A. Wirtz, Dorsch Lexikon der Psychologie. Bern: Hogrefe

Arten von Gewalt: <https://bayern-gegen-gewalt.de/gewalt-infos-und-einblicke/formen-von-gewalt/> (letzter Zugriff: 28.02.22)

Basu, A. & Faust, L. (2015). Gewaltfreie Kommunikation (3. Aufl.). Freiburg: Haufe Verlag

Berger, J. (2018). Liebe, die immer noch schöner wird: Wie Paare ihr Potential besser ausschöpfen. Berlin, Heidelberg: Springer

Bierhoff, H. (2019). Dorsch Lexikon der Psychologie. Von Kommunikation: <https://dorsch.hogrefe.com/stichwort/kommunikation> abgerufen

Bmfsfj: Projekte zur Prävention von Rassismus und rassistische Diskriminierung:
<https://www.bmfsfj.de/resource/blob/130892/7230b66ab6286c1784b3abb79ace884d/projekte-zur-praevention-von-rassismus-und-rassistischer-diskriminierung-data.pdf>
(abgerufen am 26.02.2022)

Bohus, M., & Wolf, M. (2009). Interaktives Skillstraining für Borderline-Patienten im Set: Manual zur CD-ROM für die therapeutische Arbeit. Akkreditiert vom Deutschen Dachverband DBT: Schattauer Verlag

Bpb (o.D.): Rassismus, bpb, (online) <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/lexikon-in-einfacher-sprache/322448/rassismus/> (abgerufen am 28.02.2022)

Brown, Juanita (2001): „The World Café: Living Knowledge through Conversations that Matter“, unter www.theworldcafe.com/key-concepts-resouces/world-cafe-methode/# letzter Zugriff 27.08.2021

Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2020): Behindertenrechtskonvention der vereinten Nationen. Im Internet:< <https://www.bmas.de/DE/Soziales/Teilhabe-und-Inklusion/Politik-fuer-Menschen-mit-Behinderungen/un-behindertenrechtskonvention-rechte-von-menschen-mit-behinderungen.html>> (Aufruf: 6.12.2021)

Bundesverwaltungsamt (2012): „Handbuch für Organisationsuntersuchungen und Personalbedarfsermittlung“ Hrsg.: Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat,
unter
https://www.orghandbuch.de/OHB/DE/Organisationshandbuch/6_MethodenTechniken/64_Kreativtechniken/643_MindMapping/mindmapping-node.html;sessionid=BA77F2ADFC0B370B3E4293B24A24236D.2_cid322#Start
letzter Zugriff 30.08.2021

Bundeszentrale für politische Bildung (2009): Allgemeine Erklärung der Menschenrechte. Im Internet:
<<https://www.bpb.de/internationales/weltweit/menschenrechte/38624/erklaerung-der-menschenrechte?p=all>> (Aufruf: 16.12.2021)

Camerin, M. (2017). Mit Dienstleistungen wachsen - Wie Sie mit der 5-Schritte-Methodik die Wettbewerbsposition ihres Unternehmens spürbar verbessern. Wiesbaden: Springer

CIA (2021): Explore All Countries-Burkina Faso. Im Internet: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/burkina-faso/>> (Aufruf: 6.12.2021)

CIA (2021): Explore All Countries-Cameroon. Im Internet: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cameroon/>> (Aufruf: 6.12.2021)

CIA (2021): Explore All Countries-Niger. Im Internet: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/niger/>> (Aufruf: 6.12.2021)

CIA (2021): Explore All Countries-Togo. Im Internet: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/togo/>> (Aufruf: 6.12.2021)

Compasito: <https://www.compasito-zmrb.ch/> (Letzter Zugriff: 17.02.22)

Collatz, A. (2019). Lebensbalance finden - Wege für mehr Zufriedenheit in Beruf und Privatleben - ein Ratgeber. Göttingen: Hogerfe Verlag

Dahm, M. H. (2021). Kooperationsmanagement in der Praxis. Lösungsansätze und Beispiele erfolgreicher Kooperationsgestaltung. Essen: Springer Gabler Verlag

Däfler, M. N. (2018). Gib mir Geduld - aber flott! - 222 Anregungen für mehr Gelassenheit und weniger Stress. (2. Aufl.). Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH

Diaconu, Monica (2008): „Der Dialog als Unterrichtsmethode, Neue Didaktik“ Hrsg.: peDOCS, Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung (DIFF), Frankfurt am Main, unter

Dühlmeier, Bernd/ Sandfuchs, Uwe (2015): interkulturelles Lernen im Sachunterricht. In: Kahlert et. al. (Hrsg.): Handbuch Didaktik des Sachunterrichts, 2. Auflage. Verlag Justus Klinghardt. S.179-183

Eder, A., & Brosch, T. (2017). Emotionen. In J. Müsseler, & M. Rieger, Allgemeine Psychologie. Berlin, Heidelberg: Springer

Edmüller, A. & Jinranek, H. (2021). Konfliktmanagement. Konflikte vorbeugen, sie erkennen und lösen (6. Aufl.), Freiburg: Haufe Verlag

Erpenbeck, J. (2018). Wertungen, Werte - Das Buch der Grundlagen für Bildung und Organisationsentwicklung. Berlin: Springer-Verlag GmbH

Franke, M. (2020): Manipulation im Job: So durchschauen Sie die fiesen Psycho-Tricks der Chefs

Gebbert, Heidi (2007): Ansätze internationaler Schülerbegegnungsprojekte und interkulturelles Lernen, Oldenburg, Deutschland: BIS-Verlag: (online) <http://oops.uni-oldenburg.de/818/1/gebans07.pdf> (abgerufen am 21.02.2022)

Georg, Eva (2021): Haltung zeigen: reagieren auf Diskriminierung, Rechtspopulismus und Rassismus in der Schule, Frankfurt, Deutschland: Wochenschau Verlag (online)

Gerstner, T. (2013). con-Sept - Übungen für ein verändertes Leben ... zu Klarheit und Lebensfreude finden - mit Konzept. Norderstedt: Books on Demand

Grossmann, K., & Grossmann, K. (2012). Bindungen - das Gefüge psychischer Sicherheit. Stuttgart: Klett-Cotta

Gesang, Johanna/ Besa, Kris-Stephen/ Röhrig, Ernst-Daniel (2021): Inklusionsdidaktik. Inklusionsdidaktik – eine eigene Didaktik?. In: Hericks, Nicola (Hrsg.): Inklusion, Diversität und Heterogenität. Begriffsverwendung und

Praxisbeispiele aus multidisziplinärer Perspektive. Springer VS: Wiesbaden. S. 225-240

Hammel, S., Hürzeler, A., Lamprecht, K., & Niedermann, M. (2016). Wie das Krokodil zum Fliegen kam. München: Ernst Reinhard Verlag

Heidenreich, T. (2013). Die "dritte Welle" der Verhaltenstherapie: Grundlagen und Praxis. Weinheim, Basel: Beltz.

Henzinger, U. (2017). Bindung und Autonomie in der frühen Kindheit: humanethologische Perpektiven für Bindungstheorie und klinische Praxis. Gießen: Psychosozial-verlag

Hempel, Marlies/ Coers, Linya (2015): Gender in Lehr-Lernprozessen. In: Kahlert et al. (Hrsg.): Handbuch Didaktik des Sachunterrichts, 2. Auflage. Verlag Justus Klinghardt. S. 366-371.

Hericks, Nicola (2021): Einleitung. In: Hericks, Nicola (Hrsg.): Inklusion, Diversität und Heterogenität. Begriffsverwendung und Praxisbeispiele aus multidisziplinärer Perspektive. Springer VS: Wiesbaden. S. 1-10

<https://pixabay.com>

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/hsvechta-ebooks/reader.action?docID=6564646> (abgerufen am 24.02.2022)

<https://www.sos-kinderdoerfer.de/informieren/wo-wir-helfen/afrika/armut-in-afrika>
abgerufen

https://pedocs.de/volltexte/2013/7330/pdf/NeueDidaktik_1_2008_Diaconu_Dialog_als_Unterrichtsmethode.pdf letzter Zugriff 28.08.2021

<https://www.gemeinsam-fuer-afrika.de/afrikas-zukunft-ist-jung/>. gemeinsam-fuer-afrika.de. abgerufen

<https://www.gfk-info.de/wp-content/uploads/2018/07/GFK-845x321.jpg>

<https://blog.codecentric.de/2018/11/konflikte-in-teams-loesen/>

<https://www.in-stability.de/de/entwicklungsberatung/leistungen/konfliktmanagement-und-meditation/>

<https://selam.berlin/gewalt-im-kontext-schule/>

<https://dorsch.hogrefe.com/stichwort/nicht-verbale-kommunikation-nonverbale-kommunikation> abgerufen

<http://www.locker-bleiben-online.de/spielesammlung/64-namensduell> [abgerufen am 28.02.2022]

<https://www.fundmate.com/kennenlernspiele-gruppenspiele-jugendgruppen#spinnennetz> [abgerufen am 24.02.2022]

<https://www.gruppenspiele-hits.de/index.html> [abgerufen am 28.02.2022]

<https://workshop-helden.de/teambuilding-spiele/#namensimpuls> [abgerufen am 28.02.2022]

<https://www.gruppenspiele-hits.de/kennenlernspiele/Namensball.html> [abgerufen am 28.02.2022]

<https://www.meinunterricht.de/blog/kennenlernspiele-schule-ersten-stunden-ferien-neue-klasse/> [abgerufen am 28.02.2022]

<https://www.workingoffice.de/motivationsspiele/> [abgerufen am 24.02.2022]

<https://www.workingoffice.de/motivationsspiele/> [abgerufen am 24.02.2022]

https://www.spielewiki.org/wiki/Schwebende_Stange [abgerufen am 28.02.2022]

<https://schnitzeljagd-ideen.de/kooperationsspiele/> [abgerufen am 25.02.2022]

<https://www.praxis-jugendarbeit.de/jugendleiter-schulung/spiele-paedagogik.html>
[abgerufen am 28.02.2022]

https://www.kljb-muenster.de/site/assets/files/7816/das_kljb-gruppenspiele-alphabet_web.pdf

https://www.internationale-katholische-jugendarbeit.de/fileadmin/jugendarbeit/VHA_IJA_Methodenkoffer_Gesamt_Digital_2021_FINAL.pdf

<https://www.noe122.at/feuerwehrjugend-ausbildung/fj-gruppen-und-kooperationsspiele-2017.pdf>

<https://www.liveworksheets.com/zt531279je> letzter Zugriff 06.09.2021

https://schulportal.de/064305-051974/alle_Bundeslaender/Gymnasium_FOS/Katholische_Religionslehre-Klasse_7-Arbeitsblatt.html letzter Zugriff 06.09.2021

<https://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/teamglobal/67631/warm-up-wer-bin-ich> letzter Zugriff 26.08.2021

<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/konfliktmanagement-41409> (letzte Abfrage 04.06.2021)

<https://www.super-sozi.de/das-spinnennetz-2/> (Zuletzt aufgerufen: 30.08.2021)

[https://17ziele.de/info/was-sind-die-17-ziele.html.](https://17ziele.de/info/was-sind-die-17-ziele.html) (Zuletzt aufgerufen: 09.06.2021)

http://www.theater-in-der-schule.de/spieluebungen/Spieluebungen_fuer_Theatergruppen.pdf

(Zuletzt aufgerufen: 16.08.2021)

<https://www.bpb.de/lernen/digitale-bildung/werkstatt/296913/bildung-fuer-nachhaltige-entwicklung-eine-einfuehrung>. (Zuletzt aufgerufen: 09.06.2021)

<https://www.kinderweltreise.de/kontinente/afrika/togo/alltag-kinder/kinder-in-togo>(Zuletzt aufgerufen: 30.08.2021)

<https://lexikon.stangl.eu/8073/beziehungsfaehigkeit>

<https://www.welt.de/kmpkt/article189216139/Psychologie-Wie-sich-Lebensziele-im-Laufe-der-Zeit-veraendern.html>. welt.de

<https://www.pixelio.de/index.php>

<https://karrierebibel.de/4-ohren-modell>

https://jrk-bayern.de/sites/default/files/downloads/03_methodenheft_wir_sind_vielfalt.pdf,
Zuletzt besucht 23.08.2021

https://socius.diebildungspartner.de/schnecken-selbstvertrauen-und-vorbilder/1912_schnecke-selbstvertrauen_00/ zuletzt zugegriffen am 26.08.2021

https://ssl2.cms.fu-berlin.de/ewi-psychologie/einrichtungen/arbeitsbereiche/entwicklungswissenschaft/media/media_pw/lehre_pw/PM_2005_06/12526/entwicklung_identitaet_praesentation_ws0506.pdf

<https://selbstlaut.org/wp-content/uploads/2016/11/modul02.pdf>, zuletzt aufgerufen am 23.08.21

https://api.politischbilden.de/documents/5dd501b5d92c3_Methode%20Identit%C3%A4tszwiebel.pdf, zuletzt aufgerufen am 23.08.2021

<http://www.buntstattbraun.de/wp-content/uploads/2017/06/A.pdf>, zuletzt aufgerufen am 20.08.2021

<https://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/teamglobal/67628/warm-up-meetgreet>, zuletzt besucht am 25.08.2021

<https://www.wissensagentur.net/wie-du-dich-vom-einfluss-anderer-befreien-kannst-und-wieso-das-dein-leben-in-hoechstem-masse-veraendern-wird-2663.html>

<https://g-wie-gastro.de/mitarbeiter/probleme-konflikte-streit/die-kontrolle-zurueckerlangen-.html>

Julius, H., Gasteiger-Klicpera, B., & Kißgen, R. (2009). Bindung im Kindesalter: Diagnostik und Intervention. Hogrefe Verlag

Jennewein, A. (2021). Wege aus dem Konflikt: Geschichten, Impulse und Übungen für erfolgreiches Konfliktmanagement, Heidelberg: Springer Verlag

Klaus, Hans/ von Kajdacsy, Sylvia/ Heverbier, Jana (2015): Einstellungen Personalverantwortlicher zur Beschäftigung von Menschen mit Behinderungen. Springer VS: Wiesbaden.

Kopp, Bärbel/ Martschinke, Sabine (2015): heterogene Lernvoraussetzungen. In: Kahlert et. al. (Hrsg.): Handbuch Didaktik des Sachunterrichts, 2. Auflage. Verlag Justus Klinghardt. S. 361-366

Lengning, A., & Lüpschen, N. (2019). Bindung. München: Ernst Reinhardt Verlag

Lohrenschreit, Claudia, 2009: Unterrichtsmaterialien für die Menschenrechtsbildung an Schulen, 2. Aufl. Berlin, Deutschland: Deutsches Institut für Menschenrechte (online) https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/Redaktion/Publikationen/unterrichtsmaterialien_zweite_fassung_2009.pdf (abgerufen am 27.02.2022)

https://brainworker.at/wp-content/uploads/brainworker-Whitepaper_Interkultureller_Methodenkoffer.pdf

Lorenz, Susanne (2019): „Transaktionsanalyse nach Eric Berne“ unter <https://wirksam-kommunizieren.de/transaktionsanalyse-nach-eric-berne/> letzter Zugriff 26.08.2021

Maaß, Christiane/ Rink, Isabell (2020): Barrierefreiheit. In: Hartwig, Susanne (Hrsg.): Behinderung. Kulturwissenschaftliches Handbuch. J.B. Metzler Verlag: Berlin. S. 39-43.

Mahnert, Judith (2017): Performative und ambiguo Konstruktionen von Behinderung. In: Puhr, Kirsten/ Geldner, Jens (Hrsg.): Eine inklusionsorientierte Schule. Erzählungen von Teilhabe und Ausgrenzungen, Verschiedenheiten und Behinderungen. Springer VS: Wiesbaden. S. 269- 287

Marcia, James E. (1993): „The status of the statuses,“ Hsrg.: Marcia, J.E., Waterman, A.S., Matteson, D.R., Archer, S.L., Orlofsky, J.L., Ego Identity, A Handbook for Psychosocial Research, S.22-41, Springer

Markowetz, Reinhard (2021): Freizeitpädagogik. Freizeit inklusiv? In: Hericks, Nicola (Hrsg.): Inklusion, Diversität und Heterogenität. Begriffsverwendung und Praxisbeispiele aus multidisziplinärer Perspektive. Springer VS: Wiesbaden. S. 135-158

Markowetz, R. (2020): Soziale Identität. Erschienen In: Hartwig, S. (2020): Behinderung, kulturwissenschaftliches Handbuch. Berling: J.B. Metzler, S. 64

Meinert, Sascha; Stollt, Michael (2009): „Wer bin ich und wenn ja wie viele?“ Team-GLOBAL – Ausbildungsworkshop Teikyo-Campus Berlin, Bundeszentrale für politische Bildung, un-
[terhttps://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/teamglobal/67631/warm-up-wer-bin-ich](https://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/teamglobal/67631/warm-up-wer-bin-ich) letzter Zugriff 26.08.2021

Meyer, B. (2011): Konfliktregelung und Friedensstrategien, VS Verlag

Nießeler, Andreas (2015): Lebenswelt/Heimat als didaktische Kategorie In: Kahlert et. al. (Hrsg.): Handbuch Didaktik des Sachunterrichts, 2. Auflage. Verlag Justus Klinghardt. S. 27-30.

Polis aktuell, Transkulturelles und Interkulturelles Lernen: https://www.politik-lernen.at/dl/qOINJMJKomLNIJqx4KJK/pa_2016_2_trans_interkulturelles_lernen_web.pdf (abgerufen am 25.02.2022)

Puhr, Kirsten (2017): Verhältnisse von Teilhabe und Ausgrenzungen, Verschiedenheiten und Behinderungen. In: Puhr, Kirsten/ Geldner, Jens (Hrsg.): Eine inklusionsorientierte Schule. Erzählungen von Teilhabe und Ausgrenzungen, Verschiedenheiten und Behinderungen. Springer VS: Wiesbaden. S. 288-324

Rogge, K. E. (2016). Systemkompetenz und Dynamiken in Partnerschaften: Fähigkeiten zum Aufbau und Erhalt von Paarbeziehungen. Berlin, Heidelberg: Springer

Rosenberg, M.B. (2012). Konflikte lösen durch Gewaltfreie Kommunikation. Freiburg im Breisgau: Herder Verlag

Rosenberg, M.B. (2016). Gewaltfreie Kommunikation. Eine Sprache des Lebens (12. Aufl.). Paderborn: Junfermann Verlag

Scherr, Albert (2016): Diskriminierung/Antidiskriminierung – Begriffe und Grundlagen. Im Internet: <<https://www.bpb.de/apuz/221573/diskriminierung-antidiskriminierung-begriffe-und-grundlagen>> (Aufruf: 16.12.2021)

Schneider, S. (2000): Mein Körper ist mein Haus. Christophorus Verlag, Freiburg i. Breisgau

Soier, M. (2015). Wege zur Selbstverwirklichung: Wo Wohin Wie. Deutschland: Books on Demand

Sawizki, E. R. (2011). 30 Minuten NLP im Alltag (5. Aufl.), Offenbach: GABAL Verlag

Schäfer, C.D. (2017). Einführung in die Mediation. Ein Leitfaden für die gelingende Konfliktbearbeitung, Wiesbaden: Springer Verlag

Schildberg, C.: Politische Identität und Soziales Europa. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, S. 47-59

Schmitz, B. Handout. Grundlagen Konfliktbearbeitung/Konfliktmanagement. Stuttgart: EFAS. https://www.efas-web.de/files/teges/Tegez_Handout_Konflikt_FINAL_SCREEN.pdf

Schultheis, Claudia (2015): erfahrungsorientierter Sachunterricht. In: Kahlert et. al. (Hrsg.): Handbuch Didaktik des Sachunterrichts 2. Auflage. Verlag Justus Klinghardt. S. 393-397.

Vereinte Nationen (2020): UN-Mitgliedsstaaten. Im Internet: <<https://unric.org/de/mitgliedstaaten/>> (Aufruf: 6.12.2021)

Thiel, A. (2003): Soziale Konflikte, transcript Verlag

von Thun, F. S., Zach, K., Zoller, K. (2012). Miteinander reden von A bis Z. Lexikon der Kommunikationspsychologie (4. Aufl.). Rowohlt Verlag

Wellenbrecher e.V: hler, Lars: Diplom Sportwissenschaftler, systemischer Berater, Anti-Gewalt-Trainer; Fachbereichsleiter Prävention/Training/Beratung bei Wellenbrecher e.V., Euskirchen, mechler@wellenbrecher.de. (aus den Bereitgestellten Unterlagen entnommen)

Westphal, Manuela (2010): Gender und Heterogenität in der politischen Bildung mit eingewanderten Frauen und Männern. In: Hagedorn, Jörg et al. (Hrsg.): Ethnizität, Geschlecht, Familie und Schule. Heterogenität als erziehungswissenschaftliche Herausforderung. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. S. 189-216

Wiemann, Caroline (2019): „Arm an Rechten, Chancen, Macht“. Im Internet: <<https://www.spiegel.de/politik/ausland/geschlechtergerechtigkeit-frauen-werden-weltweit-benachteiligt-a-1280543.html>> (Aufruf: 16.12.2021)

Wirtschaftslexikon Definition Konflikt:

<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/konflikt-41120> (Letzter Zugriff: 27.02.22)

Wirtschaftslexikon Definition Konfliktmanagement:

<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/konfliktmanagement-41409> (letzter Zugriff: 27.02.22)

Wirtschaftslexikon Definition Gewalt:

<https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/gewalt-33514> (letzter Zugriff 27.02.22)

World Health Organization (2011): World Report on Disability Summary

Yousefi, Hamid Reza/Braun, Ina (2011): Interkulturalität: eine interdisziplinäre Einführung, Darmstadt, Deutschland: WBG, (online) https://content-select.com/media/moz_viewer/5e4d0005-6a98-450f-b980-1897b0dd2d03/language:de (abgerufen am 20.02.2022)

Zips, Werner/ Marte, Angelica V. (2021): Inklusion: (Sprach)Spiel, Satz und Gewinn? Zur notwendigen Theoretisierung eines populären Begriffes. In: Hericks, Nicola (Hrsg.): Inklusion, Diversität und Heterogenität. Begriffsverwendung und Praxisbeispiele aus multidisziplinärer Perspektive. Springer VS: Wiesbaden. S. 11-42